

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**ІНТЕГРАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ, НАУКИ І
ПРАКТИКИ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ**

Матеріали

міжнародної (заочної) науково-практичної конференції

(Чернігів, 12–13 жовтня 2017 року)

**Чернігів
2017**

Редакційна колегія:

Тогочинський О. М., доктор педагогічних наук, доцент;

Олійник О. І., кандидат юридичних наук, доцент;

Чебоненко С. О., кандидат педагогічних наук, доцент;

Аніщенко В. О., кандидат технічних наук, доцент;

Пузирьов М. С., кандидат юридичних наук;

Іваньков І. В., кандидат юридичних наук, доцент.

Інтеграція юридичної освіти, науки і практики як основа сталого розвитку кримінально-виконавчого законодавства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 12–13 жовт. 2017 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2017. 496 с.

До збірника матеріалів заочної науково-практичної конференції увійшли публікації, присвячені історичним та міжнародним аспектам становлення і розвитку законодавства України, актуальним напрямом у вітчизняній та зарубіжній юриспруденції, механізму протидії соціально негативним явищам правовими, психолого-педагогічними та іншими заходами, пріоритетним напрямом підготовки фахівців.

Для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, науково-педагогічних працівників, курсантів та студентів, слухачів, аспірантів та докторантів.

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори. Редколегія залишає за собою право не допускати до друку матеріали, якщо вони не відповідають встановленим вимогам щодо оформлення та посилань на використані джерела.

УДК 340.12+378+341+343.8

© Міністерство юстиції України, Академія Державної пенітенціарної служби, 2017

© Колектив авторів, 2017

Аніщенко Вікторія Олександрівна
кандидат технічних наук, доцент,
начальник науково-дослідного центру
з питань діяльності органів та установ
ДКВС України

ТРАЄКТОРІЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ, СУТНІСТЬ І МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Процес виправлення людини, яка переступила закон протікає в рамках процесу ресоціалізації. Цей процес в соціології трактується як повторне засвоєння соціального досвіду. Термін «ресоціалізація» є похідним від терміну «соціалізація», який, на думку відомого вченого І. Кона, є несвідомим і спонтанним впливом соціальних сил на людину [1, с. 134], відповідно, ресоціалізація також буде характеризуватися цією ж несвідомістю, яку, підкреслимо, держава і суспільство свідомо намагаються подолати, сконструювавши конкретні правила по роботі з людиною, що переступила закон (дізнання, суд, режим виправної установи, нагляд після звільнення і т.д.).

Правовою основою розроблення авторської траєкторії ресоціалізації засуджених стали норми ст. 6 КВК України, згідно з якими: виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки (ч. 1); ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. Необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого (ч. 2) [2].

Спираючись на результати проведеного нами дослідження, відмічаємо, що траєкторія ресоціалізації – це конкретна форма, цілісна система, що дає можливість відобразити рух засудженого до самостійного загально прийнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. За своєї сутності це відображення процесу ресоціалізації в динаміці. Ресоціалізація засудженого схожа з процесом

соціалізації особистості, але має певні свої відмінності. Процес ресоціалізації осіб, які притягнуті до кримінальної відповідальності, – це процес відновлення їх соціалізації, в тому числі в умовах волі, з метою включення їх до соціально прийнятних форм життєдіяльності.

Побудова траєкторії ресоціалізації засудженого повинна відбудовуватися на його автобіографічній розповіді, матеріалах кримінальної справи та аналізі результатів психологічних складових портрету й поведінки засудженого, інших корисних матеріалах, які в тій або іншій мірі дають змогу виявити взаємозв'язки між подіями у житті, причини, прагнення засудженого та бажання почати нове життя, в новій формі.

Під час побудови траєкторії ресоціалізації засудженого важливо відмити окремі події та етапи його життя – «точки життєвої траєкторії», встановити їх взаємозв'язок, глибину соціально-психологічних змін поведінки особистості засудженого. Ці «точки життєвої траєкторії» є складовими частинами єдиного цілого – людського життя. Траєкторія ресоціалізації – це відображення в інституціональних координатах життєвого шляху засудженої людини. До інституціональних координат можна віднести соціально-значимі події в житті засудженого, а саме такі як народження, навчання, робота, одруження, скоєння злочину, само визнання своєї вини, бажання відновити власну особистісну поведінку в бік соціальної адаптації й само визнання себе гідною людиною, яка бажає, прагне й зможе повернутися до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві після звільнення від відбування покарання.

Побудова траєкторії ресоціалізації засудженого може відбуватися за різними принципами та підходами, однак необхідно чітко розуміти, що ця траєкторія є певною абстрактною моделлю усередненого впливу одних подій і факторів життя на інші, що рознесені у часі.

З суб'єктивної точки зору траєкторія ресоціалізації це графічне уявлення розвитку прогнозних моделей поведінки засудженого у часі, результат його

повернення до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві (рис. 1).

Рис. 1. Процес побудови траєкторії ресоціалізації засудженого

Алгоритм побудови траєкторії ресоціалізації базується на динаміці процесу ресоціалізації з рахуванням життєвого шляху, що пройшов засуджений, причому основні характеристики вимірюються у часі.

Механізм руху траєкторії ресоціалізації розкриває функціонування системи «засуджений – соціальне середовище», що функціонує за рахунок взаємозв'язку сукупності засобів, за допомогою яких приводиться в дію і самореалізується адаптивний потенціал засудженого. Даний механізм може реалізуватися:

1) поступово – засуджений послідовно і планомірно засвоює практики ресоціалізації, інструменти адаптації, поведінка засудженого змінюється через виявлення ним ініціативи, толерантності, уваги до вимог сучасного суспільства, сприйняття порад наставника тощо;

2) динамічно – засуджений різко в період підготовки до виходу з місць позбавлення волі намагається зламати себе, свої звички, що може привести до позитивних або негативних результатів процесу його ресоціалізації.

Напрямок («вектор руху») розвитку траєкторії ресоціалізації засудженого може бути різним і залежить від соціального руху засудженого під час впливу

на нього умов і факторів соціального середовища (сучасного суспільства). Саме «вектор руху» відбиває варіативність ресоціалізації засудженого (узгодженість або неузгодженість взаємодії з соціумом), показує швидкість процесу ресоціалізації, враховує ступінь інституційного втручання за умов виникнення зовнішнього протистояння ресоціалізаційного руху.

Під час прогнозування розвитку траєкторії ресоціалізації засудженого необхідно враховувати певні особливості:

– на різних життєвих циклах (в різних «точках життєвої траєкторії») вплив зовнішніх факторів по різному відбивається на формуванні відповідальності за власні дії, що впливає на рівень соціальної адаптації засудженого;

– трудова, громадська діяльність засудженого, планування ним життєвого шляху відбуваються у розумінні цінності й термінів життя.

Ресоціалізація, траєкторія її розвитку обумовлена подіями, які наповнюють життєвий шлях засудженого, залежать від ступеня деформації особистості засудженого та його типу. Траєкторія ресоціалізації має індивідуальний характер, тому графічне її представлення дає можливість прогнозувати динаміку повернення засудженого в морально пригідний стан для самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві після звільнення від відбування покарання.

Список використаних джерел

1. Кон И.С. Ребенок и общество. М., 1988. 271 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України Закон від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 09.10.2017).
3. Куракин Д. Траектория, форма жизни и единство жизненного пути: к уточнению понятия траектории в поведенческих науках. URL: <https://www.hse.ru/data2015/04/01> (дата звернення: 05.10.2017)

Боднар Ігор Володимирович
кандидат юридичних наук,
начальник кафедри тактико-спеціальної
підготовки Академії Державної
пенітенціарної служби,
Вороніна Світлана Василівна
начальник відділу виховної та
психологічної роботи Академії
Державної пенітенціарної служби

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНУ»

В сучасний період криміногенна обстановка в Україні залишається складною, особливо у структурі загальної кількості злочинів, криміногенна обстановка насильницьких злочинів все більше загострюється. Зростає кримінальний професіоналізм, злочини стають все більш жорстокими та зухвалими, поширюється їхня корислива мотивація.

Посилюється організованість, професіоналізм, озброєність, технічна оснащеність злочинності, вона набуває більш зухвалих і небезпечних форм. Саме тому проблема боротьби зі злочинністю є однією з найактуальніших не тільки для України, де вона загострилась через тривалу економічну, фінансову, енергетичну та політичну кризу, а й для всього цивілізованого світу.

Досліджуючи проблеми насильницької злочинності, що виникають у процесі розслідування злочинів цієї категорії, неможливо створити повне уявлення про детермінанти, профілактику чи інші ознаки насильницької злочинності без аналізу самої конкретної особи насильницького злочинця. Досліджуючи кримінологічні показники насильницьких злочинців, слід, у першу чергу, зупинитися на таких критеріях, як вік, статеві приналежність, соціально-освітній показник, характеристика особи злочинця тощо.

Так дослідження Ю. М. Антоняна показують такі кримінологічні ознаки особи насильницького злочинця: імпульсивність, тенденція поводити себе по першому спонуканню під впливом емоцій, підозрілість, пригнічення, прагнення

до дотримання дистанції між собою і навколишнім світом. Ці риси найбільш характерні особам, що можуть завдати тяжкої шкоди здоров'ю і вчиняти грабежі, розбійні напади, вбивства і зґвалтування [1, с. 46].

Крім того, як стверджує О. М. Пастушеня, в деяких випадках особа, яка вчинила протизаконне насильницьке діяння, може не мати істотних відмінностей по криміногенно значущих ознаках від осіб законослухняних громадян. Наприклад, не можна не враховувати можливість здійснення злочинів у результаті неадекватного сприйняття та оцінки суб'єктом ситуації, коли він вважає, що його дії правомірні (тобто сумлінно помиляється), або не знає правової заборони або дозволу (при відсутності можливості отримати інформацію) [4, с. 22].

У юридичній науковій літературі визначені найбільш загальні риси насильницьких злочинців: 1) егоїзм, що нерідко переходить в егоцентризм, при якому вся поведінка особи підкоряється лише її інтересам, бажанням і потягам; примітивно-анархічна позиція: «що хочу, те й роблю»; 2) тісно пов'язана з егоїзмом (а нерідко і прямо визначена ним) зневага до інтересів і думки окремих членів суспільства, зокрема навіть найближчих цій людині людей; 3) відсутність здатності, а часто і бажання поставити себе на місце потерпілого; звідси – відсутність співчуття до потерпілого, більша чи менша жорстокість; 4) переважно афектний характер поведінки, при якій бажання, потреби і потяги, які виникають у особистості, відразу ж реалізуються, у тому числі і злочинним шляхом.

Скоєння насильницьких злочинів пов'язане з агресією. У психології агресія розглядається як поведінка або дія, спрямована на завдання фізичної або психічної шкоди або на знищення іншої людини. Готовність окремої особистості до агресії виявляється як негативна межа – агресивність. Необхідно зазначити, що термін «агресія» означає напад. Агресивні злочини мають злісний, деструктивний характер і переслідують мету заподіяти потерпілому шкоду. В основі кримінальної агресії – ворожнеча і жага руйнування. Вона посягає на найважливіші людські блага – життя, здоров'я, честь, гідність, права

людини. Агресія спрямована на завдання людині страждань і перешкоджає здійсненню її намірів. Об'єктами агресивних дій бувають також речі і природа – місце існування людей [2, с. 170-171].

Насильницький тип злочинця пов'язаний з тим, що вирішення конфлікту характеризується наявністю агресивності особистості, зумовленої такими якостями індивіда, як соціальна відчуженість, знижена толерантність, озлобленість, егоцентризм тощо. Для насильницьких злочинців характерний низький рівень загальної культури й освіти. Розрізняють випадкових злочинців і стійкий («злісний») тип насильницького злочинця. Для злісного типу характерна агресивна спрямованість особистості, прагнення вирішити конфлікт за допомогою фізичної сили, жорстокість, що проявляється. Особливий тип насильницького злочинця – вбивця. Існують різні типи вбивць: «випадкові» вбивці, сексуальні вбивці, вбивці-хулігани, вбивці-терористи, вбивці-найманці (кілери) тощо. Позбавлення життя іншої людини має серйозні психологічні наслідки для особи, яка скоїла його. Скоєння вбивств передбачає деформацію всієї структури особистості [5, с. 315].

Відомі вчені Іванов Ю. Ф. та Джужа О. М. відзначають збільшення частки злочинців, які мають патологічні відхилення в психіці, що не виключають осудності (дебільність, органічні захворювання центральної нервової системи, психопатії, сексуальні відхилення). Це значною мірою пов'язано з процесами поширення алкоголізму та наркоманії. На їх переконання, більшість осіб, які вчиняють насильницькі злочини й хуліганські дії, – чоловіки (90-93 %). Це пояснюється соціальними ролями, характерними для чоловіків і жінок, психофізичними особливостями статі. Для поведінки чоловіків під час дозвілля більш характерні випадкові компанії, зловживання алкоголем, що часто створює конфліктні ситуації, які переростають у бійки. Існують розбіжності в мотивації насильницьких злочинів, учинених чоловіками та жінками. В останніх переважають мотиви ревнощів, помсти, заздрощів, прагнення звільнитися від потерпілого тощо. Багато насильницьких злочинів учиняються жінками на ґрунті віктимної поведінки потерпілого [3, с. 226-227].

Таким чином, проаналізувавши особливості кримінологічної характеристики особи насильницького злочинця, слід зазначити, що своєчасне виявлення всіх ознак дозволить сформувати окремий кримінологічний профіль насильницького злочинця і тим самим допоможе виявляти та розкривати насильницькі злочини.

Список використаних джерел

1. Антонян Ю. М. Насилие. Человек. Общество. Москва: ВНИИ МВД РФ, 2001. 992 с.
2. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. Київ: Научно-практическое издание: ЮрикомИнтер, 1999. 240 с.
3. Иванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія: навч. посіб. Вид. Паливода А.В. Київ: 2006. 264 с.
4. Пастушеня А. Н. Криминогенная сущность личности преступника: методология познания и психологическая концепция. Минск, академія МВД Республики Беларусь, 2000. 124 с.
5. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця. *Часопис Київського університету права*. С. 313–317.

Бугайчук Ірина Анатоліївна
старший інспектор Гощанського районного сектору з питань пробації Західного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України, слухач факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА ГЕТЬМАНАТУ

Законодавча влада гетьманату залишила незмінний відбиток на державотворенні в Україні. Про це свідчить низка визначних подій в історії України.

У 1918 році Центральна Рада підписала Брестський мир і вигнала більшовиків за допомогою німецьких військ. Проте німці їй не довіряли та зробили все, щоб передати владу гетьману. З цією метою було скликано 29 квітня 1918 року Хліборобський конгрес за участю 8000 делегатів. Він

одноголосно обрав Павла Скоропадського гетьманом України, а 30 квітня прибічники новообраного гетьмана захопили всі державні установи. В Україні розпочався період Гетьманату.

Безпосередньо у перевороті німці участі не брали, але висунули до майбутнього уряду вимоги : визнання Брестської угоди, розпуск Центральної Ради, відновлення права власності на землю. Правовою базою діяльності Гетьманату було два документи:

1. Грамота до всього Українського народу [1].
2. Закони про тимчасовий устрій України [2].

Вище вказані документи були підписані Гетьманом всієї України Павлом Скоропадським і Отаманом Ради Міністрів Михайлом Устимовичем.

У «Грамоті до всього Українського народу» Гетьман проголосив існування незалежної «Української держави» та оголосив себе Гетьманом з правом призначати Кабінет міністрів. В цьому документі проголошувалося «право приватної власності, як фундаменту культури і цивілізації», свобода «купівлі - продажі землі», «повернення повної свободи торгівлі і приватного підприємництва».

Документ «Закони про тимчасовий устрій України» мав сім розділів:

1. Про Гетьманську владу;
2. Про віру;
3. Права і обов'язки українських козаків і громадян;
4. Про закони;
5. Про Раду Міністрів;
6. Про Фінансову Раду;
7. Про Генеральний Суд.

Перший розділ визначав статус гетьмана і його компетенцію. Без підпису гетьмана закони не мали сили. Він призначав Отамана Ради Міністрів, затверджував та відправляв у відставку Кабінет у повному складі, керував зовнішніми зв'язками, був головнокомандувачем та мав право помилювання засуджених. Як бачимо, всі традиційні гілки влади знаходилися під контролем

Гетьмана. Рада Міністрів була вищим органом державного управління. Відповідальність за ефективність роботи Ради Міністрів ніс сам Отаман Ради Міністрів та міністри. Отаман Ради Міністрів на правах члена входив до Фінансової Ради, яка була «вищою народною інституцією у справах державного кредиту і фінансової політики». Розглянуті справи у Фінансовій Раді постійно повинні були подаватися на перевірку гетьману.

Отже, як рішення Ради Міністрів, так і рішення Фінансової Ради вимагали ухвали Гетьмана та без його санкції були недійсними.

Судова влада в «Законах» була представлена Генеральним Судом. Він мав статус «вищого» та виступав захисником закону «у справах судових та адміністративних». Генеральний суддя і члени Генерального Суду призначалися Гетьманом. «Закони» визначали, що «Українська держава керується на твердих основах законів, без виключення обов'язкових для всіх українських підданих і чужинців» [4, с.134].

За правління Павла Скоропадського видано близько 500 законодавчих актів. Творцем законодавчих актів були міністерства, які подавали законопроекти до Державної канцелярії для підготовки до розгляду Радою Міністрів. До Державної канцелярії входили: державний секретар, що призначався гетьманом, три товариші (заступники), Юридична рада, Департамент законодавчих справ, Термінологічна комісія, відділ кодифікації законів та секретаріат Ради Міністрів. Після схвалення Радою Міністрів Державна канцелярія вносила до закону поправки міністрів та подавала на підпис Отаманові Ради Міністрів. Закон набував силу після підпису гетьмана та публікувався у державному балетні і пресі. Державній раді гетьманом було доручено створити комісію для підготовки закону про вибори до Сейму. Державній канцелярії Рада Міністрів подала рекомендації, щоб у законі було передбачено загальне пряме виборче право при таємному голосуванні. 15 лютого 1919 року сейм повинен був почати роботу.

Але проти влади гетьмана виступила Директорія, створена 13 листопада 1918 року на таємних зборах Українського Національного Союзу, Селянської спілки та командирів січових стрільців.

До складу Директорії входили В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець, О. Андрієвський, А. Макаренко. Під знамена Директорії стали полк Січових стрільців, Осадний корпус Євгена Коновальця, Запорізька дивізія П. Болбочана, що зайняла Харків та Полтаву, а також Сірожупанна дивізія, що зайняла Чернігівщину. Гетьман не зміг чинити опору, адже країни Антанти не підтримали його уряд. Вони допускали тільки створення федерації народів включно з Україною, що входили до Російської імперії. Гетьманські війська 18 листопада 1918 року були розбиті під Мотовилівкою (Васильківський район Київської області).

Гетьман Павло Скоропадський зрікся влади 14 грудня 1918 року. Та знову, як і при падінні Центральної Ради, основну негативну роль відіграло роз'єднання національних патріотичних сил. Володимир Липинський в «Листах до братів-хліборобів» писав: «Побили ми себе самі. Ідеї, віри, легенди про єдину, всіх українців об'єднуючу, вільну і незалежну Україну провідники нації не створили, за таку ідею не боролися. Трьох синів рідних має сьогодні наша людська громада – Україна хлібороба – гетьманця і неомонархиста; більш або менш соціалістичного інтелігента – демократа й республіканця, і пролетарія – більшовика та інтернаціоналіста» [3]. Отже, досліджуючи даний період в історії України було виявлено, що без підпису гетьмана закони не мали сили. Як рішення Ради Міністрів, так і рішення Фінансової Ради вимагали ухвали Гетьмана та без його санкції були недійсними. Генеральний суддя і члени Генерального Суду призначалися Гетьманом. Творцем законодавчих актів були міністерства, які подавали законопроекти до Державної канцелярії для підготовки до розгляду Радою Міністрів. Закон набував силу після підпису гетьмана та публікувався у державному балетні і пресі. З усього вищесказаного можемо зробити висновок що всі традиційні гілки влади періоду гетьманату

знаходилися під контролем Гетьмана, що характеризувало тогочасну Україну своєю гетьманською республікою.

Список використаних джерел

1. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18/> (дата звернення: 02.10.2017).
2. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18/> (дата звернення: 02.10.2017).
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919 - 1926 рр. Відень, 1926. XII р.
4. Іванов В. М. Історія держави і права України. Ч.2.

Бугайчук Микола Петрович

студент факультет заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

У кожній країні, яка прагне до процвітання та розвитку, питання охорони прав суб'єктів права інтелектуальної власності є актуальною. Тому проблемою охорони інтелектуальної власності виступає необхідність аналізу зарубіжного досвіду, для можливості удосконалення вітчизняного інституту адміністративної відповідальності у сфері порушення об'єктів права інтелектуальної власності, що є досить новим на теренах нашої держави.

У сучасних умовах глобалізації особливої актуальності набуває використання в Україні якісно нових наукових доробок та удосконалення наявних технологій. Саме зростання науково-технічного потенціалу та поглиблення інноваційної діяльності повинні стати пріоритетними напрямками розвитку національної економіки й надаватися посилена правова охорона. Так, «Всесвітня організація інтелектуальної власності» (далі – ВОІВ) координує

комплекс заходів щодо міжнародного співробітництва та є однією з 16 спеціалізованих організацій у системі Організації Об'єднаних Націй. Згідно зі своїми основними завданнями ВОІВ: забезпечує адміністративне співробітництво союзів, створених у межах конвенцій, а також інших договорів, адміністративні функції стосовно яких виконує ВОІВ; сприяє охороні інтелектуальної власності у всьому світі завдяки активному співробітництву між державами та взаємодії з іншими міжнародними організаціями.

Охорону інтелектуальної власності в усьому світі дана організація забезпечує шляхом:

надання технічної допомоги країнам, які розвиваються;

заохочення розроблення й укладання нових міжнародних договорів, на меті яких буде уніфікація національних законодавств у сфері охорони інтелектуальної власності;

збирання, аналіз та поширення інформації;

забезпечення функціонування служб, роботу яких направлено щодо охорони винаходів, знаків для товарів, послуг та промислових зразків;

забезпечення розвитку усіх видів адміністративного співробітництва між державами-учасницями.

Основними цілями, які переслідує створення ВОІВ, є сприяння охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом співпраці держав і, у відповідних випадках, у взаємодії з будь-якої іншої міжнародною організацією, забезпечення адміністративного співробітництва Паризького союзу, спеціальних спілок та спеціальних угод, укладених у зв'язку з цим союзом, Бернського союзу, а також будь-яких інших міжнародних угод, покликаних сприяти охороні інтелектуальної власності, адміністрування яких ВОІВ прийняла на себе відповідно до покладених на неї функцій.

Необхідно зазначити, що заснування ВОІВ, було зумовлено укладенням Паризької конвенції з охорони промислової власності (1883 року) та Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів (1886 року).

Особливістю Паризької конвенції з охорони промислової власності є спрямовання на суттєве зростання якості товарів. Встановленням так званого права пріоритету; права на ім'я винахідника; загальних правил, що до адміністративних, фінансових й організаційних питань; та зобов'язання кожної держави-учасниці, створити спеціальну службу з охорони промислової власності, члени Паризького Союзу з охорони промислової власності – забезпечують високий рівень правової охорони та надають можливість укладати між собою окремі спеціальні угоди [3].

До особливостей Бернської конвенції з охорони літературних та художніх творів, слід віднести те, що вона включає у себе матеріально-правові норми щодо: авторів творів, що охороняються; термінів і правил охорони кінофільмів, фотографій, радіопередач, телепередач, збірників, лекцій, творів фольклору, звукозапису й інших предметів охорони. Держави – учасниці цієї конвенції являють собою своєрідне міжнародне товариство із взаємної охорони авторських прав [1].

Дана конвенція цікава тим, що гарантує авторське право на творчу працю, тобто не повинно декларуватися, бо воно автоматично є діючим з моменту створення твору. Таким чином, автору не треба реєструвати, подавати будь-які заяви про авторське право у країнах, що прийняли цю конвенцію. Це і є ключовою особливістю, що забезпечує охорону інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Адже, як тільки твір було зафіксовано на будь-якому фізичному носії, його автор автоматично стає власником всіх авторських прав на цей твір та будь-які похідні твори до тих пір, доки він сам явно не відмовиться від них, або доки не закінчиться строк дії авторського права [1].

Підсумовуючи, варто сказати, що розвинені країни світу мають великий, багаторічний досвід щодо охорони прав інтелектуальної власності, який дав змогу заснували спеціальні організації та низку нормативно-правових актів, що надає можливість забезпечити, ефективно та дієво нормативно-правове підґрунтя у сфері охорони прав інтелектуальної власності.

Уся міжнародна система охорони інтелектуальної власності прагне до формування й функціонування єдиних підходів забезпечення її прав.

Однак, зважаючи на швидкий розвиток технологій, виникають нові методи порушення норм міжнародного права, які направлені на охорону сфери інтелектуальної власності. Тому, для забезпечення кожному автору чи власнику творчого продукту права на контроль, тобто використовувати продукт та отримувати за це використання відповідну винагороду – необхідні, як подальший розвиток так і вдосконалення міжнародних нормативно-правових актів у сфері охорони інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24 лип. 1971 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051. (дата звернення: 03.10.2017).
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/981_018 від 15 квіт. 1994 р. (дата звернення: 03.10.2017).
3. Паризька конвенція з охорони промислової власності від 20 березня 1883 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123. (дата звернення: 03.10.2017).
4. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності /упоряд. : Горнісевич А. М., Болелій С. М. Київ: Ін-т інтел. власн. і права, 2013.

Будола Оксана Тарасівна

слухач юридичного факультету

Академії Державної пенітенціарної служби

ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ВИДУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Впродовж останніх років Україна прийняла низку законодавчих актів, які мають на меті вдосконалити вітчизняне антикорупційне законодавство. Однак, не можна залишати поза увагою той факт, що проведення реформ супроводжується поширенням корупції в системі державного управління, яке стає на заваді практичної реалізації прав і свобод громадян, уповільнює розвиток багатьох інститутів громадянського суспільства.

Потрібно зазначити, що найпоширенішими видами відповідальності, які можуть застосовуватись до суб'єктів відповідальності за правопорушення,

пов'язані з корупцією, є адміністративна та дисциплінарна відповідальність. Щодо першої, то слід звернути увагу на те, що адміністративна відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності і одним з найбільш важливих інститутів адміністративного права, що регулює правовідносини, які виникають при вчиненні адміністративного правопорушення (проступку).

Натомість чинне законодавство нашої країни не дає визначення адміністративної відповідальності, незважаючи на те, що глава II Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) має назву «Адміністративні правопорушення та адміністративна відповідальність». У ст. 23 КУпАП йдеться лише про те, що адміністративне стягнення є мірою адміністративної відповідальності і застосовується з метою виховання особи, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень, як самим правопорушником, так і іншими особами [5].

Тому науковці пропонують свої визначення поняття «адміністративна відповідальність».

Одним із підходів до розуміння адміністративної відповідальності, професор А. Комзюк визначає адміністративну відповідальність як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що мають для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [1, с. 7].

Більш прийнятним стверджує підхід до цієї проблеми професор В. Колпаков, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом, передбачених законодавством, за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які здійснені правопорушником [6, с. 290].

Визначення досліджуваного поняття міститься і в підручниках, і навчальних посібниках з адміністративного права. Так, Ю. Битяк, В. Зуй під адміністративною відповідальністю пропонують розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [2, с. 170].

О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів зазначають, що адміністративна відповідальність – це реалізація адміністративно-правових санкцій, застосування адміністративних стягнень. [3, с. 63]. Для того, щоб визначити єдине поняття адміністративної відповідальності як певного різновиду юридичної відповідальності потрібно розглянути її ознаки.

Якщо дослідити вищевикладені погляди вчених, можемо зробити висновок, що адміністративній відповідальності характерні два види ознак: загальні, які характерні юридичній відповідальності в цілому та спеціальні ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності. Потрібно звернути особливу увагу на спеціальні ознаки, до таких слід віднести наступне: – підставою для адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок); – адміністративна відповідальність має публічний державно-обов'язковий характер; – широке коло суб'єктів, що застосовують адміністративну відповідальність; – адміністративна відповідальність виявляється в накладенні на порушників певних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від інших заходів стягнення та впливу, які застосовують у різних галузях права; – між суб'єктом, що притягує до відповідальності і особою, яка притягується до відповідальності, відсутні відносини службового підпорядкування; – адміністративній відповідальності підлягають як фізичні, так і юридичні особи; – законодавством встановлено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності; – норми, що регламентують адміністративну відповідальність, містяться у різних за своєю правовою

природою актах. Вчений В. Колпаков акцентує увагу, що варто поділяти на: а) кодекси; б) закони; в) правила [7, с. 84].

Загалом посилення на адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень, передбачених КУпАП, містяться у законах та підзаконних актах [4]. Вказані специфічні ознаки адміністративної відповідальності є обов'язковими і відсутність хоча б однієї з них, може свідчити про відсутність адміністративної відповідальності.

Отже, зважаючи на викладене вище можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення – це вид юридичної відповідальності у державному управлінні, який полягає в специфічному реагуванні держави на діяння, що не містить ознак корупції, але створюють умови для корупції, які проявляються в недотриманні встановлених законом вимог, заборон, обмежень та накладанні спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції передбаченого законом адміністративного стягнення до суб'єкта правопорушення.

Список використаних джерел

1. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / Харків ун-т внутр. справ, 2000. 99 с.
2. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
3. Остапенко О. І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навч. пос. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 536 с.
4. Дрозд Ю.В. Шляхи нормативного врегулювання законодавства про адміністративну відповідальність юридичних осіб. *Митна справа*. 2011. № 4. С. 100–104.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 04.10.2017).
6. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
7. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

Бурлака Артем Васильович

студент факультет заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:

Андрущенко Тетяна Сергіївна

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ З НАДАННЯ ПОСЛУГ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Інститут сурогатного материнства виступає одним із нових та одночасно з найважливіших правових інститутів, який має міжгалузевий та комплексний характер у сфері цивільних та сімейно-правових відносин. Проте невирішеність ряду проблем як матеріального так і процесуального характеру унеможливорює ефективну практичну реалізацію застосування досліджуваного інституту. Зупинимося на основних процедурних моментах укладення договору щодо надання допоміжних репродуктивних технологій.

Слід зазначити, що в нормативно-правових актах України не визначена ані процедура укладення даного договору, ані форма укладення даного виду договору. Саме тому, вважаю за необхідне на законодавчому рівні детально регламентувати процедуру укладення та нотаріального посвідчення договору про надання послуг сурогатної матері. Таким чином, представляється, що нотаріально засвідчений спільний договір між сурогатною матір'ю та жінкою (чоловіком) або подружжям буде обов'язковою умовою для проведення процедури сурогатного материнства.

Враховуючи, що процедура посвідчення даного виду цивільно-сімейного договору не врегульована законодавством доцільним вважаю визначити порядок його посвідчення враховуючи стадії здійснення нотаріального

провадження. Зокрема, Фурса С. Я. та Фурса Є. І. зазначають, що нотаріальний процес щодо посвідчення будь-якого нотаріального провадження має проходити такі стадії: 1) відкриття нотаріального провадження; 2) підготовка до вчинення нотаріального провадження; 3) безпосереднє вчинення нотаріальної дії, яке закінчується посвідченням нотаріального акта та його видачею [5, с. 56]. Саме ці стадії мають бути дотримані при укладенні договору про надання послуг сурогатного материнства.

З врахуванням положень Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні затвердженого наказом Міністерств охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 (надалі – Порядок), представляється нотаріус (на стадії відкриття та підготовки до вчинення нотаріальної дії) має впевнитись в наявності умов для проведення сурогатного (замінного) материнства, зокрема:

1) наявність зареєстрованого шлюбу між генетичними батьками. Відповідно до українського законодавства виношування дитини сурогатною матір'ю може відбуватися лише для осіб, які перебувають між собою в офіційно зареєстрованому шлюбі.

Отже, першою передумовою є представлення свідоцтва про шлюб генетичних батьків. Якщо вони є іноземцями, то документ має пройти процедуру консульської легалізації або засвідчення шляхом проставлення штампа «Апостиль» згідно з Гаазькою конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, 1961 року.

2) наявність документів, що підтверджують проходження повного курсу медичного обстеження, у ході яких виявляються показання для проведення запліднення *in vitro*. Ситуація, за якою подружжя фізіологічно може мати дитину, але за певних причин не хочуть, щоб жінка самотійно виношувала та народжувала дитину, теоретично не припускається.

Отже, подружжя (або один з майбутніх батьків), в інтересах якого здійснюється сурогатне материнство, повинно мати генетичний зв'язок з дитиною; сурогатна мати не повинна мати безпосередній генетичний зв'язок з

дитиною. Дозволяється виношування вагітності близькими родичами майбутніх батьків (мати, сестра, двоюрідна сестра тощо). Позитивним моментом є те, що законодавець у п.6.2. Порядку чітко визначає перелік медичних показань для застосування даної допоміжної репродуктивної технології:

відсутність матки (вроджена або набута);

– деформація порожнини або шийки матки при вроджених вадах розвитку або внаслідок хірургічних втручань, доброякісних пухлин, при яких неможливе виношування вагітності;

– структурно-морфологічні або анатомічні зміни ендометрія, що призводять до втрати рецептивності, синехії порожнини матки, які не піддаються лікуванню;

– тяжкі соматичні захворювання, при яких виношування вагітності загрожує подальшому здоров'ю або життю реципієнта, але які не впливають на здоров'я майбутньої дитини;

– невдалі повторні спроби ДРТ (4 і більше разів) при неодноразовому отриманні ембріонів високої якості, перенесення яких не приводило до настання вагітності [4, п. 6. 2].

3) наявність добровільної письмово оформленої заяви сурогатної матері. Але тут діє правило – сурогатною матір'ю може бути повнолітня дієздатна жінка за умови наявності власної здорової дитини, а також за відсутності медичних протипоказань [4, п. 6. 2].

Зміст даної заяви:

– жінка готова виступити сурогатною матір'ю;

– повідомила лікарю закладу охорони здоров'я усю відому їй інформацію про стан свого здоров'я, спадкові, венеричні, психічні та інші захворювання в своїй родині;

– попереджена про те, що при проведенні процедури ДРТ можуть виникнути ускладнення, пов'язані з прийманням лікарських засобів, при цьому сурогатна матір має право відмовитись або погодитись на прийом таких лікарських засобів;

– попереджена проте, що вагітність і пологи можуть супроводжуватися розвитком ускладнень, а також те, що процедура може виявитись безрезультатною;

– знає про правові наслідки участі у програмі сурогатного материнства, зокрема крім іншого їй роз'яснено зміст ч. 2 ст.123 СК України, ст.139 СК України [1, ст. 123, 139];

– її рішення є вільним і являє собою інформовану добровільну згоду на проведення процедури.

Якщо потенційна сурогатна матір заміжня, необхідною вимогою є також подання копії свідоцтва про шлюб, а також письмової нотаріально посвідченої згоди чоловіка сурогатної матері на її участь у програмі сурогатного материнства. Останній підписуючи відповідну заяву зобов'язується не встановлювати особу реципієнтів, а також дитини, що народилась у результаті проведеної лікувальної програми ДРТ, та виконувати умови договору між біологічними батьками та своєю дружиною.

Укладення договору сурогатного материнства має бути супроводжено подвійною таємністю і конфіденційністю. Адже, мова йде про дотримання нотаріальної таємниці та одночасно медичної таємниці [2, ст. 8] . Зокрема у відповідності до ст.48 Основ законодавства України про охорону здоров'я застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється в тому числі за умови забезпечення анонімності донора і збереження медичної таємниці [3, ст. 48].

У відповідності до п.6.9. Порядку, у разі народження дитини жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям у результаті застосування ДРТ, державна реєстрація народження дитини проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на таке перенесення. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, нотаріусу подається заява про її згоду на запис подружжя батьками дитини, справжність підпису на якій також має бути нотаріально засвідчена, а також

довідка про генетичну спорідненість батьків (матері чи батька) з плодом [4, п. 6.9].

Отже «нотаріальний супровід» укладення даного виду договору є важливим аспектом при укладенні такого виду договору, а в майбутньому стає надійним гарантом його виконання. В іншому випадку, на практиці дуже часто сурогатні матері порушують укладені договори, не підписують нотаріальних заяв і виявляють бажання залишити дитину собі. А тому законодавці, передбачаючи можливість реалізації права на батьківство і материнство шляхом застосування методу сурогатного материнства, мають зважено ставитися до проходження всіх необхідних кроків у цій надзвичайно уразливій та делікатній сфері, з тим, щоб захистити як інтереси майбутньої дитини, так і біологічних батьків.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: Закон від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. 135 с.
2. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної ради України*. 1993. № 39. 383 с.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. 19 с.
4. Інструкція про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій: затв наказом М-ва охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0919-13> (дата звернення: 05.10.2017).
5. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Нотаріат в Україні. Теорія і практика: навч. посіб. Київ: А.С.К., 2001. 976 с.

Буряк Ігор Григорович

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Пузирьов Михайло Сергійович

кандидат юридичних наук, головний
науковий співробітник науково-
дослідного центру з питань діяльності
органів та установ ДКВС України
Академії Державної пенітенціарної
служби

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ З ПОТЕРПЛИМ У ПЕРІОД ДО 1917 Р.

Законодавство, що було сформоване після Жовтневої революції 1917р., відображало особливості пережитого країною періоду (класова боротьба, необхідність захисту революційних завоювань, багатоукладність економіки) і пануючі у той час політичні та кримінально-правові погляди.

Природно, що в цей історичний період норм про звільнення від кримінальної відповідальності не було, оскільки чітко було сформульовано у якості основного засобу класової боротьби було визначено репресію, тобто примирення зі злочинцем (класовим ворогом) було неприпустимим. У вересні 1918 р. було прийнято Постанову Ради Народних Комісарів «Про червоний терор», в якому йшлося про те, що при даній ситуації забезпечення тилу шляхом терору є прямою необхідністю; що треба захистити Радянську Республіку від класових ворогів шляхом ізолювання їх у концентраційних таборах; що підлягають розстрілу всі особи, причетні до білогвардійських організацій, змов і заколотів [1, с.15].

Важливим моментом розвитку кримінального права стало прийняття Всеукраїнського ЦВК 23серпня 1922 р. першого Кримінального кодексу

Української Соціалістичної Радянської Республіки, введеного в дію з 1 червня 1922 року. У Кодексі ще раз була чітко сформульована класова сутність радянського кримінального права: «Уголовный кодекс УССР имеет своей задачей правовую защиту государства трудящихся от преступлений и от общественно опасных элементов и осуществляет эту защиту путем применения к нарушителям революционного правопорядка наказания или других мер социальной защиты» (ст. 5 КК УСРР 1922р.) [2, с.452]

Кодекс, однак, не містив жодної підстави звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання та не встановлював обставини, що пом'якшували або обтяжували відповідальність.

Постановою ВЦК СРСР від 31 жовтня 1924 р. були прийняті Основні засади кримінального законодавства СРСР і союзних республік [3]. З точки зору розгляду питання про примирення даний правовий акт не представляє інтересу, хоча для розвитку кримінального законодавства він мав велике значення – це був єдиний документ, якого повинні були дотримуватися всі радянські республіки при прийнятті своїх кримінальних законів.

Постановою Всеукраїнського ЦВК від 8 червня 1927 р. був введений в дію Кримінальний кодекс УСРР у редакції 1927 р. Цей законодавчий акт також не встановив такий вид звільнення від кримінальної відповідальності, як примирення винного з потерпілим [4]. Публікується за виданням: Борьба с преступностью в Украинской ССР. К., 1967. Т.2. с.111-325. 25 грудня 1958 р. Верховною Радою СРСР були затверджені Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік, у тексті яких вперше за радянських часів у числі обставин, що пом'якшують відповідальність, встановлювалося відвернення винним шкідливих наслідків вчиненого злочину або добровільне відшкодування завданих збитків, або усунення заподіяної шкоди. Примирення, як підстава звільнення від кримінальної відповідальності, закріплене не було [5]. Ці ж положення були закріплені у новому Кримінальному кодексі Української РСР, затвердженому Законом від 28 грудня 1960 р. [6].

Верховною Радою СРСР 2 липня 1991 р. були прийняті «Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік». На відміну від попередніх Основ тут не встановлювався перелік пом'якшуючих обставин, вказувалося лише на те, що це питання вирішується самими республіками [7]. У статті 48 Основ були встановлені підстави звільнення від кримінальної відповідальності, зокрема, застосування заходів громадського впливу, зміна обстановки, діяльне каяття. Примирення винного з потерпілим у якості підстави звільнення від кримінальної відповідальності Основи не передбачали. Слід зазначити, що у зв'язку із розпадом СРСР «Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік» 1991 р. так і не вступили в силу. В якості висновку зазначимо, що аналіз історичного розвитку права в УСРР-УРСР дозволяє виділити наступні закономірності розвитку інституту примирення з потерпілим як підстави звільнення від кримінальної відповідальності. По-перше, примирення виникло як підстава звільнення від покарання. По-друге, на протязі всього досліджуваного періоду форма угоди про примирення і спосіб її досягнення не були закріплені законодавчо.

Список використаних джерел

1. Кокорин А.И. , Петров Н.В. . ГУЛАГ: Главное управление лагерей 1918-1960. Под ред. акад. А.Н. Яковлева. Москва: МДФ, 2000. 888 с.
2. Кудрявцев В.Н. Борьба с преступностью в Украинской ССР. Киев: Право и поведение , 1966. Т.1. 451-461 с. Москва: Юрид. лит., 1978. 87 с.
3. Основные начала уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик. URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_2237.htm (дата звернення: 29.09.2017).
4. Борьба с преступностью в Украинской ССР. Киев, 1967. Т.2. 111-325с.
5. Об утверждении Основ уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик. Закон СССР от 25.12.1958 г. № 2281-1 URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=5360#0> (дата звернення: 29.09.2017).
6. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 29.09.2017).

Вакулко Роман Олександрович
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство характеризується значними змінами в соціальному економічному аспекті, що призводить до збільшення злочинних посягань в різних сферах суспільної діяльності. Держава є основним гарантом захисту прав людини, а тому одним із завдань є створення державних органів щодо запобігання злочинності на території України.

Мудрий законодавець не допустить вчинення злочину, щоб не бути змушеним карати за нього. Цей загальновідомий вислів ще раз підтверджує переконливо доведену кримінологами тезу про те, що головним напрямом у справі боротьби зі злочинністю взагалі і, зокрема, злочинністю неповнолітніх є запобіжна (попереджувальна чи профілактична) діяльність.

Суб'єкти запобігання злочинності – це державні органи, громадські організації, соціальні групи, службові особи чи громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з випередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочинність і злочини, а також на їх недопущення на різних злочинних стадіях, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [1].

Важливим компонентом єдиної системи запобігання злочинності виступає профілактика злочинності неповнолітніх. Останній властиві всі закономірності, які характеризують запобіжну діяльність взагалі. Так, вона здійснюється на тих самих рівнях, у тих самих видах і формах, що й профілактика в цілому [2]. Однак запобігання злочинності неповнолітніх має й свою специфіку, обумовлену особливостями даного виду злочинності. Ці відмінні риси пов'язані, насамперед, з віком злочинців, який визначає

соціально-психологічні особливості цієї категорії осіб та їх статус у суспільстві [3].

Зрештою, організація та проведення роботи з профілактики підліткової злочинності повинна спиратися на дві обставини. По-перше, в силу того, що особистість неповнолітнього перебуває в стадії формування, її злочинні прояви чутливіші до заходів протидії їм, ніж поведінка дорослих злочинців. Звідси, запобіжні заходи краще спрацьовують саме в роботі з першою категорією осіб.

По-друге, процес становлення і розвитку особистості неповнолітнього злочинця відбувається здебільшого протягом тривалого часу і має певні закономірності, знання яких дає змогу своєчасно помітити відхилення у моральному формуванні підлітка й запобігти вчиненню ним злочину. В зв'язку з цим наведемо такі дані.

Слід звернути увагу на те, що множинність суб'єктів, так чи інакше пов'язаних із запобіганням злочинності, ще не свідчить про відсутність прогалин в організаційній структурі їх органів. Деякі напрями спеціально-кримінологічного запобігання злочинності організаційно забезпечені слабо або зовсім не забезпечені.

1. До державних суб'єктів законодавчої влади належать перш за все Верховна Рада України, її комітети та народні депутати.

2. Президент України є главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина. Перш за все Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України затверджує комплексні програми запобігання злочинності.

3. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади (державні адміністрації різних рівнів) здійснюють заходи щодо забезпечення громадського порядку і боротьби зі злочинністю, відповідно до Конституції України контролюють і координують виконання комплексних програм запобігання злочинності, організують їх наукове супроводження і ресурсне забезпечення та ін.

4. Серед суб'єктів запобігання злочинності важливе місце посідають органи місцевого самоврядування, які за своїми повноваженнями здійснюють організаційно-управлінські функції щодо запобігання злочинності, організують і координують роботу відповідних суб'єктів системи запобігання злочинності, здійснюють їх ресурсне забезпечення, контролюють виконання постанов і рішень вищих органів влади і своїх власних питань запобігання злочинам на підвідомчій території.

Отже основні форми цієї роботи такі: а) видання у межах своєї компетенції нормативних актів з питань запобігання злочинним проявам, організація їх виконання та контролю; б) безпосереднє здійснення запобіжної роботи через відділи виконкому, підвідомчі установи, підприємства, організації, постійні комісії тощо. Особливу роль в організації роботи щодо запобігання злочинам відіграють постійні комісії, такі як: адміністративні, у справах молоді, спостережні та ін.; в) розроблення комплексних планів запобігання злочинам.

Також дуже важливим суб'єктом, який займається неповнолітніми правопорушниками є сектор ювенальної пробації.

Сектор ювенальної пробації є уповноваженим органом з питань пробації, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та пробації щодо неповнолітніх.

Сектор веде облік та забезпечує виконання судових рішень стосовно неповнолітніх осіб, які проживають в межах адміністративно-територіальної одиниці розташування Сектору.

До основних завдань Сектору належать:

1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;

2) виконання завдань пробації відповідно до принципів, закріплених законодавством про пробацію та з урахуванням особливостей неповнолітніх осіб;

3) забезпечення судів інформацією, що характеризує неповнолітнього обвинуваченого [4].

Ювенальна юстиція має бути своєрідним полем співпраці держави та інститутів громадянського суспільства з метою забезпечення кращого та безпечного майбутнього українських дітей. Сенс такої юстиції – в підпорядкуванні судочинства вирішенню завдань соціалізації молодих людей та виховання їх як майбутніх законослухняних членів суспільства. Проте, незважаючи на наявність певної законодавчої бази, на шляху до практичної реалізації задекларованих положень виникає цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних бар'єрів, що виникають на шляху практичного запровадження в Україні ювенальної юстиції та відновного правосуддя:

- негативне ставлення до самого інституту ювенальної юстиції з боку громадськості, ряду науковців, церкви та інших інституцій;
- відсутність спеціально підготовлених кадрів для роботи з неповнолітніми у судових та правоохоронних органах в умовах реформування;
- неповна відповідність чинного законодавства України Міжнародним стандартам стосовно ювенальної юстиції.

Підсумувавши вище викладене можна сказати що, на сучасному розвитку законодавства України закріплено доволі багато суб'єктів боротьби з злочинністю осіб молодого віку, починаючи з Президента України та закінчуючи спеціально уповноваженими правоохоронними органами та також громадськістю. На нашу думку головною причиною не ефективності та не стабільності боротьби з молодими злочинцями, є не узгоджена співпраця на практиці між усіма суб'єктами боротьби зі злочинністю.

Тому потрібно створити спеціально уповноважений орган який буде узгоджувати та забезпечувати співпрацю на всіх рівнях боротьби з злочинністю молоді на території України.

Список використаних джерел

1. Криминология: учеб. / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой. Москва, 1994. 415 с.
2. Блувштейн Ю. Д., Романов В. В. Профилактика преступлений. Минск, 1986. 287 с.

3. Александров Ю. А., Гаврилишин А. П., Гринчак В. М., Джужа О. М., Лихолоб В. Г. Кримінологія і профілактика злочинів: курс лекцій (Особлива частина) Київ, 2000. 201 с.
4. Типове положення про сектор ювенальної пробації Мін'юст України; Наказ, Положення від 18.08.2017 № 2649/5.
5. Указ Президента України від 24 травня 2011 року № 597. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні.

Гаврилюк Олег Васильович

студент факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Пузирьов Михайло Сергійович

кандидат юридичних наук, головний науковий співробітник науково-дослідного центру з питань діяльності органів та установ ДКВС України Академії Державної пенітенціарної служби

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРОТКОЧАСНИХ ВИЇЗДІВ ЗАСУДЖЕНИХ ЗА МЕЖІ КОЛОНІЙ

Відповідно до ч. 1 ст. 1 КВК України, кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Одним із дванадцяти видів покарань є позбавлення волі на певний строк. Правове регулювання цього виду покарання найбільш повно представлено у КВК України. Водночас, низка питань, серед яких і відповідний понятійний апарат, залишилися поза сферою правового регулювання кримінально-виконавчого законодавства.

Серед таких питань – визначення поняття короткочасних виїздів

засуджених за межі колоній. Слід зазначити, що короткочасні виїзди за межі виправних і виховних колоній належать до тих інститутів кримінально-виконавчого права, які спроможні позитивно впливати на засуджених до позбавлення волі, стимулювати їх правислухняну поведінку, виправлення та ресоціалізацію.

Тому правильне застосування цього інституту на практиці чинить позитивний вплив на підвищення кримінально-виконавчого процесу в цілому.

Звернімося до змістовної частини порушеної проблематики. Відповідно до ч. 1 ст. 111 КВК України, засудженим, які тримаються у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, дільницях соціальної реабілітації виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і дільницях соціальної реабілітації виправних колоній середнього рівня безпеки та виховних колоніях, дозволяються короткочасні виїзди за межі колонії на території України на строк не більше семи діб, не включаючи часу, необхідного для проїзду в обидва кінці (не більше трьох діб), у зв'язку з такими винятковими особистими обставинами:

– смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує життю хворого;

– стихійне лихо, що спричинило значну матеріальну шкоду засудженому або його сім'ї;

– одержання медичної допомоги, якщо така допомога не може бути надана установою виконання покарань, за наявності відповідного висновку лікаря такої установи [1].

Аналіз норм, закріплених у ч. 1 ст. 111 КВК України, дає підстави виокремити такі ознаки короткочасних виїздів засуджених за межі колоній.

1) застосовуються до осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк (за виключенням тих, які тримаються у виправних колоніях максимального рівня безпеки);

2) тимчасовий характер (через обмеження певним строком);

3) надання в силу виняткових особистих обставин.

Причому такі обставини закон пов'язує з підтриманням сімейних зв'язків, отриманням медичної допомоги, а також вирішенням інших питань, пов'язаних із життєдіяльністю особи, що у підсумку чинить позитивний вплив на процеси виправлення та ресоціалізації засуджених.

Згідно з ч. 2 ст. 111 КВК України, заява засудженого про терміновий виїзд у зв'язку з винятковими обставинами має бути розглянута протягом доби. Дозвіл на короткочасний виїзд дається начальником колонії з урахуванням особи і поведінки засудженого. Час перебування засудженого поза межами колонії зараховується в строк відбування покарання. Вартість проїзду засудженого оплачується ним особисто або його родичами [1].

На підставі викладених у ч. 1, 2 ст. 111 КВК України положень, робимо висновок-узагальнення, що короткочасні виїзди за межі виправних і виховних колоній є не правом, а законним інтересом засуджених.

Аналіз подальших положень ст. 111 КВК України свідчить про стимулювальний та ресоціалізаційний характер інституту короткочасних виїздів засуджених за межі колоній.

Так, відповідно до ч. 3 ст. 111 КВК України, засудженим жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, може бути дозволено короткочасний виїзд за межі виправної колонії на території України для влаштування дітей у родичів, опікунів або в дитячих будинках тривалістю не більш як десять діб без урахування часу перебування в дорозі (не більш як три доби).

У свою чергу, згідно з ч. 4 ст. 111 КВК України, засуджені, які працюють та перебувають у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, мають право на щорічний короткочасний виїзд за межі колонії тривалістю 14 календарних днів [1].

Отже, норма ч. 4 ст. 111 КВК України, в умовах визнання праці правом, а не обов'язком засуджених (згідно з абз. 4 ч. 1 ст. 107, абз. 1 ч. 1 ст. 118 КВК України), чинить позитивний вплив на динаміку залучення засуджених до позбавлення волі до суспільно корисної праці.

Таким чином, на підставі виокремлених вище ознак короткочасних виїздів засуджених за межі колоній можемо сформулювати науково обґрунтоване визначення цього заохочувального інституту. Короткочасні виїзди засуджених за межі колоній – це законний інтерес осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк (за виключенням тих, які тримаються у виправних колоніях максимального рівня безпеки), що виявляється в тимчасовому (обмеженому певним строком) залишенні засудженими меж виправних і виховних колоній на підставах і в порядку, визначених в законі, з метою підтримання сімейних зв'язків, отримання медичної допомоги, а також вирішення інших питань, пов'язаних із життєдіяльністю особи, що у підсумку чинить позитивний вплив на процеси виправлення та ресоціалізації засуджених.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України Закон від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 09.10.2017)

Галас Петро Вікторович

студент факультет заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Сучасний стан України, наявність кризових явищ майже у всіх сферах життєдіяльності суспільства зумовлюють необхідність проведення реформ, спрямованих на забезпечення сталого економічного розвитку нашої країни.

Побудова в Україні правової, високо розвинутої, цивілізованої держави з високим рівнем життя, культури та демократії неможлива без модернізації системи державного управління.

Поза сумнівом, важливою складовою адміністративної реформи є реформування державної служби, її створення має виключне значення для країни з перехідною економікою. Цілі реформування, передбачені Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, не можуть бути досягнуті без професійних, добросовісних та етичних державних службовців.

Принципи, на основі яких створюється державна служба, відображені у Принципах державного управління, а саме:

1) сфера охоплення державної служби є належною, чітко визначеною і застосовується на практиці;

2) політика і правова база для професійної та чітко впорядкованої державної служби визначені та застосовуються на практиці; інституційна структура дає змогу здійснювати послідовне та ефективне управління людськими ресурсами у всій системі державної служби;

3) відбір і призначення на посади державної служби ґрунтується на досягненнях і здобутках та однаковому ставленні до кандидатів на всіх етапах процесу, критерії для переведення на нижчу посаду та припинення державної служби є чіткими та зрозумілими;

4) прямий чи непрямий політичний вплив на вищі керівні посади державної служби унеможлиблюється;

5) система оплати праці державних службовців ґрунтується на класифікації посад, є справедливою і прозорою;

6) забезпечується професійний розвиток державних службовців, що включає регулярне навчання, справедливе оцінювання результатів діяльності, а також мобільність і просування по службі на основі об'єктивних, прозорих критеріїв і здобутків;

7) здійснюються заходи для сприяння доброчесності, запобігання корупції та забезпечення дисципліни на державній службі [1].

В умовах динамічних реформаційних змін соціального середовища в Україні виникає потреба у висококваліфікованих управлінських кадрах. Сьогодні в органах влади повинні працювати державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування з високим рівнем професіоналізму, компетентності, здатні проводити проголошені в країні реформи. Про необхідність професійної підготовки управлінських кадрів підтверджують і дослідженнями таких науковців, як О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та інші, які зазначають, що «проведення політичної, адміністративної та інших системних реформ у державі висуває якісно нові завдання з підготовки висококваліфікованих управлінських кадрів, адаптації змісту навчання до вимог сучасного вітчизняного та міжнародного політичного, економічного, гуманітарного, адміністративного розвитку; формування в державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування стратегічного мислення, національної самосвідомості, професіоналізму та відповідальності; актуалізації наукових досліджень з проблем державотворення» [2].

Головна мета реформування системи державної служби в Україні полягає у спрямуванні діяльності органів виконавчої влади на розроблення і запровадження нових правових засад, організаційних і процедурних складових системи державної служби та заходів стосовно вдосконалення кадрового забезпечення державного управління, визначення конкретних заходів щодо подальшого реформування системи державної служби, їх виконавців і строків запровадження, зокрема з урахуванням реалізації кроків щодо наближення державної служби України до стандартів, властивих країнам членам Європейського Союзу.

1 лютого 2012 року Указом Президента України № 45/2012 було схвалено Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки [4], де визначені основні напрями та пріоритетні завдання щодо формування й реалізації

державної кадрової політики. Для досягнення якісно нового рівня кадрового забезпечення насамперед необхідно здійснити: підготовку високо професійних управлінських кадрів, реформувати систему підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, провести модернізацію кадрової служби.

Утворення та формування Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації» надасть можливість залучення найбільш обдарованих громадян України до впровадження в державі економічних реформ та роботи в пріоритетних сферах державного управління. Реформа державної служби в Україні торкнулася і самої Національної академії. Указ Президента України «Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України» [3] відіграв визначальну роль у подальшій модернізації Національної академії. Так, цим Указом затверджено Концепцію реформування та склад Наглядової ради Національної академії. Відповідно до Концепції Національна академія отримала статус головного державного вищого навчального закладу із підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. А саме головне документом окреслені основні напрями та необхідні заходи щодо реформування Національної академії.

Отже, реформування державної служби вкрай важливе для влади, оскільки воно має спричинити якісні зміни інституту державної служби, як на законодавчому так і на функціональному рівні. Саме тому підвищення ефективності державного управління, якісне підвищення кадрового потенціалу державної служби, що забезпечуватиметься хорошою професійною підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації управлінських кадрів, є одним з вагомих напрямів стратегічних перетворень, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020». Закон України «Про державну службу» відповідає Принципам державного управління та спрямований на подолання основних питань державної служби. Ефективна реалізація цього Закону є найбільшим викликом у наступний період. Необхідно запровадити систему втілення Закону та забезпечитись кадрами, які повинні мати високий рівень компетентності та відповідальності.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління: розпорядження Кабінет Міністрів України від 24.06.2016. № 474 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80/page> (дата звернення 06.10.2017).
2. Скрипнюк О. В., Федоренко В. Л., Барабаш Ю. Г., Берназюк Я. О. та ін. Нормотворча діяльність Президента України та її нормо-проектне забезпечення /за ред. О. В. Скрипнюка і В. Л. Федоренка. Київ: НАДУ, 2011. 344 с.
3. Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України: Указ Президента України від 09.12.2011 р. № 1110/2011. *Офіційний вісник Президента України*. 2011. № 35. С. 48.
4. Стратегія державної кадрової політики на 2012-2020 роки: Указ Президента України від 01.02.2012 р. № 45/2012. *Офіційний вісник Президента України*. 2012. № 4. Ст. 68. Ст. 127.

Гетта Василь Григорович

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри технологічної освіти та
інформатики Чернігівського
національного педагогічного
університету імені Т.Г. Шевченка

ХВИЛЮВАННЯ І СТРАХ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ І НАВЧАННІ

В процесі життя, навчання людині, особливо молодій, доводиться зважати на певні діалектичні суперечності, помилки та невдачі. Більшість з них супроводжується певним психічним станом, який може звести нанівець оптимальний розвиток, негативно вплинути на діяльність, її поведінку. Цей стан найчастіше пов'язаний з хвилюванням, страхом, депресією тощо.

Хвилювання як наукове поняття ще не достатньо осмислене, хоча для більшості людей воно здається очевидним. З-поміж усіх видів хвилювань, значуще місце займає хвилювання під час випробувань – іспиту, публічного виступу, змагань, співбесіди тощо.

Дуже сильне хвилювання межує зі страхом. Ця емоція належить до фундаментальних первинних емоцій.

Страх часто є непереборною перешкодою для діяльності людини, а також негативно впливає на сприйняття, пам'ять, мислення та інші пізнавальні

процеси. За образним висловом К.Д. Ушинського, страх кидає важке каміння по шляхах людської діяльності, влітається в усю «душевну роботу», пригнічує і спиняє її. Хвилювання, а разом з ним і страх, виникають тоді, коли мозкові центри не можуть дати адекватну оцінку відповідно реальному факту, відповідь на ситуацію або коли є сумнів щодо успішного завершення справи. Цей стан найчастіше пов'язаний з негативним передчуттям суб'єктом наслідків своєї діяльності, браком віри в свої сили, боязкістю перед невдачею, неуспіхом і можливо осоромленням. Хвилювання і страх пов'язаний з підвищенням збудження, напруження людини. Отже страх має соціальний характер. Очікування неуспіху послаблює прагнення людини продовжувати діяльність, знижує її мотиваційну енергію, що є дуже важливим для навчального процесу. Емоції хвилювання і страху найтіснішим чином пов'язані з мотивами навчання і умовами їх реалізації.

В психолого-педагогічній літературі виділяються такі особливості емоціонального стану, необхідні для створення і підтримки мотивації студентів:

- 1) позитивні емоції, пов'язані з навчальним закладом в цілому і перебування в ньому;
- 2) позитивні емоції обумовлені хорошими, діловими взаємовідносинами викладачів з студентами і студентів з товаришами, одногрупниками, відсутність конфліктів з ними;
- 3) позитивні емоції, пов'язані із засвоєнням нових знань та умінь;
- 4) об'єктивне оцінювання навчальних досягнень студентів, що пов'язано з справедливим розподілом стипендії.

Названі емоції в поєднанні створюють основу атмосфери задоволення, що необхідно для успішної навчальної діяльності. Однак стан задоволеності не може і не повинен бути постійним, інакше наступить стан заспокоєності, що призведе до зниження пізнавальної активності та недоліків у вихованні. Треба щоб постійно відбувалася діалектична боротьба між задоволеністю і

незадоволеністю. В такому разі людина прикладає зусилля, бореться за задоволеність і таким чином розвивається.

Особливої уваги заслуговує розгляд проблеми хвилювання і страху в умовах оцінювання навчальних досягнень студентів. В ідеалі стосунки між екзаменатором і опитуваним, як особливий випадок рольового ставлення викладача до студента і ставлення студента до викладача, повинні бути такими, які створюють зону найближчого психічного розвитку і виховання студента. Порівняно з батьками викладач в уяві студента виступає як взірець, модель, головна постать у творенні мікроклімату в групі. Тому під час іспиту дуже важливою є думка викладача про студента та його знання, яка виражається в тому чи іншому випадку не тільки оцінкою в балах, а й словесною оцінкою, яка не лише передує психологічний розвиток студента, а й торує для нього шлях. Вона має більші можливості впливу на студента, ніж формальна, яка виражається в балах. Практика показує, що невдовзі оцінювана таким чином особа наблизиться до позитивної оцінки. Це пов'язано з психологічним впливом ставлень та очікувань.

Педагог повинен уміти спонукати кожного студента до конструктивних зусиль, які є запорукою досягнення позитивних результатів. Викладач в очах студентів має бути тим, кого варто наслідувати. Це викликає довіру до викладача, що в свою чергу знижує рівень негативних емоцій – хвилювань, страху тощо. Проте на практиці не завжди так. Бувають випадки коли екзаменатор або студент не дотримуються толерантних стосунків, що викликає незадоволеність, конфліктну ситуацію, емоціонального зриву. В поведінці екзаменаторів здебільшого проявляються такі негативні фактори, що спричиняють хвилювання: відчуженість, формалізм; знервованість, мінливість настрою, сердитість; недооцінюванність знань студента, висміювання його та іронізування; перебивання опитуваного під час відповіді; підганяння опитуваного з відповіддю, брак часу; педантизм і перебільшення значення дисципліни, що вивчається; упередженість, надмірна суворість, несправедливість тощо.

Не бракує факторів, що призводять до напруження в стосунках під час іспиту з сторони студента. До них можна віднести такі: списування, користування електронними засобами інформації, обдурювання, нечемна поведінка, посилення на брак здоров'я, знервованість, сперечання з викладачем тощо.

Про психогігієну екзамену й контроль знань взагалі можна говорити як у зв'язку зі станом втоми, так і в зв'язку з можливістю психотравматизації студентів, включаючи й порушення невротичного характеру.

Через це є різні підходи до оцінювання навчальних досягнень студентів. Л.М. Толстой, наприклад, вважав екзамен «облудою, обманом, фальшю в навчанні, невиправданим травмуванням дітей, середньовічним пережитком». Багато хто вважає, що екзамен є «продовженням навчального процесу».

Застосування в навчальному процесі комп'ютерної техніки, зокрема комп'ютерного тестування навчальних досягнень знімає багато проблем емоційного характеру, проте додає й чимало своїх.

Отже, щоденне спілкування з молоддю найоптимальніше реалізується на основі взаємоповаги та чуйного ставлення один до одного без зайвих хвилювань і страху.

Гетьманчук Оксана Станіславівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПОКАРАННЯ У ВИДІ АРЕШТУ

У літературі зустрічаються різні погляди щодо поняття «арешт». Одні вчені стверджують, що термін «арешт» походить від латинського *arrestum* – судова постанова [9, с. 141]. Інші вчені вважають, що слово «арешт», що, крім російської, української, білоруської мов, фіксується ще й у західнослов'янських

мовах (польською – areszt, чеською та верхньолужицькою – arest та ін.), є запозиченим поняттям із німецької мови [7, с. 54]. У свою чергу, німецьке слово arrest сягає до старофранцузького слова arrest, що зводиться до старолатинського arrestum, пов'язаного з таким словом як adrestare, що перекладається як зупиняти, затримувати, припинити у подальшому [6, с. 315].

Вітчизняні вчені визначають, що покаранню у виді арешту притаманні ряд ознак, що характерні для будь-якого виду кримінального покарання, зокрема:

1. Покарання у виді арешту є заходом державного примусу. Примусовість покарання означає обов'язок усіх учасників кримінально-правових відносин, які виникли в результаті вчинення злочину, виконати обвинувальний вирок суду [5, с. 489]. Примусовість до того ж означає, що застосування покарання не співвідноситься з волею суб'єкта, до якого воно застосовується, і майже завжди це покарання застосовується проти волі засудженого.

2. Покарання в виді арешту призначається від імені держави і виключно вироком суду. Ця важлива ознака міститься у ст. 124 Конституції України, де вказується, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами.

3. Покарання у виді арешту призначається тій особі, яка визнана винною у вчиненні злочину. У частині 1 ст. 62 Конституції України зазначається, що не може бути підданою покаранню особа доти, поки її вина не буде доведена в законному порядку. У вирокі суду вказуються прізвище, ім'я та по батькові особи й подається вказівка на те, що вона визнається винною у вчиненні злочину.

4. Покарання у виді арешту призначається за вчинення саме злочину, тобто за суспільно небезпечне діяння, що містить у собі ознаки складу злочину та передбачений Особливою частиною КК України. Тобто нема злочину без зазначення цього в законі, а отже, відсутнє і покарання, оскільки відповідно ч. 4 ст. 3 КК України застосування кримінального закону за аналогією заборонено.

5. Покарання у виді арешту полягає в передбаченому КК обмеженні прав і свобод засудженого. Засуджена особа обмежується у правах, але не позбавляється їх.

6. Покарання у виді арешту тягне за собою судимість. Судимість є інститутом різноплановим – вона виступає і як правовий засіб боротьби із рецидивом злочинів, і як основа соціального контролю за особами, що відбули покарання, і як підстава для розроблення та запровадження заходів попередження злочинності тощо [1, с. 174]. Відповідно до ч. 5 ст. 89 КК України, особа, засуджена до арешту, є судимою протягом одного року з дня відбуття покарання, після чого, у разі невчинення нового злочину, судимість погашається.

Поряд з тим, арешту притаманні також і специфічні ознаки, серед них важливо виділити:

1. Особливий зміст виконання і відбування досліджуваного виду покарання. Відтак, змістом кримінального покарання є передбачені в КК та КВК обмеження прав та свобод засудженого. Такими обмеженнями є повне або часткове позбавлення волі з утриманням у спеціальних установах із певними режимними вимогами та правилами внутрішнього розпорядку дня, позбавлення права вибору місця проживання на власний розсуд, позбавлення або обмеженні можливості бачитись з близькими, друзями, родичами.

2. Спеціально встановлене місце відбування покарання. Єдиним натяком на наявність і специфічність таких місць є ч. 2 ст. 60 КК та ст. 101 КК України. У першому випадку вказується, що військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті, але це стосується тільки дуже вузької категорії засуджених – військовослужбовців. У другому випадку вказується, що для неповнолітніх арешт полягає у триманні засуджених в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах. Відповідно ст. 50 КВК України визначено місце відбування кримінального покарання у виді арешту – арештний дім, без зазначення категорії засуджених

3. Режим підвищеної суворості. Суворий режим у такому випадку має домінуюче каральне значення і компенсує короткочасність фізичної ізоляції від суспільства під час виконання покарання у виді арешту, оскільки сам факт ізоляції від суспільства сприймається засудженим як кара тільки при відносно тривалих строках покарання, що суттєво ламають його життєві плани. До того ж, режим виконує функціональне навантаження з реалізації правового статусу засудженого – він забезпечує виконання ним своїх обов'язків, реалізацію його прав і законних інтересів.

4. Короткочасність відбування покарання. Строки, до яких може бути засуджено особу до арешту, встановлюються ч. 1 ст. 60 КК України – від 1 до 6 місяців для осіб, що досягли повноліття, і в ст. 101 КК – від 15 до 45 діб для осіб від 16 до 18 років. У кримінальному праві покарання, строки яких є меншими за рік, визнаються короткостроковими. Така короткочасність (короткотерміновість) і є однією з визначальних ознак арешту [8].

Отже, аналіз арешту як виду кримінального покарання у сукупності його загальних і специфічних ознак дає нам можливість підтримати думку вчених, які стверджують, що арешт є заходом державного примусу, що застосовується за обвинувальним вироком суду до особи, винної у вчиненні злочину, і полягає у встановленні для неї в процесі виконання та відбування покарання специфічного правового статусу.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що арешт не є різновидом покарання у виді позбавлення волі йому притаманні ряд характерних ознак, що відрізняють його від покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі на певний строк. Арешт є окремим видом покарання, який може бути альтернативою більш суворому покаранню.

Список використаних джерел

1. Голіна В. В. Судимість як соціально-правове явище: сутність, призначення, наслідки. *Вісник Національної Академії правових наук України*. 2005. № 2 (41). С. 173-182.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред.: М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Каннон, А. С. Київ, 2003. 1104 с.

4. Кримінально-виконавче право України: підручник / О. М. Джужа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. д-ра. юрид. наук, проф. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2010. 752 с.
5. Курс російського уголовного права. Общая часть / под ред.: В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. Москва: Спарк, 2001. 767 с.
6. Мацко А. С., Кравченко О. В. Історико-правова й лексично-семантична характеристика терміна «арешт». *Вісник Запорізького юридичного інституту*. Запоріжжя, 2000. С.313-317.
7. Толковый словарь русского языка. / за ред. Д. Н. Ушакова. М.: Гос. ин-т. Сов. энцикл.; ОГИЗ, 1935. Т. 1. 1562 с.
8. Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості правового регулювання його виконання та відбування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2007. 16 с.
9. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.). Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.

Гловацький Віталій Сергійович,
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ПРОЕКТ ВИПРАВЛЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ

Починаючи з епохи просвітництва пенітенціарна система в Європі й Америці репрезентується як «проста форма позбавлення волі» [1, с.18], бо саме ідеологія просвітництва проголосила свободу головною цінністю громадянина. Покарання злочинців з кінця XVIII ст. стає процедурою, включеною до загального процесу побудови гуманної держави й формування громадянського суспільства.

Один із засновників теорії покарання Шарль де Монтеск'є стверджував, що «покарання має будуватися на принципі «цінності життя», тоді як при деспотичному правлінні покарання спирається на загальний «страх перед смертю» [2, с.231].

Основною стратегією покарання виступає гуманне, бережливе, ощадливе ставлення до злочинця. Поєднання цих визначень викликає певний скептицизм – чи може гуманність поєднуватися з економічністю, маючи на увазі отримання

прибутку. Потрібно зауважити, що численні реформи пенітенціарної системи в XIX-XX столітті, в першу чергу, були спрямовані на отримання економічної вигоди від утримання засуджених.

Турбота суспільства щодо майбутнього злочинця привела до формування нових стратегій покарання. Колишні каральні техніки, пов'язані з тілесною стигматизацією злочинця (таврування, роздирання ніздів, четвертування, тортури та ін.) були відкинуті, бо тілесні страждання не відповідали загальній економічній стратегії «зберігаючого» ставлення до громадян. Термін «зберігаюче відношення» в російській мові вперше був використаний М. В. Скліфосовським в контексті розробленого ним нового типу лікування поранених [3, с.166].

Страждання і покарання, на думку теоретиків громадянського суспільства та ліберальної держави, повинні мати символічний характер і впливати не на тіло злочинця, а на його громадянське почуття [4, с.265]. Культурна інтенсифікація таких абстрактних понять, як свобода, відповідальність, обов'язок стала основним регулятором взаємодії в суспільстві та замінила колишні вимоги щодо норм поведінки і громадських відносин: каяття і почуття сорому. У результаті була побудована система покарання, яка задекларувала свою принципову гуманність і справедливість. При цьому влада здійснювала покарання через позбавлення громадянина можливості користуватися основними благами та правами сучасного суспільства – особистою свободою та особистою відповідальністю.

На практиці реалізувати ідеї, розроблені Ш. де Монтеск'є, намагався Ч. Беккарія. Його трактат «Про злочин і покарання» наслідував ідеям, закладені в роботі «Про дух законів», і служив підставою для багатьох глав «Наказу» Катерини II 1767 р. Вплив ідей Ч. Беккарія простежується у змісті всіх без винятку кримінальних реформ у Росії XIX століття. Для Монтеск'є і для Беккарія злочинець – не ворог «суверена», як трактувало його традиційне право, а об'єкт «осуду з боку суспільства» [1, с.32].

Особиста помста короля, яка була уособлена у виді тортур та смертної кари на ешафоті, змінюється на державну кару, що вимагає від злочинця: по-перше, визнання у судовому порядку своєї провини; по-друге, усвідомлення розмірів принесеної суспільству шкоди; по-третє, готовність відшкодувати цю шкоду покорою і працею. Але всі три можуть мати сенс і значущість тільки за наявності самого головного органу підпорядкування – влади та справедливих законів. На думку Ч. Беккарія всі помилки юридичної системи пояснюються відсутністю «справедливих законів» і, як наслідок, відсутністю в суспільстві ідеї беззаперечного підпорядкування цим законам. Виходячи з цих теоретичних посилок, Ч. Беккарія стверджував, що причина злочинності лежить у соціальних умовах: злиднях людей та зіткненні їх інтересів, що породжуються людськими пристрастями. За його думкою покарання повинно полягати у запобіганні нових злочинів та способи їх усунення злочинців. Для цього покарання має бути публічним, найменшим з можливих в кожному конкретному випадку, відповідним злочину та відповідати закону [1, с.46-47].

Ч. Беккарія протестував проти тортур та закликав до обмеження застосування смертної кари. Його аргументація на користь скасування смертної кари заслуговує на особливу увагу як практично перший в історії теоретично переконливий виступ такого роду. Теоретично, за природним правом, неприпустимо, щоб людина бажала позбавити себе життя, отже, вона не могла надати це право іншим. Смертна кара за Ч. Беккарія – це «війна нації з громадянином» [1, с.73]. На практиці багатовіковий досвід показує, що загроза смертної кари не зупиняє злочинця при скоєнні протиправних дій. Більш ефективним середовищем для запобігання злочинам може бути усвідомлення кожним громадянином невідворотності покарання, а в якості самого важкого покарання повинно виступати довічне позбавлення волі. Застосування смертної кари є невиправданим ані з історичної, ані з моральної, ані з юридичної точок зору, бо її використання сприяє поширенню у суспільстві аморальності, та її застосування може бути результатом непоправної суддівської помилки.

Кримінальне право в інтерпретації Ш. де Монтеск'є і Ч. Беккарія прагне сформувати модель ідеального громадянина: слухняного, дисциплінованого, що виконує трудові обов'язки. Однак на практиці ця модель абсолютно «справедливого закону» не вступила в дію, а тюрма не виправляла злочинців, а породжувала делінквентність та рецидив.

Уже наприкінці XVIII ст. створення пенітенціарної системи було офіційно оголошено найбільшим провалом кримінального права. У численних дискусіях XIX століття, присвячених стану тюрем та інших виправних установ, доводилися про зростання числа рецидиву і заворушень у тюрмах [5, с.387-388].

Моделі тюремної системи та розроблені теорії виявилися нежиттєздатними. Якими способами можна боротися з наслідками тюремного ув'язнення, повинні були відповісти безпосередньо дослідники-практики тюремної реформи: юристи, криміналісти, психіатри.

Тюрма повинна не приховувати вади від суспільства, вона повинна символізувати принципи соціальної справедливості та привчати злочинців діяти на благо суспільства. Ці ідеї лежать в основі творів І. Бентама і Дж. Говарда, що надали найбільш сильний вплив на російське кримінальне право і на спроби реформувати пенітенціарну систему у XIX ст.

Перший із творів І. Бентама в Росії було видано у 1807 року [6]. Сприйняття російськими читачами книги І. Бентама значно відрізнялося від того упередження, навіть насмішок, які англійські читачі відчували до його творів та утопічних планів реформування тюрем, вважаючи І. Бентама божевільним філантропом.

Але парадокс полягає в тому, що, незважаючи на відверту недовіру до ідеї «Паноптикума» як ідеальної тюрми, європейські держави у XIX ст. втілили її основні положення у будівництві та організації режиму та розпорядку дня не тільки у тюрмах, а також у казармах, шпиталях, на фабриках та у школах. У Росії захоплення ідеями І. Бентама не вийшло за межі вузького кола літературних та філософських гуртків, які існували в першій половині XIX ст.

На практиці «паноптичний устрій» громадських інститутів було частково реалізовано в Росії вже у радянські часи, тільки використовувалися інші ідеологічні установки.

Квінтесенцію своєї теорії І. Бентам визначив, як «просту архітектурну ідею», що має на увазі ефективність покарання та виправлення (і одночасно, праці, навчання, лікування) у певному просторовому розміщенні ув'язненого [7, с.190].

І. Бентам запропонував абсолютно новий проект будівлі тюрми, в якому камери ув'язнених перебували під постійним наглядом охоронців, але самі спостерігачі залишалися непомітними. Це стало символом дисциплінуючої влади, яка ніяк себе не маркує (на відміну від влади суверена), але пропонує такий порядок взаємодії та взаємин, в якому кожен член суспільства діє згідно з передбаченою траєкторією – засуджений відбуває покарання у тюрмі, хоча її охороняють тільки кілька людей, клас учнів підпорядковується вказівкам одного лише викладача, сотні робітників у цеху виконують накази кількох інженерів. Ще один проект тюремного реформування був запропонований Дж. Говардом. Основним недоліком старої тюрми, на думку Дж. Говарда, була відсутність запротоцьованого тюремного розпорядку, тобто відсутність контролю часу, тому систематизувати й уніфікувати практику покарання уявлялося неможливим. Головною інновацією Дж. Говарда було введення дисциплінарного режиму для арештантів, що заміняв би собою тортури, побої, голод тощо.

Виправлення засудженого полягало в суворій регламентації розпорядку дня, змінити який заарештований не має права: встановлювалися норми харчування, норми сну та відпочинку, норми праці, норми прогулянок, норми побачень, санітарні норми. Диференціація норм носила, за Дж. Говардом, соціальний характер: «Бо навіщо тоді карати бідняка мізерною їжею, якщо він на свободі їв тільки картоплю» [8, с.22]. Покарання переміщуються на більш тонкий рівень, вони більше не стосуються безпосередньо летальних процесів позбавлення їжі, тілесних покарань, а впливають на рівні бажань, прагнень та

стимулів злочинця: неможливість вільно переміщуватися, займатися самостійно обраною справою, спілкуватися з близькими людьми, вживати звичну й улюблену їжу [8, с.35-36]. Примітно, що свій проект перебудови тюрем Говард засновував на великому емпіричному дослідженні, яке він провів у 1777 р.

Дж. Говард надав кількісний аналіз тюрем у всіх графствах Англії та Уельсу з характеристикою харчування, одягу, праці ув'язнених, санітарних умов, в яких вони утримувалися. Відвідавши тюрми Франції, Німеччини, Швейцарії та Голландії, він провів свого роду порівняльний аналіз стану тюрем у європейських державах кінця XVIII ст.

У подібній пенітенціарній системі злочинець виступав у якості універсальної одиниці без врахування проблем гендерної, вікової, етнічної диференціації, стверджуючи універсальну характеристику людини – її свободу.

З одного боку, визнання кримінальним законодавством права людини на свободу та класифікація випадків, коли це право може бути примусово обмежене, є свідченням процесів гуманізації у суспільстві. З іншого боку – універсалізація та гуманізація кримінального права не привели до викорінювання соціальних забобонів.

Ігнорування кримінальним правом окремих випадків спровокувало криміналізацію та наступну за нею дискримінацію різних верств населення за матеріальним становищем (бродяжництво, жебрацтво, «вкрасти, тому що немає коштів на життя»), гендерною ознакою (проституція – тільки «жіночий» злочин, зґвалтування – тільки «чоловічий»), віком (середній вік ув'язнених у переважній більшості держав – 27-32 роки), етнічних характеристик (поширення в кримінологічному дискурсі та суспільній свідомості таких стереотипів, як «чорний насильник», «чорна повія», «грабіжник-латинас»).

Список використаних джерел

1. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. Москва: Фирма «Стелс», БИМПЛ. 1995. 252 с.
2. Монтескье Ш. Л Избранные сочинения. Москва: Госполитиздат, 1955. 803 с.
3. Склифосовский Н. В. Избранные сочинения. Москва: Медиздат, 1953. 317 с.
4. Локк Дж. Два трактата о правлении / Сочинения: В 3 т. Москва, 1988. Т. 3. 423 с.

5. Фуко М. Надзирать и наказывать. Москва, 1999. 512 с.
6. Бентам И. Тактика законодательных собраний. Политические опыты. СПб., 1807. 190 с.
7. Бентам И. Введение в основания нравственности и законодательства. Москва: РОССПЭН, 1998. 416 с.
8. Андрященко Р. А. Пенитенциарная система Англии и Уэльса в XVI-XX вв. : историко-юридическое исследование: дис... канд. юр. наук: 12.00.01 / Урал. гос. юр. академия. академия внутр. дел. Е., 2006. 180 с.

Головач Иван Васильович

слухач факультету заочного, контрактного
навчання та підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби

СІМЕЙНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ: ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ТА ВИДИ

Сьогодні сімейні відносини – це відносини особистого, приватного, а не публічного характеру, а тому значна питома вага має бути віддана саме «власному» їх регулюванню. Ця незаперечна істина вперше дістала пряме законодавче закріплення у ст. 9 Сімейного кодексу України [1] «Регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін». У ч.2 ст.7 СК України лише зазначається, що сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Результатом сучасної реформи сімейного законодавства України є збільшення диспозитивних норм, які надають можливість учасникам сімейних відносин самостійно визначати зміст своїх правовідносин за допомогою шлюбних, аліментних або інших угод. Визнається, що імперативно-дозвільний метод регулювання сімейних відносин поступився диспозитивному регулюванню, а це зайвий раз підкреслило, за словами М. В. Антокольської [4], зближення сімейного і цивільного права. Вважаємо, що з цим погодитися можна тільки частково: дійсно спостерігається збільшення диспозитивних норм у сучасному сімейному праві, але це не ознака процесу зближення сімейного і цивільного права, а ознака, яка характерна для галузей приватного права: цивільне право має свій інструмент диспозитивного

методу регулювання – цивільно-правовий договір, сімейне право – сімейний договір (деякі з правників називають його подружнім договором), трудове право – трудовий договір ^[4].

Варто відзначити, що в сучасній науковій літературі в Україні уже було зроблено перші, але, на жаль, не системні спроби дати визначення договору як регулятора сімейних правовідносин. Так, І.В. Жилінкова вважає, що сімейно-правовими можна вважати договори, що укладаються фізичними особами і спрямовані на встановлення, зміну або припинення сімейних прав та обов'язків [5, с. 44].

Для встановлення сутності будь-якого явища слід дослідити історію такого явища, а тому на наш погляд, слід відзначити, що у Кодексі 1926 р. було кілька артикулів, які дозволяли матері та батькові дитини «порозумітися» щодо конкретних питань сімейних відносин. Так, в статті 23 цього Кодексу було записано, що «всіх заходів вживають батьки за спільним порозумінням, а у статті 26 зазначалося, що батьки, які не проживали спільно, «мали порозумітися, при чому мають перебувати неповнолітні діти». Отже, мова йшла ні про що інше, як про договір між ними. У частині 1 ст. 6 Кодексу 1969 р. було записано таке: «Правове регулювання шлюбних і сімейних відносин в Україні здійснюється тільки державою». Подібної норми у Кодексі 1926 р. не було. Поряд з цим, у Кодексі 1969 р. неодноразово вживалися словосполучення «за згодою», «дійти згоди», «досягнення згоди». Але ж згода – це домовленість, а домовленість – це договір. Тому були підстави вважати, що в окремих випадках, дозволених законом, йшлося фактично про індивідуальне, «локальне», регулювання сімейних відносин. Так, батькам було дозволено домовитися про ім'я дитини, але не було дозволено домовитися про розмір аліментів на дитину. Якщо ж вони все – таки домовлялися про це, то їхня домовленість пов'язувалася виключно з добровільним її виконанням [3].

Треба зауважити, що говорити про договір як регулятор сімейних відносин було не прийнято, а тому й використання терміну «договір» вважалося недоцільним.

Включення, відповідно до Закону України від 23 червня 1992 р., до Кодексу ст. 27-1 «Право подружжя на укладення шлюбного контракту» не призвело однак до внесення змін до ст. 6 цього Кодексу. В результаті, між цими нормами виникла колізія, якій, проте, ніхто не надав значення. З цього часу можливість договірного регулювання сімейних відносин уже активно не заперечувалася і дратувала лише декого. «Договори, якими пропонується врегулювати відносини щодо немайнових прав, докорінним чином суперечать цивільному праву, – вважає Я. М. Шевченко, – оскільки ним просто неможливо обмежити особисті права жодного з батьків та встановити моральні обов'язки» [3]. При використанні універсальної конструкції договору у сімейній сфері, стверджує Михальнюк О., необхідно враховувати наступні ознаки, що притаманні сімейно-правовому договору [2]: 1) особлива мета – саморегулювання відносин, заснованих на шлюбі, родинності, усиновленні, а також відносин, що виникають з факту створення сім'ї на інших правових підставах; 2) безпосередня пов'язаність договірного регулювання сімейних правовідносин із родинним (сімейним) статусом фізичної особи; 3) сімейно-правовий договір є правомірною вольовою дією (правочином), спрямованим на набуття, зміну або припинення майнових та/або особистих немайнових сімейних прав та обов'язків; 4) спеціальний суб'єктний склад; 5) особисто-довірчий характер відносин, що регулюються сімейно-правовим договором.

Аналіз показує, що у Сімейному кодексі України передбачена можливість укладення таких договорів:

- 1) шлюбного договору (ст. 92);
- 2) договору дружини та чоловіка про те, з ким із них після розірвання шлюбу будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні їхнього життя братиме той, хто буде проживати окремо, тобто так званого «договору про розірвання шлюбу» (ст. 109);
- 3) договору дружини та чоловіка про надання утримання (ст. 78);
- 4) договору дружини та чоловіка про припинення права на аліменти у зв'язку з набуттям права власності на нерухомість (ст. 89);

- 5) договору матері та батька про сплату аліментів на дитину (ст. 189);
- 6) договору матері та батька дитини про припинення права дитина на аліменти у зв'язку з набуттям права власності на нерухомість (ст. 190);
- 7) договору дружини та чоловіка про визначення порядку користування нерухомістю (ст. 66);
- 8) договору про поділ нерухомого майна (ст. 68).

Цей перелік не є вичерпним. Членам сім'ї, родичам не заборонено укладати інші договори, спрямовані на урегулювання сімейних відносин між ними, якщо ці договори не суперечитимуть імперативним (обов'язковим) нормам Сімейного кодексу та інших законів, а також моральним засадам суспільства.

Отже, беручи до уваги сучасні доктринальні підходи до визначення поняття договору в приватному праві України, напрацювання вчених з приводу удосконалення загального визначення поняття «договору», а також на підставі виокремлених ознак та особливостей договірної регулювання сімейних відносин, пропонуємо наступне визначення сімейно-правового договору: сімейно-правовим договором є правочин фізичних осіб, пов'язаних сімейно-правовим статусом (подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами тощо), спрямований на виникнення, зміну або припинення особистих немайнових та/або майнових прав та обов'язків у сімейній сфері.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 07.10.2017).
2. Михальнюк О. Поняття та особливості сімейно-правового договору. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. Київ, 2013. Вип. 4. 27-32 с.
3. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Правова єдність, 2009. 500 с.
4. Сімейне право України / За загальною редакцією В. І. Борисової, І. В. Жилінково /URL: <http://uristinfo.net/semeynoe-pravo/138-viborisova-ivzhilinkova-simejne-pravo-ukrayini/3596--5-dogovir-jak-dzherelo-simejno-pravovih-norm.html> (дата звернення: 07.10.2017).
5. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. І.В.Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

Гольтванича Тетяна Анатоліївна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації працівників
Академії Державної пенітенціарної
служби

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА СВОЄЧАСНЕ РОЗКРИТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЗЛОЧИННИХ ПРОЯВІВ СТ.СТ. 380, 381, 387, 395, 396 КК УКРАЇНИ

Сучасний досвід розвитку українського суспільства підтверджує, що без незалежного та неупередженого правосуддя неможлива побудова демократичної, соціальної та правової держави. Правосуддя в Україні – це діяльність органів судової влади, яка відповідно до конституційних засад поділу влади (ст. 6 Конституції України) здійснюється судами, утвореними згідно із законом. Відповідно до принципу верховенства права та нормативних приписів, визначених Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, суди здійснюють правосуддя з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави.

Предметом дослідження є норми Кримінального кодексу України, які встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти правосуддя (розділ XVIII КК України); норми кримінального законодавства зарубіжних держав, ряд міжнародних та вітчизняних правових актів, положення яких забезпечують охорону.

Стан дослідження. Питання запобігання злочинам проти правосуддя досліджували Ю. В. Александров, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, І. С. Власов, П. А. Воробей, А. В. Галахова, Л. Д. Гаухман, В. О. Глушков, М. С. Голоднюк, О. О. Кваша, М. Й. Коржанський, О. М. Костенко, Я. М. Кульберг, О. М. Литвак, Л. В. Лобанова, А. А. Музика, М. І. Мельник, В. О. Навроцький,

А. В. Наумов, Ш. С. Рашковська, О. Я. Светлов, В. В. Сташис, С. А. Тарарухін, В. Я. Тацій, З. А. Тростюк, І. М. Тяжкова, В. І. Тютюгін, А. П. Тузов, Є. В. Фесенко, В. Д. Філімонов, П. Л. Фріс та інші науковці.

Для досягнення поставленої в статті мети, зупинимось на аналізі чинного законодавства, яке регулює відповідальність за злочини проти правосуддя. А саме, на розділі XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України, який безпосередньо регулює відносини у цій сфері [3].

М. В. Мазур у своїй статті «Злочини проти правосуддя: питання про перспективи розвитку кримінального законодавства» зазначав, що досвід профілактики злочинів проти правосуддя варто розділити на три рівні заходів попередження злочинів, а саме на загально-соціальні заходи, спеціально-кримінологічні заходи та індивідуальні заходи попередження. В свою чергу, ми погоджуємося з його твердженнями

До злочинів, які перешкоджають одержанню достовірних доказів та істинних висновків у справі варто віднести: Примушування давати показання (ст. 373); Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383); Завідомо неправдиве показання (ст. 384); Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385); Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386). Злочини, які перешкоджають своєчасному розкриттю і припиненню злочину, це: Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380); Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381); Розголошення даних досудового слідства або дізнання (ст. 387); Приховування злочину (ст. 396); Порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395). Невиконання судового рішення (ст. 382); Приховування майна (ст. 388); Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389); Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390); Злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи (ст. 391); Дії, що дезорганізують роботу виправних установ (ст. 392);

Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393); Втеча із спеціалізованого лікувального закладу (ст. 394) – це злочини, які перешкоджають виконанню вироку (рішення) і призначеного ним покарання.

У наведеній системі розподілу злочинів проти правосуддя найнебезпечніми, на наш погляд, є злочини першої категорії, які посягають на конституційні принципи діяльності органів досудового слідства, дізнання, прокуратури і суду. Саме їх ми дослідимо у статті. Це пояснюється тим, що суб'єктом вчинення злочину є правоохоронні та судові органи, які покликані захищати права і свободи громадян і, які натомість вчиняють протиправні злочинні дії. Об'єктивна сторона окремих злочинів що, посягають на своєчасне розкриття та припинення злочинних проявів ст.ст. 380, 381, 387, 395, 396 КК України складається із декількох альтернативних діянь, вчинення кожного з яких створює закінчений склад злочину. Наприклад, злочин, передбачений ст. 388 КК України, може бути вчинений шляхом будь-якої із зазначених у диспозиції дій: розтрата, відчуження, приховування, підміни, пошкодження, знищення майна або інших незаконних дій з майном, на яке накладено арешт або яке описано, а за ст. 380 КК України злочин може полягати в неприйнятті рішення, несвоєчасному прийнятті або в прийнятті недостатньо обґрунтованого рішення про застосування заходів безпеки щодо працівників суду, правоохоронних органів або осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Переважна більшість посягань на нормальну діяльність щодо здійснення правосуддя сконструйована як злочини з формальним складом (наприклад, за статтями 372, 3761, 383-385, 387, 389, 390 КК України), і тому вони визнаються закінченими з моменту вчинення суб'єктом зазначених у диспозиціях відповідних статей діянь (дії чи бездіяльності). Деякі належать до злочинів з матеріальним складом (наприклад, за статтями 378, 380, 381 КК України) або визнаються такими, коли передбачають настання певних наслідків як кваліфікуючу ознаку складу злочину (наприклад, ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 384, ч. 2 ст. 375, частини 2 і 3 ст. 377 КК України). У цих випадках злочин вважається закінченим лише у разі настання тих наслідків, які передбачені диспозицією відповідної статті

(частини статті) КК України. Лише злочини, передбачені статтями 380 та 381 КК України, можуть бути вчинені з необережності або за наявності змішаної форми вини. Окремі зі злочинів можуть вчинятися і загальними суб'єктами. Наприклад, суб'єктами злочинів, передбачених статтями 377-379, 383, 386, 396, 398-400 КК України, можуть бути будь-які особи, що досягли певного віку кримінальної відповідальності. Деякі зі злочинів (наприклад, передбачені статтями 377-379, 388, 398-400 КК України) конкурують з цілою низкою злочинних посягань на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність особи, що також потребує вирішення питання про їх розмежування та кваліфікацію за сукупністю.

Список використаних джерел

1. Анчукова М. В. Щодо кримінальної відповідальності за втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України). *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Київ. Вип.44. 2009. С 484-492.
2. Бажанов М.И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия: учеб. пособ. Харьков: Юрид. ин-т, 1986. 43 с.
3. Бажанов М.И. Злочини проти правосуддя: конспект лекцій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 1996. 29 с.
4. Борисов В.І. Відповідність кримінального закону конституційним принципам здійснення правосуддя в Україні. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України «Питання боротьби зі злочинністю»*. Харків: Право, 2009. Вип. 18. С 3-14.
5. Бринзанська О.В. Насильство як окремий прояв дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 7. С. 44-48.
6. Бурдін В. М. Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України. *Життя і право*. 2004. № 2. С. 74-78.
7. Вакулик О. О. Кримінальна відповідальність за примушування давати показання: історія розвитку норми. *Адвокат*. 2008. № 12. С. 19-22.
8. Ворончук В. В. Заведомо ложный донос и заведомо ложные показания. *Вісник Луганської акад. внутр. справ ім.10-річчя незалежності України*. Луганськ, 2001. Вип. 2. С. 132-135.
9. Горелик А. С. Преступления против правосудия. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2005. 491 с.
10. Гришина Т. Предмет суспільних відносин як елемент об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 398 КК України України. *Юридична Україна*. Київ, 2005. № 2. С. 64–69.
11. Джуган М.П. Класифікація злочинів проти правосуддя *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. Одеса: Юридичний інститут НУВС, 2004. № 1. С. 83-86.

Гончар Олександра Анатоліївна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ

Проаналізувавши Закон України «Про гарантії держави щодо виконання рішень суду» можна зробити висновки про те, що даний Закон містить суттєві недоліки щодо реалізації регулювання правовідносин у сфері виконання покарань.

Позитивним у Законі є здійснення певних конкретних заходів щодо вирішення проблем з невиконання рішень національних судів. Зокрема це: введення особливої процедури виконання рішень судів, де відповідачем у судовому процесі є держава, тому, як встановлення цієї процедури є одним із найважливіших кроків щодо покращення виконань рішень судів (є виконанням однієї із рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи); зняття мораторіїв на примусове виконання судових рішень, а саме зняття мораторію на примусову реалізацію майна; запровадження механізму компенсацій за тривале невиконання – це виплати у розмірі 0,3% річних від несплаченої суми за рахунок коштів, передбачених бюджетною програмою.

Але водночас помітно що у Законі присутні значні недоліки щодо реалізації більшості цих заходів. У Законі України «Про гарантії держави щодо виконання рішень суду» не знайшли відображення багато важливих проблем, визнані зокрема Комітетом міністрів Ради Європи, як системні і які потребують як найшвидшого реагування. А саме: неспроможність держави передбачити належне асигнування державного бюджету на виконання рішень національних судів, де відповідачем є держава, тобто відсутністю таких коштів у державному бюджеті; відсутність ефективної процедури виконання рішень національних судів, за якими боржником є держава; відсутність ефективних заходів щодо

протидії тривалому невиконанню рішень національних судів; відсутність ефективної роботи державної виконавчої служби в справах, де відповідачем є держава; наявність специфічних галузевих проблем, зокрема, невиконання рішень національного суду.

Також деякі положення Закону направлені на зниження рівня соціальних гарантій і можуть призвести до суттєвого звуження соціально-економічних прав людей. Закон також містить норми, що на нашу думку суперечать Конституції, через порушення принципу розподілу влади. Зокрема, Кабінет Міністрів наділяється повноваженнями, які належать парламенту, а саме: визначення законом прав і свобод людини.

Залишилось відкритим й одне з головних питань – фінансування виконання вже прийнятих рішень національних судів, де відповідачем є держава. І тих рішень, що будуть прийматися національними судами в подальшому, які зараз розглядаються. На даний момент – це тисячі рішень котрі, через невиконання, рано чи пізно опиняться на розгляді в Європейському суді з прав людини, що потягне безумовний обов'язок держави сплачувати ці кошти. У Законі є рішення проблеми тривалого невиконання покарання, але насправді виплата у розмірі 0,3% є мізерною, тому як рівень річної інфляції є значно вищим (за попередніми даними НБУ у 2017р. рівень інфляції в Україні сягне 8%), тому державі буде більш вигідним виплатити мінімальний розмір компенсацій ніж виконати рішення суду.

Також однією з найбільших проблем невиконання рішень національних судів є відсутність у держави фінансових ресурсів для виконання рішень, де відповідачем є держава. Ця проблема тісно пов'язана із системою пільг та соціальних виплат, які декларативно проголошуються, але не фінансуються. На даний час в Україні прийнято величезну кількість судових рішень щодо невиконання державою своїх зобов'язань. Данні рішення не можуть бути виконаними, оскільки державою не передбачено виділення коштів на виконання таких рішень у щорічному бюджеті. Таким чином боргові зобов'язання накопичуються з року в рік.

Отже, не дивлячись на всі переваги ЗУ «Про гарантії держави щодо виконання рішень суду», залишилися певні недоліки щодо реалізації регулювання цих правових відносин. Основними серед яких є фінансування виконання вже прийнятих рішень, та рішень, які будуть прийняті у найближчий період часу. Ми вважаємо, що виплата у 0,3% річних повинна бути збільшена, оскільки це забезпечить прискорення виконання рішень суду, де відповідачем є держава. А також у державному бюджеті необхідно передбачити витрати, не лише на рішення національних судів, але й на виплати за тривале невиконання рішень суду.

Горбачов Олексій Юрійович
студент факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації працівників
Академії Державної
пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПО ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЕНІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Рівень злочинності серед засуджених у місцях позбавлення волі в цілому є не високим, адже це простежується як у загальних характеристиках злочинності в Державній кримінально – виконавчій системі України (далі – ДКВС України) в цілому, так і у злочинних проявах в конкретних установах виконання покарань (далі – УВП), оскільки вказане явище, є доказом того, що кримінальне покарання у виді позбавлення волі на певний строк у певній мірі є стримуючим засобом для деструктивної поведінки окремих осіб, схильних до вчинення злочинів. Заходи забезпечення кримінального провадження – передбачені законом.

Різні аспекти тематики заходів забезпечення кримінального провадження по злочинам вчинених в УВП стали предметом дослідження в роботах таких

вчених: О. Г. Колба, І. Г. Богатирьова, Р. Р. Кузьміна, О. О. Некрасова, А. С. Політової, С. Р. Тагієва, С. І Халимона, С. І Сисоєнко, І. М. Копотуна та інші. Як показало вивчення наукових джерел, досі в Україні спеціальних досліджень з означеної проблематики не проводилось. Встановлення новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) оновленого порядку досудового розслідування злочинів, вчинених в УВП, дещо покращило процедуру ведення кримінальних проваджень [3], проте не дозволило вирішити всі проблеми, що мали місце при реалізації норм КПК України 1960 р. [2]. Заходи забезпечення кримінального провадження, згідно зі ст. 132 КПК України, застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком передбачених законом випадків. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд можуть застосовувати тільки ті заходи, які названі в законі та лише у тій формі, яка визначена законом. Зокрема, КПК 1960 р., у п. 5 ч. 1 ст. 101 до органів дізнання відносив начальників УВП, слідчих ізоляторів (СІЗО) та лікувально-трудова профілакторіїв, у справах про злочини проти встановленого порядку несення служби, вчинені працівниками цих установ, а також у справах про злочини, вчинені в розташуванні зазначених установ [8, с. 315-317].

У свою чергу, КПК 2012 р. таких повноважень для зазначених посадових осіб ДКВС України не надав, поклавши обов'язки (ст. 216) щодо проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в УВП України, на слідчі органи Національної поліції [7, с. 534-537], що й обумовило ряд проблем, пов'язаних з реалізацією завдань (ст. 2 КПК) та дотриманням при цьому загальних засад кримінального провадження (ст. 7 КПК). При цьому зазначені проблеми носять як загальний характер [3], так і мають свої особливості, що детерміновані специфікою кримінально – виконавчих правовідносин.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 216 КПК таким суб'єктом в УВП виступає слідчий орган Національної поліції, який не тільки застосовує норми кримінального процесуального права по факту вчинення злочинів в УВП, крім

тих злочинів, досудове розслідування щодо яких проводять слідчі інших правоохоронних органів (ч.ч. 2-5 ст. 216 КПК), але й ухвалює індивідуально-правові рішення по порушених ним кримінальних провадженнях.

Серед проблем реалізації вимог КПК в УВП можна виокремити наступні: У виправних і виховних колоніях не подолані існуючі перешкоди для реєстрації заяв і повідомлень засуджених, а також при розслідуванні по кримінальних провадженнях, а саме: у силу специфіки обладнання УВП інженерно-технічними засобами охорони і нагляду, що визначена у Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП) [4], засуджений не в змозі своєчасно звернутись до персоналу ДКВС України з інформацією про злочин, який готується (ст. 14 Кримінального кодексу України (далі – КК України), або про замах на злочин (ст. 15 КК України), чи закінчений злочин (ч. 1 ст. 13 КК України) [1]. Ускладнює ситуацію й той факт, що жилі приміщення в УВП, за виключенням дисциплінарний ізолятор і приміщення камерного типу (Розділ 17 ПВР УВП), не обладнані кнопками сигналізації для виклику молодших інспекторів, які б давали можливість засудженому у випадку загрози його життю, здоров'ю, честі та гідності недоторканості та безпеки (ст. 3 Конституції України) своєчасно подати сигнал про джерело небезпеки; через недосконалість відомчих нормативно-правових актів Міністерства юстиції України з питань розгляду звернень засуджених в УВП та їх певну невідповідність змісту ст. 40 Конституції України та Закону України «Про звернення громадян» частина заяв і повідомлень засуджених переводиться у розряд дисциплінарних та адміністративних проступків та не реєструється в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Зокрема, Розділ 13 ПВР УВП [4] «Пропозиції, заяви та скарги засуджених.

Особистий прийом засуджених » не передбачає вимог, що визначені в ст. 22 Закону України «Про звернення громадян» [5], а саме: у ньому не визначено порядок прийому (дні та години, черговість та інше) засуджених, а також не передбачені вимоги про доведення до відома засуджених графіку прийому громадян; звернення не реєструється без пояснення причин, при цьому

заявників повідомляють про відсутність підстав для початку кримінального провадження після спливу 10-ти денного строку, встановленого законом ст. 304 КПК України для оскарження бездіяльності слідчого (прокурора). Так, досі в УВП має місце практика, що стала наслідком реалізації ст. 101 КПК 1960 р., коли без дозволу начальника УВП не реєструвалася жодна заява чи повідомлення про злочин; кваліфікація злочину, мова про який ведеться в заяві засудженого, здійснюється, як правило, черговим помічником начальника установи, який не має достатньої юридичної освіти та навиків слідчої практики.

Аналогічні прогалини з цих питань має й слідчий орган Національної поліції, який лише поверхово знає специфіку та відмінності видів УВП, а також особливості викладання письма засудженими [9, с. 442]. Вкрай низькою є взаємодія територіальних органів Національної поліції та УВП, особливо в частині своєчасної передачі інформації про вчинені злочини в органах та установах виконання покарань України та розгляду заяв засуджених.

Як свідчить практика, у зв'язку з цим виникають проблеми, що пов'язані із залученням понять, допустимості доказів та інше.

1. Проведення допитів осіб здійснюється за старими правилами в частині оформлення протоколів, незважаючи на положення нового КПК України про необхідність безпосереднього отримання судом показань осіб (ч. 1 ст. 23 КПК України). Така практика пояснюється тим, що:

– згадування в п. 7 ч. 1 ст. 66 КПК України про протоколи допиту свідків не відповідає правилам ч. 1 ст. 104 КПК України, згідно з якими хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються лише у випадках, передбачених КПК України. Проте, ст. ст. 224-227 КПК України, що визначають порядок проведення допиту, складання протоколу не передбачають;

– відсутня до цього часу будь-яка судова практика по злочинах, вчинених в УВП, крім тієї, що висвітлена в постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 березня 1993 р. № 2 «Про судову практику про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення

волі» [6];

– відсутня й судова практика з цих питань за новим КПК України [3], яка, без сумніву, вирішила б і долю протоколів допитів, які складаються в УВП;

– окремі слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії в УВП проводяться з метою здійснення тиску на свідків і підозрюваних.

2. Інші проблеми реалізації нового КПК України в УВП, мова про які ведеться в наукових джерелах [3].

Отже, слід визнати, що суттєвих змін у протидії злочинам, які вчиняються в УВП, не відбулось, а незначне покращення стану захисту прав і законних інтересів засуджених у ході кримінальних проваджень стало результатом посилення позицій і можливостей сторони захисту та визначення в законі принципів кримінально-процесуальної діяльності (ст. 7 КПК України).

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.
2. Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. № 1001-05. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1961. № 2. 93 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-13. 88 с.
4. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2014. № 2186/5. *Відомості Міністерства юстиції України*. 2014. № 1656/26433.
5. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. № 393/96-ВР. URL: <https://www.google.com.ua/search?q=5> (дата звернення: 01.10.2017)
6. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.03.1993. № 2. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-93> (дата звернення: 08.10.2017).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар /за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 632 с.
8. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 632 с.
9. Черней В., Расцька Л. Кримінальна субкультура: міжнародна поліцейська енциклопедія. Київ: НАВС, 2014. Т. 8-10. С. 442–444.

Гром Назар Юліанович

слухач факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Потреба реформування існуючої в Україні пенітенціарної системи зумовлена рядом нагальних проблем, що зумовлюють необхідність перебудови, як системи функціонування так і самої структури, а також суттєвого переосмислення інституту виконання кримінальних покарань. Серед причин, що гальмують процес реформування пенітенціарної системи України можна виділити причини як внутрішні, так і зовнішні.

Внутрішні причини можна пов'язати із діяльністю кримінально-виконавчої системи, яка у процесі розбудови демократичної держави зберегла риси, що були притаманні системі Радянського Союзу. Це невиправдано жорсткий централізм, закритість, відомчість та зневажливе ставлення до засуджених, правами яких дозволялось нехтувати, приносячи їх у жертву загальнодержавним інтересам.

Така каральна політика стосовно осіб, що позбавлених волі не сприяла виникненню у останніх поваги до законів, відчуттю свого місця у суспільстві, а призводила до озлобленості та посилення асоціальної свідомості цих людей. Стало цілком очевидним, що подальше наростання негативних тенденцій в кримінально-виконавчій сфері може призвести до паралічу та кризового стану цієї системи з непередбаченими наслідками як для держави, та і суспільства.

Зовнішні причини пов'язані зі вступом України до Ради Європи та прийняттям нової Конституції України, де були окреслені основні засади та напрями подальшого розвитку нашого суспільства і держави. Враховуючи сучасні стандарти Ради Європи, а також конституційні положення стосовно

забезпечення реалізації принципу верховенства права у процесі розбудови суверенної демократичної держави перед Україною виникла потреба приведення українського законодавства у відповідність із Європейськими стандартами щодо умов утримання засуджених осіб в установах виконання покарань. Поряд із цим реформування пенітенціарної системи України стає сьогодні предметом посиленої уваги з боку багатьох вчених, політиків, державних діячів, юристів, політологів, істориків та інших фахівців. Проте, незважаючи на значний науковий, суспільний та практичний інтерес пов'язаний з діяльністю та реформуванням пенітенціарної системи в сучасній українській юридичній науці і соціальній практиці немає належного уявлення щодо поняття і сутності пенітенціарної системи як суспільно-правового явища.

Під час реформування пенітенціарної системи важливим є надання достовірної оцінки її діяльності. Тому можна виділити наступні критерії оцінки пенітенціарної політики:

- відповідність її змісту природі людини, нормам права моралі цивілізованого суспільства;
- збалансованого забезпечення та гарантій законних прав та інтересів громадянина, суспільства та держави;
- система вирішення всього комплексу основних складових проблем пенітенціарної функції держави;
- максимальне і ефективне використання усього національного потенціалу держави у справі ресоціалізації осіб, що відбувають покарання в установах пенітенціарної системи України.

У зв'язку з вищевикладеним можемо запропонувати такі підходи до реформування пенітенціарної системи:

1. Розробити національну пенітенціарну доктрину, до складу якої мають увійти закони про пенітенціарну політику, пенітенціарну систему, про пенітенціарні заходи, про довічне ув'язнення і порядок його відбування, а також програма координації дій усіх суб'єктів, відповідальних за досягнення безпеки людини, суспільства та держави.

2. Продовжувати роботу, щодо приведення пенітенціарної системи України до високих стандартів провідних Європейських країн, що дасть можливість істотно зменшити державні витрати на утримання пенітенціарної системи, знизити рівень рецидивної злочинності та забезпечити соціальну реабілітацію правопорушників.

3. Максимально заохочувати участь у соціальній адаптації звільнених осіб органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, релігійних організацій, окремих громадян.

З вище викладеного можна зробити висновок, що наявна пенітенціарна система потребує подальшого реформування і запропоновані підходи до реформування наявної системи виконання кримінальних покарань дозволить зробити це ефективно та якісно.

Список використаних джерел

1. Кримінально–виконавчий кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv/page5> (дата звернення 02.10.2017).
2. Кримінальний кодекс України – Режим доступу. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 02.10.2017).
3. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні: посібник / за ред. О. В. Беци. Київ: Леся, 2003.
4. Старков О. В. Криминологические проблемы исполнения уголовного наказания : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Старков Олег Викторович. Москва, 1998. 429 с.

Гультяєв Ярослав Едуардович

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА

Приєднання України до низки міжнародних документів з питань захисту прав і свобод людини та громадянина, а також прагнення інтегруватися до

високорозвиненої західноєвропейської спільноти, в якій життя і здоров'я, честь та гідність людини є найвищими соціальними цінностями, вимагають від нашої держави реалізації відповідних заходів щодо реального ствердження даних цінностей і в українському суспільстві. Адже, хоча означені соціальні цінності і були задекларовані у Конституції України [1] ще у 1996 році, реального належного забезпечення в нашій країні вони досі не отримали, а в деяких сферах суспільного життя випадки їх попрання трапляються з особливою загрозливою частотою. Зокрема, йдеться про сферу виконання кримінальних покарань, в якій нехтування правами, свободами та законними інтересами осіб, що відбувають покарання, стало звичайною практикою.

Даний стан справ є неприпустимим і вимагає конструктивного розв'язання існуючих у зазначеній сфері проблем. Задля цього необхідно, перш за все, переглянути правові, зокрема адміністративно-правові, засади реалізації державної політики у сфері виконання покарань, адже означені проблеми свідчать про те, що вона має низку прогалин і недоліків. Крім того, про неефективність даної політики свідчить і стан злочинності у країні, яка має традиційно високий рівень, і те що пенітенціарна система не виконує належним чином функції виправлення та ресоціалізації засуджених.

Також необхідність вивчення шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання покарань обумовлена реформуванням системи державного управління в Україні, яка передбачає оптимізацію та вдосконалення управлінських механізмів за всіма основними напрямками діяльності держави, у тому числі у галузі виконання покарань.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми були предметом досліджень багатьох вчених, зокрема: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Г. В. Атаманчука, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, О. І. Беспалової, Ю. П. Битяка, Л. Р. Білої-Тіунової, А. О. Галая, С. К. Гречанюка, С. М. Гусарова, Є. В. Додіна, Т. Є. Кагановської, Р. А. Калюжного, О. М. Ключова, С. Г. Стеценка, В. В. Сокурєнка, М. М. Тищенка, В. В. Цветкова, В. М. Шаповала, Х. П. Ярмачі та ін.

Проте комплексного наукового дослідження адміністративно-правових засад забезпечення діяльності органів та установ виконання покарань ще не було.

Отже, необхідність підвищення ефективності державної політики у сфері виконання покарань, недостатність наукових розробок з цієї проблематики, недосконалість адміністративно-правового регулювання реалізації державної політики у сфері виконання покарань обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження. Відповідно до адміністративного законодавства України, стверджує Ліпницький В. А. кримінально-виконавчу систему України складають органи та установи виконання покарань. Таким чином, кримінально-виконавчу систему можна визначити як сукупність органів та установ держави, які здійснюють діяльність з виконання кримінальних покарань, наділені спеціальним статусом та знаходяться у відносинах субординації між собою [2, с. 32].

Сьогодні проблемними питаннями, які необхідно вирішити на законодавчому рівні, є:

- конкретизація порядку та умов відбування покарання у вигляді обмеження та позбавлення волі;
- забезпечення умов для реальної можливості засуджених скористатися наданими їм правами;
- усунення розбіжностей між нормами Кримінально-виконавчого кодексу України [3];
- удосконалення умовно-дострокового звільнення від відбування покарання та заміни покарання більш м'яким;
- встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від відбування деяких покарань;
- подальша гуманізація кримінально-виконавчого законодавства.

Аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення діяльності органів та установ виконання покарань надав можливість зробити висновок про процес удосконалення відбування покарання, спостереження

показують, що є тенденція до пом'якшення умов тримання засуджених, що знаходять свій прояв у створенні нормальних санітарно-гігієнічних умов, використанні педагогічних і психологічних заходів і методів впливу на засуджених, опрацюванні і здійсненні на практиці певних програм соціальної терапії, організації дозвілля.

У комплексі все це покликане сприяти виправленню правопорушників, їх ресоціалізації, але для цього необхідне певне адміністративно-правове забезпечення діяльності органів та установ виконання покара, якого не вистачає на сьогодні в Україні [4, с. 138]. Неможливо залишити без уваги проблему врегулювання на законодавчому рівні питань закупівлі товарів, робіт і послуг для потреб установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, які безпосередньо виробляються виробничими майстернями, підсобними господарствами установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, підприємствами установ виконання покарань.

Отже, констатуємо, що протягом останніх років в Україні прийнято велику кількість законопроектів, спрямованих на імплементацію в українське законодавство європейського досвіду компенсаційних і превентивних засобів захисту від неналежного поведіння в місцях позбавлення волі та приведення системи виконання-відбування покарання до європейських стандартів, але їх не достатньо.

Отже, адміністративно-правове забезпечення діяльності органів та установ виконання покарань на сьогоднішній день перебуває в стані реформування в законодавстві наявна низка проблем та прогалин, котрі слід невідкладно вирішувати, адже державна політики у сфері виконання покарань потребує чіткого закріплення в нормативно правових актах.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 141 с. в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. 532 с.

2. Липницький В. А. Адміністративно-правові засади діяльності установ виконання покарань пенітенціарної служби України. *Юрист України*. 2016. № 1-2. С. 32–35.

3. Кримінально-виконавчий кодекс України.
/laws/show/1129-15 (дата звернення 02.10.2017).

URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>

4. Чомахашвілі О. Ш. Зарубіжний досвід діяльності системи виконання покарань.
Вісник Академії адвокатури України. 2011. Число 3. С. 133-139.

Демченко Олена Олександрівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Для дослідження змісту та оцінки українського кримінального законодавства сьогодення щодо покарання неповнолітніх важливе значення має аналіз актів міжнародного законодавства у цій сфері.

Основними міжнародно-правовими документами, які визначають особливості поводження з неповнолітніми правопорушниками, в тому числі й особливості кримінального покарання, є, зокрема, Декларація прав дитини 1959 р., Конвенція ООН про права дитини 1989 р., Керівні принципи ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх 1990 р., Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх 1985 р. (Пекінські правила), а також низка регіональних документів, прийнятих в межах Ради Європи. У Декларації прав дитини, яка була ухвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1959 р., міститься загальна норма-заклик: «Дитина, через її фізичну та розумову незрілість, потребує спеціальної охорони і турботи, включаючи належний правовий захист». Окрім того, принцип 2 цієї Декларації проголошує, що «при виданні законів головним міркуванням повинно бути забезпечення інтересів дитини» [1, с.11].

Більш точні положення щодо покарання неповнолітніх містить такий міжнародний документ, як Конвенція ООН про права дитини 1989 р. Згідно з цією Конвенцією, дітьми вважаються всі особи, які не досягли 18 років.

Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), були прийняті ООН 29 листопада 1985 р. і мають для держав-членів цієї організації рекомендаційний характер. Цей документ містить найважливіші норми, які стосуються поводження з неповнолітніми, починаючи із їх затримання та до виконання визначених вироком або іншим процесуальним документом обмежень. В офіційному коментарі до цих норм, зокрема, підкреслюється, що головні труднощі при розробці керівних принципів для винесення судового рішення стосовно молодих людей виникають із невирішених протиріч філософського характеру між: а) перевихованням і відплатою; б) допомогою, запобіганням і покаранням; с) заходом впливу з урахуванням виняткових обставин конкретної справи і заходом впливу в інтересах захисту суспільства в цілому; д) загальним попередженням і індивідуальним покаранням [1, с.35].

Досить значне місце займає пункт 18.1. Пекінських правил, який передбачає, що з метою забезпечення більшої гнучкості і уникнення по можливості направлення у виправні установи, компетентний орган влади повинен мати при розгляді справи широкий комплекс заходів впливу. До таких заходів, які можуть бути застосовані одночасно, належать:

- 1) постанови про опіку, керівництво і нагляд;
- 2) пробація;
- 3) постанови про роботу на користь громади;
- 4) фінансові покарання, компенсація і реституція;
- 5) постанови про прийняття проміжних й інших заходів;
- 6) постанови про участь у груповій психотерапії й інших подібних заходах;
- 7) постанови, що стосуються передачі на виховання, місця проживання або інших виховних заходів;
- 8) інші відповідні постанови.

Отже хотілося б визначити, що цей перелік заходів впливу на неповнолітнього злочинця є дещо більш широким, ніж перелік покарань та примусових заходів виховного характеру, які можуть бути застосовані до неповнолітніх за кримінальним законодавством України.

Надзвичайно важливим є і положення, передбачене п. 19.1. Пекінських правил, відповідно до якого направлення неповнолітнього у будь-яку виправну установу завжди повинно бути крайнім заходом та застосовуватися протягом

мінімального необхідного терміну.

Для тих країн, в яких застосовується смертна кара як вид покарання, Пекінські правила передбачають, що за жодний злочин, вчинений неповнолітнім, смертний вирок не виноситься.

Слід зазначити, що в багатьох країнах Африки та Азії неповнолітнім виносяться смертні вироки (Саудівська Аравія, Іран, Таїланд, Єгипет, Нігерія тощо). Навіть в США до 2005 р. законодавство 20 штатів передбачало можливість страти неповнолітніх віком від 16 років, і такі випадки були. Лише 1 березня 2005 р. Верховний Суд США у справі «Роупер проти Сіммонса» постановив, що такого роду практика і відповідні закони штатів суперечать Конституції країни (зокрема, восьмій і чотирнадцятій поправкам) і тому смертна кара до осіб, молодших 18 років, застосовуватися не може [2, с.128-130].

Серед міжнародних актів щодо поводження з неповнолітніми певна роль належить Керівним принципам ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх, які були ухвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 14 грудня 1990 р. У ст. 5 цього документу наголошується на тому, що «варто уникати покарання дитини за поведінку, яка не заподіює серйозної шкоди розвиткові самої дитини або шкоди іншим». Також у ст. 5 підкреслюється необхідність врахування того, що вчинки молодих людей або поведінка, яка не відповідає загальним соціальним нормам і цінностям, у багатьох випадках пов'язана із процесом дорослішання та росту і що, як правило, у міру дорослішання, поведінка більшості індивідів мимоволі змінюється.

На важливому значенні міжнародних актів щодо покарання неповнолітніх та їх використанні в законодавстві і судовій практиці України звертають увагу Т. А. Денисова та В. М. Трубников.

Перспективною видається пропозиція цих науковців із розширення заходів кримінального покарання, не пов'язаних із позбавленням волі, стосовно дітей та підлітків, а також із впровадження концепції відновлювального правосуддя (зокрема посередництво між потерпілим і правопорушником та суспільно

корисні роботи) [3].

Російський вчений М.І. Костенко звертає увагу на все більше поширення у світі ідеї про те, що повинно застосовуватися як крайній захід і лише у випадках, коли жоден інший захід не здатний досягти мети відповідного покарання (принцип стримування). Особливо це стосується неповнолітніх, оскільки ув'язнення дітей перериває їх нормальний розвиток і позбавляє сімейної підтримки. Важливе значення має застосування до неповнолітніх альтернативних санкцій, зокрема, розширення виправного впливу на порушників засобами громади. Цей науковець підкреслює, що практика застосування в зарубіжних державах таких санкцій містить компенсаторний компонент, відповідно до якого неповнолітній зобов'язаний компенсувати шкоду громаді або потерпілому.

У багатьох країнах почали застосовувати щодо неповнолітніх таке покарання, як домашній арешт, яке може виконуватися за допомогою електронного контролю. Позбавлення волі як крайній захід повинно, за можливості, відбуватися неповнолітніми не в пенітенціарних установах, а в умовах контролю з боку громади. М. І. Костенко зазначає також, що певне значення в цьому контексті має і так зване реституційне правосуддя, спрямоване в першу чергу на відшкодування винним (в даному випадку – неповнолітнім) шкоди, заподіяної в результаті злочину [4, с.126-129].

Водночас слід зазначити, що серед значного масиву кримінально-правових документів ЄС немає актів, які б стосувалися особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Це ж стосується і актів, прийнятих в межах СНД [5, с.78-110].

У зв'язку з вищевикладеним можна зробити висновок, що норми чинного КК України в частині покарання неповнолітніх не повною мірою відповідають положенням наведених міжнародно-правових актів та документів Ради Європи. У цьому зв'язку перспективними видається розширення переліку покарань для неповнолітніх та застосування інших альтернативних заходів впливу на них, використання можливостей відновлювального правосуддя, медіації та

репарації.

Список використаних джерел

1. Права детей и молодежи. Сборник международных документов. – Харьков: «Ксилон», 2001. 204 с.
2. Есаков Г. Смертная казнь несовершеннолетних как жестокое и необычное наказание: американские подходы. Уголовное право. 2005. № 3. С. 128-130.
3. Денисова Т. А., Трубніков В. М. Відновне правосуддя стосовно неповнолітніх: яким воно має бути? Юридичний журнал. – 2004. - №12. URL : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1509> (дата звернення 02.10.2017).
4. Костенко Н. И. Проблемы, возникающие в ходе отправления уголовного правосудия, включая реституционное правосудие. *Право и политика*. 2006. № 1. С. 120-130.
5. Хавронюк М. І. Сучасне загально європейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: монографія. Київ: Істина, 2005. 264 с.

Дем'яненко Юлія Александрівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології Академії
Державної пенітенціарної служби

Мазур Тамара Василівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри організації
соціально-психологічної допомоги
населенню

Філіпович Вікторія Миколаївна

кандидат психологічних наук, старший
викладач кафедри організації
соціально-психологічної допомоги
населенню

РОЛЬ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Емоційні навантаження які відчувають працівники в системі взаємодії людина-людина потенційно створюють небезпеку важких переживань, пов'язаних з робочими ситуаціями та значно підвищують ймовірність виникнення професійного стресу.

На думку дослідників, негативні психічні переживання і стани можуть зачіпати різні грані трудового процесу – професійну діяльність, особистість професіонала, професійне спілкування, і, як наслідок, негативно позначатися на професійному розвитку особистості.

Саме тому проблема негативних емоційних станів працівника потребує фундаментальної наукової розробки. Знання психологічних особливостей цієї сфери відносин дозволяє вловити ті моменти, коли фахівцеві загрожують негативні емоційні чинники професійного спілкування. Емоційні стани прийнято визначати як відображення переживання людиною свого ставлення до себе і до інших – залежно від актуальної життєвої ситуації (ситуативна складова), попереднього стану (трансситуативна складова), особливостей особистості (особистісна складова).

Емоційні стани як цілісна характеристика психічної діяльності нерозривно пов'язані з особливостями особистості [2].

Розглядаємо особливості емоційних станів працівників у рамках структури самосвідомості, через механізм «ідентифікації-відокремлення» (Мухіна В.С.[5]). Цей механізм розкриває сутність протиборчих, конфліктних тенденцій у самосвідомості особистості, включеної в професійне спілкування – між необхідністю відповідати стану клієнта і прагненням відстояти свою власну, професійну позицію у взаємодії. Зазначені конфліктні тенденції створюють негативні емоційні стани, які свідомо чи несвідомо блокують продуктивний стиль міжособистісної взаємодії, що виявляє себе в запобігальній стратегії контакту [1].

Будь-які умови та детермінанти життя і діяльності людини стають значущими завдяки тому, що вони проникають у сферу емоційних відносин. Ця обставина і визначає універсальну роль емоцій. Усталеним у психології є підхід, згідно з яким емоційні стани – особливий клас психічних станів, які грають суттєву роль у протидії людини життєвим труднощам, у психічній саморегуляції загальної спрямованості і динаміки поведінки. Психічний стан розглядається як цілісна характеристика психічної діяльності [2], [3], [4].

Психічні стани нерозривно пов'язані з індивідуальними особливостями особистості.

Вони є щось проміжне між психічними процесами і властивостями особистості. У той же час обидва феномена (емоції і особистість) нерозривно

пов'язані. Вони виконують єдину інтегративну функцію, яка забезпечує реагування людини на поточну ситуацію, на будь-які дії навколишнього середовища.

Через це поточна ситуація обумовлює емоційні стани меншою мірою, ніж фактори соціально-психологічної структури особистості: потреби, цілі, ціннісні орієнтації, установки, а також ставлення до життєвої ситуації, готовність до подолання перешкод, задоволеність самореалізацією.

Емоційні взаємовпливи суб'єктів породжують їх взаємну обумовленість. Індивідуальні можливості людини зростають в умовах сприятливої емоційної взаємодії з іншими. Емоційний аспект відіграє важливу роль у базисних орієнтаціях особистості; в стійких тенденціях, конкретних формах і способах взаємодії. Однією з причин, що обумовлюють труднощі міжособистісної взаємодії, виступає почуття меншовартості, відсутність у людини любові до самої себе, почуття власної гідності. Незважаючи на майже вікову історію дослідження феномену «ситуація», велика кількість наукових робіт в самих різних областях науки, до теперішнього часу відсутня єдність в розумінні сутності ситуації та її емоційних особливостей. У найзагальнішому вигляді ситуація розглядається як сукупність елементів середовища, або як фрагмент середовища на певному етапі життєдіяльності індивіда. Іноді ситуацію визначають як когнітивний конструкт особистості, що відображає частина об'єктивної реальності, обмеженої в просторі часу, що має певний соціальний контекст. У психології введено поняття «значущої ситуації», пов'язаної з «особистісними смислами» і установками [6]. Виділяють різні рівні психологічної репрезентації ситуації. Аналізують її структурні і змістовні аспекти. Виділяють три основні типи важких ситуацій соціальної взаємодії проблемну, передконфліктну, конфліктну. У кожній з них виникає емоційне напруження особливої властивості.

У конфліктній ситуації домінують негативні емоції. Це не означає, однак, що конфліктні і кризові ситуації трактуються як негативні. У зарубіжних дослідженнях обговорюється питання про взаємозв'язок ситуації та емоції.

Досліджується проблема «оптимуму мотивації», за межами якої виникає емоційна поведінка. Емоціогенні ситуації виникають при надмірній мотивації стосовно реальних адаптаційних можливостей індивіда [7].

Працівники служби виконання покарань у професійній діяльності зустрічаються з важкими ситуаціями самого різного плану. При цьому в ситуацію спілкування включається широкий спектр емоційних станів засуджених. Основний ряд емоційних станів, з якими взаємодіє працівник служби ДКВС у своїй професійній діяльності: розчарування, відчай, апатія, фрустрація, страх, пригніченість, тривога, самотність, безнадія. Робота з цими станами вимагає особливих психологічних знань і навичок, певних особистісних якостей фахівця.

Спілкуючись з клієнтами, допомагаючи їм долати проблемні ситуації, працівники самі відчують ряд труднощів. У результаті об'єктивно важка ситуація засудженого стає суб'єктивною трудностю соціального працівника, включеною в його професійну самосвідомість. Виникає при цьому складний емоційний комплекс, який включає в себе базові емоції і ситуативні емоційні стани: спонукає професіонала до усвідомлення можливостей вирішення важкої ситуації, може виявитися причиною несприятливого фізичного і психологічного самопочуття людини, у тому числі депривації його самосвідомості.

Отже виникає необхідність у виявленні впливу професійних проблем на зміну структурних ланок самосвідомості фахівця в системі ДКВС і можливостей для психологічного розвантаження з метою подолання негативних емоційних станів у важких ситуаціях міжособистісної взаємодії з засудженими.

Список використаних джерел

1. Зимняя И. А. Социальная работа как профессиональная деятельность. Социальная работа. / отв. ред. И. А. Зимняя. Вып. 2. Москва, 1992.
2. Изард К. Психология эмоций. СПб. и др. Питер: 1999. 460 с.
3. Ильин Е. П. Теория функциональной системы и психофизиологические состояния. Теория функциональных систем в физиологии и психологии. Москва, 1978. С. 325-346.

4. Кириленко Т. С. Пошук гармонії: емоційні переживання та стани особистості (вчинково-орієнтований підхід): Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 100 с.

5. Мухина В. С. Предисловие. Механизмы формирования ценностных ориентаций и социальной активности личности. Москва: Изд-во МГПИ, 1988. 143 с.

6. Татенко Н. О. Досвід самоповаги як передумова ефективної життєвої реалізації особистості. *Актуальні проблеми психології*. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2007. Вип. 13. С. 75-81.

7. Salovey P., Mayer J.D. Emotional intelligence // *Imagination, Cognition and Personality*. 1990, № 9, 185-211 p.

Денисенко Катерина Сергіївна

слухач юридичного факультету

Академії Державної пенітенціарної

служби, лейтенант внутрішньої служби

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПОВОДЖЕННЯ З УВ'ЯЗНЕНИМИ

Ставлення суспільства до злочинців завжди відображало рівень його розвитку – чим розвиненішим воно ставало, тим гуманнішим було відношення до осіб, що вчинили злочини. Важливим у формуванні прогресивних поглядів щодо сприйняття правопорушників стала друга половина XVIII ст., коли французький юрист Шарль де Монтеск'є, а також італійський вчений Чезаре Беккарія виступили проти жорстокості у відношенні до злочинців. Останній зазначав, що мета покарання повинна бути в тому, щоб не дати винному можливості знову нанести шкоду суспільству і утримати інших від скоєння того ж самого [1, с. 130], проте ні в якому разі не за рахунок катування та мук. Шарль де Монтеск'є є автором політико-правового трактату «Про дух законів», в якому він зосередив свою увагу на рівності всіх людей, приділив увагу питанням понадмірної жорстокості та суворості покарання. Проблемам покарання приділяв багато уваги Джон Говард, який майже все своє життя присвятив питанням удосконалення умов відбування покарань засудженими.

Російська імперія лише з XIX ст. почала сприймати прогресивні погляди щодо відношення до осіб, які вчинили злочини. Найбільш яскравими

представниками цього стали юристи професори І. Я. Фойницький, М. С. Таганцев, С. В. Познишев. Кожен з них здійснив вагомий внесок у розробку питання виправлення винних у скоєних злочинах осіб.

Саме І. Я. Фойницький провів перші лекції з тюрмознавства для студентів-юристів. Змістом пенітенціарної науки він вважав «визначення інститутів, здатних зробити корисну для суспільства дію щодо злочинного класу шляхом ретельного вивчення особливостей злочинного населення і дійового впливу на нього заходів, що практикуються. Примикаючи однією своєю стороною до кримінального права, тюрмознавство близько стикається іншими сторонами з народним вихованням і народним піклуванням» [2]. У свою чергу, М. С. Таганцев на початку ХХ століття вказував, що «державна може мати на увазі тільки юридичне виправлення, тобто розвиток в особі настрою, що відповідає вимогам права, почуття право підпорядкування» [3, с. 203].

У 1915 р. професор С. В. Познишев видав наукове дослідження «Нариси тюрмознавства», а у 1923 р. – «Основи пенітенціарної науки». Він стверджував, що мета виправлення полягає у навіюванні суб'єкту шляхом застосування до нього покарання «свідомості неминучого зв'язку відомої поведінки з цим невігідним наслідком неминучості зв'язку злочину і покарання» [4, с. 35].

Спроба знайти найбільш ефективні заходи впливу з сукупності покарань до злочинців призвела до створення у 1816 р. у м. Оборні (США) спеціальної тюрми. Основним її завданням стала ізоляція засуджених один від одного задля досягнення розкаяння. Ще одним із завдань виступала примусова праця злочинців. Однак Оборнська тюремна система не змогла стати поштовхом для виправлення правопорушників, адже у своїх методах впливу на злочинців використовувала елементи катування. Проте на цьому тюремні експерименти не закінчились. У 1840 р. капітан Меконочі вперше здійснив розподіл засуджених на категорії: залежно від ступеню виправлення змінювались умови тримання. Меконочі започаткував прогресивну систему відбування покарання.

У першій половині XIX ст. в Європі й Америці у місцях позбавлення волі знайшли широке практичне застосування нові принципи утримання злочинців. Зокрема, у 1824-1830 рр. у Лозанні, Женеві та Берні були засновані нові пенітенціарії, діяльність яких базувалась на досвіді американських і англійських тюрем [5, с. 295].

Англійський юрист Ієремія Бентам був автором ідеї створення тюрми за принципом «Паноптіки». Така система була зручною для здійснення нагляду персоналом за злочинцями. Прогресивна система відіграла значну роль у прагненні осіб, що вчинили злочини, до виправлення, проте ще не вирішила всіх проблем виконання та відбування покарань. Для пошуку рішень було проведено низку міжнародних тюремних конгресів, на яких обговорювалися найважливіші питання пенітенціарної системи. Такі конгреси кілька разів збиралися на приватних засадах за підтримки окремих філантропів – у 1846 р. у Німеччині – у Франкфурті-на-Майні, у 1847 р. – у Брюсселі і у 1857 р. – знову у Франкфурті-на-Майні, згодом періодично, кожні п'ять років. До 1939 р. було проведено одинадцять: перший конгрес відбувся у 1872 р. – у Лондоні; другий – у 1878 р. – у Стокгольмі; третій – у 1885 р. – у Римі; четвертий – у 1890 р. – у Петербурзі; п'ятий – у 1895 р. – у Парижі; шостий – у 1900 р. – у Брюсселі; сьомий – у 1905 р. – у Будапешті; восьмий – у 1910 р. – у Вашингтоні; дев'ятий – у 1925 р. – у Лондоні; десятий – у 1930 р. – у Празі; одинадцятий – у 1935 р. – у Берліні. Завданням кожного з цих конгресів виступало покращення тюремної системи.

У 1950 році в Гаазі було проведено дванадцятий тюремний конгрес. Саме цього ж року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй відповідно до Резолюції 415 (V) повноваження на їх проведення передала ООН, яка зобов'язалась скликати такі конгреси кожні п'ять років з обговоренням найбільш важливих питань. У 1955 р. у Женеві було проведено I Конгрес ООН із попередження злочинності та поводження зі злочинцями, на якому були прийняті Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (58, с. 190-206).

У 1960 р. у Лондоні на II Конгресі ООН було здійснено розгляд проблем попередження злочинності серед неповнолітніх, праці засуджених до позбавлення волі, їх умовного дострокового звільнення і допомоги після відбуття покарання. III Конгрес ООН відбувся у Стокгольмі у 1965 р. Він затвердив доповідь, в якій злочинність розглядалася не тільки як проблема антигромадської поведінки особи та охорони правопорядку, але і як явище, безпосередньо пов'язане з економічним і соціальним розвитком країн. у 1970 р у Кіото було скликано IV Конгрес ООН, на якому було прийнято Декларацію з попередження злочинності та поводження з правопорушниками. У 1975 р. у Женеві відбувся V Конгрес ООН, що відзначився прийняттям Декларації про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, не людських або таких видів поводження та покарання, що принижують гідність [6, с.200-210]. VI Конгрес ООН був проведений у 1980 р. у м. Каракасі, завдяки якому було прийнято Каракаську декларацію. У 1985 р у Мілані пройшов VII Конгрес ООН, на якому був прийнятий «Міланський план дій щодо зміцнення міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю» [7]. У 1990 р. у Гавані відбувся VIII Конгрес ООН, темою якого стало «Міжнародне співробітництво в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя в XXI столітті». IX Конгрес ООН відбувся у Каїрі у 1995 р. В якості основних тем IX Конгресу ООН були позначені питання міжнародного співробітництва. У 2000 р. у м. Відень було скликано X Конгрес ООН, темою якого було попередження та запобігання злочинності. XI Конгрес ООН проходив у Бангкоку у 2005 р, де обговорювалися питання запобігання злочинам. XII Конгрес ООН проходив з 12 по 19 квітня 2010 р. у м. Сальвадор у Бразилії. На конгресі розглядалися питання координації боротьби з незаконним обігом наркотиків.

Отже, кожен із Конгресів здійснив значний внесок в поліпшення та розбудову пенітенціарної системи. Завдяки їм відбування покарань стало більш гуманним, що відіграє важливу роль у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. Москва: Инфра-М, 2010. 189 с.

2. Фойницкий И. Я. Учение о наказании в связи с тюрьмоведением. СПб.: Типография Министерства путей сообщения (А. Бенке) Фонтанка 99, 1889. 504 с.
3. Таганцев Н. С. Русское уголовное право: лекции. Часть Общая. Москва: Юрист, 1994. 800 с.
4. Познышев С. В. Основы теории пенитенциарной науки. Москва, 1923. 324 с.
5. Уголовно–исполнительное право Российской Федерации: учебник / под ред. И. Л. Трунова. Москва: Эксмо, 2005. 768 с.
6. Международные акты о правах человека: сборник документов / сост. и вступ. ст.: Карташкин В. А., Лукашева Е. А. М.: НОРМА–ИНФРА–М, 1998. 784 с.
7. Міланський план дій, прийнятий на 7-му Конгресі ООН з попередження злочинів і поводження з правопорушниками (Мілан, 26 серпня - 6 вересня 1985 р.). URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-4-2014-2/43.pdf> (дата звернення: 20.09.2017).

Дзуть Іван Русланович,

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Синявський Сергій Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Наділення Державної кримінально-виконавчої служби України слідчими функціями стало новелою сучасного українського законодавства у сфері протидії злочинності, в т. ч. пенітенціарній.

Серед найбільш поширених кримінальних правопорушень у кримінально-виконавчій системі України є: злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 307, 309 КК України), злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України), втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК України). Правову основу діяльності слідчих підрозділів органу Державної

кримінально-виконавчої служби України становлять КПК України [1] та Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України [2].

Зокрема, згідно з п.п. «г» п. 1 ч. 1 ст. 38 КПК України, слідчі підрозділи органів Державної кримінально-виконавчої служби України належать до органів досудового розслідування (органів, що здійснюють дізнання і досудове слідство).

Серед інших повноважень, передбачених ст. 40 КПК України, слідчий органу Державної кримінально-виконавчої служби України уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам. У свою чергу, на підставі ст. 41 КПК України, оперативні підрозділи органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого.

Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.

Підстави й порядок проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій як слідчими, так і оперативними підрозділами органів Державної кримінально-виконавчої служби України передбачено главами 20 («Слідчі (розшукові) дії»), 21 («Негласні слідчі (розшукові) дії») КПК України.

На підставі ч. 6 ст. 216 КПК України, слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють досудове розслідування

злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України [1]. Більш детально діяльність слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України регламентовано відповідною відомчою Інструкцією.

Так, Інструкцією з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України (затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 8 лют. 2017 р. № 313/5) регламентовано такі аспекти діяльності відповідних органів досудового розслідування:

I. Загальні положення.

II. Планування, аналітична, методична і статистична робота органів досудового розслідування та координація їх діяльності.

III. Організація роботи Слідчого управління.

IV. Організація роботи слідчих підрозділів міжрегіональних управлінь.

Також у відповідному додатку до названої Інструкції визначено Перелік нарядів, обов'язкових для ведення в слідчих підрозділах [2].

Список використаних джерел

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. 88 с.

2. Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів органу Державної кримінально-виконавчої служби України: затв. наказом М-ва юстиції України від 8.02.2017 р. № 313/5 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0183-17> (дата звернення: 03.10.2017).

Добрусь Оксана Миколаївна

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби,
старший лейтенант внутрішньої служби

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИПРАВНО-ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УРСР В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИЙ КОДЕКС НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю подальшої імплементації європейського досвіду у сфері виконання кримінальних покарань

до кримінально-виконавчого законодавства України та приведення його у відповідність з нормами міжнародних стандартів.

Зміни у кримінально-виконавчому законодавстві є досить складним і відповідальним процесом з огляду на те, що його результати впливають на долю тисяч людей, які перебувають у місцях позбавлення волі, їх рідних та близьких, а також це стосується базових людських цінностей і прав.

Кримінально-виконавчий кодекс України 2003 року (далі КВК України 2003 р.) займає особливе місце серед нормативно-правових актів у сфері виконання кримінальних покарань, адже саме він очолює однойменну галузь законодавства і займає центральне місце в системі законів, що регулюють суспільні відносини у сфері виконання та відбування кримінальних покарань. КВК України 2003 р. є спеціальним профільним законодавчим актом, який акумулює в собі основний масив норм, що регулюють кримінально-виконавчу сферу правовідносин.

В результаті суспільно-політичних процесів, що відбулися в Україні, пов'язаних з реформуванням вітчизняного законодавства, як кримінального, яке завершено прийняттям у 2001 році нового Кримінального кодексу [4], так і на його ґрунті кримінально-виконавчого, коли на зміну Виправно-трудоваму кодексу 1970 року 11 липня 2003 року було прийнято новий законодавчий акт – Кримінально-виконавчий кодекс України [2], який набрав чинності 1 січня 2004 року, завершено один із головних етапів стратегічних напрямів кримінально-виконавчої політики держави у сфері реформування та удосконалення кримінально-виконавчого законодавства та кримінально-виконавчої системи України.

Дослідженням процесу перетворення виправно-трудоваго кодексу УРСР у кримінально-виконавчий кодекс України займалися вітчизняні вчені І. В. Іваньков, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, Д. В. Ягунов, І. С. Яковець, М. М. Яцишинта інші. Їх роботи, безсумнівно, збагатили кримінальну та кримінально-виконавчу науку і мають значну прикладну цінність.

Значний внесок у створення КВК України 2003 року було здійснено

Ю. А. Кармазінім та О. М. Бандуркою – депутатами IV скликання Верховної Ради України, які виступили ініціаторами законопроекту, що нині регулює суспільні відносини у сфері виконання та відбування кримінальних покарань.

КВК України базується на певних концептуальних засадах, які дозволили сформулювати принципи і загальні положення виконання кримінальних покарань, визначити структуру кодексу, поняття і зміст основних його інститутів і норм, встановити обсяг і межі правового регулювання виконання конкретних видів покарань.

Проводячи порівняльну характеристику КВК України 2003 р. з діючим на той час Виправно-трудоим Кодексом, необхідно у першу чергу зупинитися на цілях, які були поставлені перед собою законодавством. ВТК України 1970 р. мав своєю основною задачею забезпечення виконання кримінального покарання з тим, щоб воно не тільки було карою за скоєний злочин, але й виправляло та перевиховувало засуджених в дусі чесного ставлення до праці, неухильного виконання законів, попереджало скоєння нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також сприяло викоріненню злочинності (стаття 1 ВТК) [1].

Метою ж нового кримінально-виконавчого законодавства України стала регламентація порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.(стаття 1 КВК України) [2].

Новелою чинного КВК України 2003 року є закріплення на законодавчому рівні системи принципів кримінально-виконавчого законодавства, які передбачені статтею 5 КВК України до них належать принципи невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і

засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання право слухняної поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань [2]. Норми ж ВТК 1970 року такого поняття як «принципи права» взагалі не містили, що і вказує на те, що діючий КВК України 2003 року базується на нормах, встановлених світовою спільнотою в галузі поводження з ув'язненими за умовою врахування національних особливостей і національного досвіду будівництва власної пенітенціарної системи.

У КВК України передбачена принципово нова система установ виконання покарань, з якої взагалі виключений такий вид установ як тюрма. Передбачивши створення у виправних та виховних колоніях ізольованих структурних дільниць, КВК закріплює більш ефективний інститут зміни умов тримання засуджених до позбавлення волі в межах однієї колонії, ніж той, що передбачався у ВТК України, а саме можливість переведення засуджених на поліпшені умови тримання шляхом надання права на додаткове витрачання грошей для придбання продуктів харчування та предметів першої потреби [2]. Також аналізуючи чинний КВК України 2003 року слід відмітити такий важливий фактор як суспільно-корисна праця, яка нині є правом для засуджених осіб, а також і одним із засобів виправлення та ресоціалізації. У той же час Виправно-трудоий кодекс чітко та безапеляційно встановлював: «Кожен засуджений повинен працювати» [1]. Але за часів незалежності відбулася докорінна зміна поглядів на працю – з обов'язку вона перетворилася на право для засуджених осіб. І досі більшість науковців та працівників ДКВС України, судових та правоохоронних органів сходяться у думці, що засуджені зобов'язані працювати [7]. На підтвердження цієї тези зазвичай наводився зміст редакції ч. 1 ст. 118 КВК України у тому виді, в якому вона існувала до 2014 року: «Засуджені до позбавлення волі повинні працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії» [3].

Нове поняття уповноваженого органу з питань пробації було введено до КВК України 2003р. у зв'язку з набранням законної сили у серпні 2015 року Закону України «Про пробацію» [5], а також відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 07.09.2016 р. [6], завдяки яким почала докорінно змінюватися модель «старої» кримінально-виконавчої інспекції. Адже в даному законі запроваджені дієві механізми соціальної роботи з особами, що притягуються до кримінальної відповідальності, із засудженими, а також значна увага приділяється роботі з неповнолітніми правопорушниками. Цього не можна сказати про кримінально-виконавчу інспекцію, яка здійснювала лише післясудову функцію після набрання вироком законної сили та отримання його для виконання.

Таким чином, проаналізувавши трансформацію виправно-трудового законодавства у кримінально-виконавче законодавство України, можна зробити висновок, що нашою державою здійснена низка змін для викорінення радянської моделі відбування кримінальних покарань, а також здійснено значну кількість заходів для приведення норм національного законодавства до європейських та світових норм та стандартів.

Список використаних джерел

1. Виправно-трудовий кодекс України: Закон УРСР від 23.12.1970 № 3325-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3325-07> (дата звернення: 03.10.2017).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004, № 3-4, ст. 21
3. Кримінальний кодекс України: Закон України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 03.10.2017).
4. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 03.10.2017).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 07.09.2016 № 1492-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1492-19> (дата звернення: 03.10.2017).
6. Ягунов Д. В. Пенітенціарна система України: історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування: монографія. Одеса: НАДУ, ОРІДУ, 2006. 143 с.

Дрижак Віктор Володимирович
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та
гуманітарних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної
служби

СПІВПРАЦЯ З РОБОТОДАВЦЯМИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Пунктом 1 статті 64 Закону України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» передбачено, що держава у співпраці з роботодавцями забезпечує створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю, гарантує створення рівних можливостей для вибору місця роботи, виду трудової діяльності з урахуванням здобутої вищої освіти та суспільних потреб [1].

Проте, на сьогодні, проблема працевлаштування випускників із вищою освітою за набутою спеціальністю залишається актуальною і болючою для будь-якого вищого навчального закладу України, навіть столичного, і незалежно від того, відомчий це виш, чи підпорядкований Міністерству освіти і науки України.

Однак, як свідчить статистика, питання працевлаштування фахівців, які отримали вищу освіту, професію, набули відповідну кваліфікацію у вищому навчальному закладі, який здійснює конкретно профільне навчання, тобто у закладі, який є засновником і замовником майбутніх спеціалістів, як ви зрозуміли, – відомчий виш, вирішується, як правило позитивно, і на користь випускників.

Обґрунтувати такий висновок, нам здається можливим на прикладі випускників Академії Державної пенітенціарної служби.

Академія Державної пенітенціарної служби (далі – Академія) – самоврядний та автономний вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання, який є державною установою, фінансується за рахунок

коштів державного бюджету і віднесено до сфери управління центрального органу виконавчої влади – Міністерства юстиції України [2].

Академія, як відомо, готує фахівців з вищою освітою для органів та установ виконання покарань та служби пробації, і є єдиним вищим навчальним закладом відомства.

Пунктом 2 статті 64 Закону України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» передбачено, що випускники вищих військових навчальних закладів (вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання), направляються для подальшого проходження служби відповідно до законодавства [1]. Що це означає?

На виконання цієї правової норми Академією, міжрегіональними управліннями під керівництвом центрального органу виконавчої влади – Міністерства юстиції України, здійснюється комплекс заходів, який дозволяє:

- по – перше, спрогнозувати регіональну потребу органів та установ виконання покарань та служби пробації у фахівцях відповідної кваліфікації, як мінімум, на чотири роки вперед;

- по – друге, виходячи з потреби, відібрати та направити на навчання до Академії необхідну кількість вступників (скласти рознарядку направлення особових справ кандидатів на навчання, сформувавши особові та навчальні справи);

- по – третє, створити умови для проходження майбутніми фахівцями практичної підготовки на місцях майбутньої роботи (служби);

- по – четверте, забезпечити адаптацію випускників і сформувавши їх готовність до виконання конкретних професійних обов'язків.

Нам вбачається, що ті позитивні, і навіть можна сказати прогресивні реформаторські новації, які торкнулися територіальних управлінь виконання покарань – їх ліквідація, і створення міжрегіональних управлінь, сприяли більш ефективному вирішенню проблеми працевлаштування випускників нашого навчального закладу.

Маємо на увазі той факт, що, на сьогодні, відбором кандидатів, підготовкою і направленням особових справ до Академії займаються не територіальні управління, у деяких у підпорядкуванні знаходилось понад двадцять установ, а безпосередньо роботодавці – органи та установи виконання покарань та підрозділи служби пробації, а кому, як не їм знати дійсну потребу у фахівцях. Міжрегіональні управління в даному випадку виконують лише функцію погодження.

Для того, щоб задовольнити потребу у фахівцях для органів та установ виконання покарань та служби пробації відповідної кваліфікації («різного гатунку»).

Академія здійснила низку серйозних кроків на зустріч роботодавцям. Зокрема, було проліцензовано крім, спеціальності «Право», спеціальності «Психологія» та «Економіка». Відкрито підготовку фахівців на другому (магістерському) рівні вищої освіти, а головне крім, існуючих факультетів, юридичного та заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників, відкрито факультет пробації, який не має аналогів у вишах України.

Торкаючись питання проходження майбутніми фахівцями практичної підготовки на місцях майбутньої роботи (служби), ми керуємось нормою, викладеною в статті 51 Закону України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту», в якій йдеться про те, що практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними вищими навчальними закладами договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку [1].

Навчальними планами підготовки фахівців в Академії передбачено проходження ознайомчої і навчальної практик та стажування на посаді. Якщо, з об'єктивних причин, підтверджених відповідними документами, проходження ознайомчої і навчальної практик може, у виключних випадках, проходити в

інших підрозділах, установах, органах, то стажування на посаді – обов’язково за місцем майбутньої роботи (служби).

Міністерство юстиції України, щороку готує і направляє до Академії проект протоколу розподілу випускників, виходячи з обсягів державного замовлення та фактичного контингенту випускників, оскільки для проведення набору на навчання, Академія щороку укладає з відомством угоду у формі договору на підготовку фахівців за державним замовленням. Крім того, Міністерство юстиції України створює комісію з персонального розподілу випускників Академії і проводить розподіл перед проходженням ними стажування.

У процесі стажування, керівництво та відповідальні співробітники навчального закладу здійснюють контроль за забезпеченням створення належних умов для проходження стажування, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства.

Як наслідок, стажування на посаді забезпечує адаптацію випускників до специфічних умов роботи і дозволяє сформуванню їх готовності до виконання конкретних професійних обов’язків. Це сприяє тому, що лише незначний відсоток випускників звільняється зі служби з органів і установ виконання покарань та підрозділів служби пробації у перші три роки. Підсумовуючи викладене, хочемо дійти висновку, що розвитку вищої професійної освіти, не аби як, сприяє тісна співпраця з роботодавцями, оскільки, з одного боку, з боку навчального закладу, здійснюється цілеспрямована профільна підготовка фахівців, а з іншого, з боку роботодавця – підрозділів органів і установ виконання покарань та служби пробації, створення умов для реалізації набутих знань, отриманих навиків, самовизначення.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014, № 37-38, Ст. 2004.
2. Статут Академії Державної пенітенціарної служби.

Дубік Василь Леонідович
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ДКВС

В Україні проблеми попередження і протидії корупції продовжують залишатися одними з найактуальніших, оскільки масштаби її поширення становлять реальну загрозу національній безпеці. Боротьба з корупцією вже вийшла за формальні межі і стала предметом пильної уваги інститутів держави, громадських організацій, засобів масової інформації, пересічних громадян. В умовах тотальної корумпованості всіх галузей влади на всіх рівнях принципово не можливо вирішити жодної соціальної, економічної і політичної проблеми.

Найбільш проблемною характеристикою явища корупції стало те, що воно почало сприйматися на повсякденному рівні як суспільна норма, хоча на рівні вербальних висловлювань більшість населення декларативно підтримує думку про небезпечність цього явища.

В останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено досить багато прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому злу, за проваджено систематичне проведення на найвищому рівні організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів, присвячених питанням протидії корупції тощо [1, с. 77].

Державна служба характеризується як одна із найбільш сприятливих сфер для виникнення корупційних ризиків. З метою їх нейтралізації, що в кінцевому результаті має привести до посилення доброчесності влади в Україні,

розробляються та пропонуються до впровадження різноспрямовані заходи. Аналіз окремих наукових напрацювань та інформаційно-методичних матеріалів дало змогу класифікувати заходи антикорупційного характеру, які мають місце в Державній кримінально-виконавчій службі, об'єднавши їх у групи за такими напрямками: адаптаційний, забезпечення прозорості та гласності, каральний, організаційно-управлінський, правовий, превентивний, соціально-економічний напрямки. Найбільшу кількість заходів з подолання корупції в органах та установах виконання покарань об'єднує у своєму складі організаційно-управлінський напрям. Також значну увагу дослідники питань запобігання та протидії корупції звернули на такі напрями, як забезпечення прозорості та гласності державної служби. Можна зазначити, що вказаний підхід до даного питання був продиктований особливостями соціально-економічних, політичних, правотворчих процесів, умови яких і визначили основну спрямованість антикорупційних заходів. Проте корупція, про що вже неодноразово зазначалось, своїми наслідками має не лише економічні та соціальні негаразди. Вона також впливає на суспільну мораль, руйнує духовні та культурні цінності індивіда й соціуму, перешкоджає формуванню ідейних орієнтирів нації та народу, деформує ментальність, призводячи до поглиблення в суспільстві морально-ідеологічної кризи. Така криза має всепроникний характер, вона охоплює всі суспільні й державні інституції, у тому числі й Державну кримінально – виконавчу службу України.

Наразі в Державній кримінально – виконавчій службі України розроблено чіткий механізм запобігання і протидії корупції, але вказаний механізм має виключно превентивний і ознайомчий характер дій. Керівництвом відомства вживається максимум зусиль для успішного подолання корупційного явища на службі, зокрема для працівників проводяться тренінги, правороз'яснювальні бесіди, навчання, проводяться регулярні перевірки їх діяльності та інші. Законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це – засоби запобігання корупції. До основних превентивних методів боротьби з

корупцією у Державній кримінально-виконавчій службі України можна віднести: проведення спеціальних навчань на знання та виконання законодавства в системі службової підготовки; проведення антикорупційних тренінгів; проведення профілактичних, психологічних, навчальних тренінгів на виявлення фактів деформації свідомості та фактів нігілізму на службі; забезпечення дотримання працівниками норм кодексу етики; проведення щорічного атестування персоналу ДКВС України; доведення основних випадків вчинення працівниками корупційних проступків; ознайомлення та нагадування наслідків, що можуть наступати в разі вчинення працівником корупційного проступку.

До основних організаційно – управлінських методів боротьби з корупцією, які проводяться в Державній кримінально – виконавчій службі України можна віднести: зменшення кількості «хабаромістких» функцій державної служби; чітке визначення процедур прийняття управлінських рішень; оптимізація чисельності структури; уникнення паралелізму в роботі, тобто проводиться робота з метою скорочення відділів та секторів, які займаються однаковою роботою або роботою яка в силу законодавчих ініціатив є безрезультатною; усунення функціональних конфліктів у діяльності служби.

До основних правових методів боротьби з корупцією у Державній кримінально – виконавчій службі України відносять:

уніфікацію відомчих нормативно – правових актів;

надання пропозицій щодо внесення змін до відомчих нормативно – правових актів з метою уникнення колізій;

розроблення відомчих нормативно – правових актів в сфері протидії корупції (накази, розпорядження) розроблення методик атестації та переатестації працівників служби.

О. Ю. Оболенський зазначає: «Державна служба має забезпечити розумно організоване, демократичне правове та результативне державне управління шляхом розвитку свого соціально-правового інституту та професіоналізації свого кадрового складу». Від ефективної роботи кожного державного

службовця, узгодженості роботи працівників у структурних підрозділах та різних структурних підрозділах між собою залежить загальна ефективність функціонування державного органу в цілому.

Багато нарікань викликає той факт, що сьогодні в державній службі працює мало молодих спеціалістів, що умови праці та її оплата не привабливі для молоді. В цілому це створює загрозливу тенденцію. Як один з вагомих факторів, які відштовхують молодь працювати в державних установах, є відсутність перспективи кар'єрного зростання, що за сучасних умов значно знижує мотивацію до працевлаштування в систему державної служби.

Хоча практично на всіх рівнях відзначається недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, можна спостерігати в основному так звані «горизонтальні переміщення» кадрового складу в державному управлінні, коли чиновники, представники еліти переходять з посади на практично таку ж по рівню іншу посаду, чим підмінюється «вертикальна» ротація кадрів.

Це призводить до ситуації, коли нерідко відповідальні посади займають люди, освітній, фаховий рівень, а іноді й морально-етичні якості яких не відповідають рівню вимог, зумовлених діяльністю на даній посаді, в той час, як спеціалісти, які отримали вищу фахову освіту саме з державного управління та державної служби, часто не мають змоги застосувати свої знання на практиці. Тому одним з напрямів реформування системи Державної кримінально – виконавчої служби України має бути проведення якісної, не формальної атестації її посад, забезпечити «вертикальну» ротацію кадрів у системі, при здійсненні якої повинен домінувати принцип відбору спеціалістів саме за освітнім фаховим рівнем.

Важливим фактором запобігання проявам корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України є вдосконалення діяльності органів по боротьбі з корупцією. Суттєвим недоліком поточного стану боротьби з корупцією є те, що правоохоронні органи нейтралізують лише безпосередніх виконавців корупційних діянь. Поза їхньою увагою залишаються центральні фігури, які

розробляють схеми і сценарії корупційних діянь, посадові особи, які сприяють утворенню, прикриттю й захисту цих злочинних груп.

Тому при розслідуванні справ, пов'язаних із корупцією, треба розслідувати весь ланцюг злочинних зв'язків. Необхідно більше уваги приділяти своєчасному реагуванню на повідомлення громадян, засобів масової інформації, результати соціологічних досліджень про корупційні діяння та інші протиправні дії посадових осіб, поширеність корупції в окремих відомствах.

Закон повинен захищати й створювати безпечні умови для тих громадян, які мають мужність викривати корупцію. Тому необхідно доповнити законодавство такими статтями, які забезпечували б надійний захист від посягань на життя, здоров'я, честь і гідність свідків, потерпілих від корупційних діянь.

Одним із головних напрямів має бути створення умов, які б обмежували безпосередній контакт з клієнтом і таким чином унеможлилювали скоєння корупційних діянь державними службовцями.

Список використаних джерел

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія. Київ: Атіка, 2011. С. 77–78.
2. Матюхіна Н.П. До проблеми корупції. *Право і безпека* 2012. № 1 С. 22–27.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст.2056.
4. Про затвердження Плану заходів щодо попередження та профілактики корупційних правопорушень в апараті Міністерства юстиції та територіальних органах юстиції на 2015 рік: наказ Міністерства юстиції України від 31.01.2015 р. № 32/7. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_50361 (дата звернення: 03.10.2017).

Дукач Олег Іванович

студент факультет заочного, контрактного
навчання та підвищення кваліфікації
працівників

Академії Державної
пенітенціарної служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя.

Незважаючи на багатоаспектність природи виникнення та поширення корупційних проявів у кожній окремій державі, до основних факторів, що сприяють їх поширенню, можна віднести: погіршення криміногенної ситуації, високі показники нерівності розподілу прибутків, відсутність системи соціального захисту в одних країнах та нарощування економічного потенціалу і щорічне збільшення фінансових надходжень у вигляді іноземних інвестицій в інших.

Для міжнародної спільноти проблема протидії корупції продовжує залишатися однією з найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать про те, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності багатьох країн світу, і на сьогодні масштаби її поширення становлять загрозу для національної безпеки будь-якої країни. Тому на сучасному етапі розвитку, коли відбуваються кардинальні зміни у міжнародному політичному та суспільному житті, змінились погляди і на проб лему протидії корупції. Завдання боротьби з корупцією розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні.

Зауважимо, що боротьба з корупцією вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій. Слід зазначити, що цей процес відбувається лише в умовах свободи засобів масової інформації та активізації громадянської позиції населення [1, с. 393].

Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою.

Це насамперед відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. Зразковою в контексті цього питання є Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011–2015 рр., упровадження якої здійснюється на системі таких принципів, як:

- принцип дотримання прав людини;
- принцип зміцнення національної системи непідкупності;
- принцип пріоритетності заходів запобігання корупції;
- принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними організаціями;
- принцип безперервності й реалістичності;
- принцип прозорості;
- принцип послідовності й координації зусиль [2].

На мою думку, досить чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на солідну нормативно-правову базу та однозначну підтримку суспільства діє у Фінляндії. Для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміну «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець заклав принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину.

Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», передбачено санкції від штрафу до

ув'язнення строком до чотирьох років у залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину [3].

Якщо розглянути досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині, то він свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з корупцією. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини.

Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вище зазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо корупції [4, с. 112–113].

Також, необхідно зазначити, що важливу роль у боротьбі з корупцією відіграють Національні програми по боротьбі з корупцією, прийняті урядами багатьох держав світу. Першочергову увагу в цих програмах приділено створенню механізмів та системи ефективного контролю, в т.ч. і за роботою недержавних організацій та широкого спектру незалежних засобів масової інформації. З метою проведення ефективної політики у сфері боротьби з корупцією у більшості держав створені та діють спеціалізовані антикорупційні структури.

Відповідно, базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство. У вузькому розумінні антикорупційне законодавство – це закони та інші нормативно-правові акти, які встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею.

Підсумовуючи вище наведене, зазначимо, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають:

підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади.

Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем.

Список використаних джерел

1. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам в зарубіжних країнах та адаптація їх досвіду в Україні. *Вісник УАДУ* № 3. 2012. С. 391 – 395.
2. Постановление Парламента Республики Молдова «Об утверждении Национальной антикоррупционной стратегии на 2011–2015 годы»: от 27.07.2011 г., № 154 // *Monitorul Oficial*. № 166-169. С. 483.
3. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? *Вечерний Харьков*. 22.12.2013. № 143. С. 4.
4. Мельник М.І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 2010. № 11. С. 111–115.

Єрмак Сергій Миколайович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
учений секретар Академії Державної
пенітенціарної служби

АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ (ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ) У ВІДОМЧОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Освоєння нового виду діяльності, зміна соціальних умов та середовища життєдіяльності завжди сприймаються з невпевненістю у подальших діях, хвилюванням тощо.

Особливо це виявляється у курсантів першого року навчання. Щороку вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання на початку

навчального року після проходження навчального збору або курсу молодого бійця втрачають близько 5% вступників, які відмовляються від подальшого навчання та проходження служби.

Як показують дослідження, 32% курсантів-першокурсників вже на 12 день навчання (служби) сумують за домівкою, почувають себе невпевнено, напружено; 57% – виявляють зацікавленість; 11% – почуття залежності від інших та невдоволення їхніми діями [2, с. 253];

Саме тому визначення закономірностей процесу адаптації є важливою проблемою, що є предметом дослідження наук: філософії, психології, педагогіки, фізіології, біології.

Вивченню питання адаптації до навчання присвятили свої праці Алексєєва Т., Андрєєва А., Бохонкова Ю., Бойко І., Буяльська Т., Вієвська М. Вербицький А., Гамова В., Галус О., Гапонова С., Гармаш Л., Гура С., Дятленко Н., Єгорова Л., Каземіренко В., Кандрашова В., Косарева Л., Каткова Т., Коцур Н., Кучерук О., Красовська Л., Левківська Г., Лісовський В., Любченко Н., Ляховченко В., Мороз А., Петрук В., Просецький П., Прудська О., Сорочинська В., Стягунова О., Солодухова О., Суханова І., Фурман А., Шаповал І., Шпак В. та ін. [1 – 4].

Науковці виділяють три групи факторів, які впливають на процес адаптації студента (курсанта):

– соціально-психологічні (зміна оточення та особливості регламентованого спілкування, нові побутові умови, формування нового колективу, невміння вибирати раціональний режим праці та відпочинку, низька самооцінка, не достатня психологічна готовність (як наслідок – висока тривожність), низький рівень комунікативних та організаторських здібностей, зниження працездатності, дратівливість, загальмованість або, навпаки, гіперактивність, яка супроводжується порушенням дисципліни);

– навчальні (збільшення тривалості навчальних занять, відсутність навичок швидко конспектувати, виділяти головне у лекції, самостійно опановувати навчальний матеріал, зростання його обсягів та складності,

налагодження побуту і самообслуговування для осіб, які проживають у гуртожитках);

професійно-орієнтовані (у більшості випадків вибір ВНЗ – справа батьків, звідси сумніви щодо правильності обраного фаху, незрозуміння доцільності вивчення тих чи інших дисциплін тощо).

Звичайно, начальники факультетів, завідувачі кафедр, професорсько-викладацький склад, психологи, курсові офіцери, куратори навчальних груп усіляко намагаються допомогти курсанту в адаптації до проходження служби. Перші два тижні навчання, до початку навчального року та початку занять в Академії Державної пенітенціарної служби, відповідно до вимог статті 231 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України, наказу Міністерства юстиції України від 08 вересня 2015 року № 1675/5 «Про затвердження Положення про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України» щорічно проводиться навчальний збір курсантів 1-го навчального курсу. Персоналом Академії вживаються заходи щодо ознайомлення курсантів першого року навчання з особливостями навчального процесу у ВНЗ; визначення історичного розвитку системи виконання покарань та тенденцій її реформування; оволодіння початковими навичками професійно-військової підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; виховання поваги та бережливого ставлення до військової форми одягу; засвоєння норм професійної етики співробітника Державної кримінально-виконавчої служби України; умінь швидкого та ефективного конспектування матеріалу під час лекцій; проводиться рання психологічна діагностика та підтримка з боку психолога.

Своєчасне виявлення труднощів, що виникають, визначення способів їх подолання дозволить підвищити активність курсантів під час проходження служби та знизить вірогідність відрахування курсантів–новачків з перших днів навчання.

Критеріями успішної адаптації, на наш погляд, можуть бути:

- налагодження побуту під час проживання в гуртожитку;
- зацікавлене ставлення до навчання та обраного фаху;
- впевненість у своїх можливостях щодо подолання труднощів, пов'язаних з проходженням служби;
- участь у житті курсантського колективу тощо.

Список використаних джерел

1. Петрук В. А., Ляховченко Н. В. До питання адаптації першокурсників у ВНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.1. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP201311087> (дата звернення: 02.10.2017).
 2. Єрмак С. М. Формування соціально-психологічного клімату в групах курсантів відомчих ВНЗ. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. Вип. 67. С. 252 – 254 .
 3. Першина А. Адаптація студентів до навчання у вищих навчальних закладах. URL: <http://social-science.com.ua/article/590> (дата звернення: 02.10.2017).
- Скорбач Т. В., Николаєва А. О., Кулікова І. І. Фактори дезадаптації та умови адаптації студентів-першокурсників. *Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах (педагогіка і психологія, біологічні науки, хімічні науки, фізика та інформаційні технології, нанотехнології для медицини): матеріали VI Міжрегіональної наук.-метод. інтернет-конф., (Харків, 21-23 трав. 2012 р.)* Харків, 2012. С. 76–80.

Зав'ялова Лариса Іванівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
державної пенітенціарної служби

ЗМІСТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОКАРАНЬ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Зміст правового статусу засуджених складається із сукупності таких елементів, як специфічні обов'язки і права засуджених, свободи, законних інтересів засуджених, властивих призначеному їм покарання або застосованій іншій мірі кримінально-правового характеру на період їх реалізації. Певну увагу цьому питанню приділяли в своїх наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Р.М. Гура, М.С. В'юник, Ш.Б. Давлатов, Г.В. Житник, А.Лукашов, Д.С. Шиян та ін. Однак, віддаючи належне роботам зазначених та

інших учених, вважаємо доцільним дослідити правовий статус засуджених в чинному кримінальному праві, з метою вдосконалення кримінально-правової регламентації та практики застосування покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Погодимось з думкою науковців, які відзначають, що правове становище осіб, які відбувають покарання, є системою нормативно закріплених суб'єктивних прав, законних інтересів і обов'язків засуджених, що виникають в результаті обмеження, збереження, конкретизації і доповнення загального правового статусу громадян [5].

В останні роки, виходячи з аналізу нині діючої системи покарань і практики призначення судами загальної юрисдикції кримінальних покарань, спостерігається закономірність, виражена в домінуванні позбавлення волі над іншими видами покарань [1]. Частково це обумовлено тим, що саме ця група покарань має найбільш відпрацьований механізм виконання та нагляду, в порівнянні з іншими видами існуючих покарань.

В сучасних умовах назріла необхідність створення і застосування таких покарань, заходи кримінально-правового впливу яких забезпечать залучення засуджених в соціально схвалювані сфери діяльності, а також сприятимуть виправленню і ресоціалізації засуджених, компенсації заподіяної державі і суспільству шкоди.

У теорії кримінального права і на практиці визнається, що позбавлення права є одним з найбільш ефективних і перспективних видів покарання. Про його ефективності свідчить той факт, що рецидив серед засуджених із застосуванням цього додаткового покарання в два рази менше рецидиву серед аналогічної категорії засуджених, до яких додаткове покарання не застосовувалося.

Особливо гостро моральний вплив від застосування цього заходу державного примусу відчутно в разі продовження особи, що зазнає покарання у вигляді позбавлення права працювати в тому ж колективі, що і раніше, але на іншій посаді (наприклад, на посаді медсестри або реєстратора замість лікаря в

медичній установі тощо), так як даний засуджений втрачає авторитет і репутацію, стає об'єктом засудження і обговорення серед колег.

Слід зазначити, що як засуджені, яким судом обрано вид покарання у вигляді позбавлення волі, так і засуджені до покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, піддаються певним правовим обмеженням, але останні в значно меншій мірі. Однак в певних випадках, зокрема при ухиленні від відбування покарання, при порушенні порядку і умов відбування покарання, обсяг правообмежень може бути розширений, а саме засуджений може бути притягнений до кримінальної відповідальності за ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі ч.1 ст. 389 КК України. Слід наголосити, що правовий статус усіх засуджених, у тому числі й тих, хто засуджений до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, визначений у Главі 2 Кримінального Кодексу [3].

Зміст правового статусу засуджених до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю характеризується певною специфікою стосовно змісту правового статусу засуджених до інших покарань, що зумовлюється особливістю правообмежень, які реалізуються під час виконання зазначеного покарання. У першу чергу особливості виявляються в обов'язках засуджених, але вони також характерні їх правам і законним інтересам [2].

Основи правового статусу засуджених, у тому числі й тих, хто засуджений до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі:

1. Держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку.

2. Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінальним Кодексом, законами України і встановлених вироком суду.

3. Правовий статус засуджених визначається законами України, а також Кодексом, виходячи із порядку й умов виконання та відбування конкретного виду покарання.

Згідно зі ст. 34 нині діючого КВК України засуджений до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зобов'язаний виконувати судові рішення, надавати на вимогу уповноваженого органу з питань пробації документи, пов'язані з виконанням даного покарання, повідомляти уповноважений орган з питань пробації про місце роботи і проживання чи їх зміну, з'являтися за викликом до уповноваженого органу з питань пробації [4].

Основний обов'язок – дотримувати заборони, зазначені у вироку суду. Це негативний обов'язок, що потребує від засудженого утримуватися від обіймання заборонених посад чи заняття забороненими видами діяльності протягом терміну, визначеного вироком. Ми вважаємо, що зазначений обов'язок обумовлює деякі інші обов'язки. При виконанні позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що вимагає спеціального дозволу уповноваженого органу, у засудженого відбирається документ, що посвідчує право на заняття цією діяльністю.

Покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, що складається в забороні обіймати посади на державній службі, в органах місцевого самоврядування чи займатися певною професійною або іншою діяльністю, не будучи пов'язаним з позбавленням волі, має суттєвий вплив на цивільно-правовий статус засудженого, головну роль у визначенні якого відіграють правосуб'єктність і суб'єктивні цивільні права.

Правосуб'єктність засудженого включає в себе його правоздатність та дієздатність. Правоздатність мають в рівній мірі всі громадяни з народження до моменту смерті. Вона є невідчужуваною, а угоди, спрямовані на її обмеження, і вважаю, є нікчемними. Покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю обмежує деякі права, що входять в зміст правоздатності. У засуджених до даного покарання може бути обмежено право займатися підприємницькою і будь-якою іншою не забороненою законом діяльністю. Право створювати юридичні особи самостійно або спільно з іншими громадянами та юридичними особами, також може бути обмежено,

якщо метою таких юридичних осіб є здійснення тієї діяльності, якою засудженому заборонено займатися вироком суду. Обмеженню може бути піддано право здійснювати будь-які які суперечливі закону угоди та брати участь у зобов'язаннях, якщо угоди і зобов'язання мають відношення до діяльності, якою засуджений позбавлений права займатися згідно з вироком суду [5]. Суб'єктивні цивільні права осіб, засуджених до розглянутого покарання, що входять до його цивільно-правовий статус, можуть зазнавати певних обмежень в зв'язку з засудженням до даного покарання, яке в більшості випадків зачіпає майнові права засуджених.

Аналізуючи норми вітчизняного кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, що визначають специфіку правового положення засуджених, слід зазначити, що, як правило, елементом кари виступають певні обмеження прав і свобод громадян, в тому числі і конституційних.

Можна виділити позитивні риси досліджуваного покарання порівняно з позбавленням волі на певний строк:

- а) засуджені до цього покарання не ізолюються від суспільства;
- б) вони самі влаштовують свій побут, перебуваючи в умовах якісної санітарії й гігієни;
- в) матеріальне становище цих осіб залежить від них, вони можуть самостійно забезпечувати собі належний життєвий рівень;
- г) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не викликає тяжких змін у психіці засуджених.

Однак можна виділити і наступні негативні риси досліджуваного покарання в порівнянні з іншими видами покарань:

- а) враховуючи нестабільність економічної ситуації в країні даний вид покарання може суттєво вплинути на матеріальне становище засудженого;
- б) обмеження засудженого в праві на працю в певній сфері діяльності може привести до його дискваліфікації, втрати конкурентоспроможності на ринку праці;

в) моральний тиск та зневага колег у разі залишення засудженого на попередньому місці роботи на нижчій посаді.

Таким чином, покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю, обмежуючи правоздатність засудженого і відбиваючись на його суб'єктивних цивільних правах, має суттєвий вплив на цивільно-правовий статус особи.

Список використаних джерел

1. В'юнок М. Призначення спеціальних видів покарань: постановка проблеми. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 99-106.
2. Гура Р. М. Особливості правового статусу засуджених до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 05.10.2017).
3. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004, № 3-4, Ст. 21.
5. Лядов Э.В. Правовой статус осужденных, отбывающих наказания, не связанных с изоляцией от общества. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravovoy-status> (дата звернення: 05.10.2017).

Загоренко Марина Анатоліївна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ

Термін «персонал» від лат. «persona» перекладається як – особа. Використання такого поняття відображає реальне підвищення ролі людського фактору у забезпеченні ефективного функціонування органів та УВП, зростання залежності результатів їх діяльності від якості розвитку, мотивації та характеру використання всього персоналу та кожного працівника окремо. Слід зазначити, що після прийняття у 2003 р. нового КВК України поняття «персонал» знайшло своє закріплення на законодавчому рівні [1] у 2005 р., у Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [2].

Зокрема, у ст.14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» зазначено, що до персоналу ДКВС України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в ДКВС України [2].

Таким чином, розподіл персоналу відбувається, перш за все, по участі в основних видах діяльності структурного підрозділу, а саме, весь персонал кримінально-виконавчої служби можна поділити на декілька умовних груп:

- керівний склад, який здійснює функції загального управління, володіє юридичним правом прийняття рішень і має у підпорядкуванні інших працівників;

- спеціалісти. До даної категорії входять всі ті, хто володіє спеціальними знаннями, необхідними для здійснення функцій кримінально-виконавчої служби, не має підлеглих, але володіє управлінською інформацією і виконує допоміжні функції;

- технічні виконавці. Ця категорія осіб приймає участь в здійсненні управлінського процесу, до якого входять: створення, тиражування, передача, перетворення та зберігання інформації, необхідної для функціонування кримінально-виконавчої служби;

- виробничий персонал – це виконавці, які зайняті створенням матеріальних цінностей або наданням інших виробничих послуг.

Приведена вище класифікація персоналу ДКВС України дозволяє диференційовано, з урахуванням особливостей правового статусу конкретних категорій персоналу органів та УВП, підійти до їх підбору, розстановки, підвищення кваліфікації та просування по службі, а отже зробити роботу персоналу більш продуктивною та ефективною, що конче важливо в процесі реформування кримінально-виконавчої системи.

Якщо аналізувати правове регулювання у виді структури нормативно-правових актів, що регулюють ту чи іншу сферу діяльності персоналу ДКВС України, така структура буде мати наступний вигляд:

- 1). Конституція України;
- 2) Закони України (Кодекс законів про працю України, Кримінальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України; Закони України: «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»тощо);
- 3) підзаконні нормативно-правові акти (Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України);
- 4) відомчі та міжвідомчі підзаконні нормативно-правові акти. У даному випадку мова йде про комплекс відомчих нормативно-правових актів, які деталізують та визначають організаційні засади виконання концептуальних завдань: накази Міністерства юстиції, діючі накази та інструкції ДКВС України;
- 5) міжнародні нормативно-правові акти, які визначають стандарти діяльності пенітенціарних служб міжнародного співтовариства. До них можна віднести: Європейську конвенцію про захист прав та основних свобод людини, Загальну декларацію прав людини, Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими (Правила Мандели), Європейські пенітенціарні правила та інші міжнародні акти.

Як бачимо, в процесі виконання покарань у виді позбавлення волі персонал виправних колоній керується низкою нормативних документів, що визначають коло правовідносин. Виходячи з цього можна виділити дві групи кримінально-виконавчих правовідносин: 1) державно-службові та 2) службово-трудоі.

На думку О. Ю. Синявської, під державно-службовими відносинами розуміються ті відносини (зв'язки), що складаються у державних службовців під час здійснення ними діяльності, передбаченої державними посадами держслужби, та спрямованої на забезпечення та виконання повноважень державних органів [3, с. 55].

Службово-трудоі правовідносини в органах та УВП можуть виникати у зв'язку з визначенням способів заміщення посад, встановленням порядку та правил вступу на службу, встановленням правового статусу посади,

проходженням служби, просуванням і переміщенням співробітників по службі, оцінкою їхньої праці, підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації, заохоченням і відповідальністю, припиненням державної служби, а також з приводу відновлення в спеціальному званні та на службі тощо. Проте, як слушно наголошують науковці, вся діяльність персоналу повинна бути спрямована на повернення засуджених до суспільства право слухняними громадянами після відбування ними покарань.

Саме тому адміністрація повинна постійно прищеплювати своїм працівникам та громадськості думку про те, що вони виконують роботу великої суспільності значимості [3, с. 109].

Із змісту ч. 2 ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу» вбачається, що для осіб рядового і начальницького складу служба в державній кримінально-виконавчій системі є державною службою особливого характеру, на яку зараховуються громадяни України, які за станом здоров'я, віком та професійною підготовкою здатні забезпечити громадську безпеку шляхом реалізації мети покарання не тільки як кари, але й досягнення виправлення і ресоціалізації засуджених [2].

Діяльність частини персоналу, до яких належать спеціалісти, які мають статус державного службовця, врегульовано на законодавчому рівні і на них поширюється дія Закону України «Про державну службу» [4].

Нормами цього закону регулюють право громадян України на державну службу, визначають правовий статус цієї категорії спеціалістів, наділяють їх відповідними службовими повноваженнями. Відповідно до ст. 3 Закону діяльність ґрунтується на принципах служіння народу України, демократизму, законності, гуманізму і соціальної справедливості, пріоритету прав людини і громадянина і т.п., а також визначені етичні аспекти діяльності державних службовців.

Ст. 9 цього Закону визначений правовий статус державного службовця, його особливості, основні права і обов'язки, а також їх обмеження, пов'язані з

прийняттям на державну службу. Ст. 14 вище вказаного Закону передбачені особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.

Треба констатувати, якщо у засуджених Кримінально-виконавчим кодексом України та Правилами внутрішнього розпорядку [5] чітко визначено коло прав і обов'язків, то коло прав і обов'язків персоналу ДКВС немає чітко окреслених законодавчих рамок.

Керуючись Конституцією України, Законами України, відомчими нормативними документами, керівництво Міністерства юстиції України розробляє власноруч відповідні посадові інструкції. До того ж, в існуючих документах, зокрема, Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, формування взаємовідносин між персоналом та засудженими носить суто декларативний характер. Наприклад, у розділі IV «Взаємовідносини засуджених із персоналом установ виконання покарань та іншими особами» вказується:

1. Взаємовідносини персоналу установ виконання покарань із засудженими ґрунтуються на суворому дотриманні законності. У своїй роботі персонал мусить дотримуватися високих професійних та особистих стандартів. Персонал мусить своєю поведінкою і виконанням своїх обов'язків позитивно впливати на засуджених та викликати в них повагу.

2. Персоналу установ виконання покарань категорично забороняється встановлювати із засудженими та їхніми родичами будь-які стосунки, що не регламентовані кримінально-виконавчим законодавством та цими Правилами [5]. Не можна забувати про те, що об'єктом кримінально-виконавчих правовідносин є суспільні відносини, що виникають при виконанні й відбуванні покарань та інших заходів кримінально-правового характеру. Хоча засуджені і співробітники перебувають в стані постійної взаємозалежності, проте її ніяким чином не можна розглядати як рівність партнерських стосунків, оскільки існує нерівність правового статусу, бо засуджені майже не мають права голосу, вони є залежними від інших засуджених, а ще в більшій мірі від працівників колонії,

тому що проблеми харчування, медичного обслуговування, праці та всіх інших сторін життя в місцях позбавлення волі залежать саме від персоналу.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Офіц. текст від 11.07.2003 р. М-во юстиції України. Київ: Атіка, 2017. 98 с.
2. Про державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 30. Ст. 409.
3. Синявська О. Ю. Сутність та зміст управління забезпечення життєдіяльності персоналу ОВС України (адміністративно-правові засади): монографія. Харків : Вид-во «ТИТУЛ», 2007. 180 с.
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
5. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ М-ва юстиції України від 29.12.2014 № 2186/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>. (дата звернення: 26.09.2017).

Заєць Олег Миколайович

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Будь-яка правова система суспільства, перебуваючи у безперервному розвитку, спонукає до більш глибокого вивчення новітніх інститутів, що формуються під впливом державно-правових змін, шляхом їх аналізу, в тому числі рядом порівнянь із надбанням правової спадщини та надбанням зарубіжних країн щодо конкретно визначеного питання.

Реформування системи покарань, що мало місце при прийнятті 5 квітня 2001 року КК України та полягало у гуманізації його положень, зокрема шляхом розширення можливості застосування до винного покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, беззаперечно повинно було б зумовити нові доктринальні дослідження їх змісту, процедури виконання та відбування, наслідків її порушення, в тому числі притягнення до кримінальної відповідальності за ухилення від їх відбування покарання винними особами.

Дослідження кримінальної відповідальності за ухилення від їх відбування, враховуючи відсутність відповідної норми у КК РРФСР 1960 р. та КК УРСР 1960 р. (крім ст. 185 та ст. 182 відповідно, які встановлювали відповідальність за приховування чи присвоєння (приховування) майна, що підлягає конфіскації або розтрату, відчуження чи приховування (приховування чи розтрату) майна, на яке накладено арешт або яке описано) ними не здійснювалося. [1]. В Українському кримінальному праві комплексне дослідження кримінальної відповідальності за ухилення від відбування такої групи покарань як покарання, не пов'язані з позбавленням волі, до сьогодні не здійснено.

Ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, тобто злочин, передбачений ст. 389 КК України [2].

Аналіз складу злочину, передбаченого ст. 390 КК України, де вказується на кримінальну протиправність ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі [3].

Теорія порівняльного правознавства відіграє ключову роль при аналізі будь-яких правових інститутів, підготовці законопроектів, зокрема у сфері кримінального права. Вона визначає можливість запозичення окремих норм або цілих правових механізмів однієї держави до законодавства іншої [4].

З іншого боку, на її основі є можливим формування застереження від необдуманого впровадження у чинне законодавство окремих положень, які не знаходять свого виправдання на практиці [5].

Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, мають мету виокремлення як позитивних її рис, так і проблемних питань, пов'язаних з регламентацією процедури відбування та виконання відповідних видів покарань. Світова система складається із величезної кількості держав, які, враховуючи особливості інституційної, функційної, нормативної частин, відповідний рівень механізму правового впливу, характер норм права, механізми забезпечення їх реалізації, а також відповідність способів і форм їх об'єктивації, поділяються на різні типи

сучасних правових систем: романо-германський (континентального права), англо-американський (загального права) [6], релігійно-правовий (країни, що сповідують як державну релігію іслам, індуїзм, іудаїзм), соціалістичний (В'єтнам, КНДР, Куба), звичаєвий (екваторіальна Африка і Мадагаскар) тощо [7].

Кримінальне законодавство цих країн, звичайно ж, досить різноманітне, що пов'язано не із сутністю того чи іншого кримінально-правового явища, а з його юридичною формою, правовими традиціями, правовою культурою, законодавчою технікою тощо [8]. Незважаючи на це, враховуючи світові тенденції до їх зближення та взаємопроникнення, важливим при дослідженні кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних позбавленням волі, видається аналіз кримінального законодавства як держав правової системи, до якої належить Україна, – романо-германської (Франція, Італія, країни СНД, ФРН, Португалія та інші), так і законодавства держав англосаксонського права, держав, які знаходяться на одному з найвищих рівнів розвитку (США, Великобританія, Австралія, Канада, Нова Зеландія тощо) та інших правових систем. При цьому, з огляду на те, що наша країна входить до групи пострадянських країн (протягом 1917-1991 рр. вона була в складі СРСР) [9]; ст. 381 КК Грузії – за невиконання такого, що вступило в законну силу вироку чи іншого судового рішення або перешкоджання його виконанню [10], ст. 320 КК Республіки Молдова – за умисне невиконання або ухилення від виконання рішення судової інстанції, якщо ці діяння вчинені після призначення покарання за кримінальне правопорушення [11] тощо.

При цьому, по-різному визначено суб'єктів відповідних складів злочинів: КК Республіки Узбекистан [12] в якості такого називає посадову особу (ст. 232); КК Грузії – представника влади, чиновника державного органу, органу місцевого самоврядування або управління, а також особу, що здійснює керівні повноваження у підприємницькій чи іншій організації (ст. 381) [10]; Певні особливості кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, встановлені КК Республіки

Білорусь. Законодавцем даної держави поряд із нормою про невиконання вироку, рішення чи іншого судового акту виділяється ряд спеціальних норм, які детально врегульовують питання, що стосуються кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарань, в тому числі тих, які не пов'язані з покаранням, не пов'язаних з позбавленням волі. Їх відмінність від українського законодавства полягає лише у встановленні додаткової обов'язкової ознаки ухилення від відбування покарання у виді громадських чи виправних робіт, а саме «злісність»; у визначенні спеціального суб'єкта складу злочину, що полягає у несплаті штрафу, як особи, яка має змогу його оплатити; у передбаченні таких способів ухилення від конфіскації майна як відчуження, приховування конфіскованого майна чи інше перешкоджання виконанню вироку суду про конфіскацію майна, що вступив у законну силу; у відсутності законодавчих вказівок на форми вчинення ухилення від обмеження волі [13].

Так, згідно ст. 43 КК Болгарії, якщо засуджений до виправних робіт без поважних причин опиниться без роботи, суд заміняє їх позбавленням волі.

Такі ж наслідки мають місце, коли засуджений покидає місце праці і більше місяця не повідомляє про нове чи не просить прокурора визначити йому місце відбування покарання. Суд може застосувати позбавлення волі і у випадку порушення відбування такого покарання як обов'язкове поселення.

У випадку невідбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, процедура їх заміни передбачена і японським законодавцем. Якщо особа не може повністю сплатити великий штраф, то вона підлягає утриманню в робітничому будинку на термін від одного до двох років; якщо малий – від одного до тридцяти днів [14].

Список використаних джерел

1. Колосов А. С. Ответственность за уклонение от отбывания наказаний, не связанных с изоляцией осужденного от общества. Москва, 2005. 209 с.
2. Чернозуб Л. В. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.08/ Харківський національний університет внутрішніх прав. Харків, 2015. 20 с.
3. Сокурєнко О. М. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.08/ Класичний приват. ун-т Запоріжжя, 2010. 20 с.

4. Пашенко О. О. Значення зарубіжного досвіду для криміналізації суспільно небезпечних діянь та з'ясування соціальної обумовленості кримінально-правових норм. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон. Серія: Юридичні науки. 2015. Випуск 3. Том 3. С. 38-42.
5. Волженкин Б. В. Экономические преступления. СПб.: Юрид. Центр Пресс, 1999. 246 с.
6. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). Київ: Атіка, 2008. 412 с.
7. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навчальний посібник Київ, 2003. URL: <http://uristinfo.net/2010-12-16-20-00-40/133-kg-volinka-teorija-derzhavi-i-prava/3691-rozdil-26-pravovi-sistemi-suchasnosti.html> (дата звернення: 10.10.2015)
8. Баулін Ю. В. Сучасне кримінальне право України: підсумки, тенденції, перспективи розвитку. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2012. Вип. 23. 29-42 с.
9. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики от 31.01.2005 г. URL: <https://www.unodc.org/tldb/pdf/AzerbaijanCriminalCodeinRussianFulltext.pdf>. (дата звернення: 15.01.2016)
10. Уголовный кодекс Грузии от 22.07.1999 г. (с изменениями и дополнениями на 01.12.2001 г.) / Федеральный правовой портал «Юридическая Россия». URL: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241370&subID=100095257,100095259,100095271,100095745,100095767#text> (дата звернення: 15.01.2016)
11. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002 г. № 985 (с изм. и допол.) URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3835 (дата звернення: 15.01.2016)
12. Уголовный кодекс Республики Узбекистан от 22.09.1994 г. № 2012-XII (с изменениями в соответствии с Законом РУз от 20.08.2015 г. № ЗРУ-391) / Сайт «FMC.UZ». URL: http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug. (дата звернення: 15.01.2016)
13. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 02.06.1999 г. (с изм. и допол.) / Право. Законодательство Республики Беларусь URL: <http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000001.htm>. (дата звернення: 15.01.2016)
14. Верзун С. Д. Застосування кримінального покарання штрафом у зарубіжних країнах. *Кримінальний кодекс України 2001 року: Проблеми застосування і перспективи удосконалення*. матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 7-8 квіт. 2006 р.) Харків, 2009. С. 265 – 268.

Захаренко Михайло Станіславович
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Одним з найважливіших умов успішного розкриття і розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми є своєчасно і правильно здійснюване

взаємодія слідчого з оперативними працівниками та співробітниками інших служб правоохоронних органів.

Істотну допомогу в зазначених випадках можуть надати громадськість і засоби масової інформації. Особливу увагу при цьому слід приділяти правовий захист осіб, які сприяють слідству в розкритті та розслідуванні злочинів.

Багато в чому для успішного розкриття і проведення методики розслідування злочинів полягає від обґрунтованості і своєчасності закінчення проведення невідкладних слідчих дій і початку подальшої роботи по кримінальній справі [1].

З методичної точки акценти в розслідуванні повинні бути зроблені на охорону і безпеку потерпілих. Від них в суді залежить значна частина наявних доказів. Світова практика боротьби з даними злочинами йде по шляху максимального захисту потерпілого, в тому числі з наданням йому громадянства і звільненням від кримінальної відповідальності за незаконне перетинання кордону, обман при отриманні візи [2].

Одним з основних призначень діяльності оперативно-розшукових підрозділів правоохоронних органів у сфері боротьби з торгівлею людьми є постійний пошук інформації, яка може свідчити про факти цього різновиду кримінальної діяльності. Способи, які застосовуються до діяльності оперативно-розшукових підрозділів в області виявлення, припинення і розкриття злочинів, слід виділити в наступні види: опитування; наведення довідок; спостереження; обстеження приміщень, будівель, споруд і транспортних засобів; прослуховування телефонних переговорів; збір зразків для порівняльного дослідження; дослідження предметів і документів; контроль поштових відправлень, телеграфних та інших повідомлень; прослуховування телефонних переговорів; зняття інформації з технічних каналів зв'язку; контрольована поставка; перевірна закупівля; оперативне впровадження; оперативний експеримент.

Опитування є невід'ємною і обов'язковою складовою частиною ОРД. Це найпоширеніший вид ОРЗ і проводиться він звісно, гласно або негласно. Гласне

опитування – опитуваний знає про те, що особа його опитували, є оперативним співробітником правоохоронних органів, негласний опитування – оперативний співробітник приховує свою приналежність до правоохоронних органів та мета опитування-бесіди, зашифрований опитування – формування оперативним співробітником умов і обстановки, при якій у опитуваного особи не викличе побоювань його особистість і предмета розмови, що є, по суті, опитуванням, яку мету опитування тільки побічно пов'язана з темою розмови.

Об'єктами опитування можуть бути будь-які особи, що володіють інформацією, що володіє властивостями оперативної значущості. Залежно від джерела отримання інформації, відомості, отримані в результаті проведення такого оперативно-розшукового заходу, можуть бути або легалізовані і використані в процесі доказування по кримінальній справі, або являти собою дані дозволяють орієнтувати слідчого в досліджуваному подію злочину і планувати хід подальшого розслідування.

Результати опитування оформляються довідкою або рапортом оперативного співробітника, на який складається ім'я посадової особи, яка здійснює контроль ОРД. На ряду з цим, за згодою опитуваного результати можуть оформлятися поясненням, письмовою заявою, явкою з повинною, протоколом прийому усної заяви. Легалізація та кримінально-процесуальне закріплення інформації, отриманої шляхом опитування, здійснюється за коштами проведення допиту в рамках порушеної кримінальної справи. Основною особливістю проведення опитувань в рамках боротьби з торгівлею людьми є те, що ні потерпіла сторона, ні тим більше сторона звинувачення, які не будуть за власною ініціативою йти на контакт з працівниками оперативно-розшукових підрозділів [3].

Спостереження відіграє важливу роль у добуванні доказової інформації. Спостереження може бути фізичним, електронним або комплексним, тобто поєднує в собі елементи того й іншого. Спостереження здійснюється особисто оперативним працівником, оперативно-пошуковими підрозділами.

Підстава і порядок спостереження регламентується спеціальними відомствами нормативно правовими актами. По завершенні цього заходу, складається відповідний рапорт і зведення спостережень, де докладно фіксується хід спостережуваного події. Однією з найважливіших завдань спостереження в рамках виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, є виявлення місця утримання експлуатованих осіб. Результати спостереження є найважливішим джерелом інформації для планування затримання суб'єктів злочину, а також проведення огляду та обшуку.

Спостереження, як вид оперативно-розшукових заходів складається в конспіративній, направленому, систематичному і безперервному, візуальному спостереженні і реєстрації явищ. Результати спостереження є джерелом інформації для планування затримання суб'єктів злочинної діяльності.

Оперативний експеримент – спосіб одержання інформації шляхом відтворення негласно контрольованих умов і об'єктів для встановлення протиправних намірів осіб, обґрунтовано підозрюваних у підготовці або вчиненні злочинів. Оперативний експеримент проводиться на підставі постанови, затвердженого керівником органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність.

Одним з обов'язкових умов проведення оперативного експерименту є відсутність в діях співробітників оперативних підрозділів провокації особи до вчинення злочину. Результати оперативного експерименту оформляються рапортом співробітника оперативного підрозділу, а в разі виявлення злочині - актом оперативного експерименту, який за своєю формою і змістом повинен відповідати вимогам, що пред'являються до складання протоколу слідчого експерименту, без зазначення в ньому відомостей, що становлять державну таємницю [4]. Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що залежно від характеру епізодів злочину і кримінальної спрямованості організованої злочинної діяльності найчастіше виникає необхідність в проведенні наступних експертиз: техніко-криміналістичної, судово-медичної,

судово-психіатричної, трасо логічної, балістичної та інших. При розслідуванні справ про торгівлю людьми нерідко виникає ситуація, коли злочинці ведуть переписку з потерпілими в період оформлення виїзних документів.

Найчастіше в таких ситуаціях залишаються підписи злочинців і потерпілих, так як основний текст договору (розписки) може бути надрукований. Основне завдання експертизи почерку – встановлення особи, яка виконала рукописний текст або підпис.

Перераховані факти встановлюються на основі спеціальних знань в області судового ґрунтознавства, криміналістики і природно - технічних наук, що за своїм змістом є складним комплексним дослідженням.

Список використаних джерел

1. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты): учеб.пособ. Москва: Юрид. лит., 1990. 160 с.
2. Кудрявцев, В. Н. Причинность в криминалистике. Москва, 2008. 175 с.
3. Громов С. В. Некоторые вопросы квалификации преступлений – торговля людьми и использование рабского труда. *Российский следователь*. 2005. № 3. С.26 – 28.
4. Репецкая А. Классификация криминальной эксплуатации людей и проблемы уголовной ответственности за нее. *Торговля людьми. Социо криминологический анализ*. Москва: Проспект, 2012. 361 с.

Зима Данило Геннадійович
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Становлення України, як незалежної, демократичної, правової, соціальної держави стало результатом втілення багатовікових прагнень і сподівань українського народу. Подальший державний розвиток обумовлює необхідність удосконалення державної політики у сфері діяльності правоохоронних органів. Існування системи органів і установ виконання покарань – є невід’ємною складовою діяльності держави в сфері боротьби із злочинністю. Дослідження проблемних аспектів функціонування системи органів, які виконують

покарання у виді позбавлення волі, завжди представляли науковий інтерес. Аналіз тих чи інших подій та явищ через призму минулого дає можливість виявити існуючі проблеми, як в системі органів і установ виконання покарань так і в науці кримінально-виконавчого права. Як відзначають історики інколи далеке минуле раптом відсвічує новими фарбами те, що бачиться однобічно в одній площині. Можна відзначити, що наука кримінально-виконавчого права порівняно молода, а отже їй, приділялася і впевнено можна стверджувати приділяється недостатня увага з боку наукової спільноти.

В переважній більшості наукові розробки присвячені діяльності правозастосовних органів, а також органів, що вивчають особу злочинця і стан злочинності в країні. Проте в останні роки простежується певний сплеск інтересу до розробки проблем діяльності органів і установ виконання покарань, що свідчить про розуміння вченими важливості і необхідності такої інституції. Проблемам діяльності органів та установ виконання покарань присвячували свої роботи В. А. Бадира, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, О. М. Джужа, Т. А. Денисова, Р. А. Калюжний, О. Г. Колб, І. М. Копотун, В. А. Львовчкін, В. Г. Павлов, Р. М. Підвисоцький, О. Б. Пташинський, Г. О. Радов, О. В. Романенко, І. С. Сергеев, А. Х. Степанюк, В. М. Трубніков, С. Я. Фаренюк, С. В. Царюк, І. С. Яковець та багато інших. Організаційні та управлінські засади діяльності органів і установ виконання покарань досліджувалися Є. Ю. Барашем, О. Г. Боднарчуком, А.О. Галаєм, О.Г. Гамалієм, С.К. Гречанюком, В.В. Зливком, М.І. Немченком, В.Ф. Пузирним, В.П. Петковим, М. М. Ребкало та іншими.

Аналіз наукових публікацій, монографій, дисертацій, статей присвячених актуальним проблемам діяльності органів і установ виконання покарань дає можливість констатувати, що наукові розвідки поділяються на декілька напрямів, із них можна виділити:

– дослідження проблем виконання та відбування кримінальних покарань, що виконуються органами і установами виконання покарань Міністерства юстиції України;

– дослідження проблем організаційного та управлінського змісту діяльності органів і установ виконання покарань Міністерства юстиції України;

– дослідженням проблем протидії злочинам, що вчиняються як засудженими так і іншими особами в сфері діяльності органів і установ виконання покарань Міністерства юстиції України.

Безумовно сфера наукових інтересів є набагато ширшою, проте ми виділили лише основні із них. Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що комплексне та всебічне вивчення проблем діяльності органів та установ виконання покарань зумовлює необхідність аналізу стану наукової розробки як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, які проводили свої дослідження в зазначеній галузі. Такий аналіз дає можливість узагальнити досягнуті в цій сфері результати та визначити напрями вдосконалення діяльності органів і установ виконання покарань.

Зливко Станіслав Володимирович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Набуття Міністерством юстиції України повноважень з виконання кримінальних покарань стало новим викликом для усієї системи кримінальної юстиції через кардинальну перебудову структури та статусу, що, природно, відобразилось на її діяльності, а точніше, привело до отримання реальної можливості закладення нових передумов пенітенціарної діяльності.

Надто важливим в цій ситуації видається необхідність зберігати курс на подальшу розбудову служби виконання покарань як цивільної, по суті правоохоронної, але пенітенціарної, позбавленої зайвих, невластивих їй

функцій. Оновлення кадрового потенціалу системи є запорукою успішних змін [1, с. 92].

Подібне твердження знаходить повне розуміння з боку відомства юстиції, яке на конкурсних засадах проводить відбір на більшість посад служби. Не є винятком служба з питань виконання кримінальних покарань та пробації. Основні причини запровадження нової кадрової політики органів юстиції: функції, що дублюються в структурі органів юстиції; бюрократія; побутова корупція; відсутність мотивації у держслужбовців через низьку заробітну плату; неефективна організаційна структура, велика кількість керівників відносно загальної кількості співробітників (1 керівник – 9 працівників); низька ефективність роботи органів юстиції; подвійне підпорядкування; дефіцит кваліфікованих кадрів [2]. Звичайно, якість роботи та її результативність прямо залежать від професіоналізму персоналу та компетентності керівника, який є об'єднувальною гілкою і визначальним фактором одночасно. Міністерство юстиції України наприкінці 2016 року провело конкурси на вакантні посади керівників новоутворених структурних підрозділів у сфері виконання покарань та пробації, який показав проблему формування якісного керівного корпусу цієї служби. Одним із ключових факторів, який впливає на здатність особи брати на себе відповідальність зі здійснення керівництва в системі виконання покарань, є знання загальних та спеціальних закономірностей функціонування цієї системи, а відповідно, чітке розуміння організаційних процесів, з якими доведеться мати справу [1, с. 92]. Керівник як менеджер та особа, наділена найбільшими можливостями в конкретно взятому органі або установі, повинен відповідати багатьом стандартам, які в сукупності забезпечують якісний організаційно-управлінський процес.

Як зазначає В. Г. Хирний, специфіка пенітенціарної системи України полягає в тому, що вона являє собою складне, таке, що перебуває у постійному розвитку, ієрархічно побудоване, багатофункціональне системне утворення державно-правової природи, яке виконує комплекс завдань щодо порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту

інтересів суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так й іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [3, с. 172]. Звичайно, зазначене твердження автора дозволяє сформулювати уявлення про складність роботи керівника в цій системі, адже варіативність завдань, динаміка функціонування, поєднані зі складним спецконтингентом, достатньо специфічним персоналом, свідчать про високу відповідальність та постійну напруженість роботи.

Звертаючись безпосередньо до проблематики принципів управлінської діяльності керівника, слід зауважити, що чинне законодавство про службу виконання покарань передбачає тільки загальні принципи, на якій базується її діяльність. Звичайно, що такий стан для загально концептуального рівня є виправданим. По суті, визначаючи загальні принципи функціонування, законодавець сформував загальні вимоги для працівників служби, яким саме чином вони повинні здійснювати власну діяльність. При цьому ці принципи повинні відображати та знаходитись у зв'язку з основами процесів виконання та відбування кримінальних покарань, які передбачені кримінально-виконавчим законодавством.

Отже, стаття 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» передбачає, що основними принципами діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України є: 1) законність; 2) повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина; 3) гуманізм; 4) позапартійність; 5) єдиноначальність; 6) колегіальність під час розробки важливих рішень; 7) взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями; 8) відкритість для демократичного цивільного контролю [4].

Натомість, ці принципи можуть бути охарактеризовані винятково як загальні стосовно конкретних управлінських засад, на яких ґрунтується діяльність керівника. Їх існування виконує роль орієнтирів, на які повинен

зважати керівник, а також своєрідними межами дозволеної поведінки в цій сфері.

Принципам властива мінливість, тому що вони є своєрідним відображенням законів суспільного розвитку, закономірностей управління, ціннісних основ суспільства. Як правило, нові управлінські засади з'являються на основі нового досвіду, аналізу, осмислення й узагальнення різних сфер практичної діяльності людей [5, с. 30]. Ця наукова розробка дозволяє нам говорити про досить розробленість проблеми принципів управління й існування достатньо різних точок зору. Зважаючи на зазначене, можемо констатувати наступне:

1. Принципи управління як база для здійснення управлінського процесу відіграє стабілізуюче значення і формує по суті стандарт певної управлінської поведінки.

2. Принципи управління є статичним явищем, яке трансформується винятково у разі змін істотних умов діяльності (наприклад, для системи виконання покарань істотними можуть визнаватись зміна статусу служби, збільшення (зменшення) повноважень, зміна пріоритетів діяльності, корегування методів та форм роботи тощо).

3. Погоджуємось з думкою науковців про комплексність розуміння категорії «принцип», з одного боку, як методологічної основи діяльності; з іншого, як системи, яка визначає матеріальну та функціональну базу діяльності.

4. Принципи обумовлюють процес управління і повинні враховувати закони управління та обстановку, в якій воно здійснюється.

5. Принципи в управлінні повинні бути підкріплені правовими нормами, що дозволить забезпечити їх реалізацію в певних правових рамках, стандартах.

Список використаних джерел

1. Зливко С. В. Обґрунтування основних принципів управління у сфері виконання покарань та особливості їх реалізації в діяльності керівника. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 6.

2. Нова кадрова політика Міністерства юстиції України /URL: <http://izbirkom.org.ua/news/Zaschita-grajdanskikh-prav-12/2015/Nova-kadrova-politika-Ministerstva-yustitsii-Ukraini-1604> (дата звернення: 10.10.2017).

3. Хирний В. Г. Організація та засади управління пенітенціарною системою України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07, адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2012. 192 с.

4. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради* 2005. № 30 Ст.409.

5. Пшонка А. В. Принципи кадрової роботи в органах прокуратури. *Наше право*. 2013. № 3 С. 29-36.

Зливко Ярослава Станіславівна,
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Відповідно до Конституції України (ст. 129 Конституції України) та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судді визнані носіями судової влади, вони є незалежними. Однією з гарантій незалежності суддів є особлива процедура притягнення їх до юридичної відповідальності, яка регламентується Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Законом України «Про Вищу раду правосуддя». Одним із видів юридичної відповідальності носіїв судової влади є дисциплінарна відповідальність, адже зміцнення законності в діяльності органів правосуддя безпосередньо пов'язане зі станом дисципліни, рівнем культури та етики, а також фахової підготовки їх працівників. Саме тому дотримання трудової дисципліни є одним з основних обов'язків судді.

Під дисциплінарною відповідальністю відповідно до діючого законодавства України варто розуміти винне порушення трудової дисципліни й службових обов'язків. Такі порушення можуть бути виражені як у діях, так і в бездіяльності, допускатися як свідомо, так і по необережності. Підставою дисциплінарної відповідальності для судді є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто винного, протиправного порушення службових обов'язків.

Слід відзначити, що дисциплінарна відповідальність суддів є одним із засобів забезпечення виконання їх професійних (службових) обов'язків, а відтак суддівської дисципліни [1, с. 4].

Загальним об'єктом дисциплінарних проступків є дисципліна – становище, за якого усі суб'єкти правовідносин влади і підпорядкування неухильно повинні дотримуватися певних правил та встановленого порядку, які визначені законами, статутами та положеннями. Суддівська дисципліна є одним із видів спеціальної (статутної) дисципліни, оскільки пов'язана з професійною діяльністю носіїв судової влади. Суддівська дисципліна у вузькому змісті – це соціальні правила поведінки суддів(вимоги, що до них висуваються) і фактична їх реалізація [2, с. 39].

Об'єктивна сторона дисциплінарних правопорушень характеризується діянням (дією або бездіяльністю), і лише в окремих випадках (так званий матеріальний склад правопорушення) суспільно шкідливими наслідками і причинним зв'язком між діянням і наслідками, а також такими ознаками, як місце, час, обстановка, засіб вчинення діяння.

З суб'єктивної сторони дисциплінарні правопорушення характеризуються виною у формі умислу або необережності. При цьому вина (винність) особи, яка вчинила порушення, є однією з обов'язкових умов, необхідних для того, щоб порушення обов'язків служби потягло за собою накладення дисциплінарного стягнення.

З юридичної точки зору вина передбачає психічне ставлення особи до вчиненого, є показником певної відповідності між об'єктивно суспільно шкідливими діями (бездіяльністю) правопорушника і його психічною діяльністю [3, с. 72-76].

Суб'єктом дисциплінарного правопорушення може бути тільки фізична осудна особа. При цьому вік такої особи може бути різним, визначається окремими актами законодавства більш або менш конкретно і залежить, наприклад, від віку, по досягненні якого особа може стати суддею. [4, с.15].

Дисциплінарна відповідальність судді – це самостійний вид юридичної відповідальності, що пов'язаний із професійною діяльністю суддів, виступає гарантом виконання судьями своїх службових обов'язків та забезпечення прав громадян на професійний та справедливий судовий розгляд їх справ.

Положення щодо дисциплінарної відповідальності суддів містяться й у міжнародних актах. Так, Європейська Хартія про статус суддів (Страсбург, червень 1998 р.) передбачає положення, які щонайкраще гарантують досягнення цілей діяльності носіїв судової влади. Серед них у п.5.1. закріплена їх дисциплінарна відповідальність [5, с. 2-4, 5-6]. При цьому в Хартії звертається увага на гарантії законності дисциплінарних стягнень, констатується, що приводом для стягнень може стати тільки невиконання яких-небудь посадових обов'язків, безпосередньо визначених статусом судді.

Порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів України відрізняється від загального порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності своїм суб'єктним складом, видами стягнень, колом осіб, уповноважених притягувати дисциплінарної відповідальності та накладати дисциплінарні стягнення, а також підставою і порядком накладення й оскарження дисциплінарних стягнень.

Відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України відповідальність за діяння, які є дисциплінарними проступками, встановлюється виключно законами України. Розділ VI Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закону) визначає загальні засади притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

У ст. 106 Закону визначено (конкретизовано) коло підстав, за наявності яких суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження. Право на звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді (дисциплінарною скаргою) має будь-яка особа. Громадяни здійснюють зазначене право особисто або через адвоката, юридичні особи – через адвоката, органи державної влади та органи місцевого самоврядування – через своїх керівників або представників.

Згідно зі ст. 42 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» дисциплінарне провадження розпочинається за скаргою щодо дисциплінарного проступку судді (дисциплінарна скарга), поданою відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», або за ініціативою Дисциплінарної палати чи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у випадках, визначених законом. Дисциплінарні провадження щодо суддів здійснюють Дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя. Дисциплінарне провадження щодо судді включає: 1) попереднє вивчення та перевірку дисциплінарної скарги; 2) відкриття дисциплінарної справи; 3) розгляд дисциплінарної скарги та ухвалення рішення про притягнення або відмову в притягненні судді до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарне провадження щодо судді здійснюють дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному Законом України «Про Вищу раду правосуддя», з урахуванням вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Слід відмітити, що дисциплінарна відповідальність суддів як вид юридичної відповідальності полягає в накладенні на порушника суддівської дисципліни несприятливих позбавлень морального, матеріального та організаційного характеру і є одним із засобів забезпечення відповідності діяльності і поведінки суддів професійним стандартам (суддівської дисципліни) [6, с.14-16].

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо що, дисциплінарна відповідальність суддів має загальні цілі юридичної відповідальності, а саме: захист правопорядку та законності, зміцнення у суддів поваги до законності, прав і свобод громадян, вимог присяги судді, державної дисципліни та запобігання новим проступкам. Питання, що знаходяться в площині дисциплінарної відповідальності суддів мають виняткове значення. Адже вони безпосередньо пов'язані з авторитетом судової влади. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвячених цій тематиці, питання дисциплінарної

відповідальності суддів й досі залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Статус суддів: навч.-практ. посіб. /ред. І. Є. Марочкіна. Харків: Право, 2006. 120 с.
2. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. О., 2004. 187 с.
3. Виноградова Л. Є. Зміст правопорушення як підстава притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів. *Митна справа*. 2003. № 3. С. 72–76.
4. Антонова Л. И. Государственная дисциплина и ответственность. Ленинград: 1990. 152 с.
5. Европейская хартия о статусе судей. *Российская юстиция*. 1999. № 7. С. 2–4.
6. Подкопаев С. Про дисциплінарну відповідальність суддів. *Юридичний журнал*, 2005. № 6. С. 98–99.

Коросташівець Ірина Миколаївна

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Зливко Станіслав Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного, цивільного
та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ КЕРІВНИКА ТА ЙОГО СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ

Одним із ключових завдань, які має ставити перед собою кожна державна інституція, є формування їх позитивного іміджу шляхом підвищення якості послуг, що надаються, компетентності й професіоналізму всіх працівників, організаційної культури спілкування, а також результативності вирішення соціальних проблем населення. Найбільшої уваги при формуванні іміджу державної інституції потребує створення прийняттого для суспільства іміджу керівника, бо часто саме через його образ іде сприйняття результатів діяльності цієї інституції.

Імідж керівника, сформований відповідно до соціальних потреб і очікувань є чинником неформального управлінського впливу на соціальну групу та сприяє формуванню організаційної та корпоративної культури в організації, покращує психологічний клімат та виконавчу дисципліну.

Проблеми формування іміджу державних інституцій та посадових осіб, що його визначають, знайшли своє відображення у працях багатьох сучасних науковців, серед яких В. Бебик, Е. Галумов, М. Головатий, І. Колосовська, С. Колосок, Н. Корабльова, В. Лісничий, М. Логунова, Ю. Падафет, Г. Почепцов, О. Радченко, Є. Ромат, С. Серьогін, Т. Хомуленко. Тим не менше, низка теоретичних питань, пов'язаних з формуванням і підвищенням іміджу керівників державних інституцій лишилися поза увагою фахівців або розглядаються дещо відокремлено один від одного. Значне місце серед складових іміджу державної інституції займає імідж її керівника, бо саме керівник частіше за все представляє широкому загалу та вищим інстанціям результати діяльності організації, перспективні напрямки подальшого розвитку, інформацію про кількість та якість послуг, що нею надаються, тощо. Безпосередній вплив на імідж державної інституції справляє загальне сприйняття образу керівника (те, що і як він говорить, як при цьому тримається, його компетентність, відповідальність, організаторські здібності, а також зовнішність та постава). Крім того, здійснюючи управління організацією, керівник впливає на те, наскільки вчасно та якісно надаються послуги, як побудова системи управління, чи забезпечує вона прозорість діяльності державних інституцій, який персонал підбирається, тобто фактично визначає імідж державної інституції в комплексі [1, с. 4]. Імідж керівника – це цілісний не суперечливий образ керівника в свідомості оточуючих та підлеглих, який відповідає цілям, нормам, цінностям, прийнятим в організації і очікуванням, що пред'являються до керівника [2, с. 291].

На формування іміджу сприяє низка об'єктивних факторів. До цих факторів належать: спосіб діяльності, професійні та особистісні якості, та якості, котрі розвиваються та вдосконалюються відповідно до соціальних

потреб. Важливим фактором формування позитивного іміджу керівника є ефект сприйняття його підлеглими, тобто психологічні особливості, у силу яких ми сприймаємо людину або ставимося до неї певним чином. Високий соціальний статус, керівна посада, успіхи в професійній сфері, освіта та визначні особистісні якості працюють на позитивний імідж [3, с. 24].

Позитивний імідж керівника включає уявлення про здібності, психологічні характеристики, зовнішність, його харизму. Позитивний імідж керівника як мотиватор діяльності підлеглих впливає на результати їхньої роботи, задоволеність працею, соціально-психологічний клімат колективу, емоційний стан кожного працівника.

Особливість ролі, яку виконує керівник, полягає в безпосередньому впливі на підлеглих, котрий повинен перебувати в дієвості виховання підлеглих особистим прикладом, вчинками і своєю поведінкою, регулярним спілкуванням, попередженням емоційної притупленості, сполученням вимогливості і демократизму, проведенням принципової діючої лінії роботи, не впадаючи в амбіції, створюючи плідну трудову атмосферу. Позитивний імідж управлінця постає важливим чинником більш досконалого функціонування організації.

Цілеспрямоване створення іміджу повинно враховувати ще й представницьку функцію керівника, здійснення якої є потрібним для успішної діяльності всієї організації.

Позитивний імідж організації передбачає безумовно високий рівень професійної освіти персоналу та його інноваційну активність. Для цього керівникові необхідно забезпечити колективну можливість професійного та особистісного розвитку за рахунок обміну досвідом з іншими організаціями, вивчення передового досвіду інших країн, презентацій нової професійної літератури, відвідування різноманітних семінарів, конференцій, тренінгів.

Також важливим для сучасних керівників є соціально-психологічний імідж. Соціально-психологічний імідж керівника об'єднує в собі не тільки

соціальний статус, соціальні зв'язки цього керівника, але і його психологічні особливості та якості.

Таким чином, можна визначити вимоги до сучасного керівника державної інституції, які впливають на формування його позитивного іміджу:

1) керівник має володіти стратегічним мисленням; ініціює нові підходи до діяльності та удосконалює управлінські відносини; спроможний долати стереотипи;

2) керівник повинен організовувати процес спільного вирішення завдань діяльності установи, відповідає за ухвалені рішення; створює дух солідарності й співробітництва та командну роботу;

3) керівник має бути професіоналом з належним рівнем освіти, здатний створити атмосферу інтелектуальної колегіальності у вирішенні поставлених завдань [3, с. 56];

4) керівник повинен мати: якості вдалої особистості; вміння стратегічно мислити; навички подолання конфліктів, вдалого слухання та уміння грамотно, розмовляти, невербального спілкування; вдалий зовнішній вигляд та уміння спілкуватись з засобами масової інформації. На підставі вище викладеного можна зробити наступний висновок, що на формування як внутрішнього так і зовнішнього іміджу державної інституції має значний вплив позитивний імідж її керівника. Отже, виникає необхідність в розробці дієвої управлінської моделі формування позитивного іміджу керівника державної інституції. Перспектива подальших пошуків спрямована на визначення інноваційних технологій формування управлінських якостей керівника державної інституції.

Список використаних джерел

1. Коротич О.Б. Формування позитивного іміджу керівників державних інституцій. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 3–9 с.
2. Анупрієнко О. Л. Гендерні особливості іміджу керівника в державному управлінні. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С. 290–29.
3. Колоскова М. Внутренний имидж руководителя компании. *Персонал Микс*. 2001. № 6. С. 23–27.
4. Зливко С. В. Сутність і характеристика управлінської ролі керівника в сучасних умовах функціонування пенітенціарної системи України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 24. С. 54–57.

Кобзар Дмитро Сергійович

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:

Пузирьов Михайло Сергійович

кандидат юридичних наук, головний
науковий співробітник науково-
дослідного центру з питань діяльності
органів та установ ДКВС України
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПРОБЛЕМА ВИЗНАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ СУБ'ЄКТОМ ЗЛОЧИНУ

Із моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» пройшло більше ніж два роки, що дає можливість зробити певні висновки з практичної позиції щодо ефективності його правозастосування.

У європейських країнах вже давно існує практика застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Як бачимо, Україна пішла останнім шляхом, відтак, законодавець не застосовує термін «кримінальна відповідальність» щодо юридичних осіб. Натомість, використовується термін «заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», що дозволяє уникнути змін у частині суб'єкта кримінальної відповідальності до Загальної частини Кримінального кодексу (далі – КК) України.

На нашу думку, особливої актуальності ця проблема набуває у зв'язку з тим, що вже існував досвід прийняття законів України, які прямим або

опосередкованим чином стосувалися притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності, але нині це питання залишається законодавчо неврегульованим. Перш за все, слід зазначити, що юридична особа не може визнаватися суб'єктом злочину, адже це не відповідає основним засадам кримінального права України, зокрема положенню ч. 1 ст. 18 КК України «Суб'єкт злочину», де зазначено, що суб'єктом злочину є фізична особа [1].

Але у той же час слід розрізняти поняття «суб'єкт злочину» та «суб'єкт кримінальної відповідальності». Традиційно вважається, що юридичні особи не можуть підлягати кримінальній відповідальності через складність або навіть неможливість визначення вини такої особи у вчиненні кримінального правопорушення. Також кримінальна відповідальність юридичних осіб не відповідає принципу особистої винної відповідальності і принципу індивідуалізації юридичної відповідальності і покарання [2, с. 8].

Однак, якщо звернутися до практики зарубіжних країн із цього питання, то можна побачити, що у законах про кримінальну відповідальність інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб отримав відповідне закріплення. Так, наприклад, у Примірному КК США передбачається відповідальність корпорацій, некоорпоративних об'єднань і осіб, які діють або зобов'язані діяти в їхніх інтересах [3]. Продовжуючи тему досвіду щодо притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності актами міжнародного права, слід зазначити, що першими актами міжнародного рівня, які фактично створили прецедент застосування кримінального закону до колективних суб'єктів є рішення Міжнародного трибуналу, який в ході Нюрнберзького процесу над нацистськими злочинцями визнав, що держава та її організації можуть бути суб'єктами міжнародних злочинів. Крім того, у 1978 р. Європейський комітет з проблем злочинності Ради Європи рекомендував визнавати юридичних осіб відповідальними за екологічні злочини, у 1985 р. ця рекомендація була підтверджена Сьомим Конгресом ООН з попередження злочинності та поведіння з правопорушниками, а в 2000 р. в Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності були визначені нові підходи в боротьбі з

організованою злочинністю, де прямо рекомендується країнам-учасницям (серед яких є й Україна) введення кримінальної відповідальності юридичних осіб за певні злочинні діяння [2, с. 11]. Таким чином, питання притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності набуло значного поширення на міжнародному рівні та в законодавстві окремих держав.

Зазначене вище дає підстави для того, щоб вважати доцільним впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб і в Україні. Так, аналізуючи чинне кримінальне законодавство, можна побачити, що існує певна кількість злочинів, щодо яких можна закріпити відповідальність юридичних осіб.

До цього переліку можна віднести, зокрема, діяння, що передбачені ст.209 («Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»); ч.ч.1, 2 ст. 235-4 («Комерційний підкуп»); ч.ч. 1, 2 ст.235-5 («Підкуп особи, яка надає публічні послуги»); ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем»); ст. 365 («Перевищення влади або службових повноважень»); ст. 368 («Одержання хабара»); ст.369 («Пропозиція або давання хабара»); ст. 376 («Втручання в діяльність судових органів») КК України.

Проаналізувавши ці статті, можна побачити, що усі вони стосуються відповідальності осіб, до яких можна віднести і юридичних осіб, за вчинення корупційних правопорушень. Також слід встановити, що юридична особа може бути суб'єктом кримінальної відповідальності ще й за злочин, передбачений ст.212 ККУ України «Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)», оскільки за цією статтею можна притягнути особу до кримінальної відповідальності за умови, якщо така особа є суб'єктом сплати податків, зборів та обов'язкових платежів, факти ухилення від сплати яких виявлені податковою службою [4,с.101].

Але за це діяння юридичну особу доречно притягувати до кримінальної відповідальності лише у випадках, коли: немає можливості притягнути до відповідальності відповідну фізичну особу, яка є суб'єктом цього злочину; діяння, передбачені диспозицією статті, призвели до завдання збитків державі

або місцевим органам самоврядування в особливо великих розмірах, розмір яких встановлений приміткою до ст. 212 КК України; злочин було вчинено в умовах надзвичайного або воєнного стану, але за наявності реальних умов до сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). У зв'язку з думками, які висловлювались вище, слушно навести судження вітчизняних учених-криміналістів П. Матишевського та О. Шамари про те, що питання притягнення до відповідальності юридичних осіб має вирішуватися за допомогою адміністративного та цивільного права [5, с.81]. Також безпосередньо визнання юридичної особи суб'єктом злочину може призвести до подвійної відповідальності, що прямо порушує один із найважливіших принципів кримінального права, встановлений ст.61 Конституції України, а саме: «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер» [6]. Але, виходячи з того, що зазначені вище правопорушення містяться саме у КК України, а не в Кодексі України про адміністративні правопорушення та Цивільному кодексі України, то це дає підстави робити висновок про те, що відповідальність юридичних осіб за вказані злочини має наставати кримінальна, а не адміністративна чи цивільна, як це пропонується вченими П.Матишевським та О.Шамарою. Крім того, у книзі першій Цивільного кодексу України у розділі 2 «Особи», підрозділі 2 «Юридична особа» встановлені загальні положення про юридичних осіб, відповідно до яких кожна юридична особа має свій власний статутний капітал та майно, яке належить юридичній особі [7]. Виходячи з цього, постає питання про недоцільність притягнення до відповідальності окремих фізичних осіб, які є членами юридичної особи, за злочини, зазначені у вказаних статтях та вчинені власне юридичною особою. Ознакою визнання особи суб'єктом злочину можна назвати здатність застосування до неї покарань.

Доречним є доповнення ст.18 КК України положенням про можливість визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності за певні злочини, вказані вище, та встановлення у законі вичерпного переліку покарань,

які можуть бути застосовані до юридичної особи за вчинення нею відповідних злочинів, а саме штраф, конфіскація майна, заборона займатися певним видом діяльності та ліквідація юридичної особи.

Слід зазначити, що кримінальним законодавством більшості країн світу, які визнають юридичну особу суб'єктом кримінальної відповідальності, серед яких Китайська Народна Республіка, Австралія, Данія та ін., передбачено покарання, яке застосовується до юридичної особи у виді штрафу. Зокрема у КК Данії передбачено, що «Юридична особа може підлягати покаранню у виді штрафу, якщо таке покарання передбачено законом або прийнятими відповідно до нього правилами» [5, с. 80; 8].

Що стосується стягнень, які застосовуються до юридичних осіб в Україні, то механізм їхнього застосування детально було регламентовано у Законі України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень».

Але особливістю цього питання є те, що обов'язковою підставою притягнення юридичної особи до кримінальної відповідальності слід визнати діяння, якщо воно вчиняється суб'єктом, уповноваженим юридичною особою діяти від її імені, в інтересах та/або на користь юридичної особи, з відома або за наявності відповідної санкції органу управління чи власника юридичної особи. При цьому вина юридичної особи опосередковується через винну поведінку суб'єкта, уповноваженого юридичною особою діяти в її інтересах [9, с. 93].

Таким чином, інститут визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності є досить складним та викликає чимало протиріч з боку вчених. Впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб є доцільним, адже це сприятиме подоланню тих прогалин, які існують у чинному кримінальному законодавстві, що можливо здійснити шляхом внесення змін до ст. 18 КК України, а також до ст.ст. 209, 212, ч.ч. 1 і 2 ст. 235-4, 235-5, ст.ст. 364, 365, 368, 369 та 376 КК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 (із змінами та доповненнями). *ВВР України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

2. Михайлов О. О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.О.Михайлов, Академія адвокатури України. Київ, 2008. 18 с.
3. Примерный уголовный кодекс (США). Официальный проект Института американского права / под ред. Б.С.Никифорова; пер. с англ. А.С.Никифорова. Москва: Прогресс, 1969. 303 с.
4. Омельченко І. Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків. *Юридичний журнал*. 2009. № 6. С. 100–102.
5. Шамара О. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень. *Юридичний журнал*. 2009. № 11. С. 79–81.
6. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). *ВВР України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435-IV (із змінами та доповненнями). *ВВР України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
8. Уголовный кодекс Дании / Научное редактирование и предисловие С.С.Беляева; пер. с датского и английского С.С.Беляева, А.Н.Рычевой. СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. 230 с.
9. Митрофанов І. Проблеми визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності. *Право і суспільство*. 2010. №1. С. 89–94.

Комарова Ольга Миколаївна

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНОЇ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Першими у сучасному розумінні тюремними системами і найбільш відомими у світі визнані «пенсільванська» і «оборнська», засновані наприкінці XVII – на початку XVIII ст. у США. Найбільш характерними ознаками цих систем стало суворе одиночне утримання засуджених в умовах цілковитої тиші, поєднане з постійними молитвами та читанням релігійної літератури. Основною відмінністю між ними стало те, що в умовах Оборнської системи засудженим дозволялося працювати на користь общини, але також за дотримання умов абсолютної тиші.

Пенсільванська та Оборнська системи вважаються передвісниками виникнення прогресивної системи, тому що у них вперше була закладена

можливість виправлення злочинців за рахунок спокутування гріхів за скоєний злочин. Слід підкреслити, що саме прогресивна система покладена в основу сучасної української моделі виконання покарань, а її головним змістом є зміна умов тримання в бік зменшення (збільшення) обсягу карального впливу на засудженого під час відбування покарання у виді позбавлення волі в залежності від його (її) поведінки.

Безпосередньо тюремні установи з елементами прогресивної системи відбування покарання були практично одночасно засновані на початку ХІХ ст. у країнах Західної Європи та США. Вони мали між собою певні відмінності, тому можливо вести мову про декілька різновидів прогресивної системи.

Англійська прогресивна система поділяла всіх засуджених на класи (так звана горизонтальна класифікація) і передбачала їх переведення, в залежності від поведінки, з одного ступеня на інший (так звана вертикальна класифікація).

На різних ступенях застосовувались: одиночне ув'язнення; три розряди тримання у загальних камерах з різними умовами тримання в залежності від класу; умовне звільнення. Таким чином, англійська прогресивна система була заснована на зміні умов тримання в тюремній установі залежно від обсягу карального впливу та можливих пільг.

Ірландська прогресивна система передбачала переміщення засуджених у межах вже чотирьох ступенів: одиночне ув'язнення; утримання в загальних камерах; режим «напівволі», що допускав відносно вільне спілкування засуджених із зовнішнім світом; повна свобода.

Отже, бельгійська прогресивна система в основному була заснована на скороченні строків покарання і зміні місць ув'язнення на інші – з більш вільними умовами тримання. Сучасний дослідник тюремних систем О. Є. Шевченко слушно підкреслює, що прогресивна система відбування покарання у виді позбавлення волі мала своїх прихильників і супротивників серед науковців і практиків тюремної справи. Зокрема, він цитує німецького фахівця М. Грюнхута, який зазначав, що «прогресивна система – це така організація тюремного режиму, яка дає можливість ув'язненим піднятися від

початкової стадії свого ув'язнення до стадії звільнення. Вона стимулює виправлення, завойовує співпрацю ув'язненого, зміцнює і відчуває його волю і, нарешті, віддає його долю в його ж власні руки» [1, с.16].

За часів СРСР проти прогресивної системи відбування покарання виступав О.Є. Наташев, який писав, що «прогресивна система стимулює пристосування засуджених, штовхає їх на шлях обману адміністрації виправної установи за рахунок створення у неї помилкового уявлення про виправлення засуджених» [2, с.249].

Слід зазначити, що певна право на існування подібних суджень є, однак вже сучасний дослідник функціонування світових тюремних систем Ю. М. Ткачевський справедливо підкреслює, що «ця критика адресована до можливих збочень прогресивної системи, а не до її сутності» [3, с.3].

Сучасні українські вчені, зокрема, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець вважають, що в принципі прогресивна система виконання кримінальних покарань заслуговує схвалення, тому її застосування в українській кримінально-виконавчій системі є правомірним [4, с.127].

Однак необхідно підкреслити, що і в кримінальному, і у кримінально-виконавчому законодавстві зміна умов режиму відбування покарання та дострокове звільнення (у всіх різновидах) залежить не стільки від закону, скільки від розсуду адміністрації. Практично у всіх нормативних актах, що регулюють подібні відносини, сказано «може бути». Наприклад у ст. 81 «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання» Кримінального кодексу України зазначено «До осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Особу може бути умовно-достроково звільнено повністю або частково і від відбування додаткового покарання. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною

поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення» [5]. Тому слід згадати професора С. В. Познишева, який на початку ХХ ст., оцінюючи систему американських реформаторів, писав: «Крайня залежність від тюремної адміністрації підсилює лицемірство засуджених. Іншими словами, ув'язнені не виправляються, а пристосовуються. Однак не слід вважати, що у вищому класі знаходяться всі, хто виправився, це просто ті, хто є більш успішними в лицемірстві».

Таким чином, можливо підкреслити, що прогресивно-регресивна система виконання кримінальних покарань заснована одночасно на заохоченні і залякуванні засуджених. Однак наукою і практикою давно доведено, що одні методи залякування не виправдовують себе, тому на озброєння слід брати методи виховання, пов'язані з пом'якшенням репресії і гуманізацією умов відбування позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Шевченко А. Е. Прогрессивно-регрессивная система исполнения уголовных наказаний: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Краснодар.юр.инст. МВД России. Москва, 2003. 198 с.
2. Наташев А. Е. Неприменимость «прогрессивной системы» отбывания лишения свободы. *Проблемы развития советского исправительно-трудового законодательства*. Саратов: Изд-во «Правда», 1961. С. 246-251.
3. Ткачевский Ю. М. Прогрессивная система исполнения уголовных наказаний. Москва: ЮрИздат, 1997. 242 с.
4. Степанюк А. Х., Яковець І. С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: монографія. Харків: ТОВ «Кроссроуд», 2007. 184 с.
5. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3> (дата зверення: 17.09.2017).
6. Познышев С.В. Уголовное право. Москва: Изд. Москва ун-та, 1910. 632 с.

Кондратов Дмитро Юрійович
доцент кафедри кримінального права і
кримінології факультету 34 № 1
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ
ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ ВІДНОСНО ЗАСУДЖЕНИХ ДО
ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Особи, які відбувають покарання, не можуть бути позбавлені громадянства України і тому, як її громадяни, володіють певними правами та свободами, що відповідно до ст. 3 Конституції України визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини визнається Конституцією України головним обов'язком держави. На конституційному рівні питанню правового статусу засудженого присвячена норма, закріплена у ст. 63 Конституції, яка проголошує, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду [1]. Таким чином, права засуджених можуть бути обмежені тільки законами, а не іншими нормативно-правовими актами. Ці конституційні положення знайшли своє відображення і у ч. 2 ст. 7 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) [2].

Оскільки сутність кримінального покарання як виду державного примусу полягає у застосуванні певних обмежень до засуджених, відповідно і різні види покарань обумовлюють неоднакові за обсягом обмеження у правах та обов'язках засуджених.

Найбільші обмеження у правовому статусі особи пов'язані, безперечно, з виконанням покарань, які передбачають ізоляцію засудженого від суспільства, насамперед довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк.

Зокрема, засуджені, які перебувають в установах виконання покарань, прямо чи опосередковано обмежені в такому конституційному праві, як право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України). Дійсно, КВК України певним чином обмежує це право щодо осіб, засуджених до позбавлення волі, оскільки відповідно до вимог ст. 110 та ст. 113 порядок організації побачень, телефонних розмов, користування мережею Інтернет встановлюється Міністерством юстиції України, а кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки, підлягає перегляду [2]. Принагідно зауважимо на тому, що одним із завдань, визначених у Законі України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 8 квітня 2014 р., є приведення порядку виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі до вимог міжнародно-правових актів у цій сфері, а також створення реальних правових гарантій реалізації основними суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин своїх прав, законних інтересів та обов'язків [3].

Отже, серед низки проблем, які потребують нагального розв'язання, є і питання, що пов'язані з обмеженнями засуджених до позбавлення волі такого права як право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями Організації Об'єднаних Націй 1955 року встановлюють, що засудженим треба давати можливість спілкуватися із зовнішнім світом через регулярні проміжки часу й під належним контролем – з їх сім'ями або друзями, які мають бездоганну репутацію, як шляхом листування, так і безпосередньо при відвідинах (п. 37) [4]. У свою чергу, Європейські пенітенціарні правила теж наголошують на тому, що засудженим треба дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, телефоном або за допомогою інших засобів спілкування зі своїми

сім'ями, іншими особами і представниками зовнішніх організацій, дозволяється також відвідування їх цими особами (п. 24.1) [5].

Необхідно зазначити, що ці міжнародні стандарти знайшли своє закріплення у національному законодавстві з питань виконання покарань лише з прийняттям у 2003 році чинного КВК України. Зокрема, як ми вже зазначали вище, питанням телефонних розмов та листування засуджених присвячені окремі статті 110 та 113 КВК України. Проте, до січня 2015 року в Україні існував порядок надання телефонних розмов, який був визнаний Європейським судом з прав людини невідповідним положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6, с. 415-416], а саме, у п. 48 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 грудня 2003 року за № 275, чітко зазначалося, що телефонні розмови засуджених відбуваються під контролем представника адміністрації, що зазвичай включає у себе прослуховування бесід [7]. І лише з моменту затвердження наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 року за № 2186/5 оновленого варіанту Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, позитивним можна визнати й оновлену редакцію положення про порядок проведення телефонних розмов через виключення посилання на обов'язкове їх прослуховування [8].

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.06.2017).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 08.06.2017).
3. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 08.04.2014 р. № 1186-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1186-18> (дата звернення: 08.06.2017).
4. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями Організації Об'єднаних Націй: Міжнародний документ від 30.08.1955 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_212/print1492773720888747 (дата звернення: 08.06.2017).
5. Європейські пенітенціарні правила: Прийнято Комітетом Міністрів 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі Заступників Міністрів. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 08.06.2017).
6. Кримінально-виконавче право України. Загальна та особлива частини: підручник. д.ю.н., проф. О. М. Литвинова та д.ю.н., проф. А. Х. Степанюка; О. М. Литвинов, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець та ін. Київ: ВД «Дакор», 2015. 632 с.

7. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25.12.2003 р. № 275. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1277-03> (дата звернення: 08.06.2017).

8. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2014 р. № 2186/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14> (дата звернення: 08.06.2017).

Крат Дмитро Юрійович

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби
науковий керівник:

Самофалов Леонід Прохорович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і
права, конституційного права Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Гарантії основних прав і свобод людини і громадянина становлять собою систему норм, принципів, умов і вимог, які у сукупності забезпечують додержання прав і свобод та законних інтересів особи. Ефективність гарантій основних прав і свобод людини та громадянина залежить від рівня розвитку правових принципів і інститутів демократії, стану економіки в країні, засобів розподілу життєвих благ, правотворчості в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди. Система гарантій прав і свобод людини включає передумови економічного, політичного, організаційного та правового характеру, а також захисту прав і свобод. Система гарантій – це умови, засоби й методи, які забезпечують фактичну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод особи [2 с. 176].

Правильна класифікація гарантій прав і свобод особи має не лише велике науково-теоретичне, але й практичне значення, оскільки сприяє наповненню їх реальним змістом, підвищенню дієвості та ефективності [3, с. 493-494].

Забезпечення гарантії прав та свобод людини та громадянина можна поділити на дві категорії:

1. Загальні гарантії;
2. Спеціальні гарантії [4, с. 167-168].

Загальні гарантії прав і свобод можна класифікувати на економічні, політичні та організаційні.

До економічних гарантій прав і свобод можна віднести: вільне переміщення товарів, послуг, фінансових коштів, свобода економічної діяльності; економічний лад суспільства, який має забезпечувати неухильне зростання продуктивних сил на основі визнання й захисту різних форм власності на засоби виробництва; економічна свобода громадян та їхніх об'єднань у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності. До політичних гарантій належать: держава – головний організатор здійснення та захисту прав людини; народне волевиявлення, яке здійснюється безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування; право громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод; право громадян на участь в управлінні державними справами, у референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право громадян звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [2 с. 177]. Також реальної можливості особи брати участь в управлінні державою безпосередньо або через представницькі органи; політична багатоманітність; можливість користуватися своїми правами та свободами, захищати свої інтереси. Організаційні гарантії прав і свобод людини і громадянина – це організаторська діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій зі створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами і свободами.

Другою категорією забезпечення гарантії прав і свобод людини і громадянина є спеціальні (юридичні) гарантії – це надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості тим умовам, які необхідні для

того, щоб кожна людина могла скористатися своїми конституційними правами і свободами і у відповідному законному порядку захистити свої права. Юридичні гарантії встановлюються державою в Конституції України, та інших нормативно правових актах та законодавстві.

Таким чином головною метою є реальне забезпечення правовими засобами максимального здійснення, охорони й захисту конституційних прав і свобод громадян. Зокрема, Основний Закон передбачає низку конкретних гарантій, які є переважно традиційними для Конституції і законів України. До них належать:

1. право на оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів самоврядування, посадових і службових осіб. Право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. (ст. 55 КУ) [1];

2. право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної шкоди, що завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю зазначених органів і осіб;

3. право знати свої права та обов'язки; закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом; закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права та обов'язки громадян, але не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними (ст. 57 КУ) [1]; гарантується неприпустимість зворотної дії закону; ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визначалися законом як правопорушення (ст. 58 КУ) [1];

4. право на правову допомогу, яке означає, зокрема, що кожний

вільний у виборі захисника своїх прав і що у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безплатно (ст. 59 КУ);

5. принцип необов'язковості виконання явно злочинного розпорядження чи наказу (ст. 60 КУ), за віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

6. принцип презумпції невинності людини, який означає що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду, і що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням. (ст. 62 КУ);

7. гарантія неприпустимості обмеження конституційних прав і свобод означає, що дані права і свободи не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64 КУ). [2 с. 178]

Найважливішими передумовами захисту прав людини і громадянина в системі гарантій в Україні повинні виступати норми та принципи матеріального і процесуального права, які закріплені у Конституції України і які мають бути реалізовані у поточному законодавстві й судовій практиці. Наприклад: принцип, що конституційні права і свободи не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22 КУ) [1].

Отже виходячи із вище викладеного, можна зробити такі висновки, що поняття гарантії прав і свобод людини і громадянина це систему умов, засобів методі, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації, охорони прав і свобод від можливих протиправних посягань і їх захисту від будь-яких незаконних порушень, визначених Конституцією України та законами України.

Кожній людині повинна бути забезпечена можливість використовувати всі права і свободи та найважливіше вміти захистити їх в законному порядку спираючись на Конституцію України, закони України та нормативно правові акти які ці права закріплюють. Держава зобов'язана гарантувати реальне здійснення цих прав і свобод всіма доступними засобами. Основною юридичною гарантією прав і свобод людини виступає судовий захист, що здійснюється завдяки конституційному, цивільному, адміністративному та кримінальному провадженню .

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Київ: Преса України, 2009. 80 с.
2. Конституційне право України / ред. Фрицький О.Ф. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 632 с.
3. Коталейчук С. П., Пісной П. Я. Теорія держави та права в запитаннях і відповідях: навч. посіб. Київ: КНТ, 2011. 560 с.
4. Лисенков С. Л. Теоретичні питання класифікації гарантій суб'єктивних культурних прав і свобод. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. № 18: Економіка і право. Вип. 4. 2006. С. 164–173.

Крупка Ірина Вікторівна

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ КАДРІВ ДЛЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

Важливою складовою процесу вдосконалення діяльності будь-якого органу, установи чи навчального закладу є наявність кваліфікованих, компетентних, грамотних, ерудованих, професійно підготовлених працівників, спроможних на високому організаційному рівні виконувати поставлені перед конкретним підрозділом завдання.

Оздоровлення українського суспільства неможливе без вирішення проблем реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. У прагненні стати повноцінним членом європейського співтовариства Україна

велику увагу приділяє реформуванню кримінально-виконавчої служби. Найважливішим фактором ефективності реформування, модернізації, наближення до європейських і світових стандартів діяльності будь-якої галузі, в тому числі й правоохоронної, є люди, які в ній працюють. У передових установах країни особлива увага приділяється службовій адаптації молодих співробітників, що прийшли на службу до установи з навчальних закладів, їх професійному становленню як вихователів. Дієвим засобом вирішення цієї проблеми є наставництво. Підвищення узгодженості виховної діяльності всього персоналу колонії багато в чому залежить від постійного вдосконалення його професійної майстерності, розширення сфери знань з педагогіки, психології, права, від оволодіння передовим досвідом.

Тільки в результаті цілеспрямованої систематичної роботи колектив співробітників може перетворитися на колектив вихователів. Це по суті справи – колектив односторонців. Основна мета його діяльності – виправлення засуджених.

Отже, на мій погляд, колектив вихователів УВП – це об'єднання людей, що володіють достатньою професійною майстерністю, згуртованих загальною виховною метою, таких, що проявляють єдність дій у виховній роботі.

В п. 3 ст. 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» зазначено, що на службу до Державної кримінально-виконавчої служби України приймаються на конкурсній, добровільній, контрактній основі громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності визначаються нормативно-правовими актами центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань. При прийнятті на службу може бути встановлений строк випробування до шести місяців. Не можуть бути прийняті на службу особи, які раніше були засуджені за вчинення злочину [4].

Відбірка днів відбувається в декілька етапів. Основними є попередня співбесіда, заповнення необхідних анкет і заяви, психологічне тестування і медичний огляд. Під час співбесіди вивчаються особисті документи кандидата (свідоцтво про народження, паспорт, військовий квиток, трудова книжка, свідоцтво про одруження, документи про освіту тощо), а також його особисті та ділові якості, мотиви вступу на службу, попередня трудова діяльність, сімейний стан, стосунки у родині, побутові умови та інші. Якщо внаслідок співбесіди встановлено, що кандидат відповідає необхідним вимогам, йому «роз'яснюють вимоги нормативно-правових актів, що регламентують діяльність пенітенціарної системи, порядок і специфіку проходження служби, характер майбутньої роботи, умови матеріального забезпечення, пільги, переваги та ін.» [1, с. 129].

Кожен кандидат, відібраний для служби в пенітенціарній системі, направляється на лікарську комісію для медичного обстеження і визначення придатності до служби.

Основними завданнями якої є: визначення за станом здоров'я і фізичним розвитком придатності до служби в ДПтС України, або вступу до навчальних закладів; оцінка результатів медичного огляду та розробка пропозиції щодо вдосконалення такої роботи. Законодавчо врегульовано, що після проходження кандидатом лікарської комісії, професійно-психологічного обстеження та визнання його придатності до служби в пенітенціарній системі України проводиться спеціальна перевірка, яка покликана забезпечити комплектування її особами, які за своїми моральними та діловими якостями, особистою підготовленістю здатні виконувати покладені на них обов'язки та є засобом вивчення осіб, які добираються на службу і проводиться з метою уточнення відомостей стосовно самого кандидата, його родичів, близьких зв'язків [5].

У цілому професійна діяльність персоналу ДКВС України вимагає певної психолого-педагогічної підготовки, яка враховує не тільки оволодіння мінімумом психологічних і педагогічних знань, а й формування необхідних

якостей особистості. Успішне функціонування колективу кримінально-виконавчої служби в цілому, а також успішна діяльність кожного окремого працівника вимагають значних зусиль для організації та координації діяльності всіх членів колективу.

У структурі професійної діяльності працівників виправних установ можна виділити 4 провідні підструктури (пізнавальну, комунікативну, організаційно-управлінську та виховну) та 5 факторів професійної придатності: високий рівень соціалізації особистості; розвинені пізнавальні здібності; емоційно-вольову стійкість; комунікативну компетентність; виражені організаторські здібності.

Основними завданнями психолога на цьому етапі є визначити професійні здібності кандидатів на службу, а також виявити осіб, які мають явні протипоказання до майбутньої службової діяльності.

За умови виявлення психологічних протипоказань до майбутньої служби рішення про припинення подальшого професійного відбору або його продовження приймає начальник відповідної установи [3].

Отже, всі перераховані вище особливості професійної діяльності й особистості працівників повинні враховуватися під час професійно-психологічного відбору кандидатів на службу, який повинні здійснювати працівники кадрових апаратів, психологи підрозділів ДКВС України, центри психофізіологічної діагностики військово-лікарських комісій (далі – ЦПД ВЛК) [2].

На нашу думку, незважаючи на регламентованість підбору персоналу установ виконання покарання, питання правового забезпечення цього процесу досконало не врегульовані.

Констатуючи складність нормативного закріплення положень підбору персоналу установ виконання покарання, необхідно закріпити позиції щодо: загальних питань підбору та розстановки кадрів, організаційно-правових способів та порядку заміщення посад, встановлення обов'язковості перевірки у кандидатів на службу знань, вмінь та навичок, необхідних їм для успішного

виконання посадових функцій, а також періодичної оцінки персоналу. Водночас, мають бути визначені обов'язки установ з підготовки та розвитку персоналу, основи заохочення працівників, які постійно, без відриву від виконання основних функцій, працюють над підвищенням свого професійного рівня, питання ротації кадрів, розвитку персоналу в цілому та інших питань.

Список використаних джерел

1. Бараш Є. Х. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2006. 189 с.
2. Про затвердження Порядку психо-фізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції: наказ МВС України від 17.12.2015. № 1583. *БД «Законодавство України» ВР України.*
4. Про затвердження Положення про діяльність військово-лікарської комісії та Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС України: наказ МВС України 06.02.2001 № 85. *БД «Законодавство України» ВР України.*
5. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби: Указ Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012.
6. Ткаченко О.Г. Сикал М.М. Кадрове забезпечення Державної пенітенціарної служби України. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2015. № 4. С. 13–19.

Крупко Яна Михайлівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ОЗНАЧЕННЯ «РАЦІОНАЛЬНІСТЬ» У ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ

За весь період незалежності України змінилась її бюджетна система. Проте й досі залишається багато невирішених актуальних проблем, у тому числі у сфері міжбюджетних відносин.

Проблеми, що постійно назрівають у сфері міжбюджетних відносин, потрібно вирішувати через раціональні механізми формування місцевих бюджетів та утворення виваженої системи розподілу повноважень між ланками бюджетної системи (органами державної влади та органами місцевого самоврядування). Головними загрозами безпеці національної економіки в

бюджетній сфері є нерівномірний розподіл коштів (трансфертів), що надаються місцевим бюджетам із державного бюджету, відсутність розподілу повноважень, що призводить до поглиблення залежності органів місцевого самоврядування від центру в прийнятті самостійних рішень щодо дохідної і видаткової частини власного бюджету. Все це призводить до низького рівня фінансової самостійності місцевої влади. Ці проблеми в системі міжбюджетних відносин потребують негайного вирішення. Державний централізм, успадкований від радянської адміністративної системи, на сучасному етапі себе давно вичерпав.

Якщо мову вести про дефініцію (означення) «раціональність» в публічній фінансовій діяльності – це будь-який процес оцінки та аналізу, розумне обґрунтування яке незалежне від емоцій, особистих почуттів чи якихось інстинктів.

Раціональність міжбюджетних трансфертів характеризується наступними критеріями:

1) високий рівень автономії місцевого самоврядування, що характеризується стійкістю і передбачуваністю бюджетних доходів;

2) справедливість, об'єктивність і прозорість системи міжбюджетних трансфертів;

3) інформаційна відкритість, наявність великої бази даних;

4) гармонійність і розвиненість процедур взаємодії між органами влади різних рівнів;

5) спроможність до динамічного вдосконалення механізму міжбюджетних трансфертів. Таким критеріям відповідає, зокрема, практика міжбюджетного регулювання в Австралії, Франції, Німеччині, Данії, Швеції, Іспанії, Швейцарії, Великобританії та США, досвід яких необхідно узагальнювати нашій державі сьогодні.

Слід підкреслити виняткове значення раціональності розподілу коштів між бюджетами, що, на наш погляд, призведе до досягнення економічної стабільності в країні, реалізації завдань на регіональних та місцевих рівнях,

забезпечення як соціальної справедливості, так і політичної стабільності в нинішньому суспільстві. Це зумовлено доцільністю дотримання та застосування правових засад процесу розподілу коштів між ланками бюджетної системи.

З огляду на зазначене вище: неефективний розподіл бюджетних коштів сьогодні слід трактувати не як конкретні операції з обігу, а лише як оцінку того, що бюджетні кошти не були розподілені раціонально.

Основна причина такого негативного процесу, як неефективний розподіл бюджетних коштів є безвідповідальні, некомпетентні рішення головних розпорядників, розпорядників нижчого рівня та одержувачів в особі їх керівників. На нашу думку, неефективний розподіл бюджетних коштів є бюджетним правопорушенням, яке необхідно чітко прописати в нормах Бюджетного кодексу України та запровадити постійний моніторинг за ефективністю розподілу коштів між бюджетами. Для того, щоб змінити існуючу сьогодні централізовану модель бюджетної системи, необхідно змінити модель міжбюджетних відносин, яка повинна відповідати не лише державному (адміністративно-територіальному), а й бюджетному устрою держави. Звісно, що на зміну моделі централізації бюджетних коштів має стати раціональне розмежування як функцій, так і повноважень. Потрібно змінити докорінно пріоритети: на перше місце поставити інтереси місцевих бюджетів, шляхом зміцнення їхньої дохідної бази; процес розподілу державних коштів між різними рівнями влади (центральною, регіональною, місцевою) повинен передбачати, з одного боку, фінансове забезпечення, а з іншого – оптимальний обсяг структури бюджетних повноважень. Вдалою реформу можна вважати лише тоді, коли їй сприятиме громадськість. Сьогодні влада повинна розробити зміни та пояснити громадянам, як ці реформи необхідні та дати гарантії щодо результату їх успішної реалізації. Реалізація та впровадження програми реформ не повинна здійснюватися за допомогою адміністративно-чиновницького тиску, без урахування жодних обставин та інтересів. Як правило, реформаторські зусилля гальмувалися неефективним та нераціональним використанням коштів

бюджету й корупцією. Такий процес, як корупція на даному етапі залишається універсальним та традиційним поясненням постійних невдач у реформуванні будь-якої сфери нашої країни.

Тому функціонування механізму реалізації принципів розподілу коштів між бюджетами не може повною мірою забезпечити єдиного оптимального обсягу мобілізації, використання коштів бюджетів різних рівнів та їх раціонального розподілу. Ефективність функціонування правових засад вказаного процесу може бути досягнуто та узгоджено при взаємодії всіх складових фінансово-бюджетного механізму.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховна Рада України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *ВВР*. 1996. № 30. Ст. 141.

Крят Владислав Миколайович
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ВАГОМА ЛАНКА СУДОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

В Конституції України законодавець прописав, що права і свободи людини та громадянина, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Але всупереч всьому законодавству права і свободи людини та громадянина нажаль порушуються і щоб відновити справедливість суспільство звертається до суду.

Коли державні суди своїми рішеннями не можуть задовольнити учасника судового процесу то він має змогу звернутися до Європейського суду з прав людини. Останнім часом українці досить впевнено та активно використовують механізм звернення до Європейського суду і Україна займає лідерські позиції по зверненням за останні роки. Найчастіше предметом звернення є порушення

ст. 6 Конвенції – право на справедливий суд, також чималий відсоток скарг припадає на катування та неналежні умови тримання під вартою.

Науково-дослідну роботу в окремих аспектах роботи Європейського суду з прав людини проводили такі вчені, як К. Андріанова, М. Буроменський, А. Бущенко, В. Лутковський, В. Паліюк, П. Рабінович, Н. Раданович, Д. Супрун, С. Федик, С. Шевчук та ін.

У Конституції України прописано, що ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори повинні входити до складу законодавства України. А як 16 вересня 2014 р. Україна ратифікувала угоду про асоціацію з Європейським Союзом то відповідно запустився процес реформування законодавства. В тому числі і законодавства пов'язаного з захистом прав людини. Для України після цієї події відразу постало проблемою узгодження законодавства з нормами Конвенції й практикою Європейського Суду з прав людини та введення її в національну судову практику.

Вважаючи себе недостатньо захищеними у національній судовій системі українці звертаються до Європейського Суду і успішно виграють справи. Однією з причин звернення до Європейського суду є невиконання судових рішень. Ці скарги становлять основну масу всіх скарг які надходять до Європейського суду. Ідеться про невиконання судових рішень у цивільних справах, в першу чергу заборгованість по виплаті заробітної плати а також соціальних виплат. А наявні механізми по виконанню судових рішень виявляються не ефективними. Рівень виконання рішень Європейського суду стоїть на набагато вищому щаблі. Існує специфічний правовий інститут який займається виконанням на території України рішень іноземних судів та іноземних недержавних установ.

З ратифікацією Конвенції з'явилися нові зобов'язання через наддержавний статус Європейського Суду з прав людини. Та встановлено особливий механізм виконання його рішень, який реалізується через контроль Комітету міністрів Ради Європи над забезпеченням виплат грошових компенсацій.

В основній масі випадків Європейським Судом з прав людини присуджується грошова компенсація заявнику, який виграв справу, за заподіяну шкоду внаслідок порушення його прав державою. Сума компенсації розраховується з урахуванням обставини кожної справи. В компетенції Європейського Суду є право на зобов'язання держави щодо відшкодування заявнику витрат, пов'язаних з поданням скарги. У випадку не встановлення порушення Європейським Судом заявник звільняється від сплати додаткових коштів.

Такого роду відшкодування є єдиним видом компенсації, яку Європейський Суд з прав людини має право наказати сплатити державі за вчинене нею порушення. Але він має дуже великий, оскільки рішення Європейського Суду виконуються нарівні з ухвалами національних судів, і не підлягають оскарженню.

Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини » виплати відшкодування мають здійснюватися протягом трьох місяців із моменту набуття рішенням кінцевого статусу. Якщо встановлені строки порушуються то на суму відшкодування нараховується пеня. Виконавчим органом Європейського Суду з прав людини у частині виплати відшкодування є Державна виконавча служба України [2].

Так, відповідно п. 10 ч. 2 ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» рішення Європейського Суду з прав людини підлягають виконанню Державною виконавчою службою України з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини ».

Але існує проблематика прийняття рішень у частині виплати відшкодування, яка полягає в тому, що закон про виконання рішень Європейського Суду з прав людини не передбачає закладеної суми у Державному бюджеті України, необхідної для щорічної реалізації ухвал Європейського Суду з прав людини. На необхідність передбачення коштів на виконання рішень Європейського Суду з прав людини в окремій бюджетній

програмі вказано лише в Перехідних положеннях Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Оскільки Державний бюджет України приймається щороку, немає гарантій в тому, що необхідні суми буде передбачено в ньому регулярно. Тобто це питання залишається відкритим [4]. Підводячи підсумки можна сказати, що правосуддя в Україні, незважаючи на певні позитивні моменти в проведенні судової реформи, не може рахуватися прозорим і доступним для громадянина. Судова система не відповідає стану судочинства, хоча і проходить реформація. Рішення судів часто виконуються неналежним чином. Судді нажалі є корумпованими і до цього ж не високо професійними. Започаткування системи підпорядкування Європейському Суду з прав людини є рятівним кругом для української правової системи. Національне законодавство і судочинство повинні чітко дотримуватись та слідкувати за збереженням традиційних європейських стандартів і норм у галузі національного права, ні в якому разі не порушувати цінності справедливості, чесності, відкритості захисту і на перший план винести збереження правової безпеки людини в суспільстві. Державі не достатньо мати законодавство, яке найбільшою мірою забезпечуватиме дотримання конвенційних прав і свобод, а й у обов'язковому порядку застосовувати всі необхідні заходи, щоб воно реально діяло, а не залишалось декларативним.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/254k/96-вр>. (дата звернення: 09.10.2017).

2. Про виконавче провадження Верховна Рада України: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/page5> (дата звернення: 09.10.2017).

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини Верховна Рада України: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 09.10.2017).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 11 листоп. 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення: 09.10.2017).

5. Чугуєвська М.О. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: проблемні аспекти. *Віче*. 2013. № 2. URL:<http://www.Viche.info/journal/3895>. (дата звернення: 09.10.2017).

Кулик Дмитро Миколайович
слухач юридичного факультету
Академії Державної
пенітенціарної служби України,
капітан внутрішньої служби

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу України одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань є принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарань. При цьому, положення вказаного нормативного акту не розкривають юридичного змісту даного принципу, особливостей його реалізації щодо різних категорій засуджених, що, у свою чергу, певною мірою викликає протиріччя стосовно правильності його застосування в практичній діяльності.

В науці кримінального та кримінально-виконавчого права достатньо уваги приділено питанням дослідження змісту, правової природи принципи у диференціації та індивідуалізації виконання покарання. Так, спершу, потрібно вказати, що принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарання передбачає, що покарання має застосовуватися з урахуванням характеру, ступеня суспільної небезпеки скоєного злочину, особистості засуджених і їх поведінки під час відбування покарання. Суть диференціації виконання покарання полягає у встановленні для різних груп засуджених, виділених за певними ознаками, різних умов відбування покарання. Так, ст.92 КВК України передбачає роздільне тримання різних категорій засуджених (вперше засуджені до позбавлення волі тримаються окремо від тих, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі та ін.), ст. 94 КВК України визначає тримання засуджених у різних структурних дільницях виправних колоній (соціальної адаптації, соціальної реабілітації та ін.) [1]. Вищевказані положення

національного законодавства узгоджуються із п.8 Мінімальних стандартних правил поводження із в'язнями різні категорії в'язнів утримуються в різних закладах або в різних частинах одного й того ж закладу, з урахуванням їхньої статі, віку, попередньої судимості, юридичних причин їх ув'язнення та нормативно визначеного характеру поводження з ними [2].

Диференціація створює передумови для індивідуалізації, яка в свою чергу, забезпечує зміну карального впливу на конкретного засудженого з урахуванням не групових, а індивідуальних особливостей особистості засудженого, суспільної небезпеки вчиненого злочину, мотиву злочину, а також поведінки при відбуванні покарання (способами індивідуалізації виконання покарання слід назвати заходи дисциплінарного впливу-заохочення і стягнення).

Слід відзначити, що диференціація та індивідуалізація виконання покарання є нероздільними і лише у своїй сукупності забезпечують процес реалізації кримінальної відповідальності. Процес диференціації розбиває зміст покарання на складові, які застосовуються до окремих груп засуджених. Індивідуалізація виконання покарання передбачає вибір із вже наявних конкретних складових, що змінюють зміст покарання, тих, які відповідають індивідуальним особливостям засудженого і вчиненого правопорушення (заходи заохочення і стягнення).

Отже, слід погодитися із думкою М. С. Пузирьова, який відзначає, що «суттєва відмінність між ними полягає в тому, що диференціація виконання покарання розрахована на відносно невизначене коло засуджених, а індивідуалізація, навпаки, завжди має персоніфікований, індивідуальний характер, що передбачає врахування найбільш значущих для кримінально-виконавчого права індивідуальних рис особи засудженого. Диференціація виконання покарання у вигляді позбавлення волі відбувається на етапі розподілу і направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, зі слідчих ізоляторів до установ виконання покарань; а індивідуалізація – безпосередньо під час перебування засудженого в певній

установі» [3, с. 138]. Диференціація виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо засуджених жінок досягається завдяки встановленню різних умов тримання вказаних осіб. Так, відповідно до ст. 18 КВК України: 1) жінки, засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості, а також особи, переведені з колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і колоній середнього рівня безпеки в порядку, передбаченому цим Кодексом, відбувають покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання; 2) жінки, засуджені за злочини невеликої та середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини, а також жінки, засуджені до довічного позбавлення волі (у секторі середнього рівня безпеки виправної колонії цього виду) відбувають покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання; 3) жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк в порядку помилування або амністії відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки. Слід вказати, що засуджені жінки – це особлива група осіб, які утримуються в місцях позбавлення волі. Їм притаманні особливі соціальні, психологічні, біологічні та інші характеристики, що вимагає особливого підходу у вивченні особистості засудженої жінки. Особливий статус засуджених жінок як окремої категорії засуджених підкреслюється також в Європейських пенітенціарних правилах, зокрема згідно із Правилom 34.1. на додаток до визначених цими Правилами положень, які безпосередньо стосуються жінок-ув'язнених, влада повинна при прийнятті рішень щодо будь-яких аспектів їх утримання приділяти особливу увагу потребам жінок зокрема їх фізичним, професійним, соціальним і психологічним потребам [4].

Тому при індивідуалізації виконання покарання по відношенню до жінок, необхідним є повне уявлення про характеристику засуджених жінок. Індивідуалізація виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо

засуджених жінок відображається у ст. 130, 132 КВК України, які передбачають застосування заходів стягнення і заохочення в індивідуальному порядку залежно від виконання покладених обов'язків та додержання правил поведінки, встановлених чинним законодавством та правилами внутрішнього розпорядку виправної установи, дотримання правил трудового розпорядку та вимог безпеки праці засудженими жінками. Спеціальною нормою є ст. 142 КВК України, яка передбачає, що засудженим жінкам, які сумлінно ставляться до праці, у разі її наявності, і додержуються вимог режиму, постановою начальника виправної колонії за погодженням із спостережною комісією дозволяється проживання за межами виправної колонії на час звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку.

Отже, диференціація та індивідуалізація виконання покарання у вигляді позбавлення волі саме щодо засуджених жінок має деякі особливості, що пояснюються соціальними, психологічними, біологічними та іншими відмінними характеристиками вказаної категорії засуджених. Тому необхідними є подальші дослідження та розробка шляхів удосконалення національного законодавства з метою ефективного практичного застосування принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання щодо засуджених жінок.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 07.10.2017).
2. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995212/print1389942907975600> (дата звернення: 07.10.2017).
3. Пузирьов М. С. Правове регулювання диференціації та індивідуалізації виконання покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк. *Вісник Академії митної служби України*. 2010. № 1(4). С. 137–141.
4. Європейські пенітенціарні правила. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_032/print1382087567336851 (дата звернення: 07.10.2017).

Кулик Тетяна Миколаївна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ми є свідками й учасниками творення новітньої Української держави. Більш як тисячолітній досвід суспільної та політичної консолідації українського народу лягає в фундамент розбудови в нашій країні правової держави. Право покликане бути інструментом духовного оздоровлення українського суспільства.

Саме існування норм, які гарантують права особи, родини (сім'ї), нації, реалізації цих норм у суспільній практиці сприятимуть появі почуття безпеки, захищеності, стимулюватимуть розвиток відчуття волі, свободи як окремої людини, так і всього українського народу. Водночас лише свобода особи породжує свободу народу, а ця остання дає змогу і народу і окремій особі відчувати себе рівними серед інших людей і народів. Україна прагне увійти в європейську і світову спільноту. Обов'язковими умовами такого входження є економічна, політична і культурна інтеграція. Проте без волі і свободи для індивіда і народу жодний з напрямів інтеграції є недоступний, а сама інтеграція стає нездоланим бар'єром [2, с. 68].

Одним з основних завдань незалежної Української держави є створення власної правової системи. Прийняття Конституції поклало фундамент для організації системного розвитку нашого законодавства. Але на цьому шляху потрібно вирішити багато проблем. Подальший розвиток та вдосконалення національної правової системи України на сучасному етапі безпосередньо пов'язаний із необхідністю удосконалення нормативної основи, а саме удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин як у цілому, так і в межах окремих галузей права. Головними напрямками

удосконалення нормативної основи національної правової системи України є необхідність проведення конституційної реформи, реформи виборчого законодавства, судово-правової реформи, результатом яких має стати забезпечення та гарантування прав та свобод людини і громадянина.

Зокрема, важливим завданням правової науки на сучасному етапі суспільного розвитку є дослідження теоретико-методологічних основ порядку прийняття та внесення змін до Конституції України.

Зважаючи на те, що Конституція України є фундаментом національної правової системи та базою для правотворчості, питання щодо порядку зміни Основного Закону потребує належної уваги науковців та законодавців. Гострою є необхідність вдосконалення Конституції України в питаннях щодо розмежування повноважень між найвищими органами державної влади для подальшого зміцнення засад демократії [1, с. 472].

За останні роки було прийнято багато законів, не завжди при цьому враховувались загальнолюдські цінності. Часто це відбувалось без відповідної логічної послідовності. Такі закони вимагали частих змін. В результаті знижується регулюючий вплив законодавства на суспільні відносини. Наявність законів, які не виконуються, приносить великий збиток системі правового регулювання. Тому забезпечення дієвості правових норм – першочергова задача при формуванні правової системи України. Для цього важливо визначити, які групи суспільних відносин мають регулюватися тільки законами, які принципи повинні лежати в основі побудови законодавства.

Особливої уваги потребує законодавче забезпечення системи прав людини. Важливим є системний підхід до формування нового законодавства, особливо в сфері захисту прав вразливих прошарків населення. Тексти законів часто носять декларативний характер, вміщують лозунги, заклики. Все це послаблює мотивуюче значення правової норми як ідеальної моделі поведінки. Між тим, чіткі, короткі дефініції, конкретні визначення можуть повністю розкрити ціль закону.

Важливе значення має мова закону. Формування правової держави неможливий процес без підвищення правової культури. На її рівень впливає відношення до права, законів (позитивне чи негативне), знання останніх, уміння їх правильно виконувати. Одним із важливих напрямів розвитку і функціонування національно -правової системи є, безумовно, вдосконалення інституту відповідальності держави перед особою. Тобто у правовій державі, а саме такою задекларована Україна як держава в ст. 1 Конституції, повинні бути створені й діяти такі механізми, за допомогою яких здійснюється ефективний вплив на якісну сторону діяльності державного апарату, особливо у сфері забезпечення та гарантування прав і свобод людини та громадянина [3, с. 251].

Побудова правової системи потребує науково обґрунтованої концепції розвитку різних галузей законодавства. В цьому велику роль повинні відігравати професіонали-правники.

Професіоналізм прямо залежить від рівня юридичної освіти і юридичної науки взагалі в Україні. Відомо, що цей рівень недостатній для того, щоб забезпечити потреби держави в фахівцях з права, які б відповідали міжнародним вимогам.

Отже, правова система виступає складовою нормативно упорядкованої частини правового життя – процесу виробництва та відтворення правових відносин, що виникають між людьми з приводу задоволення тих чи інших інтересів. Правова система – це об'єктивне, історично закономірне правове явище, яке включає в себе взаємопов'язані, взаємообумовлені і взаємодіючі компоненти: право і відповідне законодавство, юридичні установи, юридичну практику, суб'єктивні права і обов'язки, правову діяльність і правовідносини, правосвідомість і культуру, правову ідеологію та ін. Подолання вузьконормативного розуміння права як сукупності норм, встановлених чи санкціонованих державою, забезпечує дослідження співвідношення природно-правового і державно-правового начал у правовій системі як узгодження інтересів індивідів та суспільства.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права: підручник / ред.: М. В. Цвік, О. В. Петришин. Харків: Право, 2011. 584 с.
2. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 410 с.
3. Сучасні проблеми правової системи України: зб. Матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф., 26 лист. 2015 р. Вип. 7 / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т права ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т права. Львів: Галиц. вид. спілка, 2015. 347 с.

Левчановський Дмитро Едуардович
інспектор (з ФСР) відділу соціально-виховної та психологічної роботи Державної установи «Кременчуцька виховна колонія», слухач факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, які відбулися останнім часом, розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики.

Аналіз наукового доробку з проблематики дослідження місцевого самоврядування показує, що переважно не враховано новітні світові тенденції муніципальної діяльності й вітчизняні суспільні трансформації. Відсутнє цілісне вивчення модернізаційного та інтеграційного контексту розвитку місцевого самоврядування. Саме цим визначається актуальність комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів стану та перспектив розвитку місцевого самоврядування в Україні [1]. Провідні сучасні фахівці, аналізуючи місцеве самоврядування, вже звертають увагу на його системний характер.

Так, зокрема, на думку В. І. Борденюка, «самоврядування (самокерування, самоуправління) є органічною властивістю, що притаманна

суспільству як цілісній динамічній соціальній системі, де відбуваються процеси самоорганізації та саморегуляції» [2]. Необхідність реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади викликана низкою причин.

Існуюча в Україні система місцевого самоврядування сьогодні не відповідає очікуванням та потребам суспільства. Функціонування місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання мешканцям територіальних громад якісних та доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади. Через велику подрібненість територіальних громад, відсутність власних можливостей розвитку, старіння населення, значний відтік економічно активної його частини у великі міста чи за межі України, поліпшити якість надання членам територіальних громад, насамперед сільських та селищних, гарантованих державою соціальних та адміністративних послуг, відповідальність за які несуть органи місцевого самоврядування, на нинішній територіальній та законодавчій основі немає можливості.

Законодавча невизначеність територіальної основи місцевого самоврядування, диспропорції системи адміністративно-територіального устрою (розривність цілісної території адміністративно-територіальної одиниці, перебування територіальних громад сіл, селищ, міст у складі інших територіальних громад та на територіях інших адміністративно-територіальних одиниць, перебування окремих районів у юрисдикції міст) призводять до компетенційних спорів між органами місцевого самоврядування, а також між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади. Однак, переважна більшість із близько 12 тис. територіальних громад України – а саме територіальні громади сіл, селищ і міст районного значення – через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку фінансову базу залишаються неспроможними до виконання всіх повноважень місцевого самоврядування.

Наслідком цього є низька якість публічних послуг, що надаються громадянам на місцевому рівні, депопуляція сільського населення, деградація сільських територій і надмірне навантаження на державний бюджет через необхідність фінансувати діяльність органів місцевого самоврядування [3].

На нашу думку, існуюча система територіальної організації влади занадто громізка, вимагає значних коштів для свого утримання, надмірно централізована, припускає дублювання функцій, притаманних органам місцевого самоврядування. Вона не адаптована до сучасних методів надання адміністративних послуг, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, розв'язання проблеми реформування системи місцевого самоврядування в Україні базується на положеннях Конституції України, Європейської хартії місцевого самоврядування і здійснюється на засадах законності та верховенства права, державної підтримки місцевого самоврядування, партнерства між державою та місцевим самоврядуванням, правовій, організаційній та матеріальній автономності місцевого самоврядування; підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді та органам виконавчої влади у межах делегованих функцій, субсидіарності.

Таким чином, метою реформування місцевого самоврядування в Україні є підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та самодостатніх соціальних спільнот, члени яких матимуть можливість ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення.

Список використаних джерел

1. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія. Київ : Парлам. вид-во, 2007. 576 с.
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / [редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. Київ: НАДУ, 2014. 128 с.
3. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні (політологічний аналіз): автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. Київ: 2014. 30 с.

Линник Альона Анатоліївна

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Самофалов Леонід Прохорович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
конституційного права Академії
Державної пенітенціарної служби

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВО РЕАЛІЗАЦІЇ

Проблеми реалізації права завжди були в центрі уваги юридичної науки, але це не робило їх простішими. Навпаки, проникнення в цей процес, його всебічний аналіз ставили перед науковцями дедалі важчі завдання.

Реалізація норм права – це втілення положень правових норм у фактичній поведінці (діяльності) суб'єктів права. Інакше кажучи, реалізація норм права – це втілення виключно правомірної поведінки, різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих або інших суб'єктів. Саме через реалізацію норм права досягається результат, зміст якого був закладений законодавцями при виданні норми права. Тому своєчасна і точна реалізація правових норм – це найважливіша передумова додержання та зміцнення правопорядку.

Право виступає як соціальний регулятор і як вища соціальна цінність лише тоді, коли його принципи і норми втілюються в життя, реалізуються в діях суб'єктів соціального спілкування.

Правозастосовна діяльність дуже різноманітна, оскільки здійснюється вона на основі різних норм права і правозастосуванням займаються різні правоохоронні органи.

Метою дослідження дипломної роботи є визначення основних аспектів правозастосування, та реалізації правових норм в правоохоронних органах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі:

- визначити основні поняття в сфері правореалізації;
- обґрунтувати суть реалізації права;
- визначити основні проблеми право реалізації в Україні;
- проаналізувати правозастосовну діяльність та основні вимоги до неї;
- вивчити та дослідити основні аспекти правозастосування в правоохоронних органах.

Об'єктом дослідження є норми реалізації права як завершального етапу правового регулювання.

Предмет дослідження – правозастосовна діяльність в органах внутрішніх справ.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково методичної та спеціальної літератури; метод порівняння був застосований при розгляді форм та видів правореалізації; метод формалізації основних понять, що використовувались в дипломній роботі; аксіоматичний метод також був використаний в роботі з основними визначеннями та поняттями; системний метод дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає у такому:

- уточнено поняття право реалізації не тільки в юридичному контексті, а і виходячи з наукових точок зору;
- на базі проведеного порівняльного аналізу наукових юридичних джерел визначено основні недоліки реалізації норм права в українському суспільстві;
- проаналізовано правозастосовну діяльність, визначено її особливості, вимоги до неї;
- на базі діяльності правоохоронних органів визначено основний алгоритм застосування норм права.

Практичне значення. Розроблено пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення право реалізаційного та правозастосовного процесу. Соціальне призначення права полягає в тому, щоб регулювати поведінку людей. Право має смисл та цінність для особистості та суспільства тільки тоді, коли воно

реалізується. Сформульовані в законах та інших нормативно-правових актах норми права стають реальними, коли вони втілюються в життя, у свідомо вольовій діяльності людей. Без виконання правових розпоряджень у житті норми права мертві, інакше кажучи, вони втрачають своє соціальне значення. Правова реалізація являє собою завершальний етап правового регулювання, виступаючи позитивним результатом втілення приписів правових норм тим, заради якого вони були створені.

Реалізацію права розглядають у двох аспектах: і як певний процес здійснення правових приписів, і як його кінцевий результат, тобто досягнення повної відповідності між приписами правових норм та реальним їх втіленням у поведінці суб'єктів. Реалізацію норм права як особливий процес можна розглядати з об'єктивної і суб'єктивної сторони. Об'єктивна сторона реалізації норм права являє собою виконання правомірних дій у місцях і в терміни, передбачені нормами права. Суб'єктивна сторона виявляє відношення суб'єкта до правових норм і стан його волі в момент здійснення дій, що вимагаються правом.

У літературі класифікація реалізації норм права проводиться за різними критеріями.

Правові норми можуть бути реалізовані в різних формах: у правовідносинах і поза ними, за участю державних органів і без них. Форма реалізації права залежить від особливостей гіпотез і диспозицій правових норм, специфіки суспільних відносин, що ними регулюються, характеру поведінки суб'єктів, що реалізують правові норми.

За суб'єктним складом розрізняють індивідуальну і колективну форми право реалізації (наприклад, право нації на самовизначення). Адже деякі правові вимоги не можна провести в життя інакше, як поєднуючись одне з одним, виступаючи колективним суб'єктом права.

За характером дій суб'єктів, ступеня їх активності і спрямованості виділяють виконання, дотримання, використання і застосування правових норм. Перші три форми право реалізації, у ході яких юридичні норми втілюються в

життя безпосередньо діями самих суб'єктів суспільних відносин, прийнято називати формами безпосередньої реалізації права. У таких формах реалізується багато норм права, але не всі. Є чимало випадків, коли дотримання, виконання і використання виявляється недостатнім для забезпечення повної реалізації юридичних норм і вимагає втручання в цей процес компетентних органів. Наприклад, призначення пенсії, зарахування на роботу, виконання обов'язку військової служби та ін. Четвертою формою реалізації норм права є його застосування, що характеризується рядом ознак, які істотно відрізняють цю форму від дотримання, виконання і використання норм права. Із зазначеного витікає, що правозастосування – спрямована на реалізацію норм права державно-владна діяльність компетентних органів, що здійснюється у встановлених законом формах щодо прийняття індивідуальних правових рішень з конкретних юридичних справ.

Застосування права здійснюється на основі принципів законності, доцільності, соціальної справедливості та обґрунтованості рішень.

У процесі застосування норм права уповноважений орган за допомогою індивідуальних актів вирішує два основних завдання:

- а) організацію позитивного виконання приписів норм права;
- б) забезпечення відповідної реакції з боку держави на недотримання або невиконання норм права.

На цій підставі виділяються дві форми застосування права: оперативно-виконавча і правоохоронна.

Процес застосування норм права являє собою систему послідовних дій, однорідні групи яких поєднуються у стадії правозастосування. В юридичній літературі в дослідженнях різних авторів визначається різна кількість стадій процесу застосування норм права. Узагальнюючи ці точки зору, можна виділити такі стадії правозастосування.

Перша стадія – це встановлення та аналіз фактичних обставин справи чи ситуації, що потребує врегулювання. На цій стадії застосування правових норм необхідно установити, які дії, подія відбулися і чи мають вони юридичне

значення. Метою на цій стадії є встановлення об'єктивної істини, і по суті ця стадія являє собою процесуальну діяльність, що знаходить вираження у зборі, перевірці й оцінці відповідних доказів у справі та їх джерел.

Друга стадія застосування норм права зводиться до вибору певної норми права, що має врегулювати цю справу, і встановлення автентичності тексту норми права (юридична кваліфікація). На цій стадії встановлюється, на підставі якої норми права повинна розглядатися справа. Юридична (правова) кваліфікація – це встановлення тотожності ознак конкретних обставин справи тим ознакам, що зафіксовані в нормі права.

Наступна стадія – прийняття рішення по справі. Ця стадія передбачає, по-перше, оцінку зібраних доказів, встановлення на їх основі дійсної картини того, що відбулось насправді, кінцева юридична кваліфікація ситуації або спору, визначення юридичних приписів; по-друге, видання акта застосування права, в якому закріплено результат вирішення юридичної справи, певні юридичні наслідки для конкретних осіб. Прийняте рішення знаходить своє відображення в акті застосування права. Правозастосовна діяльність правоохоронних органів реалізується в рамках правового відношення між правозастосовником і адресатом застосування права.

При цьому правозастосовник виступає уповноваженою стороною таких правовідносин, а адресат – зобов'язаною. Специфіка застосування права полягає в тому, що суб'єкт і адресат правозастосовної діяльності завжди індивідуально визначені, а правозастосовне правовідношення є відносним. Професійний характер застосування права в правоохоронних органах передбачає, що правозастосовною діяльністю можуть займатися тільки компетентні суб'єкти, тобто особи, які мають відповідну професійну підготовку або пройшли відповідне навчання, нерідко – які мають відповідну професійну освіту та займають певну посаду. Правозастосовний процес в правоохоронних органах характеризується певними ознаками: має владний характер, оскільки це діяльність компетентного органу чи посадової особи; ця владно-організуюча діяльність здійснюється лише в межах наданих повноважень; допускає

можливість застосування державного примусу; носить індивідуально-персоніфікований характер; має процесуально-процедурний характер; має творчий, інтелектуальний характер; визначає, яка конкретно норма права має бути застосована до конкретного випадку, що розглядається; має юридично оформлений характер – завершується ухваленням спеціального акта (у більшості випадків – письмового), який називається актом застосування норм права, або правозастосовним актом.

Правозастосовний процес в правоохоронних органах – це здійснювана в процесуально-процедурному порядку владно-організуюча діяльність уповноважених органів і посадових осіб, яка полягає у реалізації ними правових норм відносно конкретних суб'єктів або конкретних життєвих випадків через винесення індивідуально-правових рішень із застосуванням у разі необхідності державного примусу.

Список використаних джерел

1. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.
2. Лук'янов Д. В., Погребняк С. П., Христова Г. О., Петришин О. В. Теорія держави і права: посіб. для підготов. до держ. іспитів. Харків: Право, 2012. 190 с.
3. Плавич В. П. Проблеми сучасного право розуміння. Теоретико-методологічний та філософсько-правовий аналіз: монографія. Одеса: Астропринт, 2011. 228 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Прав. єдність, 2011. 520 с.

Луканинець Василь Йосипович
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

Звільняючи особу від відбування покарання з випробуванням, суд згідно з частиною 3, частиною 4 статті 75 Кримінального кодексу України встановлює іспитовий строк тривалістю від одного до трьох років, протягом якого

засуджений зобов'язаний не вчинювати нового злочину й виконувати покладені на нього обов'язки.

Значимість іспитового строку виявляється в тому, що особа вразі його позитивного перебігу звільняється від призначеного покарання і вважається такою, яка не має судимості. Якщо ж вона вчинить новий злочин, то суд до покарання, призначеного за раніше вчинений злочин, приєднує повністю або частково покарання за новий. Якщо ж засуджений не виконує покладених обов'язків або систематично вчиняє правопорушення, які потягли за собою адміністративні стягнення і які свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засуджену особу для відбування призначеного покарання [1]. Важливість іспитового строку полягає ще й у тому, що саме протягом його суд має право реально застосувати призначене покарання в разі порушення засудженим умов випробування, що виключається по скінченні цього строку [4, с. 69]. Протягом іспитового строку проводиться перевірка, чи виправдала особа виявлену до неї довіру.

Крім того, іспитовий строк, як і додаткове покарання при звільненні від відбування покарання з випробуванням, створює особливий правовий режим, протягом якого особа вважається судимою, зобов'язана виконувати покладені на неї обов'язки й перебуває під наглядом уповноважених органів з питань пробації.

Цілком очевидно, що суду належить визначати в законних межах тривалість іспитового строку з таким розрахунком, щоб засуджений міг за цей проміжок часу виправдати виявлену до нього довіру. Оскільки суд призначає тривалість іспитового строку, виходячи з конкретних обставин справи – характеру вчиненого злочину й особи винного, – то, зрозуміло, що чим більше в нього обґрунтованого переконання у можливості виправлення засудженого, тим меншим повинен бути іспитовий строк, і навпаки [6, с. 340].

Для звільнення від відбування покарання з випробуванням є характерним те, що судом встановлюється два строки одній особі: а) строк виправних робіт,

службового обмеження, обмеження волі чи позбавлення волі і б) іспитовий строк. На практиці, як правило, такі строки не співпадають.

У чинному Кримінальному кодексі України не визначається, з якого моменту починається відрахування іспитового строку. Ця норма міститься у Кримінально-виконавчому кодексі України, де в частині 1 статті 165 зазначається, що іспитовий строк обчислюється з моменту проголошення вироку суду [2]. На відміну від Кримінального кодексу Української РСР 1960 року, Кримінальний кодекс України 2001 року у статті 88 закріплює, що особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості [1].

Виходить, фактично з моменту винесення вироку й до його вступу в законну силу особа не перебуває в режимі випробування, оскільки він надсилається органам, які здійснюють нагляд за такими засудженими, лише після вступу в законну силу. Інколи вироки переглядаються в апеляційних інстанціях і цей термін отримання рішення суду може бути і до трьох місяців. Тому вбачається, що перебіг іспитового строку має розпочинатися з моменту вступу обвинувального вироку в законну силу.

У чинному кримінальному законодавстві залишається невизначеним і питання про скінчення тривалості іспитового строку. Згідно з частиною 1 статті 78 Кримінального кодексу України після закінчення іспитового строку засуджений, який виконав покладені на нього обов'язки і не вчинив нового злочину, звільняється судом від призначеного йому покарання [1].

Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням визначено в самому законі. Згідно зі частиною 1 статті 78 Кримінального кодексу України після закінчення іспитового строку засуджений, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового злочину, звільняється судом від призначеного йому покарання [1].

Відповідно до частини 2 статті 78 Кримінального кодексу України, якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про

його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання [1].

Згідно до частини 3 статті 78 Кримінального кодексу України, у разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 Кримінального кодексу України [1]. Положення частини 1 статті 78 Кримінального кодексу України спрямоване на стимулювання засудженого до законотрухняної поведінки. Позитивним є те, що якщо протягом іспитового строку він виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового злочину, то суд зобов'язаний звільнити його від призначеного покарання (позитивні наслідки). «Відсутність юридично зафіксованих правопорушень у поєднанні з виконанням покладених судом обов'язків і утворюють підставу звільнення засудженого від призначеного покарання» (підкреслено В. Ломако) [3, с. 22]. До негативних наслідків належать направлення засудженого для відбування призначеного покарання та призначення покарання за сукупністю вироків. Для направлення засудженого для відбування призначеного покарання під час іспитового строку згідно з частиною 2 статті 78 Кримінального кодексу України достатньо невиконання ним хоча б однієї з двох умов: а) невиконання покладених на нього обов'язків, визначених у статті 76 Кримінального кодексу України, або б) систематичне вчинення правопорушень, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання особи стати на шлях виправлення [1]. Встановлення обов'язковості направлення засудженого для відбування призначеного за вирокком покарання в разі порушення ним протягом іспитового строку зазначених вимог підвищить ефективність звільнення з випробуванням.

Засуджений направляється для відбування призначеного покарання у разі вчинення ним лише правопорушень, які відповідають сукупності таких ознак: а) вони були систематичними; б) кожне з них потягло за собою адміністративне стягнення; в) вчинки свідчать про небажання засудженого стати на шлях

виправлення; г) вчинення протягом іспитового строку трьох і більше таких правопорушень.

У разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину суд відповідно до частини 1 статті 71 Кримінального кодексу України, якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком. Дотримання цієї вимоги не залежить від того, чи був засуджений направлений судом згідно з частиною 2 статті 78 Кримінального кодексу України для відбування призначеного покарання [1]. Складніше вирішувати питання, коли новий злочин вчинено після закінчення іспитового строку, але до винесення судом ухвали про звільнення особи від призначеного покарання.

Тому авторами Коментаря до Кримінального кодексу України 2001 року було запропоновано, що в разі вчинення засудженим нового злочину протягом іспитового строку чи в період до винесення судом ухвали про звільнення від покарання або направлення його для відбування покарання суд приєднує до нового покарання раніше призначене покарання за сукупністю вироків [5, с. 54].

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс: закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page14> (дата звернення: 28.09.2017).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129-15 (дата звернення: 27.10.2017).
3. Ломако В.А. Відстрочення виконання покарання: навч. посібник. Київ: НМК ВО, 1992. 56 с.
4. Ломако В.А. Применение условного осуждения. Харьков: Вища школа, 1976. 125 с.
5. Науково практичний коментар Кримінального кодексу України / ред.: Мельник М.І., Хавронюк М.І. Київ: Каннон, 2001. 1104 с.
6. Здравомыслов Б.В., Гельфер М.А., Гришаев П.И. и др. Советское уголовное право. Общая часть: учебник Москва: Юрид.лит., 1982. 440 с.

Луценко Дар'я Сергіївна
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ РОБІТ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Сучасна державна політика у сфері виконання покарань потребує вироблення нових підходів до вирішення багатьох актуальних соціальних проблем, до яких відноситься й запровадження служби пробації, на яку покладається контроль за виконанням громадських робіт [1].

Мета даної роботи полягає в аналізі кримінально-правових та кримінально– виконавчих складових застосування такого виду покарання, як громадські роботи та обґрунтуванні необхідності з'ясування та подальшої розробки, зокрема шляхом вивчення зарубіжного досвіду її організації та специфіки функціонування.

Питання, що стосуються проблематики даної роботи, а також, загальні питання щодо призначення даного виду покарання розглядаються у працях таких вчених: О. В. Беца, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, Л. Г. Бандоля, Т. А. Денисова, В. А. Львовчкін, Л. Г. Олефір, В. Г. Павленко, М. І. Хавронюк реформування системи виконання покарань не стоїть на місці та дає змогу відкривати нові ідеї щодо системи пробації в цілому, а також дає змогу збагатити та вдосконалити вітчизняний механізм виконання та відбування покарання, Д. В. Ягунов, І. С. Яковець, О. Б. Янчук, С. С. Яценко та інші.

За кордоном у виді громадських робіт. Тривалий досвід виконання та відбування покарання у виді громадських робіт існує за кордоном, пропонуємо звернутися до процесу виконання та відбування даного виду покарання у таких країнах, як Великобританія та Естонія.

У Великобританії виконання громадських робіт та інших покарань, не пов'язаних з тюремним ув'язненням, за виключенням штрафу, покладено на

службу пробації . Як правило, громадські роботи відбуваються один або два рази на тиждень по 6 – 8 годин на підприємствах, установах та організаціях, що здійснюють свою діяльність на користь суспільству, у соціальних програмах. Наприклад, у м. Бредфорд – у їдальні для похилих людей, де засуджені допомагають шеф – повару у приготуванні ланчів; у м. Лідс дане покарання відбувається на підприємстві, що здійснює переробку пластмасової тари [4, с. 186].

Співробітники служби пробації за дорученням судових органів перед призначенням покарання у виді громадських робіт впродовж 14 днів проводять перевірку можливості підсудними відбуватиданий вид покарання. По закінченню 14 днів співробітники пробації направляють до суду, що розглядає справу підсудного, інформацію з відповідними даними, які характеризують підсудного і висновок про можливість застосування щодо нього такий вид покарання. Ця інформація розглядається судом у судовому засіданні але для суду вона не є принциповою щодо винесення вироку.

У випадку порушення правил або умов відбування покарання у виді громадських робіт засудженому вноситься офіційне попередження співробітниками служби пробації . Такими порушеннями можуть буди поява на роботі у нетверезому стані, або ж порушення трудової дисциплін, неявка без поважних причин на роботу. У разі повторного систематичного порушення – вноситься друге попередження і на розсуд співробітників матеріали можуть бути направлені до суду для розгляду про подальше відбування покарання підсудним, засудженому може бути надано ще один шанс або ж буде призначено тюрмне ув'язнення. Після третього порушення засуджений, як правило направляється в тюрму [4, с. 177].

При здійсненні контролю над засудженим співробітники служби пробації можуть відвідувати його домівку і місце роботи, але опитувати сусідів про поведінку свого підопічного їм заборонено. Якщо засуджений ухиляється від відбування даного виду покарання то співробітники пробації направляють матеріали до відділу поліції за місцем проживання засудженого [4, с. 186].

В Естонії виконання покарання у виді громадських робіт покладається на службу кримінального нагляду (на зразок служби пробації). В період становлення системи кримінального нагляду було утворено й функціонував самостійний відділ по кримінальному нагляду, головним завданням якого було успішне впровадження системи [4, с. 186].

При вирішенні питання про заміну покарання у вигляді тюремного ув'язнення строком до 2 років громадськими роботами, за клопотанням суду або прокуратури уповноважена особа з кримінального нагляду складає досудовий звіт, в якому дає оцінку, щодо придатності обвинуваченого. Оцінка ґрунтується на аналізі соціального та економічного положення обвинуваченого, а також його емоційного стану і стану здоров'я. При виборі працедавця враховуються такі фактори роботи: вона повинна виконуватися на користь усього суспільства; сприяти ліквідації наслідків злочину; бути фізичною роботою, пов'язаною з благоустроєм; сприяти піклуванню про похилих людей і інвалідів; бути активним внеском у добробут суспільства в цілому [5, с. 486].

У випадку ухилення засудженого від відбування даного виду покарання, невиконання покладених на нього обов'язків, суд на основі звіту уповноваженої особи кримінального нагляду може повернути призначене покарання у виді позбавлення волі до виконання. В Естонії професійно підійшли до питання підбору кандидатів на посади інспекторів служби кримінального нагляду. В учбових навчальних закладах країни спеціально навчають та готують майбутніх кадрів служби кримінального нагляду [3, с. 57]. На основі аналізу практики виконання покарання у виді громадських робіт службами пробації Європейського співтовариства І. Г. Богатирьов встановив, що в своїй діяльності кримінально-виконавча інспекція при виконанні покарань не пов'язаних з позбавленням волі, а саме покарання у виді громадських робіт, використовує певні елементи служби пробації [2, с. 22]. Сутністю більшості пенітенціарних систем країн Європи є функціонування інституту пробації. Позитивні результати, досягнуті завдяки діяльності служб пробації, пояснюються тим, що вони орієнтовані не лише на виконання поліцейських функцій, а у першу чергу

перед ними стоять завдання надання соціальної допомоги особам, які перебувають під наглядом [2, с. 23].

Виходячи з вище зазначеного слід звернути увагу, що у кримінально – виконавчих системах Великобританії та Естонії є відмінні і спільні риси. В цих країнах виконання покарань у виді громадських робіт покладено на так звану службу пробації, в Естонії ця служба є аналогом і називається службою кримінального нагляду. Відмінність такої служби від кримінально – виконавчої інспекції в Україні є те, що служба пробації включає в себе не тільки виконання покарань, а й надання соціальних послуг засудженим. Служба пробації здійснює досудову функцію з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного та гуманного покарання для підсудного. Працівники служби пробації готують доповіді, тобто досудовий звіт, котрий в подальшому використовують працівники установи виконання покарань для розробки програм ресоціалізації конкретно по тому чи іншому злочину.

Отже, інститут виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, а саме виконання покарання у виді громадських робіт чекає неминучий процес реформування та можливо у подальшому майбутньому у кримінально – виконавчих системах України відбудеться прогрес «у напрямі подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів та чинного законодавства».

Список використаних джерел

1. Про пробацію: Закон від 05.02.2015 № 160-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. Ст.93
2. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2006. 32 с.
3. Богатирьова О. І. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт виконання покарань: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 250 с.
4. Елизаров А.Б., Князев А.В. Исполнение отдельных видов наказаний в Великобритании и Финляндии. Вестник Владимирского юридического института. 2007. № 4(5). 175 с.
5. Виконання покарання у вигляді громадських робіт за кордоном (Великобританія, Фінляндія та Естонія). Держава і право. 2010. № 48. С. 483–488.

Лях Анастасія Костянтинівна
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу (далі – ЄС) зумовило активний процес змін в державному управлінні в різних сферах суспільних відносин. Зміни вимагають приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм та стандартів. Реформи які відбуваються, поступово змінюють політичний курс держави як в цілому в Україні, так і в деяких сферах її функціонування зокрема.

Виключенням не стала і пенітенціарна політика. Серед практичних та теоретичних завдань, які потребують нагального розв'язання, актуальним завданням є дослідження впливу міжнародних стандартів щодо поводження із засудженими на пенітенціарну політику України. В науковій літературі досі бракує розгорнутих теоретичних досліджень, присвячених проблемам кримінально-виконавчої політики, а уявлення про цей процес зводиться здебільшого до окремих визначень його формалізованих моментів, пов'язаних в основному з розглядом правових процедур, що регламентують порядок і умови відбування кримінальних покарань на тому чи іншому етапі розвитку українського суспільства [1].

Мета даної статті полягає в дослідженні стану та вплив міжнародних стандартів поводження з ув'язненими та засудженими на пенітенціарну політику сучасної України. Реформування пенітенціарної політики базується на досвіді зарубіжних країн, але не дивлячись на активну інтеграцію України в ЄС, ми погоджуємося з думкою О. А. Андрієнка, який вважає, що реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело систему покарань із кризового стану [2]. Політика у сфері виконання покарань – це сукупність

основних напрямів та методів діяльності держави в особі її відповідних органів та установ, спрямованих на досягнення цілей та пріоритетних завдань щодо боротьби із злочинністю або встановлення над нею контролю, шляхом застосування примусових механізмів держави [3].

На нашу думку, однією із причин ускладнення реформування пенітенціарної політики являється відсутність належної матеріально-технічної бази, яка б відповідала міжнародним стандартам поводження із засудженими. Установи виконання покарань не мають можливості забезпечити належні умови відбування покарання, оскільки приміщення в яких перебувають засуджені залишилися «у спадок» від Радянського Союзу, із тих часів значних змін не зазнавали.

За роки незалежності стан національного законодавства значно покращився, і значну роль у даному процесі відіграли норми міжнародного законодавства. М. С Пузирьов, розвиток кримінально-виконавчої політики незалежної України поділяє на 4 періоди:

1-й період – 1990-1993 рр.– вносяться зміни й доповнення до ВТК України, які характеризуються гуманізацією механізму виконання кримінальних покарань та приймаються нові нормативно-правові акти які стали передумовою реформування кримінально-виконавчої системи Української РСР.

2-й період – 1993-1996 рр. – розпочато поступове приведення національного законодавства у відповідність до світових стандартів, вступ в 1995 році України до Ради Європи зумовлює прийняття важливих законодавчих актів у сфері пенітенціарної політики;

3-й період -1996-2000 рр. – утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань;

4-й період 2000-2009 рр. – створення законодавчої бази кримінально-виконавчої політики. Даний період характеризується трьома визначними подіями, прийняття Верховною Радою України нового Кримінального кодексу України (5 липня 2001 р.), Кримінально-виконавчого кодексу (11 липня 2003

року) та Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України [4].

Радянська виправно-трудова система характеризувалась авторитарними методами, які відображались в жорстокому режимі відбування покарання, фактично будучи розсадником беззаконності та відсутності правопорядку в органах і установах виконання покарань. З набуттям Україною незалежності постало питання переосмислення виправно-трудової політики, виникла необхідність в аналізі стану кримінально-виконавчих установ з метою визначення відповідності цілей і завдань реальним можливостям. Розпочався кропіткий процес зі створення нової законодавчої бази у сфері виконання кримінальних покарань з орієнтиром на міжнародні стандарти поводження із в'язнями.

Підвалинами нової законодавчої бази стало Ухвалення Постанови Кабінету міністрів України від 11 липня 1991 р. № 88 Концепції «Основні напрямки реформи кримінально-виконавчої системи України. В її основу покладено Декларацію про державний суверенітет України, прийняті Організацією Об'єднаних Націй Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, Європейські в'язничні правила, Загальну декларацію прав людини та інші міжнародні угоди та договори.

Фактично, з моменту схвалення вище вказаної постанови, кримінально-виконавча політика продовжила будуватись на принципах верховенства права, гуманності, демократії, справедливості та індивідуальності виконання покарань [5]. Підтвердженням являється прийняття в 2003 році нового Кримінально-виконавчого Кодексу, який в ст. 1 закріпив, що метою кримінально-виконавчого законодавства України є захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [6].

Але з набранням чинності нового Кримінально-виконавчого кодексу процес реформування та розвитку кримінально-виконавчої системи не зупинився, а позначив вектор розвитку нової кримінально-виконавчої політики у відповідності до європейських стандартів. Вважаємо що одним із шляхів сприяння процесу гуманізації кримінально-виконавчої системи є впровадження елементів пробації, подальше вдосконалення діяльності установ виконання покарань шляхом створення умов для виправлення та ресоціалізації засуджених, здобуття ними освіти та набуття професії, їх соціальної адаптації в суспільстві [7].

Підсумовуючи вищевикладене, можна з впевненістю стверджувати що кримінально-виконавча політика сучасної України прогресує і активно запозичує досягнення міжнародної спільноти у даній сфері. Безумовно виникають складнощі, щодо: реформування залишків виправно-трудоваї радянської системи, переходу остаточно до установ виконання покарань європейського типу, приведення умові відбування покарання до міжнародних стандартів. Але ті позитивні кроки, які ми можемо спостерігати сьогодні у сфері реформування кримінально-виконавчої політики, свідчать про бажання і головне про спроможність інтеграції з ЄС та продовження процесу щодо гармонізації вітчизняного законодавства у відповідність до високих міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Яцишин М.М. Історико-правові засади кримінально-виконавчої політики України: монографія. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2118/1/histor_prav_zasad.pdf (дата звернення: 02.10.2017).
2. Андрієнко О. А. Сучасні громадські організації в процесах гуманізації пенітенціарної системи України: Матеріали II Міжнародної науково-практичної URL: <http://vpp.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Тези-УМО-Синдикат-Студент-Конф-квітень-2017-Шаблон-ПЕЧАТЬ.pdf> (дата звернення: 02.10.2017).
3. Романов М. В. Конспект лекцій з кримінально-виконавчого права. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини»», 2015. 256 с.
4. Пузирьов М. С. До проблеми оптимізації періодів розвитку законодавства України у сфері виконання покарань. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 2. С. 104–110.
5. Шкута О. Генезис становлення та розвиток кримінально-виконавчої системи незалежної України URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/02/31.pdf> (дата звернення: 02.10.2017).

6. Бараш Є. Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань : дис. канд.юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2006. 189 с.

7. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата зверення: 02.10.2017).

8. Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України схвалена Указом Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/631/2012> (дата зверення: 02.10.2017).

9. Шляхи реформування Державної кримінально-виконавчої служби України URL: <http://old.minjust.gov.ua/21953> (дата зверення: 02.10.2017).

Майовський Антон Станіславович,
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА

У сучасних умовах важливе значення має охорона безпеки виробництва. Відхилення від нормативних приписів та встановлених вимог безпеки, що є на підприємствах, шахтах, будовах, у сільському господарстві, можуть спричинити або спричиняють серйозну шкоду життю і здоров'ю працівників виробництва, сторонніх осіб, власності, довкіллю.

Родовим об'єктом злочинів, що розглядаються, є суспільні відносини, які забезпечують безпеку виробництва.

Під виробництвом слід розуміти не тільки діяльність, пов'язану безпосередньо зі створенням продукції, а й будь-яку діяльність підприємства, установи, організації чи громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності, в основі функціонування якої лежить праця людини, спрямована на одержання суспільно-корисного результату.

У ході виробничої діяльності або використанні її результатів людина зазнає або може бути піддана небезпечним чи шкідливим впливам виробничих факторів найрізноманітнішого характеру і ступеня – механічним, хімічним,

тепловим, електричним, електромагнітним тощо. Наявність на виробництві небезпечних і шкідливих факторів зумовлює потребу в станах (умовах), що необхідні для охорони життя, здоров'я, збереження майна, довкілля. Таким станом на виробництві є його безпека.

Безпека виробництва – це такий технічний стан, за якого нейтралізується можливість уражаючого впливу на людей, майно і довкілля небезпечних та шкідливих виробничих факторів. Для забезпечення безпеки виробництва використовуються закони та підзаконні акти, що стосуються різних галузей законодавства (трудового, природоохоронного, цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та ін.), а також технічні норми. У цій системі норми кримінального законодавства охороняють відносини безпеки виробництва від найбільш небезпечних посягань. Безпосередні об'єкти окремих злочинів проти безпеки виробництва входять до системи суспільних відносин, що являють родовий об'єкт, хоча й мають свої особливості. Вони залежать передусім від видів безпеки виробництва, рівнів безпеки, характеру можливої шкоди та сфер її поширення. Необхідною складовою безпеки будь-якого виробництва є безпека праці, яка поділяється на технічну і санітарну, а за рівнями – на безпеку звичайних і підвищено небезпечних робіт.

Деякі виробництва (як технічне ціле), окремі речовини (що є предметами праці) мають виняткову небезпечність, що вимагає особливих організаційно-технічних режимів їх функціонування (використання), враховуючи правове забезпечення.

Такими є: вибухонебезпечні виробництва, а також виробництва, в яких використовуються ядерні та радіоактивні матеріали. Нарешті, низка виробництв здатна заподіяти шкоду позавиробничим інтересам у зв'язку з використанням готової промислової продукції, її напівфабрикатів, а також експлуатацією зведених будівель та споруд. Основними безпосередніми об'єктами цих злочинів є безпека окремих видів виробництв. Додатковими обов'язковими об'єктами всіх злочинів, що посягають на безпеку виробництва, є життя і здоров'я людини, а додатковими факультативними об'єктами

злочинів, передбачених статтями 272-275 КК, – власність і довкілля (екологічна безпека).

Потерпілими від цих злочинів можуть бути або тільки працівники виробництва (ст. 271 КК), або і працівники виробництва, і сторонні особи (статті 272-274 КК), або тільки сторонні особи (ст. 275 КК). З об'єктивної сторони злочини проти безпеки виробництва сконструйовані однотипно. Усі вони описані в законі як злочини з так званим матеріальним складом і тому вимагають встановлення діяння, наслідків і причинного зв'язку.

Суспільно небезпечне діяння як ознака об'єктивної сторони виявляється в порушенні шляхом дії або бездіяльності вимог безпеки, що містяться в правилах безпеки праці та виробництва. При цьому порушення зазвичай становить не одиничну дію (бездіяльність), а є сукупністю діянь (системою), де порушується не одне, а різноманітні вимоги безпеки. Під порушенням слід розуміти недотримання або неналежне дотримання вимог безпеки, передбачених правилами, або здійснення в ході виробничої діяльності дій, прямо заборонених правилами. Злочини проти безпеки виробництва являють собою порушення єдино писаних правил безпеки. Диспозиції статей, що розглядаються, є бланкетними, у зв'язку з чим для їх застосування слід звертатися до законодавчих та інших нормативно-правових актів (постанов, правил, інструкцій, стандартів тощо), що регулюють безпеку виробництва та з'ясовувати, які з них порушено. Відповідальність за порушення вимог законодавства щодо безпеки осіб під час здійснення іншої діяльності залежно від конкретних обставин справи настає за статтями КК про злочини проти життя і здоров'я особи, у сфері службової діяльності, проти довкілля тощо.

Обов'язковою ознакою цих злочинів є суспільно небезпечні наслідки. Вони можуть бути двох видів. Перший вид наслідків закон пов'язує зі створенням загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків (частини перші статей 272-275 КК).

Другий вид наслідків становлять ті, настання яких пов'язане зі спричиненням реальної шкоди. Це: «шкода здоров'ю потерпілого» (частини

перші статей 271-275 КК); «загибель людей» (частини другі статей 271-275 КК) та «інші тяжкі наслідки» (частини другі статей 271-275 КК).

Створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків має бути реальним, свідчити про виникнення в конкретному виробничому процесі або внаслідок його такого небезпечного стану (загрози), коли з необхідністю можуть настати передбачені законом наслідки. Тяжкість імовірних наслідків визначається залежно від цінності благ, які поставлено під загрозу, кількості осіб, які можуть постраждати від небезпечних дій, розміру можливої матеріальної шкоди тощо. Ненастання наслідків може бути пов'язане або зі своєчасним припиненням порушення як самим порушником, так і іншими особами, або за «щасливої випадковості» (наприклад, при руйнації конструкції, коли в зоні її падіння нікого не виявилось). Шкода здоров'ю потерпілого охоплює види виробничого травматизму або нещасних випадків із сторонніми на виробництві, пов'язані із заподіянням одній особі середньої тяжкості тілесного ушкодження або заподіянням одній чи кільком особам легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності. Загибель людей – це випадки смерті однієї або кількох осіб. Під іншими тяжкими наслідками слід розуміти випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній чи кільком особам або середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам. Злочини, передбачені статтями 272-275 КК, охоплюють також випадки заподіяння шкоди у великих розмірах підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності та видів їх діяльності, окремим громадянам, а також довіллю. Однак самого лише заподіяння шкоди у великому розмірі недостатньо для визнання його наслідком злочинів, що розглядаються. Потрібно, щоб такий наслідок був результатом порушення вимог безпеки на виробництві й супроводжувався створенням загрози життю або здоров'ю людей або заподіянням їм різних за ступенем тяжкості тілесних ушкоджень. В іншому випадку може йтися лише про злочин проти власності або у сфері господарської чи службової діяльності. У випадках, коли при вчиненні злочинів, передбачених статтями

271-275 КК, одночасно настали наслідки, передбачені різними частинами цих статей, усі ці наслідки повинні бути зазначені у відповідному процесуальному документі (постанові, вирок), а дії особи належить кваліфікувати тільки за тією частиною статті КК, яка передбачає відповідальність за більш тяжкі наслідки. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочинів, що розглядаються, є причинний зв'язок між допущеними порушеннями правил безпеки і реальною шкодою або можливістю її настання. Причинний зв'язок у цих злочинах має низку особливостей. Зокрема, у більшості випадків має місце опосередкований, а не прямий розвиток причинного зв'язку. Крім того, настання наслідку може бути зумовлене порушенням кількох вимог безпеки. Такі порушення можуть бути допущені одним або кількома суб'єктами. Тому у випадках, коли для встановлення причинного зв'язку необхідні наукові, технічні або інші спеціальні знання, призначаються експертизи. Суб'єктивна сторона злочинів визначається їх об'єктивною стороною. Щодо порушення правил безпеки можуть мати місце умисел або необережність, щодо наслідків – тільки необережність (тобто змішана форма вини або необережність у чистому вигляді).

Ставлення суб'єкта до наслідків є визначальним, тому в цілому злочини проти безпеки виробництва є необережними. Суб'єкт злочинів проти безпеки виробництва – спеціальний. Це особи, які зобов'язані дотримуватися правил безпеки виробництва. За правовим статусом їх можна поділити на три групи: службові особи та громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, на що прямо вказано у ст. 271 КК, в інших випадках це впливає із закону (статті 272-275 КК); робітники і службовці (статті 272-275 КК); сторонні для виробництва особи (статті 273 і 274 КК). Виходячи з виняткової небезпеки вибухонебезпечних підприємств (цехів), виробництв, де використовуються ядерні та радіоактивні матеріали, сторонні особи, які перебували з дозволу (правомірно) на таких підприємствах (екскурсанти, працівники інших підприємств, установ, організацій та ін.), зобов'язані у встановленому нормативними актами порядку дотримуватися правил безпеки, зміст яких

можна сприйняти без спеціальної підготовки. Наприклад, на вибухо небезпечному виробництві – «курити заборонено». Отже, під злочинами проти безпеки виробництва потрібно розуміти суспільно небезпечні винні діяння, що порушують встановлені законодавчими та іншими нормативно-правовими актами правила безпеки виробництва, які призвели до настання передбачених кримінальним законом суспільно небезпечних наслідків, вчинені суб'єктом злочину.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. *ВВР*. 2003. № 39. С. 351.
2. Про криміногенну обстановку в Україні за 2002-2006 роки. URL: <http://www.mvsinfo.gov.ua> (дата звернення: 04.10.2017).
3. Бажанова М. І., Сташиса В. В., Тація В. І. Кримінальне право України. Особлива частина: підруч. Київ, Харків: Юрінком Інтер. Право, 2002. 154 с.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика; Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. Київ: Ін Юре, 2007. 99 с.

Максим Іван Михайлович

старший інспектор Малиновського районного сектору Одеського міського відділу з питань пробації, слухач факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії Державної пенітенціарної служби

ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ, ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ПРАВИЛ 2006 РОКУ

Втілення в життя взятого політичного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу потребує трансформації та модернізації багатьох аспектів державного управління в різних сферах суспільних відносин, вимагає приведення національних норм і правил у відповідність з європейськими та загальновизнаними міжнародними стандартами будівництва й управління

державою. У цьому контексті важливе значення має реформування органів пенітенціарної системи та їх організаційно-правового забезпечення з використанням позитивного зарубіжного досвіду вдосконалення й підвищення ефективності діяльності пенітенціарних установ, беззаперечного дотримання прав людини та громадянина й гуманізації кримінально-виконавчого процесу в цілому.

На міжнародному рівні існує і функціонує багато договорів, конвенцій і правил, покликаних підвищити рівень утримання в місцях позбавлення волі. Найбільш відомими є Європейські пенітенціарні правила, прийняті в рамках Ради Європи, членом якої є й Україна. Приведення національного законодавства у відповідність з цими нормами – міжнародне зобов'язання нашої держави.

Основною і принциповою відмінністю згаданих Правил від чинного кримінально-виконавчого законодавства України є закріплена в них мета впливу на засуджених.

Так, якщо для вітчизняного законодавства це покарання за скоєний злочин, загальна і особиста превенція (запобігання наступним злочинам), перевиховання засуджених та сприяння викорененню злочинності, то у розумінні європейського законодавця – сприяння вихованню у них почуття відповідальності та навиків, які даватимуть їм можливість реінтегруватися в суспільство, допоможуть дотримуватися вимог законності та задовольняти свої життєві потреби власними силами після звільнення за умови збереження здоров'я й гідності ув'язнених.

Європейські пенітенціарні правила документ який визначає загальні принципи щодо поводження з засудженими особами; характеризують мінімальні умови, які розглядаються Радою Європи в якості прийнятних для забезпечення захисту вищезгаданих осіб від жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність людини поводження, підтримки дисципліни й порядку в пенітенціарних установах.

На підставі викладеного можна констатувати, що існуюча система виконання кримінальних покарань в Україні повинна просуватись у бік гармонізації вітчизняного законодавства до міжнародного: не можна зводити цю систему виключно до зміни умов тримання чи умовно-дострокового звільнення таких осіб. Це вимагає активізації наукового пошуку в питаннях вивчення існуючих проблем реалізації процесу виконання кримінальних покарань та розробки з цією метою науково обґрунтованих пропозицій. В першу чергу слід включити: створення та оновлення законодавчої та нормативно-правової бази діяльності ДКВС України відповідно до міжнародних вимог у ці сфері; поліпшення організаційно-структурної побудови системи виправних установ; підвищення форм і методів виховного впливу на засуджених з урахуванням Європейських в'язничних правил.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998-2004.
2. Веб-сайт Проекту «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні». URL: <http://www.justicereformukraine.eu/uk/> (дата звернення: 01.10.2017).
3. Кіршенблат С. Тлумачення прав ув'язнених осіб у міжнародно-правових джерелах: 36. наук, статей / За заг. ред. О. Доброжинського, С. Сворака. Чернівці, 2006. С. 94–101.

Медвідь Максим Володимирович

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Боднар Ігор Володимирович

кандидат юридичних наук, начальник
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Академії Державної
пенітенціарної служби

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАГЛЯДУ ТА РЕЖИМУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Нагляд є системою заходів, що спрямовані на забезпечення відбування та виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення (обмеження) волі

шляхом цілодобового і постійного контролю за поведінкою засуджених у місцях їх проживання та праці, попередження та припинення з їх боку протиправних дій, забезпечення вимог ізоляції засуджених та безпеки персоналу установ.

Нагляд за засудженими в установах виконання покарань здійснюється в порядку, установленому Департаментом. Метою даної статті є вивчення соціально-правової характеристики нагляду за засудженими в кримінально-виконавчих установах закритого типу. Аналіз літератури за темою дослідження дозволяє встановити, що нагляд за засудженими сприймається вченими як один із різновидів соціального контролю [3, 26].

З наведеною позицією можна погодитись за умови, що контроль полягає в спостереженні та аналізі відповідності діяльності суб'єктів суспільних відносин встановленим державою параметрам [4, 2]; виявленні результатів впливу суб'єктів на об'єкт, відхилень від прийнятих вимог, діючих принципів, а також з'ясуванні причин цих відхилень та шляхів подолання наявних перешкод для ефективного функціонування системи [5, 24].

З огляду на це слід підкреслити, що нагляд за засудженими, як і соціальний контроль, спрямований на перевірку відповідності поведінки спецконтингенту встановленим нормам, що регламентують порядок виконання та відбування кримінальних покарань у виді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі.

Так, адміністрація виправних установ здійснює контроль за засудженими, які перебувають на профілактичних обліках, щодо дотримання ними режимних вимог, застосовує до правопорушників передбачені законом заходи впливу, складає адміністративні протоколи, здійснює затримання.

З метою підтримання належного правопорядку в установах виконання покарань, попередження злочинів та правопорушень серед засуджених здійснюється комплекс спеціальних профілактичних заходів щодо виявлення, постановки на облік та організацію нагляду за особами, схильними до вчинення правопорушень.

Виявлення та постановка на профілактичний облік засуджених, які вчинили правопорушення або мають намір їх вчинити, здійснюється оперативними працівниками шляхом досконалого вивчення матеріалів особової справи засуджених, перевірки відомостей щодо їх поведінки в ізоляторах тимчасового утримання, слідчих ізоляторах, лікувально-профілактичних закладах тощо, журналів обліку порушень режиму, рапортів приймання-здавання чергувань, даних медичної частини, перегляду кореспонденції, а також інформації працівників соціально-психологічної служби та відділу нагляду і безпеки. Індивідуальна профілактична робота із засудженими, які перебувають на профілактичних обліках, здійснюється цілеспрямовано, планомірно, диференційовано з урахуванням особистості правопорушника, характеру і ступеня його соціальної занедбаності, небезпеки вчиненого злочину та інших особливостей, що мають значення для правильного вибору методів і заходів впливу.

У разі переведення засудженого, який перебуває на профілактичному обліку, до іншої установи оперативний працівник долучає до його особової справи відповідні довідки-орієнтування із зазначенням підстави та терміну перебування на обліку.

Згідно зі статтею 105 Кримінально-виконавчого кодексу України (1129-15) у випадках стихійного лиха, епідемій, аварій важливих для життєзабезпечення систем, масових заворушень, проявів групової непокори засуджених або в разі виникнення реальної загрози збройного нападу на колонію чи у зв'язку з введенням надзвичайногочи воєнного стану в районі розташування установи посилюється охорона, нагляд за засудженими, здійснюються інші додаткові режимні заходи.

Для припинення групових протиправних дій засуджених та ліквідації їх наслідків за рішенням Голови Департаменту, начальника територіального органу управління Департаменту використовуються сили і засоби колонії, органів і установ виконання покарань, а в разі потреби з дозволу Міністра внутрішніх справ України, начальника Головного управління Міністерства

внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, місті Києві, Київській області, начальника управління Міністерства внутрішніх справ України в області, місті Севастополі – органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ України. У загальній теорії права під правовим регулюванням розуміється: дія права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [3, с. 217; 21, с. 289]; форма впливу права на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою юридичних засобів, які виникають на основі правової норми у вигляді прав та обов'язків, що здійснюються у повсякденних суспільних відносинах [1, с. 170]; впорядкування суспільних відносин, їхнє юридичне закріплення, охорона і розвиток, яке здійснюється за допомогою прав і сукупності правових засобів [2, с. 529]; цілеспрямований вплив держави на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою всіх правових засобів (правові норми, правові відносини, суб'єктивні права та юридичні обов'язки, акти застосування норм права, заборони, пільги, заохочення, покарання тощо) з метою їхнього упорядкування [4, с. 265]. Іншими словами, правовому регулюванню, на відміну від загального духовного, ідеологічного впливу права, властиве те, що воно завжди здійснюється за допомогою особливого, властивого тільки праву механізму, покликаного юридично гарантувати досягнення мети, вираженої в правових нормах [5, с. 218]. Нормативні акти, які складаються з правових норм, визначають правові, організаційні й тактичні положення використання форм та методів режиму, сил і засобів його забезпечення й створюють умови для досягнення поставлених завдань.

Таким чином, правове регулювання режиму можна визначити як сукупність різних форм та методів юридичного впливу держави на відносини у сфері виконання та відбування покарань у виді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-ГУ. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3. С. 21.

2. Радов Г. А. Надзор за осужденными в исправительно-трудовых колониях. отв. ред. П. П. Козлов. Київ: НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинського, 1984. 64 с.

3. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юр. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2007. 32 с.

4. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. Київ, 1999. 38 с.

5. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом. (Опыт системного исследования). 2-е изд., доп., Москва: Политиздат, 1973. 392 с.

Мех Дарина Юрійвна

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

На сучасному етапі розбудови української держави в контексті Європейських стандартів має місце розвиток правової науки, в тому числі кримінального права, яка має базуватись як на засадах вивчення історії українського права так і на засадах порівняльного правознавства. Дослідження історії становлення і розвитку законодавства про кримінальну відповідальність, в тому числі і про відповідальність за хуліганство, має своє правове коріння та свої джерела.

Хуліганство за історію існування в якості кримінально-караного діяння пройшло певні етапи (стадії), в силу чого набувало того чи іншого понятійного визначення та нормативного регламентування відповідальності за його вчинення – від регулювання політико-нормативними документами до визначення і закріплення в кодифікованому законодавстві.

Слова «хуліган», «хуліганство», як вважають деякі дослідники цього злочину, походить від російського слова «хула», хулити – порочити, засуджувати, сварити [1, с. 238].

Аналіз літературних джерел звичаєвого права, нормативно-правових актів «Руська правда», церковних статутів, договорів Київських князів з Візантією, Новгородських і Псковських судних грамот, Литовських статутів, Московських Судебників 1497 і 1550 рр., засвідчує відсутність норм про хуліганство. Відсутня така норма і в нормативних актах Гетьманської держави. Можна припустити, що у випадках, коли мало місце порушення спокою, бешкетництво або навіть грубий прояв зневаги до будь-якої особи, в разі, коли такі прояви супроводжувалися спричиненням фізичної або майнової шкоди, вчинене тягло відповідальність за посягання на здоров'я (життя в разі вбивства) або власності [2, с. 384].

В Соборному Уложенні 1649 р. царя Олексія Михайловича передбачалась відповідальність за «озорство». Під ним розумілось групові бійки типу «стінка на стінку» між жителями населених пунктів, вулиць тощо, кабатчина, брутальна лайка. Такі дії набували культу грубої фізичної сили в побуті були поширеними явищами, на які агресивна московська влада мало звертала уваги, за виключенням тих вчинків, які нею визнавалися бунтом, підмовництвом до злочинів проти влади. В деяких інших випадках їх визнавали злочином проти особи або майна. В Уложенні про покарання уголовні і виправні 1845 р. за порушення благочинства під час свячено служіння в церквах передбачалась відповідальність за порушення як в присутніх місцях під час засідань, так і в самій камері, якщо це проявилось у недостойних словах або якому-небудь діянні, що засвідчувало завіdomу до цього місця неповагу і певним чином каралось. Так, в Уголовному Уложенні 1903р. ст. 279 Глави дванадцятої «Про порушення постанов, що охороняють громадський спокій», в якій передбачалася відповідальність за участь у шайці, в разі пошкодження чужого майна [3, с. 313].

Причинами, що породжували в послідуєчому хуліганські прояви, було пияцтво, безправне становище простого люду, абсолютизм влади. В цілому до 1917 року юридичної відповідальності за брутальні вчинки, які б мали ознаки хуліганства, не було, такі дії не враховувалися і в кримінальній статистиці.

На наш погляд, правовий термін «хуліганство» набуло юридичного значення саме з появи радянської державності.

В радянському законодавстві вперше про хуліганство згадується в статті 2 Декрету РНК РРФСР від 4 травня 1918 р. «Про революційні трибунали», згідно з яким до відання цих трибуналів були віднесені і «справи по боротьбі з погромами, хабарництвом, підлогами, неправомірним використанням радянських документів, хуліганством і шпигунством». В ньому були реалізовані ідеї В. І. Леніна, який писав, що «в часи війни і всіляких кризисів, коли йде боротьба нового зі старим, виникають процеси розладу старого, які проявляють себе не інакше як збільшенням злочинів, хуліганства, підробок, спекуляцій, безчинств всілякого роду. Щоб справитись з цим, потрібен час і потрібна залізна рука».

В першому Кримінальному кодексі РСФСР 1922 р. відповідальність за хуліганство була передбачена ст. 176, яка знаходилась в главі V «Злочини проти життя, здоров'я, свободи і гідності особи», підрозділу 5 «Інші посягання на особу і її гідність». КК Української РСР 1922 року рецептував ці положення КК РРФСР «з метою єдності кримінального законодавства радянських республік».

В жовтні 1924 р. на сесії ВЦВК редакція ст. 176 КК була змінена. З неї були вилучені слово «безцільно», та не згадувалося про прояв неповаги «до окремих громадян», а сама стаття складалася з двох частин. За «просте хуліганство» ч. 1 передбачалася адміністративна відповідальність у вигляді примусових робіт до одного місяця, або штрафу до 50 р. Частиною другою встановлювалася кримінальна відповідальність осіб, до яких вже застосовувались заходи адміністративного стягнення, або коли хуліганські дії наполегливо не припинялися, не зважаючи на попередження органу міліції, або

іншого, на кого покладался обов'язок підтримувати громадський порядок. Покаранням було позбавлення волі на строк до 3 місяців. На наш погляд, пом'якшення покарання за хуліганські дії слід розглядати з урахуванням позитивних зрушень, які були обумовлені новою економічною політикою (НЕП) [4, с. 11, 35, 38].

Декретом ВЦВК і РНК від 7 липня 1926р. була прийнята нова редакція статті 176 КК 1922 р., відтворена в ст. 74 КК РСФСР 1926р. та викладена в такій редакції: «Хуліганство, тобто бешкетні, пов'язані з явною неповагою до суспільства дії, вчинені в перший раз, тягнуть за собою позбавлення волі на строк до трьох місяців, якщо до порушення кримінального переслідування на особу, яка вчинила дії, не було накладеного адміністративного стягнення» [5, с. 155].

Постановою від 8.06.1927р. затвердив другий КК УРСР, в якому хуліганство (ст. 70) було віднесене до злочинів проти порядку управління (Глава II). Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26.07.1966р. «Про посилення відповідальності за хуліганство» до ст. 206 КК УРСР були внесені доповнення. Так, за ч. 1 ст. 206 КК кримінальна відповідальність наступала також і в разі вчинення повторно на протязі року дрібного хуліганства. Таким чином відбулось об'єднання юридичних ознак кримінально-правового характеру з ознаками адміністративно-правовими [6, с. 343]. Після припинення існування СРСР, законодавці пострадянських країн суттєво змінили опис юридичних ознак кримінально-караного хуліганства. Проте практика показала, що юридична конструкція закону про кримінальну відповідальність за хуліганство недосконала, що і спонукало законодавців змінити і навіть повторно уточнювати його ознаки.

Дослідження нормативно-правових (політико-правових) документів, кримінального законодавства, якими передбачалась відповідальність за хуліганство, дозволило нам встановити певні закономірності його становлення та розвитку, що дає підстави зробити такі висновки.

За весь час хуліганство, як кримінально-каране діяння, залишалось поширеним суспільно-небезпечним злочином. Особам, які вчиняли це діяння, притаманні безкультурність і аморальність, зверхність і зневага як до будь-якої особи, так і до традицій, звичаїв, норм моралі і прав, що породжували агресивність, насильство і жорстокість хулігана.

Норми, якими встановлювалась відповідальність за хуліганство у зазначені періоди, являли собою симбі ознак як адміністративного правопорушення, так і кримінально-караного діяння. В Кримінальному кодексі України 2001 р. кримінально-правова норма (ст. 296) вперше сформульована без ознак адміністративного правопорушення.

В цілому слід вважати позитивною ту теоретичну і практичну базу, яка підтвердила необхідність ефективної боротьби з порушеннями громадського порядку, в тому числі і з хуліганством.

Список використаних джерел

1. Налуцишин В. В. Історико-правові та порівняльні аспекти кримінально-правової характеристики хуліганства. Університетські наукові записки. 2005. № 4. С. 237-247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_4_43 (дата зверення: 08.10.2017).
2. Чайковського А.С. Історія держави і права України: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 384 с.
3. Российское законодательство X – XX веков: в 9 т. / ред. О.И. Чистякова. Москва: Юрид. Лит., 1984. Т. 9. Законодательство эпохи буржуазно-демократических революций. 1994, С. 5–38.
4. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР (1917 - 1953 г.г.) / под ред. проф. И.Т. Голякова. Москва: Гос-е изд-во юридич. лит-ры, 1953. 463 с.
5. Берлянд К. І. Кримінально-правова протидія хуліганству в Україні: історичний досвід. *Право і суспільство*. 2012. № 4. 154-160 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_4_37 (дата зверення: 08.10.2017).
6. Івахненко О. А. Кримінальна відповідальність за хуліганські діяння: історичний нарис. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. 343-351 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_47 (дата зверення: 08.10.2017).

Микуця Роман Петрович

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Андрущенко Тетяна Сергіївна

кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Актуальність цієї теми зумовлена сучасними тенденціями життя, дедалі більше чоловіків і жінок віддають перевагу незареєстрованому подружньому життю – «фактичному шлюбу», в такий спосіб не обмежуючи своєї свободи. «Громадянський», «цивільний», «фактичний», «фактичні шлюбні відносини» – як тільки люди не іменують ці відносини, хоча чинне законодавство, зокрема Сімейний кодекс України, не містить жодного з них. На науковому рівні дослідженню питання фактичних шлюбних відносин присвячено роботи вчених І. Апопій, І. Жилінкової, В. Махінчука, З. Ромовської, С. Фурси, Ю. Червоного та інших. Але почнемо з історичних аспектів.

За змістом згаданого джерела зареєстрований шлюб називався «громадянським». Очевидно, перекладаючи цю назву українською мовою, слід було б ужити термін «цивільний». Однак через неправильний переклад зазначеного поняття з російської виник новий вислів – «громадянський шлюб». Більше того, враховуючи, що до революції визнавали лише церковні подружні союзи, а громадянські були неприпустимими, то й після 1917 року люди за звичкою вживали термін «громадянський», маючи на увазі фактичні шлюбні відносини.

Отже, «громадянський» не слід плутати з «фактичним». Нині поняття фактичних шлюбних відносин поширилося на ті сімейні союзи, яких не визнає не лише церква, а й держава. Маємо на увазі те, що виникнення спільного бажання чоловіка й жінки – це тільки перший крок на шляху до становлення законного шлюбу. Для його укладення додатково потрібно виконати низку умов, дотриматися встановленого спеціального порядку та здійснити державну реєстрацію. [5] Навіть прийнятий 2002 року Сімейний кодекс України (далі СКУ) не дав конкретних відповідей на спірні питання у цій сфері. Однак у цьому нормативному акті з'явився новий вислів – «жінка й чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою». До того ж ст. 74 СКУ хоч і не повною мірою, але все ж таки намагається прирівняти «фактичний» союз до зареєстрованого, схожі намагання простежуються також у ст. 91 СКУ. Так, ч. 2 ст. 3, ст. 74 СКУ нібито закріплюють на законодавчому рівні можливість існування таких відносин, але положення інших статей (21 (ч. 2), 27 СКУ) суперечать цьому. Якщо докладно проаналізувати статтю 27 СКУ, то можна впевнитися, що законодавець зводить нанівець значення «фактичного шлюбу». Виходячи з реалій життя, варто зупинитися на особливостях, пов'язаних із проживанням жінки й чоловіка без реєстрації подружнього союзу, насамперед тих, що стосуються народження дитини, розподілу майна, спадщини [4, с. 83].

Питання, пов'язані з народженням дитини, регулюються передусім ст. 125, 142, 180 СКУ.

Відповідно до ст. 142 СКУ діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків незалежно від того, чи перебували ті у шлюбі між собою. Тому можна робити висновок, що в усякому разі їхні права є захищеними. Відсутність реєстрації шлюбу стає на заваді спільному усиновленню фактичним подружжям однієї і тієї ж дитини (ч. 4 ст. 211 СКУ).

Якщо чоловік і жінка, які перебувають у «фактичному шлюбі», вирішили «розлучитися» (припинити спільне проживання і ведення спільного господарства), права їхньої спільної дитини не повинні обмежуватися. Чинне законодавство передбачає можливість отримання аліментів і в разі перебування

в зареєстрованому шлюбі (ст. 75 СКУ), і в разі фактичних шлюбних відносин (статті 76, 91 СКУ).

Регулювання сімейних відносин здійснюється з метою зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки, забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку [3]. На сьогоднішній день такі відносини між чоловіком та жінкою прийнято називати «фактичним шлюбом», вони мають відповідати таким критеріям:

- 1) особи проживають разом;
- 2) ведуть спільне господарство;
- 3) не зареєстрували свої відносини в органах державної влади.

Проблеми, пов'язані з існуванням фактичних шлюбних відносин існують досить давно.

З кожним роком все більша кількість юристів досліджують дане питання. З прийняттям 10 січня 2002 року СКУ було вирішено деякі питання, пов'язані з існуванням «фактичних шлюбів», проте повністю не внесло ясності у вирішення даної проблеми.

СКУ визнає осіб, що проживають у фактичних шлюбних відносинах, сім'єю. Проте виникає проблема у випадку, коли чоловік (жінка) проживає з особою у «фактичному шлюбі» одночасно також перебуває у зареєстрованому шлюбі з іншою особою. Адже подружжя вважається сім'єю навіть тоді, коли вони проживають окремо. Тоді можна зробити висновок, що «фактичні дружина (чоловік)» з такою особою не можуть вважатися сім'єю.

При цьому необхідно зазначити, що фактичні шлюбні відносини не прирівнюються до зареєстрованого шлюбу та не визнаються шлюбом взагалі, бо шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Як зазначається у ч. 2 ст. 21 СКУ

проживання однією сім'єю не є підставою для виникнення у осіб прав та обов'язків подружжя. [1]

Таким чином, вибір реєструвати шлюб чи ні є суто індивідуальним. Кожен сам вирішує як буде краще для нього. Сім'я створена на основі «фактичного шлюбу» виконує ті самі функції. Це насамперед обумовлено необхідністю захисту прав дітей. Проте прирівняння «фактичного шлюбу» до зареєстрованого є недопустимим, бо в такому випадку буде втрачатись будь-який сенс реєстрації шлюбу. Звісно, реєстрація шлюбу не захистить Вас від можливості розлучення, проте все ж таки штамп у паспорті збільшує відповідальність осіб та ступінь захищеності їх прав та інтересів та дітей.

Список використаних джерел

1. Апопій І. В. Обмеження майнових прав осіб, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах. *Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича*: Зб. наук. праць Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2008. С. 32–35.
2. Митрофанова О. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин. *Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика*. МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. 2008. № 7/8. С. 82–86.
3. Грічук О. Проблеми поняття «фактичний шлюб» та «конкубінатний договір» в Україні. *Підприємництво, господарство і право: Науково-практичний, господарсько-правовий журнал*. Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та ін. 2007. № 6. С. 62–65.
4. Овчатова-Редько А. Походження «фактичного шлюбу». Овчатова-Редько А. *Актуальні проблеми держави і права*: Збірник наукових праць. Одеса: Юридична література. 2007. Вип. 33.
5. Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки (колектив авторів) / за ред. С. І. Пирожкова. Київ : Ін-т демографії та соц. дослідж. НАНУ, Держкомстат України, 2003. 321 с.

Милосердов Антон Борисович
начальник відділу боротьби зі злочинами
пов'язаними з торгівлею людьми
Головного управління Національної
поліції в Чернігівській області

ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Намагання гармонізувати цивільне право в рамках права ЄС все ще має на сьогоднішній день вигляд фрагментарної гармонізації з метою усунення

колізій в правовому полі. По суті, такий стан речей є варіантом проміжним, адже для повної гармонізації законодавство треба багато часу, оскільки це складний процес. Гармонізація цивільного законодавства України до стандартів ЄС є на сьогоднішній день необхідністю, але при цьому слід пам'ятати, що практичні процеси змін мають ґрунтуватись на теоретично-методологічних основах, за для чого необхідно з'ясувати сутність цивільно-правових відносин.

В спеціальній літературі розглядом даної теми займались такі дослідники як Азімов Ч. Н., Бірюков І. А., Бойко М. Д., Гонгало Р. Ф., Дзери О. В., Ігнатенко В. М., Заїка Ю. А., Кузнєцова Н. С., Малявко О. М., Саніахметова Н. О., Сібільов М. М., Хазін М. А., Харитонов Є. О., Червоний Ю. С., Шевченко Я. М. та інші.

На початку, відзначимо, що цивільно-правові відносини – врегульовані нормами цивільного права майнові та особисті немайнові відносини, учасники яких виступають юридична рівними носіями прав та обов'язків.

Аналіз статей Цивільного кодексу України зазначені, показує, що відносини виникають у державних, кооперативних та інших громадських організацій між собою; громадян із державними, кооперативними та іншими громадськими організаціями; громадян між собою.

Цивільне правове відношення становить складну правову категорію, що складається з трьох обов'язкових елементів: суб'єктів, об'єкта, змісту.

Поняття правовідносини є одним з основних і одним з найскладніших в юридичній науці. У зв'язку з цим заслуговує уваги зауваження філософа Л. А. Мусаєляна, який відзначає, що природа правових відносин, їх онтологічний статус і сутнісна відмінність від всіх інших суспільних відносин є, як видається, «вузьким місцем» сучасної юриспруденції» [1, с. 195]. У теорії права склалися різні концепції правовідношення, які можна звести до трьох основних. Перша група науковців зводить суть правовідносин до суспільних відносин, врегульованих нормами відповідної галузі права [2, с. 100; 3, с. 111].

Друга концепція зводить правовідношення до зв'язку між його суб'єктами, що проявляється в існуванні взаємних суб'єктивних прав і

юридичних обов'язків [4, с. 330; 5, с. 220]. Треті вчені з'єднують зазначені визначення правовідносин і приходять до висновку, що правовідношенням є врегульоване правовими нормами суспільне відношення, котре виникає у певній сфері і характеризується наявністю взаємних прав і обов'язків, що охороняються державою. Кожна з цих позицій має свої переваги та недоліки.

Так, зведення суті правовідносин до врегульованих нормами права суспільних відносин не дозволяє обґрунтувати існування правовідносин у межах публічного і процесуального права. Якщо щодо сімейних відносин не буде великою помилкою вважати правовідносинами ті з них, які врегульовані нормами права, то таке визначення стосовно процесуальних правовідносин звучить явно натягнуто, бо стає підґрунтям для можливості визнання існування певних взаємин у сфері кримінального (цивільно-процесуального, господарсько-процесуального тощо) судочинства, які не врегульовані нормами права. А таких, як відомо, не буває. Тому можна зробити висновок, що усі зазначені визначення правовідносини мають право на існування і продовжують зберігати свою цінність.

Слід відзначити, що цивільне правовідношення може виникати як за волею учасників, так і поза нею.

Крім названих особливостей цивільних правовідносин можна виділити такі: широке коло їх суб'єктів (ними можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади); множинність об'єктів (речі, послуги, інформація, результати інтелектуальної діяльності, особисті немайнові блага); можливість безпосереднього встановлення змісту цивільного правовідношення самими його суб'єктами за їхньою згодою (інші правовідносини виникають тільки на підставі відповідної законодавчої норми, в якій прямо зазначено можливість і підстави виникнення правовідносин).

Складовими частинами (елементами) цивільного правовідношення є: суб'єкти, об'єкти, зміст. У цьому параграфі розглянемо лише один з елементів – зміст. Питання, пов'язані з суб'єктами і об'єктами цивільних правовідносин, буде висвітлено в наступних главах підручника [6, с. 143].

Тому можна зробити висновок, що усі зазначені визначення правовідносини мають право на існування і продовжують зберігати свою цінність. При цьому визначення правовідношення як зв'язку між суб'єктами правовідносин, що виявляється в існуванні взаємних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, мабуть, є найбільш прийнятним. Таке визначення дозволяє виявити сутність правовідносин, яка проявляється в юридичному зв'язку між його суб'єктами з приводу об'єкта, що виражається в його змісті. Цей юридичний зв'язок встановлюється щодо кожного об'єкта правовідношення, причому цей зв'язок під впливом певних юридичних фактів може або змінюватися (і тоді мова піде про зміну правовідношення) або ж припинятися (у цьому випадку мова йтиме про припинення правовідношення). Не слід забувати й про те, що правовідношення у своєму розвитку може проходити не лише два загальні етапи його виникнення і припинення (простий тип розвитку фактичної основи всередині правовідношення), а і три: виникнення, зміну та припинення (складний тип розвитку фактичної основи всередині правовідношення). Таким чином, проведений системний аналіз оправдовує доцільність актуальності вибраної теми, а також дає змогу стверджувати, що відмінності врегульованих нормами цивільного права правових відносин визначаються методом цивільно-правового регулювання і втілюються головно у законодавчому визначенні особливостей: правового статусу суб'єктів цивільного права, підстав виникнення цивільних правовідносин, правового режиму об'єктів цивільного права і механізму захисту цивільних прав та інтересів.

Саме сукупний вплив згаданих чинників і визначає зміст суб'єктивних цивільних прав і обов'язків учасників конкретних цивільних правовідносин. Враховуючи зазначене, цивільні правовідносини можна охарактеризувати як опосередкований нормами об'єктивного цивільного права соціальний зв'язок між суб'єктами цивільного права, що встановлюється на визначених законом підставах з метою задоволення інтересів учасників цивільних відносин у певних матеріальних або нематеріальних (зумовлює виникнення у них

суб'єктивних цивільних прав і обов'язків, можливість яких забезпечується належним правовим механізмом захисту суб'єктивних цивільних прав.

Список використаних джерел

1. Мусаелян Л. А. Рецензия на книгу А. С. Бондарева «Правовая антикультура в правовом пространстве общества» (Пермь, 2006. 192 с.). *Ленинградский юридический журнал*. 2007. № 3. С. 191–198.
2. Д'ячкова Н.А. До питання щодо можливості зміни правовідношення. *Проблеми цивільного права та процесу*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, 27 трав. 2016 р. Харків : ХНУВС, 2016. С. 100–103.
3. Крассов О. И. Земельное право: учебник. Москва: Юристь, 2000. 624 с.
4. Алексеев С. С. Общая теория права: ученик, 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Велби ; Проспект, 2008. 565 с.
5. Теория государства и права: учебник / отв. ред. В. Д. Перевалов. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2009. 496 с.
7. Цивільне право України: Загальна частина / за ред. професорів І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. Київ: Алерта, 2014. 510 с.

Мірошниченко Оксана Миколаївна
кандидат психологічних наук, доцент,
начальник кафедри психології Академії
Державної пенітенціарної служби

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМИ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ

Більшість юристів заперечує можливість корінної зміни психології людини, а психологи і педагоги, навпаки, обґрунтовують реальність можливостей позитивної зміни особистості засуджених (А. Г. Ковальов, 1968; Л. А. Висотіна, 1977; М. П. Стурова, 1991 та ін.) [4]. Тому виявлення закономірностей і механізмів виправлення різних категорій засуджених є предметом широкого кола досліджень, що проводяться сьогодні за кордоном і в Україні. Досвід вітчизняної пенітенціарної практики з неповнолітніми злочинцями служить підтвердженням можливостей їх виправлення в особливих умовах, шляхом про соціальноорганізованого пенітенціарного середовища (А. Я. Герда, А. С. Макаренко та ін.).

Автори доводять, що у неповнолітніх засуджених, під впливом просоціальноорганізованого середовища, успішно формувалася позитивна спрямованість (ціннісні орієнтації, переконання, життєві плани, сенс життя), воля, наполегливість, витримка, цілеспрямованість, дисциплінованість засуджених та ін. (В. Г. Деєв, А. І. Ушатіков, 1978) [2, с.10]. Податливість виправленню дорослої людини значно менша.

Радянські дослідники А. Д. Глотчкін і В. Ф. Пірожков пов'язують успішність виправлення з суб'єктивними і об'єктивними чинниками, їх сприятливістю, психофізіологічними, індивідуально-психологічними, кримінально-моральними, соціально-психологічними, віковими чинниками, подоланням помилкових поглядів (переконань) [8,с.14].

На думку В. І. Серова виправлення вимагає подолання психологічних бар'єрів, врахування механізмів психологічного захисту. На думку В. А. Елеонського, Ю. М. Антоняна, М. И. Єнікєєва виправлення вимагає досягнення правильного сприйняття покарання засудженим, у якості формування установки «каяття». Визнання провини припускає щире каяття. Показником виправлення і ресоціалізації засудженого, на думку В. Ф. Пірожкова, являється якраз повинною [8, с.24].

В умовах реформування кримінально-виконавчої системи України, де заходи по дотриманню прав особистості засудженого і посиленню безпеки в установах виконання покарань розглядаються як пріоритетні, особливої актуальності набуває створення системи виховних і оперативно-режимних заходів, що підвищують психологічну дію на засуджених, з метою спонукання їх до каяття та участі у виправних програмах (Б. Б. Козак, 2000; Н. П. Барабанов, 2001) [9].

Програмно-цільовий підхід це основний шлях роботи з ув'язненими за кордоном. Розроблені: трудові, освітні, релігійні, психотерапевтичні, навчальні; соціально-реабілітаційні програми реабілітації засуджених. Соціально-терапевтичний підхід у роботі із засудженими закріпився в пенітенціарній системі низки європейських країн (Данія, Нідерланди, Німеччина та ін.), де

спеціальні терапевтичні заходи, соціальна допомога і надання заслужених пільг забезпечують передусім ресоціалізацію ув'язнених і підготовку їх до звільнення (К. Р. Rotthaus, 1971; F. Lösel, 1987; R. Egg, 1990 та ін.). Програма, що призначена для засуджених, які бажають швидше вийти на свободу має назву «Сім пунктів». Кожен пункт програми змушує засудженого оцінити свої можливості, обов'язки та вірогідність повернення назад у тюрму [7, с.67-117].

У вітчизняній пенітенціарній практиці програмно-цільовий підхід активно розвивається в останні двадцять років. Традиційно програма виправлення засуджених складається з ряду розділів, що передбачають:

- 1) мету виправлення (ресоціалізації, реабілітації);
- 2) об'єкт виправлення (особа або група засуджених);
- 3) засоби психодіагностики;
- 4) психотехнології корекції поведінки;
- 5) результати виправлення і їх можливий вплив на постпенітенціарний період.

У рамках реформування кримінально-виконавчої служби України і розвитку в ній психологічної служби, росте затребуваність програмно-цільового підходу у роботі із засудженими, а тому на основі психологічної концепції «побічного виправлення особистості засудженого» обґрунтована необхідність створення багатопланового комплексу індивідуальних програм, які сприяють задоволенню основних потреб засуджених і задіють різнорівневі механізми просоціальної зміни особистості, що знаходиться в місцях позбавлення волі. За наявності у засуджених адиктивних залежностей (наркотичної, алкогольної та ін.) індивідуальні програми передбачають реабілітаційну діяльність, участь їх у спеціальних медико-профілактичних курсах і тренінгах по здоровому способу життя.

До групових програм належать програми виправної (психокорекційної) дії на засуджених в період відбування кримінального покарання, підготовки їх до звільнення і життя на волі (А. С. Новоселова, 1980; А. В. Пищелко, 1992; М. Г. Дебольський, 1994; В. Г. Стуканов, 1999; Н. С. Фомін, 1999) [1,с.10; 6,

с.12]. Ще одна форма групової підготовки (тренування) засуджених для отримання навичок в рішенні соціальні і особистих проблем, це соціально-психологічний тренінг із засудженими. Основна мета соціально-психологічного тренінгу – це підготовка засуджених до законослухняного способу життя на волі.

Програми когнітивно-поведінкової психокорекції засуджених належать до числа найбільш ефективних способів психологічного впливу на засуджених. Основними елементами його являються: конструктивна та інтерактивна позиція; використання схем; провідна роль емоцій; значення психотерапевтичних стосунків, особливо стосунків співпраці; роль минулого; сімейний і соціокультурний вплив; необхідність обліку фактору переносу; навчання засуджених навичкам попередження рецидивів.

Отже, програмно-цільовий підхід, який сьогодні активно використовується у роботі з засудженими, використання психокорекційних програм зі зниження агресії, зменшення шкоди, навичок просоціального моделювання тощо є досить ефективним з практичної точки зору, та дозволяє спрямувати особистість засудженого на шлях виправлення та підготувати його до законослухняного способу життя на волі, що в свою чергу дозволяє попередити рецидив скоєння злочинів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Дебольский М. Г. Проведение социально-психологических тренингов в уголовно-исполнительной системе. Москва: Академия, 1996. 88 с.
2. Деев В. Г. Психодиагностика осужденных / Деев В. Г., Ушатиков А. И. Рязань, 1991. 117 с.
3. История зарубежной юридической психологии в XX в. *Энциклопедия юридической психологии*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 217 с.
4. Ковалев А. Г. Психологические основы исправления правонарушителя. Москва: Юрид. лит, 1968. 307 с.
5. Ковалев О.Г., Ушатиков А. И., Деев В.Г. Криминальная психология. Курс лекций. Рязань, 1996. 117 с.
6. Новоселова А. С. Психолого-педагогические основы взаимодействия убеждения и внушения как условие ресоциализации личности осужденных: Теория и технология. Москва: ПРИ, 2001. 243 с.
7. Организация работы психологической службы пенитенциарных учреждений ФРГ: учеб. пособие / Морозов В. М., Дебольский М. Г., Ковалев О. Г., Морозов А. М., Хачатурян С. Д. Владимир, 2000. 360 с.
8. Пирожков В. Ф. Криминальная психология. Психология подростковой преступности. Кн. 1. Москва, 1998. 304 с.

9. Ушатиков А. И., Казак Б. Б. Психология основных средств исправления и ресоциализации осужденных. Рязань: Академия права и управления, 2000. 217 с.

Могиленець Аліна Михайлівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ ЗГІДНО СТ. 368-2 КК УКРАЇНИ

Незаконне збагачення є найбільш небезпечною формою корупції, і вже не є негативним фактором в діяльності службових і посадових осіб, а навпаки, це є можливістю «заплатити за послуги», прискорити та полегшити шлях для вирішення питань. Через призму кримінальних правовідносин, незаконне збагачення, надання неправомірної вигоди або підкуп особи становиться способом ухилення від кримінальної відповідальності, обрання більш меншого кримінального покарання, зміну рішення на користь певної особи, що породжує безкарність злочинних діянь і призводить до зниження довіри та авторитету правоохоронних органів і формування правого нігілізму. Під незаконним збагаченням розуміють одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам. Так само Кримінальний кодекс України в примітці до ст. 364-1 дає визначення неправомірної вигоди: неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних підстав.

В справах про корупційні правопорушення існують певні особливості, що включають такі справи до ряду посадових злочинів. Наприклад суб'єктом відповідальності за такі злочини, в тому числі і незаконного збагачення є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням

організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, посадові особи та працівники юридичних осіб.

Відповідно до ст. 19 Конституції України посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами нашої держави. Від реалізації цього положення значною мірою залежить правильна діяльність державного апарату, функціонування підприємств, установ та організації усіх форм власності, своєчасне і справедливе вирішення соціальних проблем, забезпечення реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб.

Аналізуючи предмет незаконного збагачення ряд науковців зазначають, що таким предметом можуть бути грошові кошти або інше майно, а також переваги, пільги чи послуги лише матеріального характеру.

Суб'єкт злочину незаконного збагачення - спеціальний: лише службова особа публічного права.

Близькі родичі службової особи, яким передається неправомірна вигода, відповідальності за ст. 368-2 КК не несуть.

Суб'єктивна сторона незаконного збагачення характеризується прямим умислом та наявністю корисливих мотивів. При незаконному збагаченні у формі передачі неправомірної вигоди безпосередньо близьким родичам, службова особа також усвідомлює, що така вигода передається саме їм і бажає, щоб це відбулося. Якщо близькі родичі заздалегідь службовій особі одержати неправомірну вигоду від неї, та отримали її, їх дії слід кваліфікувати за ч. 5 ст. 27 та за відповідною частиною ст. 368-2 КК України. Але якщо близькі родичі нічого не знали про те, що службова особа передає їм неправомірну вигоду, кримінальна відповідальність виключається.

Також суб'єктивна сторона незаконного збагачення характеризується психічним ставленням службової особи до вчиненого нею діяння, при цьому вина залежить від поєднання інтелектуального та вольового моментів.

Зміст інтелектуальних елементів прямого умислу суб'єкта злочину, передбаченого ст. 368-2 КК України, характеризується усвідомленням всіх необхідних об'єктивних ознак незаконного збагачення. У зв'язку із цим умислом особа, яка одержує неправомірну вигоду, охоплює те, що: 1) предмети, які одержуються, чи послуги, які приймаються, мають майновий характер; 2) їх одержання чи передача є незаконними (законні підстави їх набуття відсутні), а тому подальша їх передача близьким родичам відповідно також; 3) особа передбачала, що такі дії завдають шкоди змісту правильної (відповідно до норм закону) роботи державного апарату і апарату органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних унітарних підприємств, установ чи організацій або створюють загрозу настання такої шкоди, але незважаючи на це, бажала вчиняти такі дії.

Таким чином, суб'єкт злочину передбаченого ст. 368-2 КК України, усвідомлює, що одержує саме неправомірну вигоду без законних на те підстав. Не буде існувати складу незаконного збагачення у тому випадку, коли особа помилково вважає, що одержання неправомірної вигоди здійснюється правомірно. Також службова особа не може нести кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, якщо одержання винагороди є законним чи вона вважає його законним. Наприклад, одержання службовою особою грошей у борг. Слід врахувати специфічність суб'єкта і сферу його діяльності. Службова особа володіє спеціальними знаннями, що дозволяють їй розуміти протиправність ряду своїх дій, а також те, що джерела одержання матеріальної винагороди (неправомірної вигоди) не ґрунтуються на законі або прямо заборонені останнім. Вона достовірно знає, що у вітчизняному, як і в міжнародному законодавстві міститься заборона службовій особі займатися підприємницькою діяльністю (крім випадків, передбачених законом), одержувати дарунки (пожертви) тощо. Проблеми сьогодення, що стосуються корумпованості суспільства є найчисельнішими і найшкідливішими для розбудови української держави і встановлення європейських стандартів. Неймовірними темпами зростає кількість зареєстрованих проваджень за

злочини у сфері службової діяльності, а саме за отримання неправомірної вигоди, підкуп службової особи і інші корупційні злочини передбачені

Особливою частиною КК України. Злочини, що охоплюються поняттям отримання неправомірної вигоди, чи підкуп особи, є найнебезпечнішими посадовими злочинами. Вони руйнують економічну стабільність, підривають авторитет державного апарату, підприємства, установи чи організації, комерційної чи підприємницької структури, дискредитують діяльність правоохоронних, судових та інших державних органів і руйнують моральні підвали суспільства і держави. Тому заходи попередження, запобігання і протидії корупції і іншим посадовим злочинам пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди повинні бути передовими в діяльності законодавчих, правоохоронних і судових органах України.

Ніщимна Світлана Олексіївна

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби України

Кубрак Тетяна Олександрівна

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Не дивлячись на те, що існує велика кількість наукових праць стосовно класифікації державного боргу, дослідження та розгляд питань стосовно підстав виникнення його класифікації ще й досі привертають увагу науковців у галузі юриспруденції.

Досить вагомий внесок у дослідження проблем державного боргу зробили Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький, Н. І. Хімічева, О. А. Музика-Стефанчук, О. П. Гетманець, П. Н. Говенко, І. Б. Заверуха, А. С. Кравченко,

Л. В. Кузнецов, В. І. Мироненко, С. І. Пахомов, В. А. Пятіна, Т. А. Терзі, І. Н. Пахомов та інші.

Проблема державного боргу є однією з визначальних для функціонування держави, бо боргові зобов'язання значно впливають на її розвиток та виконання нею своїх функцій. Однак, досі у фінансово-правовій науці недостатньо приділено уваги визначенню класифікації державного боргу.

Наприклад, такі дослідники, як Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький класифікують державний борг за різними критеріями:

- 1) залежно від терміну дії (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий);
- 2) за територіальністю (зовнішній та внутрішній державний борг);
- 3) за сукупністю боргових зобов'язань (капітальний та поточний);
- 4) за суб'єктами (державний і муніципальний) [2].

Н. І. Хімічева характеризує державний борг як матеріальну категорію та поділяє його на капітальний (загальна сума заборгованості держави з непогашеними борговими зобов'язаннями й невикладеними за ними відсотками) та поточний (сума витрат держави за всіма борговими зобов'язаннями, термін погашення яких вже настав) [3, с. 450].

О. А. Музика-Стефанчук зазначає такі підстави для класифікації, як: за видом кредитора (банківський, фірмовий); за формою надання (валютний товарний); за ціллю використання (інвестиційний, неінвестиційний); за умовою надання (пільговий, високо процентний, компенсаційний); за строком надання позичкових коштів (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий); зобов'язання держави стосовно фізичних і юридичних осіб (внутрішній державний борг); щодо іноземних держав, іноземних громадян та юридичних осіб, міжнародних фінансових організацій (зовнішній державний борг) [4, с.156].

О. П. Гетманець розкриває поняття державної позики та класифікує її за такими ознаками:

1) за термінами дії (боргові зобов'язання короткострокові – до 1 року, середньострокові – від 1 до 5 років, довгострокові – від 5 до 30 років, тобто усі боргові зобов'язання погашаються в терміни, визначені конкретними умовами позики, але не можуть перевищувати 30 років);

2) за правом емісії (діляться на ті, що випускаються центральним урядом, урядами адміністративно-територіальних утворень і органами місцевого самоврядування, якщо це передбачено законом);

3) за ознакою суб'єктів (реалізовані тільки серед населення);

4) реалізовані тільки серед юридичних осіб; реалізовані як серед юридичних осіб, так і серед населення);

5) за формою виплати доходів (процентно-виграшні, де власники боргових зобов'язань процентної позики отримують твердий дохід щорічно шляхом оплати купонів або один раз при погашенні позики шляхом зарахування відсотка до нарахованого номіналу цінних паперів, без щорічних виплат);

6) виграшні, де одержувач одержує дохід у формі виграшу в момент погашення облігації, може виплачуватися тільки по тих облігаціях, які потрапили в тиражі виграшів, а бувають позики безпрограшні, які зараз в Україні не випускаються;

7) безпроцентні (цільові) позики передбачають виплату доходів утримувачам облігацій або гарантують отримання відповідного товару, попит на який у момент випуску позики не задовольняється);

8) за методами розміщення (добровільні, розміщені по підписці і примусові);

9) за формою (облігаційні, пропонують емісію цінних паперів; безоблігаційні, оформляються підписанням угоди, договорів, а також шляхом записів у боргових книгах і видачею особливих зобов'язань);

10) за термінами погашення (короткострокові – термін погашення до 1 року; середньострокові – до 5 років; довгострокові – понад 5 років) [5].

П. Н. Говенко, А. С. Кравченко, Л. В. Кузнецов, В. І. Мироненко, С. І. Пахомов, В. А. Пятіна, Т. А. Терзі, І. Н. Пахомов також поділяють державний борг на внутрішній та зовнішній, але в той же час вони звертають велику увагу на поняття державного кредиту і класифікують його залежно від статусу позичальника (централізований – цінні папери випускає уряд; децентралізований кредит – місцеві органи влади), залежно від сфери боргових зобов'язань (внутрішні позики – розміщуються в державі; зовнішні позики – розміщуються за кордоном), залежно від термінів погашення державою боргових зобов'язань (короткострокові позики (поточні) – до одного року; середньострокові позики – від 1 до 5 років; довгострокові позики – понад 5 років); за видами прибутковості (процентні – власники державних цінних паперів отримують дохід, з розрахунку визначених, як правило, фіксованих відсотків річних; безпроцентні (дисконтні) – цінні папери реалізуються за ціною нижче за їх номінальну вартість, різниця між ціною придбання і номінальної вартістю у момент погашення, складаючи дохід; виграшні позики – власники цінних паперів отримують дохід за умови включення даного номера облігації у виграшний тираж погашення) [6].

Отже, проаналізувавши вище вказані дослідження, можна зробити висновок, що переважна більшість науковців до класифікації державного боргу включає поділ на зовнішній та внутрішній державний борг. Проте, вчені розширюють підстави класифікації та виділяють інші види.

Однак, поряд з цим, не менш важливої уваги заслуговують питання, що стосуються саме нормативно-правового закріплення видів державного боргу, адже це, на нашу думку, є досить важливим чинником для практичного здійснення державою своїх функцій.

Також, на нашу думку, при розгляді категорії державного боргу доцільно взяти до уваги той аспект, що після набуття Україною незалежності та самостійності, існування державного боргу, механізм його виникнення та функціонування, а також їх детальне дослідження є дуже важливим. Загалом, державний борг України за суб'єктивними чинниками поділяється на

державний та місцевий (муніципальний), які в свою чергу також поділяються на, перераховані вище, множинні підвиди. На підставі представлених досліджень, можна говорити про те, що в основі такої класифікації лежить принцип територіальності. Крім того, особливу увагу слід звернути на те, що при залученні державою необхідних додаткових фінансових ресурсів задля забезпечення власних потреб, поступово відбувається накопичення та зростання заборгованості як внутрішньої, так і зовнішньої (заборгованості перед іноземними кредиторами).

Даний процес призводить до зростання зовнішнього та внутрішнього боргу держави, а всі підвиди державного боргу певним чином походять від них. Тому, проблемі державного боргу необхідно приділяти якомога більше уваги, проводити теоретичні та практичні дослідження, знаходити шляхи регулювання такою заборгованістю та закріпити їх на нормативно-правовому рівні.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна говорити про необхідність визначення та нормативно-правового закріплення категорії «державний борг» з точки зору науки та практичної юриспруденції.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 01.10.17).
2. Фінансове право України : підручник / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький ; за ред. М. П. Кучерявенка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 320 с.
3. Финансовое право: учебник / Отв. ред. Н.И. Химичева. 2-е изд., переизд. и доп. Москва: Юрист, 2002. 600 с.
4. Музика-Стефанчук О. А. Фінансове право України. Київ: Атіка, 2007. 264 с.
5. Фінансове право: підручник / відп. ред. О. П. Гетманець. Харків: Еспада, 2008. 416 с.
6. Пахомов І. Н. Фінансове право. Харків: Одіссей, 2007. 328 с.
7. Заверуха І.Б. Правові проблеми класифікації державного боргу / Право України, 2007. № 3. С. 51–55.
8. Терещенко В. Л. Державний борг України: сутність, соціально-економічні наслідки, перспективи оптимізації. Економіка і регіон, № 4 (31). 2011. С. 59–62.

Ніщимна Світлана Олексіївна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

Макієнко Аліна Анатоліївна

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Не зважаючи на наявність значної кількості наукових праць, проблеми юридичної відповідальності привертають увагу науковців і не лише теоретиків, але й представників галузевих юридичних наук.

Важливий внесок у дослідження проблем фінансово-правової відповідальності зробили такі вчені як Л. К. Воронова, О. П. Гетманець, А. Й. Іванський, М. П. Кучерявенко, Т. А. Латковська, А. О. Монаєнко, В. П. Нагребельний, О. П. Орлюк, Л. А. Савченко, М. В. Старинський, В. Д. Чернадчук. Саме в працях цих науковців містяться основні концептуальні положення щодо фінансово-правової відповідальності за порушення валютного законодавства.

Юридична відповідальність – поняття теоретичне, тому його складно закріпити нормативно. У зв'язку з цим не припиняються дискусії науковців щодо його змісту. Одні науковці трактують юридичну відповідальність як реалізацію санкції правової норми, інші включають у неї ще й кваліфікацію правопорушення та гарантії досягнення об'єктивної істини.

Науковець С. М. Братусь писав, що юридичній відповідальності невластива каральна функція, оскільки юридична відповідальність – це той же обов'язок, що примусово має бути виконаний, якщо особа, на яку покладається цей обов'язок, не виконує його добровільно [1, с. 6]. Деякі види юридичної

відповідальності мають каральний характер – це кримінально-правова, адміністративна і нарешті фінансова відповідальність. В юридичній літературі звертається увага на те, що термін «відповідальність» вживається не лише в негативному, але й у позитивному значенні. Так, зокрема, А. О. Монаєнко зазначає, що норми фінансового права, як і інші норми права, є різновидом соціальних норм, тому фінансово-правова відповідальність реалізується удвох формах: позитивна (добровільна) і негативна (державно-примусова) [2, с. 119].

У подальшому науковець слушно акцентує увагу на тому, що позитивний аспект фінансово-правової відповідальності – це забезпечений державою фінансово-правовий обов'язок суб'єктів зотримання приписів норм фінансового права, який реалізується у фінансово-правомірній поведінці, що має наслідком хвалення та заохочення. Негативний аспект фінансової відповідальності – це обов'язок правопорушника, що виникає з юридичного факту фінансового правопорушення, зазнати осуді обмеження майнового, немайнового або організаційного характеру, реалізується в охоронних правовідносинах фінансової відповідальності.

Ознаки негативного аспекту фінансово-правової відповідальності:

- виникає у вигляді нового обов'язку з юридичного факту фінансового правопорушення;
- володіє формальною визначеністю, чіткістю та деталізованістю;
- реалізується в охоронних правовідносинах фінансово-правової відповідальності;
- пов'язаний з державно-владною діяльністю фінансових органів, з фінансово-правовим примусом;
- призводить до несприятливих наслідків, передбачених у санкціях норм фінансового права;
- володіє процесуальною формою здійснення [2, с. 120].

На нашу думку, поняття «позитивної відповідальності» в теорії фінансового права дається на противагу «негативній відповідальності», тому якщо «негативна відповідальність» – це результат правопорушення в

ретроспективному плані, то «позитивна відповідальність» збігається з поняттям юридичного обов'язку.

В юридичній науці поширеною є точка зору, згідно з якою, юридична відповідальність – це реакція держави на правопорушення. Така реакція може нести в собі не лише відновлення порушених прав і примус виконати обов'язок, але й каральні заходи впливу на суб'єкт правопорушення для недопущення рецидиву.

Деякі вчені в галузі фінансового права відстоюють позицію, відповідно до якої, фінансово-правова відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності.

Науковець Н. А. Сатарова не ставить під сумнів самостійність фінансової відповідальності, відзначаючи її особливу правову природу, відмінну від адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності.

Російські вчені-юристи М. В. Карасьова, Ю. О. Крохіна визначають фінансово-правову відповідальність як застосування до порушників у встановленому законодавством порядку фінансово-правових норм, які регламентують особливі заходи державного примусу – фінансові санкції, що пов'язані з додатковими обтяженнями майнового характеру [3, с. 36; 4, с. 89].

Натомість Л. А. Савченко звертає більшу увагу на тому, що фінансово-правова відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка виражається у застосуванні до правопорушника уповноваженими на те державними органами фінансово-правових норм – заходів державного примусу [5, с. 65].

Ми поділяємо думку про визнання фінансово-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності та вважаємо за потрібне проаналізувати

наукові погляди щодо ознак фінансової відповідальності, а також уточнити деякі з них. Так, Н. В. Сапожніков в обґрунтуванні відмінності фінансової відповідальності від адміністративної відповідальності диференціює їх за різними підставами [6, с. 46]:

- за функціями: основною функцією фінансової відповідальності є правопоновлення, тоді яка адміністративної – застосування каральних санкцій;
- за специфікою правовідносин: фінансова відповідальність виділяється внаслідок специфіки фінансових правовідносин, що багато в чому мають майновий характер;
- за суб'єктним складом: суб'єктом фінансових правопорушень є суб'єкт фінансової діяльності, а адміністративних правопорушень у цій сфері – посадова особа цих суб'єктів.

При цьому відзначається, що до порушника можуть бути застосовані заходи адміністративного і кримінально-правового впливу залежно від ступеня суспільної небезпеки вчиненої дії. Так, зокрема, Ю. О. Ровинський до основних ознак фінансово-правової відповідальності зараховує такі: є засобом охорони фінансового правопорядку; встановлена нормами фінансового права; підставою для притягнення є фінансове правопорушення; пов'язана із застосуванням фінансово-правових санкцій; реалізує охоронні норми фінансових правовідносин; застосовується уповноваженими суб'єктами [7, с. 368].

Таким чином, хотілося б зазначити, що фінансова відповідальність відрізняється від адміністративної перш за все метою, оскільки в останньої відсутня правопоновлювальна мета; по-друге, фактичною підставою притягнення до фінансово-правової відповідальності; по-третє, характером санкцій фінансово-правових норм; по-четверте, заходами фінансово-правової відповідальності, якими є переважно санкції, пов'язані з позбавленнями в основному майнового характеру (штраф, пеня).

В адміністративній відповідальності істотне місце посідають стягнення особистого характеру (наприклад, позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт; строками давності притягнення до фінансово-правової й адміністративної відповідальності; пом'якшувальними й обтяжливими обставинами при притягненні до фінансово-правової та адміністративної відповідальності.

Слід також зазначити, що фінансово-правова відповідальність має деякі схожі властивості з цивільно-правовою відповідальністю (майновий характер, правопоновлювальна мета), проте, незважаючи на цю схожість, ці види юридичної відповідальності не можна ототожнювати. Передусім вони відрізняються один від одного характером правовідносин, при порушенні яких настає той чи інший вид відповідальності: фінансова відповідальність належить до публічної, а цивільно-правова – до приватної відповідальності, внаслідок чого пені і штрафи мають різну правову природу. Наприклад, розмір пені в цивільному праві може бути встановлений угодою сторін, а у фінансовому праві виключно законом чи підзаконним нормативно-правовим актом України.

Ю. О. Ровинський зазначає, що обґрунтовуючи фінансово-правову відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності, слід зазначити, що основним критерієм її виділення з-поміж інших видів відповідальності є предмет правового регулювання. Фінансово-правова відповідальність має специфіку, зумовлену особливостями фінансово-правового регулювання.

По-перше, вона настає за фінансове правопорушення. У фінансовому законодавстві визначення поняття «фінансове правопорушення» немає [7, с. 387]. Відповідно до ст. 116 Бюджетного кодексу України, бюджетним правопорушенням визнається недотримання учасником бюджетного процесу встановленого цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету. По-друге, фінансово-правова відповідальність встановлена державою у фінансово-правових нормах, які є охоронними і містять у своїй структурі фінансово-правові санкції [7, с. 388].

Тому, на нашу думку, фінансова відповідальність за порушення валютного законодавства України – це юридичний обов'язок суб'єктів валютних правовідносин стосовно дотримання приписів норм валютного законодавства, що втілюються у фінансово-правомірній поведінці, що визначається фінансово-правовим примусом або заохоченням. У випадку

вчинення валютного правопорушення – фінансова відповідальність за нього являє собою обов'язок правопорушника зазнати обмеження майнового характеру, що реалізуються у вигляді відповідних фінансових санкцій.

Список використаних джерел

1. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность. Очерк истории. Москва, 1976. 198 с.
2. Монаєнко А. О. Фінансово-правова відповідальність як фундаментальний інститут фінансового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 9. С. 119–123.
2. Карасева М. В. Деньги – объекты могущественных финансовых правоотношений. *Государство и право*. 2007. № 1. С. 35–38.
3. Крохина Ю. А. Теоретические основы финансово-правовой ответственности. *Журнал российского права*. 2004. № 3. С. 86–90.
4. Савченко Л. А. Фінансове право: навч. посіб. / Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. 85 с.
5. Сапожников Н. В. Правовые проблемы ответственности в валютных правоотношениях. *Хозяйство и право*. 2001. № 12. С. 44–47.
6. Ровинський Ю. О. Державний примус у системі фінансового права України: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2011. 492 с.

Ніцимна Світлана Олексіївна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

Павлішак Роман Ярославович

слухач юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

На сьогоднішній день однією з головних передумов сталого розвитку України та забезпечення її стабільності є ефективне функціонування податкової системи.

Саме мобілізація податкових платежів до бюджету держави надає можливість органам державної влади реалізовувати внутрішню та зовнішню політику, фінансувати соціальні заходи тощо. Проте, очевидно, що позитивного ефекту можна досягти лише за умови ефективної податкової політики,

належного викладення податкового законодавства та стабільного функціонування податкової системи. Важливу роль відіграє застосування податкового кредиту, головним недоліком якого, як і для всієї податкової системи в Україні, є нестабільність законодавчого підґрунтя. Дослідження податкового кредиту неодноразово висвітлювались в роботах вітчизняних науковців В. Андрущенка, В. Вишневського, М. Дем'яненка, В. Довгалюка, Ю. Єрмоленка, І. Луніної, А. Соколовської, В. Федосова та інших.

Спираючись на численні дослідження, маємо констатувати, що податковий кредит не є сталою категорією, а його види слід розмежовувати залежно від обставин, наприклад, треба відокремлювати податкові зобов'язання і податковий кредит, нараховані у зв'язку з отриманням доходів і здійсненням закупівель, від податкових зобов'язань і податкового кредиту, відображених у зв'язку з отриманням і видачею авансів. Облік податку на додану вартість ведеться на окремому рахунку «Податковий кредит», де обліковуються суми податку на додану вартість, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов'язання.

Відповідно до Податкового кодексу України (далі – ПКУ), податковий кредит – це сума, на яку платник податку на додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду [3].

Податковий кредит – це кредит, який платник податків надає державі не безпосередньо, а непрямым чином – шляхом купівлі товарів в іншого платника ПДВ – продавця цих товарів, який, у свою чергу, сплачує ПДВ до бюджету в зв'язку з їх продажем.

Таким чином, у постачальника цього підприємства виникають податкові зобов'язання перед бюджетом (кредиторська заборгованість за податками), бо він у цій операції був продавцем, а у підприємства, що було в цій операції покупцем, виникає податковий кредит (дебіторська заборгованість бюджету).

Податок на додану вартість – це, по суті, податок з обороту, але з обороту останнього, а не з кожного, який трапився на кожному етапі купівлі-продажу. ПДВ – це податок на споживання, а не на дохід, а якщо висловитися точніше:

ПДВ є податком на доходи, який стягується на стадії споживання, а не на стадії отримання доходів. Юридично платниками ПДВ є продавці, фактично – останній покупець. Підприємства – платники ПДВ є лише агентами зі збирання цього податку. Таким чином, ПДВ, сплачений покупцем державі через свого постачальника, є частиною цього самого ПДВ, який цей покупець ще не взяв зі свого покупця, оскільки черговий продаж ще не відбувся, а отже, цей покупець ще не став продавцем.

Кожен покупець, якщо він не виявився останнім у ланцюгу покупців – продавців, на кожній стадії доведення товару до кінцевого споживача фактично кредитує державу і таким чином отримує право зменшити власні зобов'язання з ПДВ, що виникають у нього, як тільки він із покупця перетворюється в продавця. Внаслідок придбання у підприємства – платника ПДВ яких-небудь немонетарних активів в іншого підприємства (такого ж платника ПДВ) з'являється дебітор – у даному випадку держава в особі податкових органів, які, відповідно до чинного податкового законодавства, взяли ПДВ у цього платника податків, можна сказати, передчасно, оскільки до кінцевого споживача цей товар ще не дійшов, а простіше кажучи: взяли у нього податковий кредит на термін, тривалість якого залежить від самого кредитора, тобто поки цей кредитор держави не реалізує свій товар, до складу якого ввійдуть ті самі придбання, з яких усе почалося.

Щодо дати формування податкового кредиту на підставі рахунку за послуги, вартість яких визначається за показниками приладів обліку, для платників податку, які використовують «касовий метод» формування податкового кредиту, є дата списання коштів з банківського рахунку (видачі з каси) платника податку або дата надання інших видів компенсацій вартості таких поставлених йому послуг.

Відповідно до пункту 198.6 статті 198 ПКУ у разі, якщо платник податку не включив у відповідному звітному періоді до податкового кредиту суму податку на додану вартість на підставі отриманих податкових накладних,

zareestrovanih v ЄРПН, take pravo zberigayetsya za nim protyagom 365 kalendarsnih dniv z dati skladennya podatkovoy nakladnoy [3].

Zaznachene pravilo ne poshyryuyetsya na inshi dokumenty, pererakhovani u punkti 201.11 statti 201 PKU, yakі zgidno z normami PKU є pidstavoyu dlya formuvannya podatkovogo kredytu (zokrema na rakhunki za posluzhy, vartist' yakih viznachayetsya za pokaznykamy pryladiv obliku) [3].

Vrahovuyuchi zaznachene, yaksho platnykom PDV u periodyakh vyniknennya prava na podatkoviy kredyt ne buli vklucheni do skladu podatkovogo kredytu sumy PDV na pidstavi rakhunku za posluzhy, vartist' yakih viznachayetsya za pokaznykamy pryladiv obliku, to zaznacheni sumy podatku mozhut' buty vklucheni platnykom do skladu podatkovogo kredytu shlyakhom podannya za zvitni periody, v yakih vyniklo take pravo, utochnyuyuchy rozrakhunkiv (z urakhuvanniam strokiv davnosti, peredbachenykh statteyu 102 PKU [3]) za pravylamy, vstanovlenymy statteyu 50 PKU dlya samostiyного виправлення помилок, dopushchennykh u ranishe podaniy zvitnosti.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Податкове право: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
2. Кучерявенко М. П. Податкове право: підручник. Харків: Право, 2013. 536 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1479996970935083> (дата звернення: 03.10.2017).
4. Податкове право України: навч. посіб. / за ред. О.П. Гетманець, О.М. Шуміла. Київ: Хай-Тек Прес, 2013. 432 с.

Ніщимна Світлана Олексіївна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права
і процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

Чайковська Євгенія Вікторівна

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Досвід останніх років показує, що в умовах світової економічної кризи Пенсійний фонд України як державний орган, не справляється з покладеними на нього завданнями в повному обсязі. Така ситуація з державним пенсійним забезпеченням породжує необхідність появи та функціонування недержавного пенсійного забезпечення. За його допомогою здійснюється надання послуг не тільки у сфері додаткового пенсійного забезпечення, а й відбувається задоволення інвестиційних потреб реального сектора економіки шляхом перерозподілу вільних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та населення.

Упровадження недержавного пенсійного забезпечення є одним з основних завдань і важливих кроків реформування системи пенсійного забезпечення України.

Проблемам питанням недержавного пенсійного забезпечення та його впровадження й розвитку в Україні приділяли увагу І. Ю. Кондрат, В. А. Абрамов, А. З. Остапович, Б. О. Зайчук, О. В. Гаряча, В. В. Басов, К. О. Костана, Р. Малий, А. Федоренко, Л. Є. Момотюк, М. Орел, Л. П. Шумна, В. І. Кравченко, М. В. Лазебна [1, с. 294].

З прийняттям Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» в Україні розпочалось формування пенсійної системи. Законом України «Про

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. передбачено створення трирівневої пенсійної системи, а саме: солідарної системи (першого рівня), обов'язкової накопичувальної системи (другого рівня) та недержавного добровільного пенсійного забезпечення (третього рівня) [2]. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні розпочався з 2004 року після набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Відповідно до норм цього закону система недержавного пенсійного забезпечення є складовою частиною системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [3]. Процедура недержавного пенсійного забезпечення полягає в укладенні пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками, а також страховими організаціями і банківськими установами [3]. На думку О. М. Антіпова, недержавним пенсійним фондом (НПФ) має бути юридична особа, яка має статус не прибуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному порядку [4, с. 46].

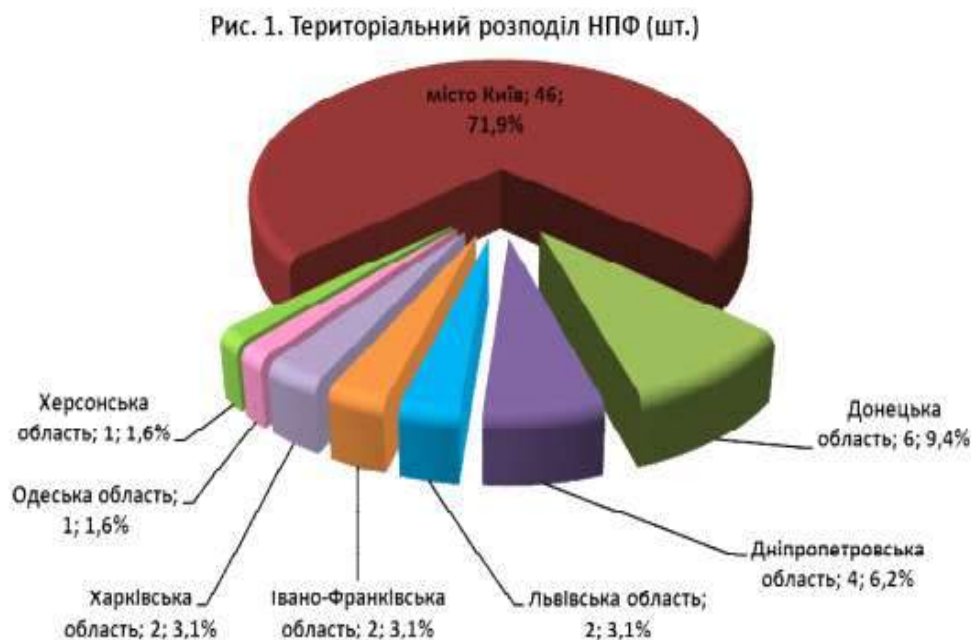
На наш погляд, потреба в активному запровадженні недержавного пенсійного забезпечення обумовлюється наступними чинниками:

- стрімке демографічне старіння населення;
- зниження економічної активності працездатного населення;
- постійне збільшення тіньової зайнятості і тіньових доходів;
- недостатній рівень заробітної плати, який би міг покривати заборгованість зі сплати внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування, що призводить до зростаючого дефіциту коштів державного Пенсійного фонду України;

– трудова міграція працездатного населення.

Упровадження недержавного пенсійного забезпечення надає змогу створити стимули для роботодавців та працюючих громадян для здійснення додаткових пенсійних заощаджень, забезпечити більш високий рівень життя після виходу на пенсію, забезпечити формування нових джерел інвестиційних ресурсів для інвестування реального сектору економіки, залучити до створення пенсійних фондів банки та небанківські фінансові установи, а також зробити ще один крок до уніфікації законодавства України із законодавством Європейського Союзу [5, с. 174]. Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно і має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 8 регіонах України (Рис.1).

Найбільша кількість фондів зосереджена у м. Києві – 46, або 71,9% від загальної кількості зареєстрованих недержавних пенсійних фондів [6].

Станом на 30.06.2017 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 66,5 тис. пенсійних контрактів, що більше на 9,6% (5,8 тис.) порівняно з аналогічним періодом минулого року [6].

Однак, незважаючи на позитивну динаміку кількості функціонуючих недержавних пенсійних фондів, кількості її учасників та вкладених коштів, рівень охоплення цією системою потенційних вкладників є незначним. Відповідно інвестиційна активність пенсійних фондів є невисокою. В Україні пенсійні активи не перевищують 1 % ВВП. Для прикладу, у США та Австрії пенсійні фонди концентрують понад 90 % ВВП, Голландії – 120%, Швейцарії – 113% [7, с. 217].

До основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести [4, с. 44]:

- низький рівень дохідності пенсійних активів;
- законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- недостатню зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників;
- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, унаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;
- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

Усунувши ці причини, а також здійснивши низку заходів нормативно-правового та організаційного характеру, можна суттєво стимулювати подальший розвиток ринку недержавного пенсійного забезпечення. Таким чином, недержавні пенсійні фонди є неприбутковими організаціями, що забезпечують громадянам виплати додаткових до основних пенсій на основі добровільної участі, сприяють розвитку інвестиційної діяльності, фінансових ринків. Ураховуючи існуючий стан системи недержавного пенсійного забезпечення, необхідно вирішити наступні завдання та створити відповідні передумови: запровадження державних програм з роз'яснення переваг участі громадян та роботодавців у недержавному пенсійному забезпеченні; удосконалення системи державного захисту прав учасників недержавних пенсійних фондів; покращення системи інформування громадян щодо результатів роботи недержавних пенсійних фондів та суб'єктів ринку фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Кондрат І. Ю. Особливості функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 19.3. С. 294–298.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення 03.10.2017).
3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення 28.09.2017).
4. Антіпов О. М. Функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Часопис економічних реформ*. №3 (7). 2016. С.46–50.
5. Бабірад М. М. Оцінка стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні та перспективи його розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 18.9. С. 174–180.
6. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua/>. (дааа звернення 02.10.2017).
7. Коваль О. П. Механізми забезпечення гарантій збереження коштів пенсійних накопичень. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 5. С.217–222.

Овсійко Олена Сергіївна
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

НАГЛЯД ЗА ЗАСУДЖЕНИМИ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

В умовах реформування кримінально-виконавчої системи України актуальності набуває питання засобів забезпечення безпеки осіб, позбавлених волі в установах виконання покарань (далі - УВП).

Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, її безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1], а тому охороняється державою.

Одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених є режим виконання і відбування покарання, але реалізація завдань і функцій режиму неможлива без засобів його забезпечення.

Так, наприклад, М. О. Стручков вважає, що засобами забезпечення режиму слід визнати охорону засуджених, нагляд за ними, систему заходів заохочення та дисциплінарних стягнень, вимогливість адміністрації [2, с. 224].

М. О. Беляєв зазначає, що режим, як засіб виправного впливу, гарантується системою заходів стягнення і заохочення. «Режим у виправних установах, – відзначає він, – повинен забезпечувати обов'язкову охорону й ізоляцію всіх ув'язнених і постійний нагляд за ними», а також роздільне розміщення, виконання обов'язків тощо [3, с. 115, 125].

І. А. Сперанский та О. Ф. Шишов вважали, що засобами забезпечення режиму в місцях позбавлення волі є роздільне тримання засуджених, охорона і нагляд за ними, в тому числі технічні засоби ізоляції (огорожа, решітки, засоби сигналізації тощо), чітке встановлення обов'язків та прав засуджених, застосування передбачених правовими нормами заходів дисциплінарного впливу та інших заходів примусу [4, с. 56].

У ч. 1 ст. 102 Кримінально-виконавчого кодексу під режимом у виправних і виховних колоніях розуміється «встановлений законом і іншими нормативно - правовими актами порядок виконання і відбування покарання, що забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; безпека засуджених і персоналу; окреме утримання різних категорій засуджених; різні умови утримання засуджених в залежності від виду колонії; зміна умов утримання засуджених» [5].

Нагляд за засудженими – один з основних елементів режиму. Режим в колоніях – це основні вимоги, певні правила, яких повинні дотримуватися як засуджені, які відбувають покарання, так і персонал УВП.

Проблемами нагляду за засудженими займалися такі вчені, як: О. І. Бажанов, І. Л. Близнюк, І. Г. Богатирьов, Є. С. Брашніна, В. М. Бризгалов, А. І. Васильєв, О. І. Галінський, А. П. Гель, Е. А. Говорухін, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, П. П. Козлов, О. Г. Колб, М. Є. Макагон, О. Є. Наташев, Ю. В. Нікітін, О. Б. Пташинський, Г. О. Радов, О. О. Рябінін, А. Х. Степанюк, Л. О. Стрелков, М. О. Стручков, С. Я. Фаренюк, І. В. Шмаров, В. Є. Южанін, І. С. Яковець та ін. Розвиток державності змінюється, вдосконалюється, а разом з тим змінює та доповнює зміст нагляду за засудженими, які позбавлені волі. Як встановлено в Правилах внутрішнього розпорядку (далі ПВР) кримінально-виконавчих установ: нагляд є системою заходів, що спрямовані на забезпечення відбування та виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення (обмеження) волі шляхом цілодобового і постійного контролю за поведінкою засуджених у місцях їх проживання та праці, попередження та припинення з їх боку протиправних дій, забезпечення вимог ізоляції засуджених та безпеки персоналу установ [6].

Нагляд за засудженими здійснюється цілодобово персоналом колоній. З метою попередження та недопущення протиправних дій засудженими, адміністрація колонії повинна неухильно слідкувати за поведінкою таких осіб як у житловій, так і на виробничій зоні, а також у ізольованих дільницях. З

метою здійснення нагляду за засудженими, їх одяг та особисті речі підлягають огляду та обшуку. Це дає можливість персоналу унеможливити вчинення протиправних дій засудженими колонії. Нагляд також включає в себе дотримання норм санітарії, проведення поіменних перевірок, проведення побачень та телефонних дзвінків, час на дозвілля, час на прийняття їжі. Для того, щоб в повному обсязі був реалізований нагляд за засудженими в УВП, повинна бути чітка організація, яка повинна відповідати таким вимогам:

1. Потрібно чітко знати розташування всіх об'єктів нагляду. Інакше кажучи, знати характеристики розташування жилої та виробничої зони, всіх ізольованих дільниць, приміщень для приймання їжі, проведення телефонних дзвінків, побачень, медичної частини, а також території будинку дитини при жіночих колоніях. Також потрібно враховувати специфіку розташування всіх будівель та споруд. Тобто існують місця, де оглядовість території обмежена, тому така ділянка вразлива для вчинення правопорушень засудженими.

2. Обов'язково знати чисельність засуджених в УВП, а саме: кількість засуджених осіб, яка перебуває на території виробничої зони, жилої зони, в медичній частині; знати чисельність засуджених, які перебувають у дільниці карантині діагностики та розподілу, а також в ізольованих дільницях. Для ефективного забезпечення нагляду за засудженими потрібно також враховувати їх вік, особливості психічного стану, тяжкості вчиненого злочину. Це необхідно для того, щоб унеможливити вчинення протиправних посягань між засудженими як на виробничій так і на жилій зоні. Тому таких засуджених, як правило, переводять в різні цехи, спальні приміщення.

3. При організації нагляду за засудженими також використовуються технічні засоби нагляду і контролю за засудженими. Вони встановлюються на зовнішньому периметрі, для недопущення потрапляння заборонених предметів до охороняємої території, а також сторонніх осіб, та на внутрішній території колонії. Це дає змогу контролювати поведінку засуджених; поведження їх один з одним при спілкуванні; слідкувати за їх переміщенням, а також виявляти та фіксувати факт порушення законності відбування покарання.

Отже, нагляд виступає одним з основних елементів режиму. Нагляд має на меті забезпечити безпеку засуджених, які позбавлені волі, а також не допустити вчинення протиправних дій з боку засуджених.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.10.2017).
2. Стручков Н. А. Советская исправительно-трудовая политика и ее роль в борьбе с преступностью. Саратов: Изд-во Саратов.ун-та, 1970. 271 с.
3. Беляев Н. А. Цели наказания и средства их достижения в исправительно- трудовых учреждениях Ленинграда: Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. 186 с.
4. Сперанский И. А. Советское исправительно-трудовое право: учебное пособие по спецкурсу. Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Всесоюзный юридический заочный институт. Москва, 1965. 93 с.
5. Кримінально–виконавчий кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/1129-15> (дата звернення 02.10.2017).
6. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 29 груд. 2014 р. № 2186/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14> (дата звернення 02.10.2017).

Олефір Людмила Іванівна,
викладач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії Державної
служби

Разумейко Наталія Сергіївна
кандидат педагогічних пенітенціарної
наук, начальник кафедри педагогіки та
гуманітарних дисциплін Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОБАЦІЯ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Сучасний етап розбудови української держави обумовлює необхідність оптимізації діяльності кримінально-виконавчої системи. Реформування системи кримінальної юстиції, що відбувається на даному етапі в Україні, вимагає пошуку її найбільш оптимальної моделі.

Особливої актуальності набуває питання запровадження інституту пробації. Це пов'язано із необхідністю вдосконалення умов забезпечення додержання прав засуджених до позбавлення волі, досягнення їх соціалізації,

підвищення ефективності правової профілактичної роботи. Також актуальність створення в Україні служби пробації викликана необхідністю виконання деяких міжнародних зобов'язань щодо запровадження видів покарань, котрі є альтернативними позбавленню волі.

У світовій практиці питання пробації розглядається в різних аспектах: як вид покарання, як кримінально-правовий захід, що виключає позбавлення волі, як форма соціально-правового контролю за засудженими.

Звернення до досвіду зарубіжних країн під час удосконалення вітчизняного законодавства є необхідною умовою для його ефективності та відповідності міжнародним нормам. Сутність пробації полягає у випробуванні певних категорій злочинців спеціальними юридичними обов'язками, поєднаними з наданням їм різної допомоги реабілітаційного характеру. У широкому значенні інститут пробації слід розуміти як форму соціально-правового контролю, що об'єднує заходи виховного впливу на злочинців, які знаходяться на волі в умовах випробування.

Пробація має на меті ефективне виправлення засуджених і зведення до мінімуму кримінального рецидиву.

Термін «пробація» отримав своє розповсюдження завдяки діяльності американських послідовників гуманістичних ідей. Пробація отримала своє розповсюдження з США. Зародження американської моделі служби пробації пов'язується з іменем Джона Огастеса, філантропа з м. Бостон, котрого багато дослідників називають «першим офіцером пробації».

Д. Огастес звільняв правопорушників під заставу, яка вносилася завдяки його власного бізнесу, завдяки цьому була сформована концепція пробації, яка суттєво вплинула на американську систему кримінальної юстиції.

У 1869 року в штаті Масачусетс система пробації була запроваджена на офіційному рівні.

У 1897 році систему пробації запровадив штат Міссурі, 1898 року – Вермонт, 1899 року – Іллінойс, Мінесота та Вайомінг, 1900 року – Нью-Джерсі.

У США пробація розглядається в декількох аспектах. З одного боку, пробація являє собою основний вид покарання, що полягає у відбутті покарання у місцевій громаді під наглядом пробаційного органу. З другого – пробація розглядається як тип вироку за кримінальною справою і частіш за все використовується для того, щоб відкласти виконання вироку до тюремного ув'язнення. Пробація у США – вид покарання, який найбільш часто використовується.

США не єдина країна, яка передбачила пробацію як альтернативний вид покарання. Такий підхід притаманний більшості країн англосаксонської правової сім'ї. Так, наприклад, суть пробації за правом Англії та Уельсу полягає у встановленні певних обмежень, які покладаються на засудженого. Цей вид покарання призначається особі, яка старше шістнадцяти років, строком від шести місяців до трьох років. Відповідно до ст. 6 закону Великобританії про кримінальну юстицію від 1991 року єдиною перепорою для призначення пробації може стати переконання суду, що вчинений злочин не настільки серйозний, що не можна застосувати покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

За кримінальним правом США пробацію порівнюють як симбіоз покарань у виді громадських робіт та обмеження волі. Деякі законотворці пропонують перейняти досвід США та доповнити забезпечення дотримання нормованої поведінки засудженими розповсюдженим у США електронним моніторингом. Електронний моніторинг злочинців здійснюється в США згідно з законом «Про електронне спостереження», прийнятим у 1968 р. Моніторингом передбачене постійне носіння засудженим спеціального електронного браслета, що прикріплюється до його ноги і за сигналами якого працівники служби пробації мають можливість стежити за місцем перебування засудженого та контролювати наявність датчика на його тілі.

Деякі захисники громадянських свобод вважають, що електронний моніторинг – грубе порушення прав людини на приватне життя у своєму будинку, гадають що цей захід не спроможний утримати засудженого від

учинення нового злочину навіть у власному будинку (наприклад, торгівля зброєю).

На порушника також при призначенні пробації накладається судом коло умов, за дотриманням яких наглядає офіцер пробації. Умови пробації поділяють на два види: загальні (наприклад, не виїжджати за межі округу на довгий період) та спеціальні (призначаються з урахуванням особи винного або на розсуд суду і обумовлені особливостями характеру правопорушення та особи винного. У випадку дотримання умов правопорушником він звільняється від подальших обов'язків. У разі порушення цих умов справа може бути повернена в суд для відміни вироку про призначення пробації і затримання і поміщення правопорушника у в'язницю.

У Великобританії інститут пробації посів одне з головних місць у системі органів кримінальної юстиції.

У 1988 р. Британський консервативний уряд оприлюднив Зелену книгу «Покарання, ув'язнення та громада», спрямовану на зменшення кількості ув'язнених у країні шляхом посилення уваги до покарань у громаді. Головна ідея полягала у тому, щоб встановити у традиційних пробаційних ордерах додаткові зобов'язання для злочинців і тим самим зробити ще один крок у напрямі індивідуалізації покарання. Сама ідея була запозичена зі Сполучених Штатів Америки, де суд міг легко додати до пробаційних ордерів численні зобов'язання для злочинців з метою найбільшої індивідуалізації покарання та більшу гнучкість реабілітаційного впливу.

Закон «Про кримінальну юстицію» встановив розгалужену систему покарань як альтернативу позбавленню волі. Головні позиції тут належали вироку до пробації, вироку до громадських робіт та комбінованому вироку. Відповідно до Національних стандартів соціальної роботи в сфері кримінальної юстиції Великобританії одна з цілей пробації полягає у «створенні умов для відшкодування злочинцем спричиненої потерпілому шкоди або надання послуг (виконання робіт) на користь потерпілого або громади».

У 2012 року до Уельсу (Великобританія) був здійснений візит міжвідомчої делегації від Державної пенітенціарної служби України для дослідження особливостей діяльності служби пробації Великобританії.

Після даного вивчення були зроблені висновки, що українським законодавцям необхідно розробити національний інструмент оцінки ризиків засуджених, які звільняються з установ виконання покарань та підготувати зауваження з приводу розробки системи обліку вчинення повторних злочинів засудженими, які звільняються з установ виконання покарань із урахуванням зарубіжного досвіду.

Підводячи підсумки вище сказаному, слід зазначити, що пробація, перш за все, переслідує дві мети: підтримання правопорядку і реабілітацію засуджених. І що обґрунтування подальших кроків на шляху розвитку вітчизняної системи побудови інституту пробації має знайти своє місце в українському законодавстві, при цьому зарубіжний досвід в даному процесі обов'язково необхідно врахувати.

Список використаних джерел

1. Богатирьова О. І. Пробація як пріоритетний напрямок розвитку кримінально-виконавчої політики України. *Юридичний вісник* №3 (24), 2012. С.110–113.
2. Квасневська Н. Д. Законодавчі орієнтири запровадження в Україні інституту пробації. *Наше право*. №3, 2013. С. 139–146.
3. Куприянчик М. А. Пробація как вид наказания, не связанный с лишением свободы, в Англии и Уэльсе. Молодежь, наука и цивилизация : межвуз. сб. тез. докл. адъюнктов (аспирантов), курсантов, слушателей и студентов. Вып. 8, ч. 1. Красноярск: Сибир. юрид. ин-т, 2005. С. 127–133.
4. Швець О. В. Окремі питання Новікова К. А. Співвідношення обмеження волі та пробації: зарубіжний досвід. *Право і безпека*. № 1 (52). 2014. С. 95–99.
5. Швець О. В. Окремі питання щодо порівняльного аналізу законодавства України і США, пов'язаного з покаранням. *Проблеми протидії злочинності у сфері громадської безпеки*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ, 10 жовт. 2008 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2009. С. 181–184.
6. Ягунов Д. В. Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура: конспект лекцій. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. 74 с.

Педорич Анатолій Володимирович
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та
гуманітарних дисциплін Академії
Державної пенітенціарної служби
Кирилюк Анатолій Володимирович
старший інспектор відділу по
роботі з персоналом Академії
Державної пенітенціарної служби

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА В НАВЧАЛЬНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Сучасні комп'ютери дозволяють на новому рівні проводити інформаційне забезпечення освітнього процесу, чого не можна було зробити раніше. Так, наприклад, з'явилася можливість використання в одному засобі навчання на CD-диску або flash-пам'яті звуку, відео, графіки, анімації, тексту і т.п. При цьому такі засоби відрізняються інтерактивністю, тобто дозволяють всім учасникам навчання коригувати процес навчання, отримувати додаткову інформацію, вибирати режим роботи, рухатися по своїй індивідуальній траєкторії, яка найбільш зручна кожному студенту. Слід зазначити, що такими можливостями раніше не володіли жодні засоби навчання.

Багато навчального матеріалу, яке доноситься курсантам в ВНЗ з специфічними умовами навчання мають свою специфіку і складність. Окремі навчальні теми відрізняються складністю. Курсанти з образним мисленням важко засвоюють абстрактні узагальнення, без картинки не здатні зрозуміти процес, вивчити явище. Розвиток їх абстрактного мислення відбувається за допомогою образів.

Деякі матеріали становляться доступніші без особистісного контакту з об'єктом, що дозволяє уникнути ризиків. Мультимедійні анімаційні моделі дозволяють сформувати в свідомості курсанта цілісну картину певного процесу, інтерактивні моделі дають можливість самостійно «конструювати» процес, виправляти свої помилки, самонавчатися.

Можна визначити наступні завдання використання засобів мультимедіа в освітньому процесі: стимулювання когнітивних аспектів навчання, таких як сприйняття і усвідомлення інформації; підвищення мотивації курсантів до навчання; розвиток навичок спільної роботи і колективного пізнання в курсантів; формування більш глибокого розуміння досліджуваного матеріалу; розвиток творчих здібностей курсантів та студентів, що сприяє розкриттю їх особистих якостей.

Засоби мультимедіа надають такі можливості для підвищення ефективності процесу навчання курсантів:

- одночасно використовувати кілька каналів сприйняття в процесі навчання, що дозволяє досягти інтеграції інформації за допомогою різних органів почуттів;

- імітувати експерименти, продемонструвати ряд дослідів по дисциплінах, виконання яких неможливо в навчальних умовах;

- показати складні реальні процеси з тем, що можуть бути небезпечні для здоров'я курсантів;

- візуалізувати абстрактну інформацію і динамічні процеси.

Засоби мультимедіа допомагають викладачеві реалізувати нові форми і методи навчання; отримати додаткові можливості для розвитку особистості майбутнього офіцера; організувати творчий пошук і спільну роботу з курсантами; використовувати інтелектуальні форми праці, навчити приймати правильні рішення в обмежену кількість часу. Розглядаючи проблему впровадження нових освітніх технологій в практику підготовки курсантів необхідно врахувати управління інноваційними процесами в системі освіти, а також використання в навчальному процесі нових освітніх технологій.

При цьому слід враховувати, що підготовка майбутнього курсанта значно відрізняється від підготовки цивільного фахівця, так як вимагає:

- всебічну особистісну підготовку курсанта, як майбутнього офіцера (громадянина, захисника Вітчизни, керівника, організатора, вихователя, громадського діяча, носія етнічних цінностей і правових норм);

- підготовку курсанта як професіонала, що вимагає якісного виконання завдань в умовах певної складності при стійкому збереженні працездатності і оптимальних робочих параметрів в реальних екстремальних умовах служби;
- виховання курсанта, здатного брати активну участь в інтеграції ДКВС України в економічну, політичну, правову і соціальну систему суспільства;
- формування моральної і психологічної основи правоохоронної діяльності;
- вміння підтримувати військову дисципліну, навчати і виховувати підлеглих.

До інших визначальних тенденцій на майбутнє – це підвищення якості підготовки курсантів ВНЗ із специфічними умовами навчання пов'язаних з впровадженням нових освітніх технологій, можна віднести формування єдиного інформаційного навчального середовища.

Вважаємо, що в даний час інформаційні технології неминуче внесли в процес навчання глобальні зміни, які не можна недооцінювати або боятися, необхідно правильно і грамотно використовувати їх з метою підвищення ефективності навчання.

Отже мультимедіа у навчальному процесі курсантів викликає передумови для реалізації дидактичного принципу наочності навчання на принципово новому рівні. Засоби мультимедіа допомагають викладачу реалізувати нові форми і методи навчання; отримати додаткові можливості для підтримки і напрямки розвитку особистості курсанта або студента; організувати творчий пошук і спільну роботу з курсантами; використовувати інтелектуальні форми праці. Мультимедіа виявляються корисними і плідними засобами навчання завдяки інтерактивності, гнучкості та інтеграції різної наочності, а також можливості враховувати індивідуальні особливості курсантів і сприяти їх мотивації.

Список використаних джерел:

1. Белкин Е. Л. Технические средства обучения /Е. Л. Белкин, В. В. Карпов, П. И. Харанаш. Ярославль, 2007. 111 с.

2. Білоконна Н. І. До проблеми використання інформаційних технологій у навчальному процесі. *II Славянские педагогические чтения: тез. докл. междунар. конф. (Тирасполь 16 – 18 окт. 2003г.)* Тирасполь, 2003. С. 49–53.

3. Гнатюк Д. Т. Інформаційні технології - перепустка до майбутнього: інформаційні технології в школі. *Директор школи*. 2003. №47, С. 15–16.

4. Основи нових інформаційних технологій навчання: посібник для вчителів. Київ: ІЗМН, 2010. 217с.

Пекарчук Володимир Михайлович

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного
права Академії Державної
пенітенціарної служби

ЗМІНИ В ПРИНЦИПАХ ТА МЕХАНІЗМАХ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

На рубежі 90-х рр. український народ переживав потрясіння, які спричинені радикальними економічними, політичними, соціальними змінами в суспільстві. Трансформації спрямовані на побудову демократичної та правової держави, переоцінка цінностей, ще недавно здавалися єдино значущими, змусили переглянути підходи до реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Необхідність реформування кримінально-виконавчої системи диктувалася загрозою самому існуванню суспільства через наростаючі темпи соціальної дезорганізації.

Визнання критичного становища кримінально-виконавчої системи, необхідність серйозних змін у галузі законодавства й організації виконання кримінальних покарань цілком підтверджується Постановою Кабінету Міністрів Української РСР «Про Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР», яка була підписана в 1991 р., ще напередодні проголошення Акту незалежності України.

Слід зауважити, що, з одного боку, проект постанови був підготовлений Головним управлінням виправних справ Міністерства внутрішніх справ України за участю зацікавлених відомств та провідних вчених. Отже, на момент

набуття незалежності функції виконання кримінальних покарань зосереджувались у підпорядкованому МВС України підрозділі – Головному управлінні виправних справ (2.09.1991 р. перейменовано у Головне управління з виконання покарань). З іншого боку, з метою підвищення ефективності функціонування органів, що виконують кримінальне покарання, та з урахуванням специфіки виконуваної ними роботи концепція передбачала у перспективі виокремлення системи виконання покарань у самостійне республіканське відомство [1].

Відповідно до правової реформи, яка здійснена в Україні, поступово викристалізувалося рішення про створення автономного органу центральної виконавчої влади з питань виконання покарань. Тож 22 квітня 1998 р. Президент України підписав Указ «Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань», 31 липня 1998 р. – Указ «Про Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань», а вже 12 березня 1999 р. – Указ «Про виведення Державного департаменту України з питань виконання покарань з підпорядкування Міністерству внутрішніх справ України». Вказані нормативно-правові акти трансформували кримінально-виконавчу систему у нову організаційно-правову форму – модель, за якої система виконання покарань перебувала у віданні окремого державного департаменту.

Важливою подією у становленні та розвитку органів державної влади України у сфері виконання покарань слід вважати ухвалення в червні 2005 р. Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», завданням якої ставилося здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. На законодавчому рівні було закріплено правовий статус персоналу, загальна структура і чисельність, права та обов'язки посадових осіб кримінально-виконавчої служби та інші питання.

Наступний крок змін, а саме Указ Президента «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», підписаний в грудні 2010 р., не змінив існуючої конфігурації підпорядкування системи виконання покарань, що й

надалі перебувала у віданні незалежного державного органу. Змінилася лише назва – Державна пенітенціарна служба України, в яку було реорганізовано Державний департамент України з питань виконання покарань. Відповідно до Положення про Державну пенітенціарну службу України основними завданнями останньої визначені: реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, сфері пробації; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту; контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту [2].

Нарешті, 18 травня 2016 р. вступила в дію Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» [3], яка ліквідувала Державну пенітенціарну службу і поклала на Міністерство юстиції завдання і функції з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Ця постанова започаткувала перехід до моделі, за якою система виконання покарань повністю підпорядковується Міністерству юстиції. Кримінально-виконавча система вступила в інше правове поле, тісно пов'язане з загальноприйнятими принципами і нормами міжнародного права і концепцією пріоритету прав людини.

Таким чином, за роки незалежності української держави сформувалася солідна інституційна, а також нормативно-правова база, здатні ефективно забезпечити досягнення міжнародних стандартів дотримання прав людини. Провідну роль у цьому процесі відігравали Головне управління з виконання покарань МВС України, Державний департамент України з питань виконання покарань, Державна пенітенціарна служба України.

Список використаних джерел

1. Про Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР: Постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 11 липня 1991 р. № 88 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 03.10.2017).

2. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 225 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.09.2017).

3. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 343 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2017).

Петрусенко Оксана Миколаївна

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ВИКОНАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ ПРО КОНФІСКАЦІЮ МАЙНА ВІДПОВІДНО ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

З прийняттям 2 червня 2016 року Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) постало ряд проблем в його реалізації щодо виконання такого виду покарання, як конфіскація. Зокрема, окремого дослідження потребує порядок виконання документів про конфіскацію майна за рішенням суду.

Питання конфіскації майна досліджували такі вчені, як В. П. Зимін, Г. В. Ігнатенко, І. І. Карпець, В. М. Кудрявцев, Є. Г. Ляхов, О. В. Наумов, В. П. Панов, А. Г. Маланюк, В. Т. Маляренко, М. М. Михеєнко, В. В. Мілінчук, В. В. Молдован, В. Т. Нор, М. І. Пашковський, М. М. Сербін, А. С. Сизоненко, С. М. Стахівський, С. Г. Стеценко, В. М. Стратонов, В. Я. Тацій та інші.

Враховуючи вагомий вклад вказаних авторів, слід зазначити, що нетривала практика застосування та реалізації нового Закону потребує доктринального тлумачення. Відповідно до ст. 59 Кримінального кодексу України (далі – КК) конфіскація майна – це покарання, що полягає в

примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого.

У положеннях статті 62 Закону зазначається, що виконання рішень про конфіскацію майна здійснюється органами Державної виконавчої служби в порядку, встановленому цим Законом. Конфіскація є виключно додатковим каранням, і встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених КК.

Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК) безпосередньо у положеннях статті 49 встановлює, що конфіскації підлягає майно, що є власністю засудженого, в тому числі його частка у спільній власності, статутному фонді суб'єктів господарської діяльності, гроші, цінні папери та інші цінності, включаючи ті, що знаходяться на рахунках і на вкладах чи на зберіганні у фінансових установах, а також майно, передане засудженим у довірче управління.

Конфіскація може стосуватись як всього майна засудженого (повна конфіскація), так і його частини (часткова конфіскація). Винятком є лише те майно, яке встановлено у Переліку майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами (Додаток до Закону). Це майно, що належить засудженому на правах приватної власності чи є його часткою у спільній власності, необхідне для засудженого та осіб, які перебувають на його утриманні. Тобто, це той необхідний мінімум, який необхідний людині для нормального існування (предмети особистого побутового вжитку, лікарські засоби, холодильник, сільськогосподарський інвентар та інше).

Порядок виконання рішень про конфіскацію майна закріплюється в главі 11 КВК. Зокрема, у ній зазначається, що суд, який постановив вирок, що передбачає як додаткове покарання конфіскацію майна, після набрання ним законної сили надсилає виконавчий лист, копію опису майна і копію вироку для виконання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну

політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), про що сповіщає відповідну фінансову установу. У разі відсутності у справі опису майна засудженого надсилається довідка про те, що опису майна не проводилося.

Відповідно до Закону виконання покарання у виді конфіскації майна здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) за місцезнаходженням майна.

Слід зазначити, що відповідно до статті 1 Закону України від 02 червня 2016 року «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом випадках – на приватних виконавців (конфіскація не відноситься).

При пред'явленні виконавчого документа на виконання до нього додаються:

1) заява стягувача (в даному випадку орган, який видав виконавчий документ, адже він виступає від імені держави і представляє її інтереси);

2) у разі виконання рішення про конфіскацію майна у кримінальному провадженні – копії опису майна і відповідного судового рішення.

3) у разі відсутності у справі опису майна засудженого надсилається довідка про те, що опис майна не проводився;

4) у разі виконання рішення про конфіскацію майна згідно з постановою суду – копія протоколу вилучення майна, що підлягає конфіскації, або довідка про відсутність такого майна.

У разі, якщо не виявлено підстав для відмови у відкритті виконавчого провадження (наприклад, відсутня дата народження боржника, рішення суду не набрало законної сили, виконавчий документ поданий не за підвідомчістю), державний виконавець не пізніше наступного робочого дня виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок

боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей. Відповідно до ч. 8 ст. 48 Закону виконавець проводить перевірку майнового стану боржника у 10-денний строк з дня відкриття виконавчого провадження. У подальшому така перевірка проводиться не рідше як один раз на три місяці щодо виявлення нерухомого та рухомого майна боржника та його майнових прав.

Якщо майно, яке підлягає конфіскації за виконавчим документом у боржника не виявлено, то державний виконавець повертає виконавчий документ стягувачу на підставі п. 6 ч. 1 ст. 37 Закону, а саме у боржника відсутнє визначене виконавчим документом майно, яке він за виконавчим документом повинен передати стягувачу в натурі.

У разі виявлення державним виконавцем майна боржника визначеного виконавчим документом у результаті надходження відомостей з реєстраційних служб або ж шляхом перевірки майнового стану боржника за місцем його проживання державний виконавець здійснює опис майна, про що складається відповідний акт (якщо опис не проводився).

Не пізніше наступного робочого дня з моменту виявлення майна виконавець вносить постанову про арешт майна боржника, або ж постанову про опис та арешт майна боржника.

Якщо предметом конфіскації є транспортний засіб, який згідно відповідей реєстраційних служб значиться за боржником, але за місцем його проживання даний транспортний засіб не виявлено, то державний виконавець накладає арешт на таке майно в реєстрі Автоматизованої системи виконавчих проваджень та в Реєстрі електронних заяв, та вносить постанову про розшук майна боржника, яку надсилає сторонам для ознайомлення і відповідному територіальному органу (Територіальному сервісному центру) для виконання. Майно, на яке накладено арешт, передається на зберігання боржникові або іншим особам, що призначені виконавцем у постанові про опис та арешт майна боржника, під розписку.

Наступним етапом виконання виконавчих документів про конфіскацію майна є визначення вартості такого майна у порядку, встановленому ст. 57 Закону, а також реалізація майна.

Виконавець здійснює підготовку пакету документів про майно та відправляє його на реалізацію, як правило, до СЕТАМу (система електронних торгів арештованим майном), але можливі і випадки реалізації майна за фіксованою ціною. Якщо на депозитний рахунок відділу Державної виконавчої служби надійшли кошти за реалізоване майно, то державний виконавець знімає арешт з такого майна шляхом винесення відповідної постанови на підставі п. 3 ч. 4 ст. 59 Закону, а саме отримання виконавцем документів, що підтверджують про повний розрахунок за придбане майно на електронних торгах. Вилучена неякісна продукція, яка є непридатною для переробки, підлягає знищенню шляхом спалювання, руйнування, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки відповідно до вимог законодавства.

За фактом знищення (утилізації) неякісної та небезпечної продукції складається відповідний акт, який підписується членами комісії, а уразі знищення (утилізації) продукції на підприємстві – також керівником цього підприємства, та затверджується начальником відповідного органу Державної виконавчої служби.

Після реалізації конфіскованого майна або ж його знищення виконавче провадження підлягає закриттю на підставі п. 9 ст. 39 Закону (фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом).

Отже, процес виконання виконавчих документів про конфіскацію майна, як правило, є довготривалим процесом і потребує багато зусиль державного виконавця з метою належного, повного та своєчасного виконання рішень судів.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії ВР України 28 червня 1996 р. Київ: Юрінком, 1996. 80 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 01.09.2016 року: офіц. текст. Київ: Алерта, 2016. 82 с.
3. Кримінальний кодекс України чинне законодавство із змінами та допов. на 14 серпня 2017 року: офіц. текст. Київ: Алерта, 2017. 194 с.

4. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII (в ред. станом на 17.02.2017 р.) . *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. С. 542.
5. Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 985 (в ред. станом 17.12.2016 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF> (дата звернення 25.09.2017).
6. Кримінально-виконавче право України: загальна та особливі частини : підручник О. М. Литвинов, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець та ін. Київ: Дакор, 2015. 632 с.
7. Автухов К. А. Кримінально-виконавче право: навч. посіб.: відповіді на екзаменац. питання та питання до практ. занять: перелік питань для іспиту: перелік основ. норм.-прав. Актів / за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2016. 157 с.
8. Козирева В. Конфіскація майна: теорія і практика застосування. *Право України*. 2006. № 1. С. 98–102.
9. Пироженко О. С. Покарання, що обмежують майнові права засуджених, за кримінальним правом України. *Кримінол. асоц. України*. Харків: Ніка Нова, 2012. 293 с.

Петрусенко Ольга Станіславівна,
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ

Проведення Антитерористичної операції на сході України стало випробуванням для всього українського суспільства, в тому числі й викликом для Збройних Сил нашої держави. Це, в свою чергу, актуалізувало коло питань, які до цього не викликали особливого інтересу у їх дослідженні серед науковців та зацікавленості у їх нормативній регламентації у законодавця. Одним з таких питань, що зумовило негайну реакцію законотворців, стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» від 16.03.2017 р. № 1952-VIII (далі – Закон). Законом, серед іншого, було здійснено розширення випадків застосування покарання у виді тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні. Його прийняття ще раз актуалізувало питання

про збереження в системі покарань тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (далі – дисциплінарний батальйон).

Поміж дванадцяти видів покарань, зазначених Кримінальним кодексом України (далі – КК), тільки покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні застосовується відносно військовослужбовців.

Стан сучасного дослідження цього покарання не можна визнати задовільним. Не зважаючи на те, що окремі аспекти цього виду покарання висвітлювались в працях таких вітчизняних та зарубіжних учених як А. І Ахинько, Х. М. Ахметишина, Ю. В. Бауліна, І. Г. Богатирьова, В. К. Грищука, О. М. Джужі, С. М. Іншакова, В. В. Лунєва, В. В. Майорова, І. М. Мацкевича, В. М. Трубнікова, М. О. Стручкова та інших, глибоких наукових розробок по даному виду покарання після оновлення відповідного законодавства, нажаль, не було здійснено.

Правова наука України вважає, що значною перешкодою на шляху розбудови України як демократичної, соціальної, правової держави є злочинність. Сучасна криміногенна ситуація в країні залишається складною і напруженою. Серед заходів боротьби зі злочинністю кримінологи виокремлюють ті покарання, що мають на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також загальну та спеціальну превенції. Дослідження інституту тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні відтепер має не тільки правове, а й загальносоціальне значення, адже після звільнення з дисциплінарної військової частини військовослужбовці повертаються у військові частини, а потім і в суспільство. Ступінь виправлення цих осіб у такому закладі й визначатиме їхню подальшу поведінку. У більшості країн Європи, законодавству яких був приманний цей вид покарання, з переходом на новий рівень організації військової служби (професійну армію чи військову службу за контрактом) його або взагалі виключено з системи покарань, або «приспосовано» з урахуванням особливостей проходження військової служби та стану економіко-правового розвитку суспільства.

Так, наприклад, у Великобританії до спеціальних військових покарань відносяться: звільнення зі служби Її Величності з ганьбою; втрата старшинства на певний строк чи інша втрата; розжалування або зниження у званні; сувора догана; догана; відрахування з грошового утримання; інші менш тяжкі покарання, які час від часу може вводити Рада Оборони [1, с. 211].

В 2009 р. було ліквідовано дисциплінарні військові частини у Казахстані з одночасним внесенням відповідних змін до Кримінального та Кримінально-виконавчого кодексів Республіки Казахстан. Тримання у дисциплінарному батальйоні як покарання було замінено на арешт військовослужбовців із відбуванням на гауптвахті. Аналогічно дисциплінарні батальйони було ліквідовано у Республіці Білорусь у 2011 р. [2, с. 5]. Чимала кількість дискусій відбулась й в Україні щодо ліквідації даного виду покарання, про що свідчить аналіз статистичних даних Державної судової адміністрації України щодо осіб, засуджених до покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, вироків щодо яких набрали законної сили. Зокрема, за період 2004-2008 років, їх кількість була не великою, та мала тенденцію до зменшення: у 2004 р. засуджено 124 військовослужбовця, у 2005 р. – 88 військовослужбовців, 2006 р. – 41 військовослужбовець, 2007 р. – 21 військовослужбовець, та в 2008 р. – 26 військовослужбовців.

За даними Міністерства оборони України станом на 1 січня 2013 р. кількість військовослужбовців, які відбували покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, становила 8 осіб, станом на 1 січня 2012 р. – 3 особи, на 1 січня 2011 р. – 18 осіб [3].

Керівництво єдиного в Україні дисциплінарного батальйону, що знаходиться в м. Києві вже у 2015 р. відмічало той факт, що з початком Антитерористичної операції роботи в дисциплінарному батальйоні помітно збільшилось. Українська армія відроджується, а з нею на поверхню пробивається і інша сторона війни – військові злочини і покарання [4].

В березні 2016 р. Дисциплінарний батальйон відвідали наглядачі національного превентивного механізму, і як повідомила по результатам даного

візиту прес – служба Уповноваженого ВРУ з прав людини – дисциплінарний батальйон, розрахований на 27 осіб – переповнений. На момент візиту моніторингової групи в ньому утримувалось 56 військовослужбовців, крім того штат установи неповний та укомплектований всього на 70 %. Найбільше не вистачає офіцерів (21 із 39) та сержантів (13 із 45) [5], що є закономірним, адже 30 грудня 2012 р., відповідно до директиви Міністра оборони України «Про проведення додаткових організаційних заходів у Збройних Силах України у 2012 р.» від 17 жовтня 2012 р., Київський дисциплінарний батальйон (військова частина А0488) було передислоковано у район розташування військового містечка № 225 (будівлі гауптвахти Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України). Цією ж спеціальною директивою було змінено і штатну чисельність дисциплінарного батальйону – 23 військовослужбовця, а не близько 200, як було до цього.

Підводячи підсумок, важливо зазначити, що в зв'язку з ситуацією, яка склалася в нашій країні, необхідно приділити більше уваги проблемним питанням виконання покарання у виді тримання військовослужбовців в дисциплінарному батальйоні, адже останнім часом воно стає все більш актуальним та й досі залишається малодослідженим.

Крім того, дисциплінарний батальйон необхідно вдосконалити не тільки як каральну установу, основну увагу слід приділити навчально – виховним аспектам, адже професійна армія – запорука безпеки і недоторканості нашої країни.

Список використаних джерел

1. Шулепов Н. А. Теоретические основы реализации уголовной ответственности военнослужащих: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2001. 365 с.
2. Левчук Н. Прощай, дисбат! Белорусская военная газета: *Во славу Родины*. 15.07.2011. № 131. С. 5–6.
3. Дотримання прав ув'язнених в Україні – 2012: доповідь пенітенціарного товариства України «Донецький меморіал» / уклад. О. Букалов. Донецьк: Схід. видав. дім, 2013. 32 с.
4. Це дисбат, солдат! Як живе найзакритіша військова частина України. 28.08.2015. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/61839-eto-disbat-soldat-kak-zhivet-samaya-zakryitaya-voinskaaya-chast-ukrainyi-fotoreportazh.htm> (дата звернення 01.10.2017).

5. Единственный в Украине дисциплинарный батальон переполнен в два раза. 03.03.2016 р. URL: [https:// golospravdy.com /edinstvennyj-v-ukraine-disciplinarnyj-batalon-perepolnen-v-dva-raza](https://golospravdy.com/edinstvennyj-v-ukraine-disciplinarnyj-batalon-perepolnen-v-dva-raza) (дата звернення 26.09.2017).

Підвисоцький Роман Михайлович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри тактико-спеціальної
підготовки Академії Державної
пенітенціарної служби

Овсійко Олена Сергіївна

слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Стратегічним напрямком розвитку Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВСУ) є безпека в пенітенціарних установах. Забезпечення безпеки засуджених і осіб, узятих під варту, персоналу і громадян, які перебувають на території установ виконання покарань (далі – УВП) та слідчих ізоляторів, є одним із основних обов'язків посадових і службових осіб органів і УВП та слідчих ізоляторів [2]. У «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 – 2020 роки» наголошено на поліпшенні заходів безпеки в пенітенціарних установах з метою вдосконалення системи виконання покарань, підвищення ефективності попередження злочинів і реабілітації засуджених [3].

Отже, на законодавчому рівні визначено, що пріоритетним напрямком діяльності держави у цілому, і, зокрема ДКВСУ, є безпека людини, її життя і здоров'я. Питання безпеки засуджених та персоналу ДКВСУ ставали предметом дослідження К. А. Автухова, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, І. Г. Богатирьова, О. І. Галінського, О. М. Джужі, А. П. Закалюка, П. П. Козлова, О. Г. Колба, О. В. Лисодєда, М. Є. Макагона, Ю. В. Нікітіна,

М. С. Пузирьова, Г. О. Радова, А. Х. Степанюка, В. М. Трубникова, С. І. Халимона, С.В. Царюка та інших.

Слід відмітити, що більшість досліджень, які стосуються безпеки в ДКВСУ, були проведені в аспекті захисту засуджених і лише незначна частина присвячена захисту персоналу. На жаль, ще вкрай недостатньо наукової літератури, яка б являла собою комплексні дисертаційні або монографічні дослідження, що були б присвячені вивченню загальних проблем безпеки в ДКВСУ, її ролі в процесі виконання та відбування кримінальних покарань, аналізу кримінально-виконавчого законодавства з питань захисту засуджених, персоналу, органів та УВП.

Правова основа безпеки в ДКВСУ складається із сукупності нормативних актів, які регламентують групи однорідних суспільних відносин щодо захисту суб'єктів та об'єктів процесу виконання та відбування кримінальних покарань шляхом застосування відповідних форм, методів, сил і засобів. Особливе місце у механізмі правового регулювання безпеки в ДКВСУ відведено КВК України від 11 липня 2003 року. Уст. 11 КВК України виправні колонії класифіковано на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки. На наш погляд, позиція законодавця щодо класифікації виправних колоній надає процесу забезпечення безпеки певний пріоритет у діяльності ДКВСУ та передбачає, що у виправних колоніях різних рівнів безпеки повинен діяти і відповідний механізм забезпечення захисту інтересів держави, прав та законних інтересів особи, суспільства. Спробуємо окреслити коло кримінально-виконавчих вимог, покладених в основу класифікації різних рівнів виправних колоній та подивимося, чи відповідають вони відповідним рівням забезпечення безпеки.

Так, виправні колонії мінімального, середнього та максимального рівнів безпеки, відповідно до КВК України, відрізняються за структурними дільницями; категорією засуджених; правовим статусом засуджених та правовим статусом персоналу. Отже, категорія «безпека», що покладена в основу класифікації виправних колоній, згідно з КВК України, практично не

має явного виразу притаманного конкретному рівню безпеки виправної колонії, існують лише незначні вимоги, що у переважній більшості обумовлені специфікою класифікації засуджених у виправних колоніях за кримінально-правовими та кримінально-виконавчими показниками: тяжкість вчиненого злочину, наявність або відсутність судимості, поведінка засудженого і ставлення його до праці (в разі її наявності) та навчання. Значною мірою до вирішення цієї проблеми наблизився І. Г. Богатирьов, який вважає, що забезпечення безпеки відбувається в межах кримінально-виконавчого законодавства України, шляхом застосування організаційно-управлінських, матеріально-технічних, силових та інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я та майна засуджених від протиправних посягань, створення належних умов відбування покарання і досягнення його мети [1, с. 120-121].

Вищевикладене дозволяє заявити про необхідність комплексного підходу до питань розмежування виправних колоній за конкретними рівнями безпеки в КВК України. З огляду на це, слід підкреслити, що кримінально-виконавчі установи закритого типу реалізують державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, що полягає в забезпеченні ізоляції засудженого, як пріоритетного завдання та виконанні функцій, передбачених законом та іншими нормативно-правовими актами. Основною метою ізоляції є захист суспільства від осіб, які можуть представляти серйозну загрозу для громадської безпеки. Крім того, ізоляція забезпечує захист засуджених та персоналу ДКВСУ. Тому найбільш вірогідним тут можливе припущення про те, що ізоляція засуджених є вкрай важливим критерієм безпеки в ДКВСУ, який забезпечує захист інтересів держави, прав та законних інтересів особи, суспільства. Як на наш погляд, в основу розмежування виправних колоній різних рівнів безпеки слід покласти організаційно-правові, матеріально-технічні, силові та інші заходи, спрямовані на безпеку в ДКВСУ. Рівень безпеки щодо кожного засудженого повинен визначатися на основі індивідуальної оцінки ризику.

У зв'язку з викладеною нормою постає питання про місце безпеки в процесі виконання та відбування покарання й співвідношення з режимом. З цього приводу О. В. Ткачова вказує, що забезпечення безпеки працівників ДКВСУ є однією з основних режимних вимог при виконанні кримінальних покарань [4, с. 232]. Як на наш погляд, безпека є рушійним фактором у процесі виконання та відбування покарання, спрямованим на корегування поведінки суб'єктів даного процесу (засуджених, персоналу та інших осіб) встановленим нормам, що регламентують порядок виконання та відбування кримінальних покарань. Такі елементи режиму, як: проведення обшуків і оглядів, використання аудіовізуальних, електронних й інших технічних засобів для попередження втеч та інших злочинів, порушень встановленого законодавством порядку відбування покарання, здійснення оперативно-розшукової діяльності, застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї – покладені в основу забезпечення процесу безпеки засуджених та персоналу ДКВСУ. Таким чином, засоби забезпечення режиму мають предметну та функціональну спрямованість щодо забезпечення безпеки в ДКВСУ.

Таким чином, безпека в ДКВСУ потребує термінової модернізації, а її нормативно-правове регулювання – вдосконалення. Очевидно, що кримінально-виконавче законодавство України потребує якісних змін шляхом доповнення новими нормами, котрі були б орієнтовані саме на безпеку в ДКВСУ з урахуванням пріоритетних особливостей даного інституту та наукових напрацювань, які існують у правовій науці. Безпека в УВПвідіграватиме суттєву роль, якщо її функціональне наповнення буде мати різний зміст залежно від рівнів безпеки.

Список використаних джерел

1. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України: підручник. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 352 с.
2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України № 2713-IV від 23 червня 2005 р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. С. 78.
3. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 – 2020 роки: схвалено Указом Президента України № 276 від 20 травня 2015 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19452.html> (дата звернення: 23.09.2017).
4. Ткачова О.В. Безпека персоналу установ виконання покарань як елемент режиму позбавлення волі. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 232–236.

Попадинець Анна Олександрівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 267 КК УКРАЇНИ

На сучасному етапі інноваційного розвитку науки, техніки й освіти широкого та інтенсивного застосування набувають різного роду джерела підвищеної небезпеки, збільшення їх потужності, створення нових видів речовин, техніки і технології, в тому числі з тими, вплив на довкілля яких є невивченим, а тому непередбачуваним. Це веде до зростання ризику настання тяжких наслідків при порушенні вимог безпеки поводження з ними, адже безвідповідальність, нехтування правилами безпеки тягнуть за собою трагічні події, такі як техногенні катастрофи з масовими людськими жертвами, великими економічними втратами та іншими тяжкими наслідками.

Аналіз нормативно-правових актів та літературних джерел свідчить про те, що сутність предмета злочину, передбаченого ст. 267 Кримінального кодексу (Далі КК) України, ще не отримала комплексного правового дослідження.

Кримінальний закон України містить деякі суміжні до порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами склади злочинів, що за своїми об'єктивними чи суб'єктивними ознаками є досить близькими до складу злочину, передбаченого ст. 267 КК України. Деякі дії, пов'язані з протиправним поводження з вибуховими речовинами Кримінальним кодексом України прямо визнані злочинами (ст.ст. 201, 263, 267, 269, 414). Радіоактивні матеріали виступають предметом у багатьох злочинах, які передбачені Кримінальним кодексом України, а саме ст.ст. 262, 265, 266, КК України [1].

Предмети зазначених злочинів були досліджені в наукових працях таких вчених, як В. І. Антипов, О. О. Дудоров, В. М. Киричко, В. О. Навроцький, О. І. Перепелиця, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, М. Ф. Хавронюк та ін.

Водночас більшість з них досліджують або занадто широке коло питань, які стосуються складу злочину, передбаченого ст. 267 КК в цілому, або, навпаки, занадто вузьке, тобто такі, що стосуються окремих елементів предмета аналізованого складу злочину. Передусім складним є питання про визначення змісту поняття «вибухові речовини», а також відмежування його від понять «вибухові матеріали» та «боєприпаси». Так, в літературі можна зустріти думки про поєднання змісту терміна «вибухові матеріали» з його ж власними складовими: «вибухові речовини», «вибухові пристрої», «засоби вибуху», «засоби підриву», «вибухівка» тощо [4].

Для вирішення питання про відповідальність за злочин, передбачений ст. 267 КК, розуміння його сутності і відмежування від суміжних складів необхідно дослідити особливості предмета злочину, який у цьому випадку є обов'язковою ознакою складу злочину. В законі зазначається, що до предмета цього злочину входять: вибухові, легкозаймисті та їдкі речовини, а також радіоактивні матеріали [2]. Всі названі елементи належать до джерел підвищеної небезпеки, а отже, є загально небезпечними речами, поводження з якими суворо контролюється державою [3].

З аналізу законодавства України та міжнародно-правових актів можна встановити, що найбільш уживаним є поняття «вибухові матеріали», яке використовується як у широкому, так і у вузькому значенні, у деяких випадках поняття «вибухові речовини» та «вибухові матеріали» вживаються як тотожні. Однак у більшості випадків ці поняття співвідносяться як частина і ціле. Наприклад, – у ст. 1 Гірничого закону України [4] – про вибухові матеріали (речовини); – у п. 2 Переліку видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України, затвердженому постановою Верховної Ради

України від 17 червня 1992 р. «Про право власності на окремі види майна» [1] йдеться про вибухові речовини. Отже, першим складником комплексного поняття «вибухові матеріали» є «вибухові речовини». У тій самій інструкції «вибухові речовини» розглядаються як хімічні сполуки чи суміші, здатні під впливом зовнішнього імпульсу до самопоширення з великою швидкістю хімічної реакції: з утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла. Існують також інші визначення цього поняття. Наприклад, у Наказі Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 жовтня 2000 р. №165 «Про затвердження Переліку небезпечних властивостей та інструкцій щодо контролю за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням».

Побудова правової держави в Україні неможлива без комплексного дослідження дискусійних питань у науці кримінального права, до яких належить і предмет злочину, передбаченого ст. 267 КК.

Оскільки предмет є обов'язковою ознакою досліджуваного складу, без його правильного розуміння є неможливою й вірна кваліфікація діяння. Природа легкозаймистих, їдких, вибухових речовин та радіоактивних матеріалів полягає в тому, що вони є джерелами підвищеної небезпеки для життя і здоров'я людей, майна та довкілля.

Ця внутрішня, притаманна їм здатність знищення, пошкодження навколишнього середовища, тобто володіння уражаючим ефектом, є їх об'єктивною і основною ознакою. Тому вони мають бути придатними для спричинення руйнувань, пошкодження, знищення оточення, мати властивості ураження людини, спричинення їй смерті чи тілесних ушкоджень, значної майнової шкоди.

Розглянуті нами питання не осягають та й не можуть осягнути всього різноманіття такої комплексної проблеми, якою є проблема предмета злочину розглядуваного складу. Викладене свідчить про те, що, незважаючи на те що зазначеній проблемі присвячено чимало досліджень, багато її аспектів потребують подальшого розроблення.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: 7 -ме вид., переробл. та доповн. Київ : Юрид. думка, 2010. 1288 с.
2. Тихий В. П. Актуальні питання застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки. *Право України*. 2010. № 9. С. 25–30.
3. Підопригора І. С. Типологія терміна «вибухові матеріали». *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2003. № 3 (24). С. 118–126.
4. Михайлов М. А. Застосування вибухо-технічної інформації зі злочинними намірами. *Бюлетень МВС України з обміну досвідом роботи*. 2001. № 3. С. 7–9.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. С. 1029.
6. Про поведження з радіоактивними відходами : Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95 Закони України. Київ, 1997. Т. 9. С. 98.

Примак Євгеній Юрійович
студент юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ ЗА КК УКРАЇНИ ТА КК СУСІДНІХ ДЕРЖАВ

Аналізуючи злочини проти моральності, важливо звернути увагу на досвід законодавств сусідніх держав, з якими межує Україна, у даній сфері правового регулювання. Це дало б змогу провести порівняння, між чинним вітчизняним і зарубіжним законодавством, щодо моральності в Кримінальному кодексі (далі – КК).

Відповідно до КК Російської Федерації [4] злочини проти моральності виділені в главі 25, яка має назву «Злочини проти здоров'я населення і громадської моральності». В цій главі виділені такі злочини, які пов'язані з проституцією і порнографією, також це наруга над тілами померлих і місцями їхнього поховання, яка аналогічна, що висвітлена в КК України [8]. Також у КК Російської Федерації, так як в КК України передбачена відповідальність за жорстоке поведження з тваринами.

Порівнюючи кримінальне законодавство сусідньої Республіки Білорусь, щодо злочинів проти моральності, з вітчизняним законодавством, можна

виділити, що аналогічні статті, які передбачають відповідальність за злочинні діяння такі, як виготовлення і розповсюдження порнографічних матеріалів чи предметів порнографічного характеру; умисне знищення чи пошкодження історико-культурних цінностей чи матеріальних об'єктів, яким може бути присвоєний статус історико-культурної цінності; знищення, пошкодження чи втрата історико-культурних цінностей чи матеріальних об'єктів, яким може бути присвоєно статус історико-культурної цінності, з необережності; наруга над трупом чи могилою; наруга над історико-культурними цінностями.

Відмінним від КК України, є те що в розділі XII КК Республіки Білорусь [1] передбачена відповідальність за незаконне вилучення органів чи тканин від неживого донора. Законодавцем окремо виділена стаття, щодо виготовлення і розповсюдження порнографічних матеріалів чи предметів порнографічного характеру з зображенням неповнолітнього.

В КК Республіки Молдови [2] злочини проти моральності висвітлені в главі VIII «Злочини проти громадського здоров'я і співмешкання». В якому виділено однорідні злочини, як сутенерство; руйнування чи псування пам'яток історії та культури; наруга над могилою, що є ідентичними, що висвітлені КК України.

Злочини проти моральності зазначені в главі VII «Злочини проти сім'ї і неповнолітніх». В цій главі передбачена відповідальність за дитячу порнографію; отримання послуг дитячої проституції; втягнення неповнолітніх у незаконне споживання наркотиків, лікарських засобів або інших речовин; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, що стосується останнього, то аналогічна ж стаття вказана в КК України, що можна дійти висновку, що це злочин проти моральності.

Наступним розглянемо та проведемо порівняльно-правовий аналіз між розділом XII КК України та главою XXV КК Республіки Польща [3] «Злочини проти сексуальної свободи і моральності», в якому знаходяться такі склади злочинів, як публічна демонстрація предметів порнографічного змісту; демонстрація предметів порнографічного змісту малолітньому молодше 15

років, чи привчання його до предметів, маючих такий характер; розповсюдження чи ввезення або розповсюдження предметів порнографічного змісту за участю малолітнього молодше 15 років чи з застосуванням насильства, чи з використанням тварини; спонукання однією особою іншої до заняття проституцією з метою отримання майнової вигоди, чи для полегшення в отриманні такої вигоди. Також в даному нормативно-правовому акті передбачена відповідальність за злочини, що посягають на свободу совісті і віросповідання (глава XXIV). Хоча цей розділ і не регулює питання відповідальності за суспільно небезпечні діяння, що прямо посягають на моральність, проте порушуються моральні норми, уставлені в цивілізованому суспільстві, серед яких передбачається відповідальність для особи, яка ображає релігійні почуття інших осіб, публічно ображаючи предмети релігійного вшанування чи місце, приготоване для публічного виконання релігійних обрядів.

Варто звернути увагу на розділі «Злочини проти сім'ї і опіки». Так, в статті 208 передбачена відповідальність за споювання малолітнього, доставляння йому алкогольних напоїв, спільні ознак, яких передбачено в статті 304 КК України «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність», а тому можна зробити висновок, що дане діяння також посягає на моральність.

Що стосується проституції, то вона легалізована в Польщі. Традиційно таке діяння поза законом в Румунії [9, с. 850–855].

Якщо говорити про злочини проти моральності в КК Румунії [6], то на відміну від КК України, вони знаходяться в різних розділах та главах КК Румунії. Так наприклад, в розділі VIII «Злочини, що зачіпають відносини в соціальній сфері» та в главі I «Злочини проти громадського порядку та моралі» зазначено злочини за дитячу порнографію.

Відповідно до глави III «Злочини проти свободи віросповідання та поваги до померлих» законодавцем вказано відповідальність за злочини проти моральності, як запобігання здійснення релігійної свободи; профанація трупів або могил; незаконна закупівля тканин або органів трупа.

В КК Угорщини від 25 червня 2012 р. [7] , злочинні діяння за злочини проти моральності, зазначені в розділах XX «Злочини проти дітей і проти сімейного законодавства» та XIX «Сексуальна свобода та сексуальна практика». Законодавцем передбачена відповідальність за сексуальну експлуатацію; закупівлю для проституції; життя з заробітку проституцією; експлуатація дитячої проституції; дитяча порнографія.

Що стосується законодавства Словаччини, то злочини проти моральності викладені в главі дев'ятій, що має назву «Кримінальна відповідальність проти інших прав та свобод» статті 366 -378 КК Словаччини [5]. Так, як і в КК України передбачена відповідальність за жорстоке поводження з тваринами; проституція; наруга над могилою, або над тілом померлого. КК Словаччини окремо виділяє злочини за неправильне та непристойне втручання в організм людини з мертвим тілом; виготовлення дитячої порнографії; поширення дитячої порнографії; наклеп; несанкціоноване використання персональних даних, що є без сумніву злочинами, що посягають на моральність.

Таким чином, склади злочинів, що містяться в Особливих частинах КК окремих держав, що межують з Україною (Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Молдови) у сфері захисту моральності у переважній більшості є практично аналогічними з нормами КК України, що зумовлено спільним входженням цих держав в Союз Радянських Соціалістичних Республік, а отже і наявністю спільної нормативно–правової бази в той час, яка з отриманням цими країнами незалежності стала основою для розробки вітчизняного законодавства.

У кримінальному законодавстві держав Європейського Союзу (Румунія, Польща, Угорщина, Словаччина) приділено велику увагу щодо забезпечення захисту моральності. Так за законодавством цих країн – сусідів, склади злочинів входять у сукупності до різних розділів та глав, які поряд з нормами, щодо захисту моральності, містять норми, щодо захисту релігії, повноцінного здійснення батьківських обов'язків, захисту особи від протиправних посягань у сфері статевих стосунків та інше.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь № 275-3 від 09.07.1999 р (в редакції від 12.07.2013 р) URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/by/by086ru.pdf> (дата звернення: 02.10.2017).
2. Кримінальний Кодекс Республіки Молдова №. 985 від 18.04.2002 URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/md/md138ru.pdf> (дата звернення: 01.10.2017).
3. Кримінальний кодекс Республіки Польща від 6 червня 1997 р / Вести. Зак. 2 серпня 1997 № 88, ст.553 / зі змінами та доповненнями станом на 1 травня 2001 р. URL: <http://crimpravo.ru/page/zar-uk/> (дата звернення: 02.10.2017).
4. Кримінальний кодекс Російської Федерації від 13.06.1996 р № 63-ФЗ (зі змінами від 07.06.2017 р № 120-ФЗ) URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/ru180ru.pdf> (дата звернення: 02.20.2017).
5. Кримінальний кодекс Словаччини, Закон № 300/2005, Вступив в дію з 1 січня 2006 р. зі змінами та доповненнями станом на (у травні 2013 р., Чинні 31 липня 2013 р. URL: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (дата звернення: 01.10.2017).
6. Кримінальний кодекс Румунії (Закон 286/2009), опублікований в «Офіційному віснику», частина I №. 510 від 24 липня 2009 року, який вступив в чинності 1 лютого 2014 року, оновлений 23 жовтня 2014 року URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=3580> (дата звернення: 02.10.2017).
7. Кримінальний кодекс Угорщини від 25 червня 2012 р. URL: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (дата звернення: 01.10.2017).
8. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001р. № 2341 – III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/2341-14> (дата звернення: 03.10.2017).
9. Кузнецов В.В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі: монографія. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2012. 908 с.

Прожига Микола Васильович
студент факультету заочного,
контрактного навчання та
підвищення кваліфікації працівників
Академії Державної пенітенціарної
служби

ПРОБЛЕМИ СТАТУСУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТА НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

До учасників цивільних правовідносин ст. 2 ЦК України [1] відносить юридичних осіб, на перший погляд начебто все просто, але в цивілістичній науці, є багато питань, стосовно самого визначення та видів.

З'ясування цієї проблеми є однією з найскладніших у теоретичній юриспруденції, адже існує багато теорій, за допомогою яких правознавці

намагалися дати відповідь на запитання: що ж становить сутність юридичної особи; виявити її суттєві ознаки, слід констатувати, що повною мірою їм це не вдалося. Пояснення вказаному лежить на поверхні і пов'язано з тим, що юридична особа залежно від тієї соціально-економічної формації, у якій вона функціонує, постійно трансформується, змінюючи свої основні функції.

Юридичні особи були предметом досліджень багатьох відомих науковців у галузі цивільного, господарського права, зокрема: С. С. Алексеєва, Т. В. Боднар, Д. В. Бобрової, В. І. Борисової, С. Н. Братуся, В. А. Васильєвої, І. В. Венедиктової, О. М. Вінник, О. В. Дзери, А. С. Довгерта, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Р. О. Стефанчука, Н. І. Титової, Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, Я. М. Шевченко, Ю. С. Шемшученка, Г. Ф. Шершеневича, Р. Б. Шишки, В. С. Щербини, О. В. Щербини та інших.

Інститут юридичної особи, на думку В. І. Борисової, від самого початку ґрунтувався на самостійності даного об'єднання і неможливості його зведення до простої сукупності учасників і вкладеного ними майна. Якщо брати майнову сферу, то юридична особа виникла як форма задоволення суспільних потреб у механізмі централізації капіталу, потрібного для реалізації великих господарських проектів. У нематеріальній сфері поява юридичної особи пов'язувалася зовсім з іншою метою – із захистом інтересів окремих прошарків і верств населення [5].

Сьогодні цікавим є питання системи підприємницьких юридичних осіб та непідприємницьких юридичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин. Сучасний етап розвитку чинного законодавства України дає змогу однозначно констатувати відсутність у ньому уніфікованої системи підприємницьких юридичних осіб приватного права, що зумовлено як відмінністю систем юридичних осіб, установлених в ЦК та ГК України, так і невідповідністю спеціальних нормативних актів означеним вище кодексам. Вказане може бути здійснене лише за рахунок «переформатування» наявної системи юридичних осіб у ЦК України, стверджує Зеліско А. [2, с. 20]. Кваліфікуючими критеріями, які дозволяють застосовувати до значного переліку організаційно-правових

форм юридичних осіб поняття «підприємницька юридична особа приватного права», є наявність між засновниками (учасниками) та юридичною особою специфічного правового зв'язку майнового характеру, зумовленого створенням таких юридичних осіб з метою отримання прибутку шляхом об'єднання майнових вкладів засновників (учасників) на основі установчих документів.

Окрім того, розробка правової конструкції уніфікуючого поняття (терміна) «підприємницька юридична особа приватного права» дає змогу не лише привести до спільного знаменника правове регулювання статусу всіх організаційно-правових форм таких юридичних осіб, але й більш рельєфно виокремити специфіку їхніх індивідуалізуючих ознак, тобто ознак кожної їх організаційно-правової форми зокрема.

Далі слід з'ясувати, що являє собою непідприємницька юридична особа, адже широке значення терміна непідприємницька юридична особа вказуватиме не тільки на специфічну рису непідприємницьких юридичних осіб – особливу мету діяльності та нерозподіл прибутку між членами такої юридичної особи, а й вказує на відповідну приналежність таких юридичних осіб за порядком створення до юридичних осіб публічного чи приватного права, а за специфікою устрою до корпоративних чи унітарних юридичних осіб. Вузьке розуміння сутності непідприємницької юридичної особи, стверджує Зозуляк О. І., дозволяє одразу ж провести співвідношення та побачити різницю між підприємницькою юридичною особою як такою, що діє з метою одержання прибутку та його розподілом між учасниками та в межах якої виникає майновий зв'язок між такою юридичною особою та її учасниками та непідприємницькою, котра такими рисами не володіє. Проведення відповідних паралелей за наведеними критеріями буде мати прикладне значення, коли існує практична необхідність відмежувати підприємницькі юридичні особи від непідприємницьких [3, с. 152].

Звернемось до аналізу юридичної особи в зарубіжних країнах, так легальну дефініцію поняття юридичної особи містять закони небагатьох держав, серед яких виокремлюються країни Латинської Америки. Наприклад,

відповідно до § 545 Цивільного кодексу Чилі 1855 р. юридичною особою визнається фіктивна особа, яка здатна мати права та нести цивільно-правові обов'язки, вступати у правові і неправові відносини, представляти себе у суді та поза судом. Аналогічне визначення міститься в цивільних кодексах Колумбії, Сальвадору, Еквадору. Разом з тим, група авторів, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, Р. А. Майданик, відзначають, що стаття 52 Швейцарського цивільного уложення 1907 р. визначає юридичні особи як об'єднання осіб, які мають корпоративний устрій, та самостійні установи, засновані для будь-якої особливої мети. Такі об'єднання набувають статусу юридичної особи шляхом внесення їх до торгового реєстру. Звід англійського цивільного права від 1938 р. у главі II, яка має назву «Юридичні особи (об'єднання осіб)», містить статтю 14, де зазначено, що об'єднання осіб можуть бути корпоративними (тобто такими, що утворюють корпорацію) та не корпоративними (тобто такими, що не утворюють корпорацію) [4]. Отже, у цілому під юридичною особою в західних правових системах розуміють організацію або установу, що виступає як самостійний учасник цивільних правовідносин.

Таким чином, поряд зі з'ясуванням різного значення термінів «комерційна юридична особа» та «підприємницька юридична особа», потрібно вказати на необхідність зміни підходів до тлумачення останнього терміна, що спонукає до проведення подальших наукових досліджень в окресленій сфері правовідносин.

Разом з тим, підсумовуючи, варто зазначити, що відповідність вітчизняного цивільного законодавства вимогам суспільного розвитку значною мірою залежить й від якості та однозначності термінології, якою оперує законодавець.

Представлене нами авторське бачення поняття «непідприємницька юридична особа» є універсальним для усіх непідприємницьких структур, розроблене на охоплення усіх традиційних непідприємницьких структур, що мають статус юридичної особи і, на нашу думку, є перспективним у

застосуванні при виведенні на законодавчий рівень в рамках ЦК України досліджуваного поняття.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. № 435-IV від 16.01.2003. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. С. 461.
2. Зеліско А. Підприємницькі юридичні особи приватного права: термінологічний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 19–24.
3. Зозуляк О. І. Непідприємницька юридична особа: теоретико-правовий аналіз поняття та ознак. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2016. № 14. С. 151–157.
4. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
5. Цивільне право: підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право, 2012.Т. 1. 656 с.

Пузиревський Максим Вячеславович
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби,
начальник кабінету кафедри тактико-
спеціальної підготовки Академії
Державної пенітенціарної служби
Карелін Владислав Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального, кримінально-
виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної
служби

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОГЛЯДИ НА МАЙБУТНЄ

На теперішній час, подолання корупції в Україні є нагальною проблемою загально державного рівня, що набула неабиякого загострення. Суспільна небезпека корупційних правопорушень, їх поширеність в органах державної влади і місцевого самоврядування викликають недовіру та зневагу суспільства

до владних інститутів, зумовлюють необхідність запобігання будь-яким проявам корупційного спрямування.

Проведені за останні роки в Україні дослідження з питань запобігання та протидії корупції свідчать, що корупція вразила все суспільство. При цьому йдеться не просто про толерантне ставлення суспільства до корупції, а про використання корупції як «ефективної рушійної сили» при отриманні позитивних результатів врегулювання практично усього спектру соціальних відносин. Це в свою чергу має негативний вплив щодо визначення міжнародного становища нашої держави на шляху до Європейського Союзу та Євроатлантичного альянсу.

26 травня 2015 року Президентом України було підписано Указ № 287/2015, який затвердив рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» (далі – Стратегія). Одне з провідних місць в Стратегії було виділено напрямку боротьби з корупцією та неефективною системою державного управління – актуальній загрозі національній безпеці України [1].

В свою чергу, відповідно до підрозділу 3.3. Стратегії, антикорупційна діяльність держави зумовлена поширенням корупційних проявів, її укоріненням в усіх сферах державного управління; слабкістю, дисфункціональністю, застарілою моделлю публічних інститутів, депрофесіоналізацією та деградацією державної служби; здійсненням державними органами діяльності в корпоративних та особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності [1].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що корупція глибоко укорінилася не тільки в економічній та соціально-культурній сферах. Найбільш вражені нею саме ті державні органи, які за своїм функціональним призначенням повинні запобігати та протидіяти проявам корупції. Особливого суспільного резонансу набуває інформація про корупційні правопорушення та правопорушення,

пов'язані з корупцією, вчинені в Державній кримінально-виконавчій службі України (далі – ДКВС України).

Як слушно зазначає О. Г. Боднарчук: «більшість корупційних правопорушень, здебільшого здійснюють співробітники пенітенціарної системи, які можуть проносити заборонені предмети, використовуючи своє службове становище, нехтуючи принципами моралі і права. Такі факти корупції негативно впливають на ефективність діяльності самої системи, сприяють зростанню пенітенціарної злочинності, підривають репутацію і знижують довіру до її діяльності.

Суспільна небезпека цих правопорушень полягає в тому, що вони вчиняються тими посадовими особами, на яких лежить обов'язок дотримання закону. У цьому контексті одним із пріоритетних напрямів роботи ДКВС України є вдосконалення системи заходів запобігання та протидії корупції серед співробітників» [2, с. 7].

Слід відзначити, що 13 вересня 2017 року Постановою Кабінету Міністрів України № 709 «Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції України з питань виконання кримінальних покарань» урядом було створено Адміністрацію Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – Адміністрація ДКВС України) як міжрегіональний територіальний орган Міністерства юстиції зі статусом юридичної особи публічного права. Закономірно, в майбутньому це дозволить централізувати систему управління Державною кримінально-виконавчою службою та здійснювати заходи щодо викорінення проявів корупційного спрямування в пенітенціарній системі. Зокрема, передбачено акумулювання повноважень Адміністрації ДКВС України в питаннях організації діяльності воєнізованих формувань та організації охорони та режиму, організації та контролю за виконанням вироків суду та інших судових рішень із застосуванням передбачених законом засобів виправлення засуджених, організації і контролю оперативно-розшукової діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. На нашу думку, основними

пріоритетними напрямками діяльності Адміністрації ДКВС України, спрямованими на усунення причин та умов, що призводять до вчинення корупційних діянь, корупційних правопорушень та інших зловживань, пов'язаних із корупцією в Державній кримінально-виконавчій службі України, мають стати: 1) забезпечення гідного матеріального становища та нормальних житлових умов, побутової інфраструктури співробітників пенітенціарної системи; 2) запровадження стимулюючих норм до антикорупційної службової поведінки співробітників заохоченням за повідомлення про факт вчинення корупційного правопорушення або іншим чином сприяють у протидії корупції; 3) постійний аналіз стану дотримання антикорупційного законодавства, звітування підрозділів установ виконання покарань про вчинені співробітниками органів, установ та слідчих ізоляторів, що належить до сфери її управління, корупційні діяння, корупційні правопорушення та інші зловживання, пов'язані з корупцією; 4) розробка пропозицій щодо проведення антикорупційних організаційних заходів у кадровій політиці: постійний контроль за виконанням службових обов'язків; жорсткий відбір кандидатів на службу та навчання у відомчі навчальні заклади; використання поліграфа для якісного відбору кандидатів на службу та проведення службових розслідувань; забезпечення перепідготовки кадрів; своєчасна посадова ротація кадрів тощо; 5) своєчасне реагування на скарги, сигнали та повідомлення про можливі випадки корупційних діянь в органах, установах та слідчих ізоляторах, що належать до сфери управління Адміністрації ДКВС України; 6) своєчасне та об'єктивне реагування на порушення дисципліни та недотримання положень Кодексу етики та службової поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; 7) створення каналів отримання від громадян, ув'язнених, засуджених інформації про корупційні діяння, вчинені співробітниками органів, установ та слідчих ізоляторів, що належить до сфери управління Адміністрації ДКВС України. Врешті-решт, ми підтримуємо позицію О. Г. Боднарчука, який наголошує на тому, що: «удосконалення існуючих і запровадження нових антикорупційних заходів повинно

призупинити тенденцію щодо збільшення кількості корупційних правопорушень серед співробітників ДКВС України, забезпечити їх ефективну діяльність відповідно до її суспільного призначення в майбутньому» [2, с. 7].

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 43. С. 1353.

2. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 462 с.

Пишенична Ольга Михайлівна

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

СЛІДЧИЙ ІЗОЛЯТОР ЯК СУБ'ЄКТ ВИКОНАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення» слідчі ізолятори є установами для тримання осіб, щодо яких у якості запобіжного заходу обрано взяття під варту або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт. Метою попереднього ув'язнення є запобігання можливому ухиленню особи, взятої під варту, від слідства і суду; перешкоджання встановленню істини у кримінальній справі або заняттю злочинною діяльністю, а також забезпечення виконання вироку.

Слідчі ізолятори функціонують з 1 січня 1964 року і були утворені шляхом реорганізації тюрем. Така реорганізація була проведена з метою дотримання законності стосовно осіб, взятих під варту, і забезпечення ізоляції, режиму, виправлення осіб, засуджених до позбавлення волі у виді тюремного ув'язнення.

Станом на 5 травня 2016 року у СІЗО утримується 16 450 осіб узятих під варту та засуджених. В установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, розташованих на території, що контролюється українською владою, перебувають 60 771 особа. Всього в Україні діє 12 слідчих ізоляторів та 17 установ виконання покарань з функцією СІЗО [2].

Як визначає ст. 6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [7, ст.3], СІЗО є складовою Державної кримінально-виконавчої служби України. І хоча згідно зі ст. 11 КВК України СІЗО не є ані органом, ані установою виконання покарань, він виступає суб'єктом виконання покарань відносно засуджених до позбавлення волі, які залишені в СІЗО для роботи з господарського обслуговування, а також осіб, вироки яких вступили в законну силу і вони залишені з різних причин для відбування покарання в СІЗО (приміром, до створення арештних домів чи секторів для тримання засуджених до довічного позбавлення волі значна кількість таких осіб відбувала покарання саме у СІЗО).

Основними завданнями СІЗО є:

- 1) створення умов, що виключають можливість ув'язнених, яких тримають під вартою, сховатися від слідства або суду, а засудженим – ухилитися від відбування покарання;
- 2) здійснення заходів, що перешкоджають спробам підозрюваних і обвинувачених перешкодити встановленню істини у кримінальній справі;
- 3) забезпечення правопорядку і законності в СІЗО, безпеки підозрюваних, обвинувачених та засуджених, а також персоналу, посадових осіб і громадян, які перебувають на його території;
- 4) забезпечення дотримання прав і законних інтересів підозрюваних, обвинувачених та засуджених;
- 5) організація життєдіяльності СІЗО, розвиток і зміцнення його матеріально-технічної бази і соціальної сфери.

Для виконання поставлених перед слідчим ізолятором завдань на цей орган покладено обов'язок виконання наступних функцій, зокрема:

- 1) здійснює прийом підозрюваних і обвинувачених і розміщення їх по камерах;
- 2) охорону підозрюваних і обвинувачених і нагляд за ними;
- 3) ізоляцію підозрюваних і обвинувачуваних;
- 4) виявляє, попереджає і припиняє злочини та інші правопорушення з боку підозрюваних і обвинувачуваних;
- 5) підтримання порядку;
- 6) надає приміщення, обладнані для проведення спеціальних слідчих дій, амбулаторних судово-психіатричних та інших експертиз;
- 7) здійснює висновок підозрюваних і обвинувачених з камер до слідчих, прокурорів, іншим особам, які мають право виклику, а також на побачення з захисниками та іншими особами;
- 8) здійснює конвоювання всередині СІЗО, при виведенні засуджених на господарські роботи за межі СІЗО, при доставці осіб, які втекли з-під варти, при приміщенні осіб, які утримуються в СІЗО, до медичного закладу і при доставці на залізничні станції, пристані, в аеропорти і назад для обміну з вартою, що здійснюють етапування по планових маршрутах;
- 9) здійснює матеріально-побутове та медико-санітарне забезпечення підозрюваних, обвинувачених та засуджених відповідно до вимог гігієни, санітарії;
- 10) здійснює проведення оперативно-розшукових заходів в СІЗО;
- 11) залучає підозрюваних і обвинувачених до праці на виробництві;
- 12) проводить культурно-виховну роботу з неповнолітніми, створює їм умови для здобуття загальної середньої освіти.

До персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі [4, ст.7]. Адміністрація слідчих ізоляторів здійснює матеріальне, соціально-побутове, харчове забезпечення ув'язнених, здійснює контроль над побаченнями осіб взятих під варту,

переглядає скарги, листи і заяви і в разі потреби направляють їх за призначенням (особі, яка провадить дізнання, чи слідчому, судам, захиснику тощо), застосовує заходи заохочення та стягнення, у разі необхідності застосовує заходи фізичного впливу тощо.

Згідно з Правилами тримання осіб, узятих під варту, і засуджених у СІЗО щодо осіб, які тримаються в місці попереднього ув'язнення, адміністрація СІЗО повинна забезпечити: охорону і режим тримання взятих під варту осіб і виконання вироків, які набрали законної сили, ухвал та постанов суду; створення належних житлово-комунальних умов та матеріально-побутового забезпечення, медичного обслуговування і надання згідно зі встановленими нормами харчування; виконання передбачених нормами Закону України «Про попереднє ув'язнення» і КПК України розпоряджень слідчих та судових органів; виконання щодо засуджених вимог КВК України; етапування і екстрадиція засуджених і слідчо-заарештованих; можливість реалізації прав осіб, взятих під варту, встановлених Законом України «Про попереднє ув'язнення» та іншими нормативно-правовими актами. До завдань адміністрації СІЗО також відноситься: профілактика злочинності, запобігання вчиненню нових злочинів як особами, які тримаються у СІЗО, так і іншими громадянами; забезпечення правопорядку і законності, дотримання вимог законодавства та нормативно-правових актів щодо охорони, режиму, умов тримання осіб, узятих під варту, і засуджених, а також безпеки персоналу, посадових осіб та громадян, які перебувають на території СІЗО; здійснення безперервного контролю за станом оперативної обстановки у СІЗО, виявлення умов та причин, що сприяють її ускладненню, а також усунення наслідків надзвичайних подій; проведення оперативно-розшукової діяльності відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та нормативно-правових актів кримінально-виконавчої системи; організація діяльності щодо розвитку та зміцнення матеріально-технічної бази та соціальної сфери СІЗО; правовий і соціальний захист персоналу слідчого ізолятора та членів його сімей; робота з кадрами, їх професійна підготовка; здійснення взаємодії з правоохоронними

органами та громадськими організаціями у питаннях боротьби зі злочинністю [8, с. 113], [9, с. 262].

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що слідчі ізолятори є спеціальними державними інституціями, на які державою покладено обов'язок виконання таких основних функцій як: 1) виконання попереднього ув'язнення; 2) виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі.

Сам факт включення слідчих ізоляторів до структури суб'єктів пенітенціарної системи, зазначених у Главі 3 КВК України за назвою «Органи і установи виконання покарань», надав певне підґрунтя для практичних працівників вважати, що слідчі ізолятори належать до виправних колоній (п. 3 ст. 18 КВК України). Однак ст. 11 КВК України, що визначає види органів й установ виконання покарань, такої установи виконання покарань, як СІЗО, не передбачає. Лише в ст. 18 (п. 3) законодавець зазначає, що функції виправних колоній відповідного рівня безпеки виконуються слідчим ізолятором стосовно осіб, залишених для робіт з господарського обслуговування. Отже, СІЗО не належать до установ виконання покарань, однак, виконує функцію цих установ щодо вказаної категорії засуджених (яка не є властивою для нього, а певним додатком пенітенціарної діяльності, що реалізується як допоміжна до основної функції з метою економії витрат на утримання системи). Тому не може йти мови про повноцінну «делеговану» функцію виконання кримінального покарання в СІЗО, зважаючи на обставини як правового, так і практичного характеру.

Список використаних джерел

1. Кирилюк В. А. Місце слідчого ізолятора в системі установ виконання попереднього ув'язнення: засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності : матеріали доп. наук.-практ. конф., присв. пам'яті професора А. Я. Дубинського (Київ, 2009). С. 593–612.
2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України/ URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article> (дата звернення: 02.11.2017).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 02.11.2017).
4. Кримінально-виконавчий кодекс України Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3. Ст. 21.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.
7. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 30. Ст. 409.
8. Про попереднє ув'язнення: Закон України від від 30.06.1993 № 3352-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 360.
9. Про оперативно - розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

Ребкало Микола Миколайович,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри теорії та історії держави
і права, конституційного права Академії
Державної пенітенціарної служби

КРИМІНАЛЬНА ВИКОНАВЧА СИСТЕМА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Дослідження об'єкта управління, як і будь-якого іншого явища суспільного буття, завжди зумовлює потребу в з'ясуванні його суті, що створює своєрідну методологічну основу для розв'язання актуальних проблем його становлення та розвитку. У сучасній науковій літературі існують різні трактування сутності такого поняття, як об'єкт управління. Одні вчені визначають його як елемент управлінської системи, якому адресований управлінський вплив з боку суб'єкта управління, або як – окремих людей чи їх об'єднання в різні спільноти, які є носіями певних суспільних відносин, або це – структурована соціальна спільнота, яка зазнає керівного впливу з боку суб'єкта управління. Інші вчені вважають, що під об'єктом управління слід розуміти діяльність організацій, закладів, установ, окремих громадян, у тому числі й тих, хто входить до складу суб'єкта управління, або це – частина системи, яка матеріалізує цілі управління й виконує управлінські рішення. Існує й точка зору, згідно з якою об'єкт державного управління є визначальним елементом системи управління, якому адресовано управлінський вплив з боку суб'єкта управління.

Отже, наведене вище дає підстави стверджувати, що під об'єктом державного управління слід розуміти ту частину управлінської системи, в бік якої спрямовано управлінський вплив, іншими словами, в ньому реалізуються соціальна місія конкретної управлінської системи.

Дослідженню сутності об'єкта державного управління у сфері виконання покарань, на наш погляд, істотно сприяє з'ясування його природи, що тісно пов'язана із соціальним середовищем, в якому реалізується виконання покарань. Науковий аналіз законодавчого забезпечення кримінально-виконавчих процесів та наукова розробка проблем виконання покарань засвідчують, що кримінально-виконавча система утворена з метою ефективної реалізації виконання кримінальних покарань через розгалужену систему органів та установ. Виконання кримінальних покарань визнається винятковою прерогативою (функцією) держави, для здійснення якої, як правило, створюються спеціалізовані державні установи і органи. Відповідно до ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України органами виконання покарань є: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань та пробації, його територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації. Установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи, слідчі ізолятори у випадках, передбачених цим Кодексом. Останні поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу і кримінально-виконавчі установи закритого типу.

Процес виконання кримінальних покарань нерозривно пов'язаний із здійсненням заходів кримінально-виконавчого впливу на особу, відносно якої судом винесено вирок, що вступив у законну силу. Передбачена кримінальним законодавством диференціація покарань дає можливість класифікувати засуджених на окремі категорії. Практика застосування кримінальних покарань, дає змогу класифікувати засуджених на тих, хто утримується в установах та закладах виконання покарань, і тих, хто перебуває на обліку пробації. Серед осіб, які утримуються в установах та закладах виконання покарань, слід

виділити осіб, стосовно яких суд виніс запобіжний захід – взяття під варту (підозрювані, обвинувачені), а також осіб, стосовно яких винесено вирок суду, який вступив у законну силу (засуджені). Відповідно Кримінально-процесуального кодексу України підозрюваним визнається особа, затримана за підозрою у вчиненні злочину, або особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого. Обвинуваченим є особа, до якої в установленому законом порядку винесена постанова про притягнення як обвинуваченого; підсудним визнається обвинувачений, кримінальна справа якого передана до судового розгляду. Засудженим є особа, яка визнана судом винною у скоєнні злочину і засуджена до покарання, передбаченого Кримінальним кодексом України. Запропонована диференціація засуджених, на нашу думку, сприяє деталізації цілей, завдань, функцій та методів публічного адміністрування на особу під час відбування кримінального покарання.

Діяльність органів та установ виконання покарань забезпечується їх персоналом. До персоналу кримінально-виконавчої системи України в широкому розумінні відносять осіб, які основну професію чи спеціальність на платній основі виконують певні трудові функції в органах, установах, закладах виконання покарань. Персонал поділяється на осіб рядового та начальницького складу, спеціалістів та працівників, які працюють за трудовою угодою. На персонал кримінально-виконавчої служби покладається реалізація кримінально-виконавчої політики, а також забезпечення інших завдань кримінально-виконавчого характеру. З метою формування належних службових відносин, підвищення престижу служби, упорядкування системи фінансового забезпечення для персоналу кримінально-виконавчої системи встановлені відповідні посади, спеціальні звання, а для цивільного складу державних службовців передбачені відповідні ранги та розряди. Працівники, які працюють за трудовою угодою, поділяється на обслуговуючий персонал (лікарі, вчителі, інженерно-технічні працівники) та допоміжний персонал, який здійснює функції забезпечення діяльності установ та закладів виконання покарань.

Персонал поділяються також на керівників та виконавців. Відмінність між ними полягає в тому, що перші наділені державою здійснювати управлінські функції відповідно до своїх повноважень та компетенції, тобто керівники можуть відігравати роль як об'єктів управлінського впливу, так і суб'єктів цього процесу.

Отже, персонал кримінально-виконавчої системи – це особи, які прийняті в установленому законодавством порядку на роботу в органи та установи виконання покарань і на платній основі виконують певні завдання, визначені їх посадовими обов'язками.

Таким чином, кримінально-виконавча система України як об'єкт державного управління складається із розгалуженої системи органів та установ виконання покарань, функціонування яких забезпечується професійною діяльністю персоналу, що спрямована на створення належних умов відбування покарання, здійснення виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання з позбавленням волі та засуджених, які перебувають на обліку пробації.

Резнік Олександр Юрійович
слухач юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби, лейтенант внутрішньої служби

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ АРЕШТУ СТОСОВНО ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ

Відповідно до ст. 51, 60 КК України арешт являється одним із видів кримінальних покарань, що полягає у триманні засудженого в умовах ізоляції та встановлюється на строк від одного до шести місяців. Крім того, законодавець передбачив, що арешт не застосовується до осіб віком до 16 років, вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років. У свою чергу стаття 101 КК України визначає, що арешт відносно неповнолітніх, які на

момент постановлення вироку досягли 16 років, застосовується строком від 15 до 45 днів [2]. Необхідно зазначити, що відповідно до статті 50 Кримінально-виконавчого кодексу України арешт є основним із видів покарання, виконання якого відбувається в спеціальній установі – арештному домі [1].

Що стосується арешту як виду кримінального покарання, слід звернутися до офіційної статистики Державної судової адміністрації України. Так, станом на кінець 2014 року всього засуджено неповнолітніх осіб, які вчинили злочин у віці від 14 до 18 років, – 4 875 осіб, із них за тяжкі злочини – 2 573 осіб, за особливо тяжкі злочини – 69 осіб та лише до 34 осіб було застосовано кримінальне покарання у виді арешту [3]. Тобто, судами згідно з офіційними даними такий вид покарання як арешт щодо неповнолітніх майже не застосовується, що, у свою чергу, також є підтвердженням визначеності даного виду покарання, та доцільності його застосування.

Що стосується прав і обов'язків засудженого до арешту слід зазначати, що вони користуються правами, встановленими законодавством України, з обмеженнями, що передбачені для цієї категорії засуджених, а також впливають з вироку суду та КВК України. Статтею 51 КВК України передбачено, що на засуджених до арешту поширюються обмеження, визначені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, але ці особи мають право на побаченнями з родичами та іншими особами, крім адвокатів, а також на одержання посилок, передач, бандеролей, крім одягу за сезоном. Законодавець, ввівши новий вид покарання – арешт, який відноситься до більш м'якого покарання, ніж позбавлення волі, залишив усі обмеження, передбачені для покарання у виді позбавлення волі, а в частинні застосував більш жорстокі обмеження та позбавив осіб, які відбувають покарання у виді арешту, можливості спілкування з рідними та близькими людьми. Також засуджені до арешту відповідно до статті 52 КВК України можуть залучатися без оплати праці до робіт з благоустрою арештних домів, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених, або до допоміжних робіт із забезпеченням арештних домів продовольством. До цих

робіт засуджені залучаються, в порядку черговості і не більш як на дві години на день.

Особливості матеріально-побутового та медичного обслуговування засуджених до арешту визначаються статтею 53 КВК України і здійснюються відповідно до норм, встановлених особам, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. Засудженим надається індивідуальне спальне місце і видаються постільні речі, вони забезпечуються триразовим гарячим харчуванням за затвердженими нормами добового забезпечення продуктами харчування для засуджених, які тримаються в приміщеннях камерного типу випраних колоній максимального рівня безпеки. Обов'язкове роздільне тримання неповнолітніх засуджених із повнолітніми. Статтею 54 КВК України законодавець встановив заходи заохочення та стягнення, що застосовуються, до осіб, засуджених до арешту. Рішення про застосування заходів стягнення і заохочення відноситься до компетенції начальника арештного дому або його заступника. Стягнення у вигляді поміщення в карцер застосовуються за постановою начальника арештного дому. До неповнолітніх ув'язнених та засуджених стягнення у вигляді поміщення в карцер застосовується у виключних випадках у разі безуспішного застосування інших заходів впливу.

Крім цього, законодавством згідно з ч. 2 ст. 50 КВК України регламентовано порядок відбування, відповідно до якого засуджений повинен відбувати покарання в одному арештному домі. Переведення засудженого до арешту з одного арештного дому до іншого допускається у разі його хвороби, або для забезпечення його особистої безпеки, а також за інших виняткових обставин, що перешкоджають подальшому знаходженню в даному арештному домі [1].

Розглянувши права, обов'язки та умови відбування покарання у виді арешту для неповнолітніх засуджених, які законодавчо закріплені, та порівнявши з правами та обов'язками інших осіб, що відбувають покарання у виді арешту, ми дійшли висновку, що законодавець майже урівняв ці дві категорії ув'язнених, лише виокремивши неповнолітніх від дорослих окремим

триманням та правом на що денну 2-х годинну прогулянку, в той час для дорослих – 1 година. У свою чергу, умови тримання неповнолітніх, які відбувають покарання у виді арешту, нічим не відрізняються від дорослих. Підтвердженням цього також є права засуджених, які відбувають покарання у виді арешту: на восьмигодинний сон у нічний час; мати при собі і зберігати в камері особисті предмети і речі, перелік яких встановлено; одержувати і відправляти листи без обмеження їх кількості; витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі до 70% мінімального розміру заробітної плати; в індивідуальному порядку відправляти релігійні обряди, користуватись релігійною літературою: грати в настільні ігри, користуватися книгами, журналами, газетами з бібліотеки установи; мати побачення з адвокатом в установленому порядку; звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами до державних органів, громадських організацій і до службових осіб. За виняткових обставин засудженому до арешту може бути надано право на телефону розмову з близькими родичами [4].

Отже, на основі аналізу вищевикладеної інформації можна дійти висновку, що за останні роки динаміка чисельності засуджених неповнолітніх, які відбувають покарання у виді арешту, зменшується, на що в першу чергу, впливає низький відсоток застосування даного виду покарання судами. Також необхідно зауважити, що саме застосування такого виду покарання як арешт, дублює короткострокове позбавлення волі.

Саме тому на даний час відсутня необхідності у застосуванні даного виду покарання відносно неповнолітніх, що в свою чергу, підтверджується практикою винесення вироків із застосуванням даного виду покарання та як наслідок, взагалі виникають питання доцільності існування в законодавстві такого виду покарання. Що стосується прав і свобод неповнолітніх, які відбувають покарання у виді арешту, то вони майже прирівняні з правами дорослих, які відбувають даний вид покарання.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України/ Кодекс України від 06.09.2017р. № 1488-VIII. *Відомості Верховної ради*. 2016. № 42 Ст. 700. URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/page>. (дата звернення: 02.11.2017).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Аналіз стану здійснення судочинства в 2014 році (за даними судової статистики). URL: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/>. (дата звернення: 02.11.2017).
4. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ М-ва юстиції України від 29.12.2014р. № 2186/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>. (дата звернення: 02.11.2017).

Рубцова Катерина Юрївна

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
Шамрук Наталія Борисівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Правова захищеність особи – одна з фундаментальних ознак правової держави, яка передбачає наявність системи ефективних юридичних засобів реалізації і захисту прав і свобод. В цій системі особливе місце належить адвокатури, адвокат є одним із основних механізмів захисту прав і свобод людини і займає провідне місце в правозахисній діяльності. Значення адвокатури підкреслюється в «Основних положеннях про роль адвокатів», прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. В цьому документі зазначається, що кожна людина вправі звернутися за допомогою до адвоката для підтвердження і захисту своїх прав, а уряд зобов'язаний гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх осіб, що проживають на території

держави, а також можливість користуватися юридичною допомогою, яка здійснюється незалежними юристами.

Можливість здійснення основних прав людини, кожною конкретною особою забезпечується, насамперед, юридичними механізмами певної держави, які є системою ефективних юридичних засобів реалізації, охорони і захисту прав людини. Адвокати повинні постійно дбати про честь і гідність своєї професії як важливі учасники здійснення правосуддя [1].

Адвокатська таємниця є похідним інститутом, який необхідно співвіднести з інститутами захисту прав і свобод людини та громадянина, тобто тими інститутами, якими є – адвокатура, інститут таємниці тощо. Іншими словами, порівняльний аналіз адвокатської таємниці можливий лише в контексті згаданих правових категорій.

Наприклад, у Франції, 1 січня 1992 р. набрали чинності поправки до Основного закону про статус адвокатів № 71-1130 від 31 грудня 1990 р., мета яких була реформувати деякі судові та інші юридичні професії. Головна особливість реформи – створити нову професію, члени якої носитимуть звання адвоката (ст.1 закону № 71-1130 у новій редакції).

Проте це не означало будь-яких радикальних перетворень. Професійною таємницею було листування між клієнтом і адвокатом та між адвокатами з приводу ведення справи. В тому разі, коли судова інстанція приходить до висновку, що вилучений у адвоката документ є професійною таємницею, а судовий слідчий використав його в судовому процесі, то сам процес в зв'язку з цим може бути визнаний недійсним. Адвокат зобов'язаний додержуватись професійної таємниці, що є і правом, і обов'язком. Адвокату забороняється розголошувати загальну професійну таємницю, таємницю слідства, відомості, одержані від клієнта.

Професійна таємниця забезпечується і іншими шляхами, а саме: адвокат не може бути радником, представником чи захисником більше ніж одного клієнта в одній справі. При непорядному ставленні до своїх клієнтів адвокат підлягає цивільно-правовій відповідальності, а при вчиненні злочину –

кримінальній відповідальності [2]. У Законі Республіки Латвії «Про адвокатуру» зазначено, що адвокати є офіційними особами судової системи і не повинні розголошувати інформацію, яку вони отримали в процесі надання юридичної допомоги. Збереження таємниці є обов'язковим навіть після закінчення представництва у справі [3].

Розголошення адвокатом, помічником адвоката, працівниками адвокатських об'єднань адвокатської таємниці, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, повинно каратися. В Україні на шляху неминучих змін важливо не підірвати фундаментальні основи адвокатської професії якими вступують такі положення: 1) адвокат зобов'язаний дотримуватися адвокатської таємниці та тримати в таємниці всю інформацію, яка йому стала відомою, а й у разі самого звернення до адвоката; 2) адвокат не повинен розголошувати таку інформацію до отримання дозволу клієнта, а також якщо цього вимагатиме закон; 3) усі суб'єкти правовідносин, не лише адвокати і клієнти, повинні розуміти, що зобов'язання дотримуватися принципу конфіденційності покладається на адвоката безстроково. Тому, на нашу думку, саме ці основи потрібно враховувати під час реформування адвокатури України. Вони повинні стати надійними підґрунтям забезпечення інтересів як клієнта, адвоката так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Варфаломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009 №1(14) С.7–25.
2. Гармаєв Ю.П. Конфіденційність побачень адвоката з клієнтом. *Адвокат*. 2003. № 6 С.56–63.
3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (дата звернення: 29.09.2017).

Рябець Ігор Миколайович

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Нотаріат належить до тих цінностей, які без перебільшення можна віднести до надбання світової культури. Відходили в історію стародавні країни, зароджувались нові держави, змінювались політичні режими та національні правові традиції.

Нотаріат за своєю правовою природою поєднує в собі приватні та публічні засади. Нотаріус, з одного боку є «носієм» публічної влади, оскільки виконує функції, які законом передані йому державою, а, з іншого – здійснює свої функції у рамках вільної професії. Він здійснює професійну діяльність за свій власний рахунок і під свою власну відповідальність, вільно організовує умови своєї роботи в межах, встановлених законом, і отримують за це доходи. Проте характерною особливістю нинішнього часу стає посилення контролю держави за дотриманням учасниками цивільного обороту своїх обов'язків та створення механізмів, спрямованих на унеможливлення зловживання суб'єктивним правом [2].

Варто також відмітити, що нотаріат є не лише складовою економічної та соціальної структур суспільства.

Враховуючи специфіку нотаріальної діяльності та еволюцію розвитку, він посідає чільне місце у сфері громадянського суспільства. Адже його функції

спрямовані на охорону та захист законних прав та інтересів, особливо у приватному житті. Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про нотаріат», нотаріат – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [1].

Але слід звернути увагу на те, що таке визначення нотаріату не розкриває повністю його суті, тому, на нашу думку, нотаріат слід розглядати як правовий інститут, що забезпечує охорону прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб та держави шляхом вчинення нотаріальних дій уповноваженими органами та посадовими особами.

Також хотілося б звернути увагу на те, що принципи нотаріату, а це провідні положення, на яких базується нотаріальна діяльність в Україні, не закріплені на законодавчому рівні [4]. Наступними проблемними питаннями нотаріату, що потребують негайного розв'язання, можна виокреслити: неоднозначність правового становища органів та посадових осіб нотаріату, фактична незацікавленість державних нотаріусів підвищувати ефективність своєї праці.

Державні нотаріуси отримують стабільну (невелику) заробітну плату, а державне мито повністю отримує держава, тому штучне підвищення зарплатні завдяки так званим додатковим послугам – явище тимчасове, яке не вирішує даної проблеми. Брак фахівців, що працюють у державних нотаріальних конторах, що розташовані в невеличких містах і районних центрах.

Нерівномірність розподілу нотаріальних органів відносно регіонів України, враховуючи такі показники, як кількість населення, віддаленість та економічний розвиток. Особливо гостро стоїть питання забезпечення нотаріальним обслуговуванням так званих депресивних регіонів [5].

Тому стає зрозумілим, що державний нотаріат фактично перебуває на межі ліквідації. Аналіз статистичних даних, що стосуються показників діяльності державних та приватних нотаріальних контор, засвідчив: держава

знає збитків від існування державного нотаріату, зокрема через витрати, що йдуть на його утримання й перевищують прибуток від діяльності державних нотаріусів. Тому досить актуальним залишається питання доцільності існування державного та приватного нотаріату одночасно.

Отже, незважаючи на суб'єктивні (практична відміна квотування) та об'єктивні (фінансова криза) фактори, сфера приватного нотаріату протягом десятирічного періоду за кількісними показниками вчинюваних дій значно випередила державний нотаріат і у фінансовому плані стала незалежною від держави, у той час як державний нотаріат стає, по суті, тягарем для держави. Ураховуючи це, вважаємо за потрібне об'єднати обидва нотаріати в єдиний – приватний або розробити програму реформування державного нотаріату та спрямувати частину коштів із державного бюджету на її реалізацію. Систематизувавши проблематику сучасного стану нотаріату в Україні, можна дійти висновку, що нотаріальна діяльність потребує реформування.

Серед першочергових заходів варто виокремити ухвалення повноцінного життєздатного нормативно-правового акту, що забезпечить належне функціонування нотаріату, розробка та прийняття Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, посадовими особами виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування, консульськими установами; вжиття заходів щодо зменшення кількості підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють питання діловодства, архівної справи, ведення реєстрів нотаріальних дій та їхньої узгодженості між собою; визначення критеріїв для оптимального забезпечення населення нотаріальними послугами; вжиття заходів щодо створення галузевого нотаріального архіву при Міністерстві юстиції України.

Список використаних джерел

1. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. № 3425-ХІІ (Редакція від 04.06.2017). *ВВР України*. 1993. № 39. Ст. 383.
2. Дуалізм правового статусу приватного нотаріуса в умовах реформування засад державного управління нотаріатом в Україні. *Підприємництво, господарство та право*. 2009. № 1. С. 20–24.
3. Нотаріат в Україні / За заг. ред. В. Б. Сміян, М. Н. Нікітіна, В. І. Хоменко. Київ, 2010. 450 с.

4. Правова природа нотаріату та нотаріальної діяльності як об'єкт державного регулювання в Україні: теоретичний та практичний аспект. *Влада. Людина. Закон.* 2008. № 12. С. 101–104.

5. Фурса С. Я. Проблема формування принципів організації та діяльності нотаріату в Україні. *Часопис Київського університету права.* 2008. № 1. С. 59–65.

Савельєва Наталія Олегівна,
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ГОЛОВНОГО ТЮРЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ УПРАВЛІННЯ ТЮРЕМНОЮ СИСТЕМОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Аналіз історичних джерел показує, що тюремне ув'язнення як вид покарання, спрямованого на свободу, на території України почало застосовуватись в період Києворуської доби за часів роздробленості князівств. Про це свідчать матеріали перших відомих вітчизняних пам'яток права – договір руських з греками при князі Ігорі 945 р., [1, с. 9-10]. Мирна грамота новгородців з німцями 1195 р., договір князя Мстислава Давидовича з Ригою і Готландом 1229 р. [1, с. 11]. Дослідження пам'яток права, які діяли на території України в більш пізні періоди, наприклад, Литовських статутів в редакції 1529р., 1566р., 1588р., [3,с.127], Магдебурзького права [2,с. 374-387], «судових обрядок» Запорозької Січі [4, с. 63-74] показує, що упорядники цих документів не вважали тюремне ув'язнення самостійним видом покарання за кримінальні злочини і не приділяли порядку і умовам його виконання достатньої уваги, хоча і внесли низку істотних змін до системи існуючих кримінальних покарань, фактично сприявши відокремленню кримінально-виконавчої функції.

Окремі процедурні елементи ув'язнення можна зустріти в Артикулах XII та XV Литовського статуту 1588 року, а Артикул XXXI «О устроении тюремь

при НАШИХ судах и поскольку брать по тюрем на гоотъколодниковъ.» [1, с. 14-16] безпосередньо визначав порядок влаштування місць ув'язнення при судах та дії посадових осіб щодо їх утримання.

На території Російської імперії, до складу якої входила Україна, вперше тюремне ув'язнення як самостійний вид кримінального покарання було закріплене в Судебнику 1550 р. [5, с. 235-236].

Проте початком формування державної тюремної системи в Російській імперії, на наш погляд, слід вважати ухвалення Соборного Укладення царя Олексія Михайловича в 1649 році. Як зазначає І. В. Шмаров, у Соборному Укладенні чітко простежується тенденція до розширення застосування тюремного ув'язнення, що призначалось або на визначений (від 3 днів до 4 років), або на невизначений строк [6, с. 52-53].

В 1775 році Катериною II був підписаний закон під назвою «Учреждение про управление губерниями», в якому розглядалися питання, пов'язані із тюрмами. Точніше, на додаток до існуючих тюрем пропонувалось створити два нові види: гамівні і робочі будинки [8, с. 266-268].

Передумовами подальшого розвитку організаційно-правових засад діяльності тюремних установ в Російській імперії стали відміна кріпацтва та початок буржуазних реформ середини XIX століття. Необхідно визнати, що розуміння необхідності суттєвих змін в тюремній галузі відбулося в Російській імперії не без впливу західних гуманістичних ідей та закордонного досвіду. Царський уряд розумів, що під час проведення реформування суду, армії, управління на місцях, фінансової системи та освіти, неможливо залишити без уваги проблеми тюремної системи.

Тому 18 серпня 1862 року цар затвердив рішення Державної Ради, згідно з якою управління всіма місцями позбавлення волі цивільного відомства було зосереджено в Міністерстві внутрішніх справ. У зв'язку з цим, починаючи з 1862 року, Міністерство внутрішніх справ починає збирати офіційні відомості про стан тюремної системи Російської імперії, що створювало організаційні та правові засади для проведення тюремної реформи.

Наслідками роботи із інспектування тюрем, з одного боку, стало встановлення реальної картини тогочасного становища тюрем з усіма наявними недоліками, а з другого, з'явилась можливість намітити першочергові цілі, визначити конкретні завдання та напрямки майбутньої тюремної реформи. Незважаючи на те, що тюремна реформа назріла, її реалізація розпочиналась і проходила вкрай повільно. Причинами цього сучасні дослідники історії пенітенціарної системи України Р. А. Калюжний, В. І. Маковський та В. Г. Чубатенко вважають «відсутність достатньої кількості коштів та зв'язок з тим, що не була завершена судова реформа» [9, с. 165].

Уряд Російської імперії при підготовці до тюремної реформи враховував не тільки досвід функціонування пенітенціарних систем конкретних країн, а і результати дослідження питань удосконалення управління тюремними установами світовою спільнотою, зокрема, міжнародними тюремними конгресами. Узагальнення світового пенітенціарного досвіду слід віднести до першого етапу тюремної реформи в Російській імперії, тому що збір відомостей про вітчизняні місця позбавлення волі і вивчення закордонного пенітенціарного досвіду були паралельними процесами, які переслідували одну мету – напрацювання тактики тюремного реформування. Безпосередньо ж стратегія цього процесу була визначена значно раніше, в кінці XIX - на початку XX століть.

Займались цими проблемами Комісії із перетворення тюрем Росії, які працювали, змінюючи одна іншу, починаючи з 1845 року і фактично до 1879 року, тобто до створення Головного тюремного управління.

До роботи в цих державних утвореннях залучались не тільки практики, тобто урядові чиновники, а також відомі науковці – тюремознавці та представники громадськості, в тому числі і професор М. С. Таганцев, судовий і громадський діяч О. Ф. Коні. Члени комісій поєднували роботу над документами з виїздами до місць ув'язнення Російської імперії для особистого ознайомлення з їх діяльністю. За нашою думкою, залучення представників науки і громадськості до роботи комісій пояснюється не тільки піклуванням

влади про якісну складову тюремної реформи, але і політичними міркуваннями – робота комісій співпала з достатньо напруженою суспільно-політичною ситуацією, пов'язаною із народними хвилюваннями як в містах, так і в селах. Саме тому залучення громадськості до створення програми тюремної реформи, на нашу думку, стало одним із проявів самодержавного лібералізму.

Підсумки роботи всіх попередніх комісій були узагальнені і всебічно обговорені під час роботи створеної при Державній Раді в 1877 році Комісії по тюремному перетворенню для розробки правових основ реформування тюремної системи в умовах централізації керівництва її діяльністю під керівництвом статс-секретаря К. К. Грота [10, с. 48]. На підставі висновків комісії 11 грудня 1879 року був виданий закон «Про основні положення, що мають бути керівництвом при перетворенні тюремної частини і при перегляді Укладення про покарання» [10, с. 48-49], який став програмною концепцією перетворення як безпосередньо тюрем, так і управління ними. Одним із положень цього закону і було передбачене створення Головного тюремного управління – нового державного органу, раніше невідомого державному апарату Російської імперії, головним призначенням якого вперше в історії було вирішення проблем тюремної системи в масштабах усієї країни.

Список використаних джерел

1. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України. Київ: ВД «Говард Прес», 1998. Т.1. Ч.1. 414с.
2. Хрестоматія пам'яток феодального государства и права стран европы / под ред. В. М. Корецкого. Москва, 1961. 612 с.
3. Памятники русского права / под ред. К. А. Софроненко. Москва, 1957. 428 с.
4. Історія держави і права України: Хрестоматія для студ. юрид. вузів і фак. Київ, 1996. 612 с.
5. Рогов В. А. История уголовного права, террора и репрессий в Русском государстве XV – XVIII вв. Москва, 1995, 452 с.
6. Уголовно-исполнительное право: учебник под ред. И. В. Шмарова. Москва, 1996. 412 с.
7. Гернет М. Н. История царской тюрьмы: в 5т. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1950. Т.1. 384 с.
8. Российское законодательство X-XX века: в 9т. Москва, 1987, Т.5. 574 с.
9. Калюжний Р. А., Маковський В. І., Чубатенко В. Г. З історії пенітенціарної реформи в Російській імперії. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 1998. №3. С. 165–170.
10. Органы и войска МВД России: краткий исторический очерк. Москва, 1996. 612 с.

Савіна Наталія Ігорівна

студент юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Згідно до статті 59 Конституції України кожному громадянину гарантоване право на одержання правової допомоги. Нотаріат разом з іншими правовими інститутами забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян. Нотаріат є правовим інститутом, який забезпечує охорону та захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом здійснення нотаріальних дій від імені держави.

Дослідження юридичної літератури з питань діяльності нотаріату у зарубіжних країнах дозволяє стверджувати про існування у світі двох нотаріальних систем – англосаксонської та латинської із кардинальною відмінністю правового регулювання нотаріальної діяльності .

У свою чергу Г. Ю. Гулевська доводить про існування ще однієї системи, яка об'єднує країни у стані так званого «перехідного періоду», які або наближаються до латинської системи нотаріату, або стали на шлях впровадження подібної системи, але повністю до неї не належать, оскільки їхнє законодавство та стан практики не повною мірою відповідають фундаментальним принципам побудови та організації нотаріату [3,с. 57-61].

Н. В. Карнарук у дисертації, проводячи аналіз зарубіжного досвіду державного контролю за нотаріальною діяльністю, здійснює порівняльно-правовий аналіз існуючих в світовій практиці моделей організації державного

контролю за нотаріальною діяльністю, а також проводить аналіз досвіду країн пострадянського простору, максимально наближених до України завдяки спорідненості правових систем, соціальних, економічних, політичних процесів, історичної спадщини; особливо відзначено те, що деякі із них вже досягли певного позитивного результату в напрямку наближення до системи країн латинського нотаріату [5]. К. І. Федорова, досліджуючи зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання приватної нотаріальної діяльності, визначила підходи до адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності у світі, країнах Європи та СНД [4,с.158-167].

Таким чином, прагнення інституту нотаріату України увійти до міжнародної нотаріальної спільноти потребує вивчення і перейняття позитивного досвіду правового регулювання організації і діяльності органів нотаріату зарубіжних країн, що буде сприяти більш глибокому розумінню тенденцій розвитку правового регулювання вітчизняної нотаріальної системи.

У країнах англосаксонської системи нотаріату (США, Велика Британія, Австралія, Сінгапур, Малайзія, Кіпр, Індія та ін.) роль нотаріату є незначною, а інколи і взагалі відсутня, діяльність нотаріусів, як правило, суміщається із діяльністю адвокатів. У цілому потрібно констатувати, що у країнах англосаксонської правової системи поки що залишається недостатньою роль і значення нотаріату.

Другу групу становить латинський нотаріат – це загальноприйнята система організації нотаріальної діяльності, за якою нотаріуси залишаються особами вільної професії, але здійснюють свою діяльність як представники держави. Однак свобода латинського нотаріату не повинна сприйматися як свавілля приватних нотаріусів та безпорадність держави чи відсутність правового регулювання та контролю. Делегування приватним нотаріусам функцій держави у сфері надання публічного характеру правочинам передбачає посилення контролю з боку держави. Латинський нотаріат й сьогодні базується на традиції римського права. У першу чергу це знаходить свій прояв у тому, що в країнах, які входять до Міжнародного союзу нотаріату, діє романо-

германська правова система, з пріоритетом письмових доказів, з яких нотаріально оформлені документи мають підвищену доказову силу. Враховуючи, що аналіз чинного та перспективного законодавства та основних тенденцій розвитку правового регулювання нотаріальною діяльністю в Україні дозволяє визначити орієнтацію нашої країни на створення нотаріату саме латинського типу, доцільно розглянути організацію правового регулювання інституту нотаріальної діяльності в зарубіжних країнах, що входять до латинської системи нотаріату.

Згідно із законодавством Німеччини нотаріус повинен постійно перебувати в тому регіоні, в який він був призначений. В Італії діє більше п'яти тисяч нотаріусів та є майже дві тисячі нотаріальних місць, створених по кількості судових округів. Коли нотаріус призначається вперше, він має можливість обирати адміністративно-територіальні одиниці, до яких він би хотів бути прикріпленим. Нотаріат Франції має одну суттєву відмінність від нотаріату інших європейських країн – посада нотаріуса може передаватися у спадок. Федеративний устрій, економічні та політичні особливості Швейцарії вплинули на організацію та правове регулювання органів нотаріату в цій країні. Так, вимоги до кандидата на посаду нотаріуса обмежуються наявністю вищої освіти, громадянства та стажуванням в нотаріальній конторі [2; с 41-46].

Таким чином, слід відмітити, що нотаріальна функція визнається державною, але виконує її нотаріус незалежно, не будучи підпорядкованим службовій ієрархії.

Останнім часом проблемні питання щодо виділення перспективних напрямків нотаріального законодавства набули надзвичайної актуальності.

Основними проблемами органів нотаріату в Україні є, передусім, утворення єдиного нотаріату, механізму доступу до нотаріальної діяльності, оплати вчинюваних нотаріальних дій, контролю за нотаріальною діяльністю тощо. Безумовно, проблема єдиного нотаріату є наразі вкрай актуальною, оскільки світовий досвід країн класичної моделі нотаріату вже досить давно визнав вільний нотаріат більш ефективною формою здійснення нотаріальних

функцій. Утворення єдиного нотаріату мало б стати важливим кроком на шляху вдосконалення українського нотаріату, але скасування державного нотаріату має базуватися на попередньому вирішенні низки проблем, які наразі не знаходять свого розв'язання.

Процес реформування нотаріату в Україні не може бути еkleктичним, а має базуватися на попередній розробці концептуальних засад функціонування нотаріату в Україні. При цьому найважливішим є те, що вирішення питання про подальшу долю нотаріату можливе з урахуванням завдань та сутності нотаріату і нотаріальної діяльності, а також необхідності подальшого втілення в українське законодавство основних засад моделі нотаріату як системи превентивного позасудового захисту цивільних прав та інтересів. Однак саме в отриманні розумного балансу приватного та публічного інтересів у професійній діяльності нотаріусів вбачається напрямок нормативного регулювання нотаріальної діяльності в Україні. Уявляється, що з цієї точки зору доцільним було б прийняття не змін до Закону України «Про нотаріат», а прийняття нового Закону України «Про нотаріат та організацію нотаріальної діяльності в Україні», який відображав би публічно-правову природу нотаріальної діяльності, регулював процедуру вчинення нотаріальних дій та забезпечував гарантії функціонування нотаріату.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254 к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov> (дата звернення: 25.09.2017).
2. Ільєва Н. В. Зарубіжний досвід здійснення нотаріальної діяльності та його адаптація до вітчизняної системи нотаріату. *Конституційно-правовий вимір в розвитку правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Конференції (Одеса, 25 жовтня 2013 р.) М-во освіти і науки України, Одеса: Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. 2013. 260 с. С. 41–46.
3. Гулевська Г. Ю. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання нотаріальної діяльності та пріоритети запозичення в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 7. С. 57–61.
4. Федорова К. І. Перспективи реформування законодавства щодо адміністративно-правового регулювання приватної нотаріальної діяльності. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2007. № 3 (40). С. 158–167
5. Карнарук Н. В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2007. С. 24.

Сахнік Олена Володимирівна
кандидат психологічних наук,
перший заступник начальника центру –
начальник навчального відділу
Хмельницького центру
підвищення кваліфікації персоналу
ДКВС України

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕНІТЕНЦАРНОГО ПЕРСОНАЛУ

Як відомо, однією з причин повернення колишніх засуджених до злочинної діяльності в Україні є відсутність належних соціальних, побутових, економічних та інших умов у вільному суспільстві, за яких вони могли би спробувати стати законослухняними громадянами.

До цих проблем приєднується нетолерантне, часом відверто негативне ставлення у соціумі до осіб, що мали (мають) проблеми із законом, як до неблагонадійних, схильних до вчинення нових правопорушень й злочинів. Звільняючись з місць позбавлення волі, колишній засуджений, за рідким виключенням, залишається сам на сам з рядом проблемних ситуацій, вийти переможцем з яких законним шляхом виявляється досить складно.

Вище викладене дозволяє констатувати, що впровадження повноцінної пробації в Україні є вкрай актуальним завданням, але вирішувати його слід з урахуванням психологічних аспектів розгортання даного процесу в нашій країні, забезпечення послідовності реалізації його основних етапів.

Аналізуючи міжнародний досвід впровадження пробації, яка має тривалу історію свого становлення, слід акцентувати увагу на тому, що їй притаманні: широкий спектр функцій, методів роботи з об'єктами супроводження; системна організація належного забезпечення діяльності спеціально підготовленого персоналу; реалізація численних соціально-реабілітаційних програм, спрямованих на формування поважного ставлення у осіб, що мають проблеми із законом, до загально прийнятих у суспільстві норм співіснування, адаптації до

законослухняного життя. Пробація, у першу чергу, – це активна, тісна взаємодія фахівця з конкретним суб'єктом, що передбачає наявність ґрунтовних знань його психології, вміння бачити індивідуальність, неповторність особистості, які визначають її правову спрямованість. Таким чином, перед запуском механізму пробації у першу чергу слід говорити про якісний відбір та належну професійну підготовку відповідного персоналу, що є основними умовами ефективного виконання поставлених перед ним завдань.

Потреба врахування суттєвої психологічної складової такої професійної підготовки є незаперечним фактом і з огляду на зміст завдань, що покладаються вітчизняним законодавцем на фахівців, що працюватимуть у сфері пробації [1]. У січні 2010 р. Комітетом Міністрів Ради Європи прийнято Європейські правила пробації, які проголошують основні принципи її здійснення. З огляду на те, що Україна прагне успішної євроінтеграції, вітчизняному персоналу органу пробації також слід відповідально віднестися до їх реалізації. До таких принципів, зокрема, відносяться: пріоритетність встановлення позитивних відносин з суб'єктом пробації; згода суб'єкта пробації на пробаційне втручання; відповідність діяльності служб пробації етичним та професійним стандартам.

Враховуючи складність об'єкта професійного інтересу персоналу органу пробації, реалізація вище наведених принципів є досить непростю задачею. Успіх впровадження різноманітних програм з виправлення громадян, що знаходяться у конфлікті із законом, є напряду залежним від їх особистої позиції, розуміння необхідності таких перемін, готовності йти на співпрацю, проводити роботу над собою. В протилежному випадку будь-які зовнішні старання не будуть мати очікуваного позитивного результату. Разом з тим, налаштувати людину на співпрацю, переконати у важливості кардинальних змін в її світогляді та поведінці може лише фахівець, який відповідає високим професійним стандартам, неухильно слідує етичним принципам налагодження продуктивного спілкування, знається на психологічних особливостях організації діяльності з різними категоріями проблемних громадян. Персонал

пробації під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, що допомагає вирішувати низку важливих завдань щодо працевлаштування, лікування, визначення місця навчання та проживання суб'єктів супроводження.

Зважаючи на те, що пробація в Україні знаходиться на початковому етапі впровадження, є для її громадян новою справою з віддаленими у часі результатами, не завжди можна з впевненістю говорити про наявність суспільного розуміння та свідомого сприйняття позитивної ролі цього прогресивного шляху гуманізації вітчизняної кримінально-виконавчої системи. В даному контексті важлива роль персоналу органу пробації полягає у вмінні сформулювати у посадових осіб, від яких певною мірою залежить успіх реалізації пробаційних програм, правильні погляди на зміст інноваційних підходів до справи виправлення засуджених, повернення до суспільства повноцінних громадян, що більше не нестимуть загрози його безпеці.

Виконання такої місії вимагає від фахівців високого рівня професіоналізму, у тому числі ґрунтовних знань психологічних засад побудови гармонійних партнерських відносин, налагодження конструктивного діалогу, попередження розвитку конфліктних ситуацій, проведення ефективної роз'яснювальної роботи.

Не легшою є місія персоналу органу пробації у стінах установ виконання покарань та слідчих ізоляторів під час налагодження взаємодії з працівниками кримінально-виконавчої служби, діяльність яких є суворо регламентованою нормативно-розпорядчими актами. На жаль, стереотипне негативне ставлення пенітенціарного персоналу до засуджених (ув'язнених) не пішло у минуле, що ускладнює роботу з їх виправлення та ресоціалізації.

Отже, процес пробації у місцях позбавлення волі слід розпочинати з перевиховання самого пенітенціарного персоналу, в чому може успішно допомогти фахівець з прогресивними поглядами, який щодня знаходиться у

тісному контакті з пенітенціаристами та здатний ефективно впливати на їх професійну свідомість.

Продуктивність впровадження пробаційних програм залежить не лише від рівня професіоналізму та компетентності їх безпосередніх виконавців. Велике значення у даному контексті набуває усвідомлення значущості нових прогресивних підходів до виправлення засуджених всіма категоріями пенітенціаристів, які би функції на них не покладались. Але, як це не прикро, за даними, зібраними у Хмельницькому центрі підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України, значна кількість працівників вітчизняної кримінально-виконавчої служби, зокрема молодшого начальницького складу, до сих пір не може чітко сформулювати значення терміну «пробація», пояснити зміст її завдань. Чи набуде пробація в Україні ознак європейської системи, у значній мірі залежить від подальших кроків її розбудови, від їх відповідності європейським принципам пробації, найважливішими з яких є: здійснення професійного відбору майбутнього персоналу пробації, здатного за своїми індивідуально-психологічними якостями успішно підготуватися до виконання складних суспільно-значущих завдань; надання йому необхідного обсягу психологічних знань, вмінь та навичок; тісна співпраця між персоналом пробації та працівниками установ виконання покарань й слідчих ізоляторів за напрямком ресоціалізації осіб, позбавлених волі, заснована на засадах гуманізму і толерантності; постійне підвищення рівня психологічної компетентності пенітенціарного персоналу всіх категорій, що безпосередньо взаємодіють із засудженими (ув'язненими).

Список використаних джерел

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 23.09.2017).

Серебрянников Євген Андрійович,
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Пузирьов Михайло Сергійович,
кандидат юридичних наук,
головний науковий співробітник
науково-дослідного центру з питань
діяльності органів та установ
ДКВС України Академії Державної
пенітенціарної служби

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
У РАМКАХ МОДЕЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО
КОДЕКСУ 1996 РОКУ**

Втілення в життя взятого політичного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу потребує трансформації та модернізації багатьох аспектів державного управління в різних сферах суспільних відносин, вимагає приведення національних норм і правил у відповідність до європейських та загальновізнаних міжнародних стандартів державного будівництва й управління. У цьому контексті важливе значення має реформування органів і установ пенітенціарної системи та їх організаційно-правового забезпечення з використанням позитивного зарубіжного досвіду вдосконалення й підвищення ефективності діяльності пенітенціарних інституцій, беззаперечного дотримання прав людини та громадянина й гуманізації кримінально-виконавчого процесу в цілому.

Однак існуюча система виконання покарань та попереднього ув'язнення на сучасному етапі не відповідає рівню соціально-економічного розвитку суспільства та принципам гуманізму й поваги до прав і свобод людини у процесі виконання покарань. Колишнє виправно-трудове законодавство країн-

учасниць Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) було сформульовано на базі Основ виправно-трудового законодавства, прийнятих ще в 1969 р. [5].

У республіках, які входили до СРСР, а після його розпаду утворили СНД, у середині 80-х рр. були прийняті Положення про порядок і умови виконання покарань, не пов'язаних із заходами виправно-трудового впливу на засуджених [1]. Усе це свідчило про те, що в державах-учасницях СНД збереглася цілком загальноправова база, що регулювала виконання покарань, а розбіжності у виправно-трудових кодексах були неістотними. Отже, ця обставина створила сприятливі передумови для розроблення та прийняття модельного законодавчого акта, що регулює виконання всієї системи покарань. Так, згідно з Постановою Міжпарламентської Асамблеї (далі – МПА) «Про правове забезпечення інтеграційного розвитку Співдружності Незалежних Держав» від 29 жовтня 1994 р. [2], парламенти держав Співдружності та постійні комісії МПА мають здійснювати заходи з реалізації Зводу координаційного плану, який дав змогу розпочати процес формування бази модельного законодавства, що призвело до зближення та гармонізації національних законів.

Слід також зауважити, що протягом 1994–1995 рр. на міждержавних конференціях із проблем виконання покарань розглядалися спільні позиції наукових і практичних працівників щодо необхідності прийняття єдиного законодавчого акта, який регулював би виконання всіх видів покарань. Таким актом у подальшому став Модельний Кримінально-виконавчий кодекс (далі – Модельний КВК), який базувався на певних концептуальних позиціях, прийняття яких дало змогу сформулювати принципи і загальні положення виконання покарань, визначити структуру Кодексу, поняття та зміст основних його інститутів і норм.

Але поряд із цим, Модельний КВК не регулює такі види відносин, як: організаційно-управлінські аспекти діяльності системи виконання покарань (статус персоналу, побудова органів управління і т.п.), питання соціальної адаптації звільнених від відбування покарання і контроль за їх поведінкою, а також порядок і умови утримання підозрюваних і обвинувачуваних під вартою.

Це було обумовлено тим, що в ряді держав СНД вже були розроблені або розроблялися самостійні проекти зазначених законодавчих актів (Росія, Казахстан, Молдова).

Модельний КВК також базується на положеннях конституційного законодавства держав-учасниць СНД.

Разом із тим необхідно враховувати різноманітність конституцій окремих держав. У деяких із них прийняті нові конституційні закони, в інших – збереглися основні закони, прийняті ще в період існування єдиної союзнаї держави; положення, що стосуються прав і свобод людини і громадянина, можуть у цих актах відрізнятися одне від одного. У зв'язку з цим зростає значущість міжнародних актів про права людини і громадянина, а також спеціалізованих міжнародних документів про поводження із засудженими. Вони мають міждержавний характер, ратифіковані більшістю країн-членів ООН, тобто вони виступають орієнтиром для правозастосовної практики.

При розробленні Модельного КВК була також врахована криміногенна ситуація, що склалася в СНД. Зростання злочинності, особливо тяжких злочинів, стимулює прийняття державою більш жорстких правових рішень для боротьби з нею, в тому числі при виконанні покарань. Не випадково опитування громадської думки виявляють досить стійку тенденцію у вимогах щодо посилення карального впливу покарання.

Модельний КВК1996 року створив правову базу для забезпечення безпеки суспільства.

Крім того, щоб уникнути повторення помилок, слід ураховувати історичний досвід діяльності установ та органів виконання покарання (як позитивний, так і негативний), а також сучасну кримінально-виконавчу практику. Історичним прикладом позитивних кроків є Постанова Кабінету Міністрів УРСР «Про затвердження Основних напрямків реформування кримінально-виконавчої системи в Українській РСР» від 11 липня 1991 р. № 88, яка, зокрема, передбачала переобладнання виправно-трудоxих колоній за блочним типом [3].

Таким чином, структура Модельного КВК відповідає системі та видам покарань, прийнятим у Модельному Кримінальному кодексі, що складається із Загальної та Особливої частин і допускає варіантність регламентації виконання окремих видів покарань за умови, що їх принципи та загальні положення мають бути єдиними [4]. У преамбулі модельного закону сформульовано соціальні завдання Кодексу, розкриті його основні поняття для уникнення їх неадекватного тлумачення при підготовці національних КВК.

Список використаних джерел

1. Положення про порядок і умови виконання кримінальних покарань, не пов'язаних із заходами виправно-трудового впливу на засуджених: затверджене Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 29.06.1984 р. № 10 ВВР України. URL: <http://uapravo.com/hro/text.php?id=1414> (дата звернення: 03.10.2017).

2. Постанова Міжпарламентської Асамблеї «Про правове забезпечення інтеграційного розвитку Співдружності Незалежних Держав» від 29.10.1994 р. URL:<http://constitution.garant.ru> (дата звернення: 03.10.2017).

3. Постанова Кабінету Міністрів УРСР «Про затвердження Основних напрямків реформування кримінально-виконавчої системи в Українській РСР» від 11.07.1991 р. № 88. URL:<http://zakon.nau.ua> (дата звернення: 04.10.2017).

4. Постанова Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД «Про прийняття Модельного кримінально-виконавчого кодексу від 17.02.1996 р. URL:<http://docs.cntd.ru> (дата звернення: 02.10.2017).

5. Об утверждении Основ исправительно-трудового законодательства Союза ССР и союзных республик от 11.07.1969 г. № 4074-VII. URL:<http://gn-normy/mlv.htm> (дата звернення: 03.10.2017).

Сєдих Ганна Євгенівна,

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОНАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ ПЕНІТЕНЦІАРНИМИ УСТАНОВАМИ США ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Після набуття Україною статусу незалежної держави було зроблено вибір на користь входження нашої держави до Європейського співтовариства, який, у свою чергу, зумовлює перебудову майже всіх правових інститутів країни і суспільства, в тому числі і сфери виконання кримінальних покарань.

Важливе значення має реформування органів пенітенціарної системи та їх організаційно-правового забезпечення з використанням позитивного зарубіжного досвіду .

Актуальність вивчення та запозичення міжнародного досвіду у пенітенціарній сфері зумовлена тим, що практичне використання успішних заходів, наукових напрацювань і здобутків урядів розвинених держав світу сприятиме досягненню сталого розвитку країни, належного рівня ефективності, гуманності, цивілізованості державної політики України, підвищенню престижу державної служби у кримінально-виконавчій галузі, а також узгодженню й адаптації національного законодавства до європейських та міжнародних норм і стандартів щодо додержання прав і свобод людини і громадянина, у тому числі й засуджених. Міжнародна законодавча база, що регламентує діяльність пенітенціарної служби, включає низку нормативно-правових актів, серед яких: Загальна декларація прав людини, Міжнародна конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Європейські пенітенціарні правила, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку, Принципи медичної етики та ін.

Наведені вище міжнародні та європейські декларації, конвенції, договори та інші законодавчі документи в пенітенціарній сфері орієнтовані на гуманізацію системи виконання покарань, «пом'якшення» відбування покарань для засуджених із використанням новітніх методів впливу та забезпеченням повного дотримання їх прав і свобод, можливостей для ресоціалізації, навчання, освіти, культурного розвитку, належних побутових та санітарно-гігієнічних умов тощо. Проте практичне досягнення необхідного рівня

гуманності та цивілізованості правовідносин у досліджуваній сфері потребує вирішення питання підпорядкування пенітенціарної служби, яке в зарубіжних країнах вирішується по-різному.

Слід зазначити, що питання вивчення міжнародних засад виконання кримінальних покарань та правоохоронних функцій пенітенціарними установами є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних правознавців, серед яких І. Г. Богатирьов, О. М. Джужа, О. В. Лісцков, О. Б. Пташинський, В. М. Трубников, В. Г. Хирний, Д. В. Ягунов та ін. Проте, зважаючи на численні та часті зміни в національному законодавстві, політичному та соціально-економічному середовищі в Україні, у тому числі й у пенітенціарній сфері, зарубіжний досвід виконання правоохоронних функцій пенітенціарними установами потребує подальшого дослідження. Однак недостатньо уваги, на нашу думку, приділялося досвіду такої провідної країни світу, як США.

Розпочати дослідження вважаємо за доцільне зі з'ясування загальних та особливих аспектів організації і функціонування пенітенціарної системи Сполучених Штатів Америки, оскільки саме ця країна – лідер світової економіки. США за рівнем і масштабами розвитку значно випереджає будь-яку з інших розвинених держав. В умовах дедалі більшої глобалізації міжнародної економіки показники ділової активності всередині США є «барометром» для світової економіки, безпосередньо впливають на рух циклу і зміни стану національних економік. Розвиток економічних процесів у Сполучених Штатах Америки є одним із головних генераторів зрушень в економіці всього світу. На початку 90-х років частка США в сукупному ВВП світу становила 25%, частка Японії – 16% і частка ЄС – 25%. США виробляють більше в світі товарів і послуг. Найближчі партнери істотно поступаються їм. Так, ВВП Японії в поточних цінах і валютних курсах на ту ж дату становив приблизно половину, а ФРН – третину американського обсягу ВВП. США посідають перше місце у світі за обсягом промислового виробництва, мають найефективніше сільське господарство в світі. Майже половина світового експорту зерна припадає на

США [1]. Потужній економічний розвиток країни створює сприятливі підвалини для якісного та ефективного розвитку інших сфер суспільних відносин, зокрема тих, що супроводжують реалізацію державної політики у сфері виконання покарань.

Сполучені Штати Америки зробили значний внесок у розвиток світової пенітенціарної ідеї і системи. Пенітенціарна система США складається з тюрем, які поділяються на: федеральні, тюрми штатів і місцеві муніципальні чи окружні. Діяльність федеральних тюрем регламентується спеціальним законодавством: нормами розділу «Тюрма й ув'язнені», главою XVII «Кодифікованого кримінального і кримінально-процесуального законодавства». Федеральні тюрми та тюрми штатів поділяються на чотири категорії: тюрми надзвичайної безпеки, тюрми максимальної безпеки, тюрми середньої безпеки, тюрми мінімальної безпеки. У місцевих тюрмах утримуються особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також ті засуджені, яким суд призначив невеликі строки позбавлення волі.

Для неповнолітніх засуджених створюються спеціальні пенітенціарні установи – реформаторії, або їх ще називають виховними школами. Найбільш поширеними покараннями в США є застосування штрафу, тюремне ув'язнення та пробація [2]. Слід зазначити, що у США немає поняття «прокурорський нагляд». Усі питання, пов'язані з тюрмою, вирішує губернатор. Він призначає губернаторську комісію у складі восьми осіб, які є пересічними громадянами штату. Саме комісія вирішує питання умовно-дострокового звільнення, їхнє рішення остаточне й оскарженню не підлягає, його можуть відвідати усі охочі [2]. У віданні федерального міністерства юстиції та управлінь виправних установ штатів знаходяться в'язниці (states and federal prisons, reformatories), виправно-трудова установи – тюремні ферми і майстерні (prison farms), центри прийому, діагностики та класифікації ув'язнених (reception, diagnosis, and classification centers, correction centers), а також спеціальні медичні установи: тюремні лікарні і центри для лікування алкогольної та наркозалежності. Слідчі

в'язниці (jails), а також виправні установи (community based confinement facilities, residential facilities), призначені для реабілітації та ресоціалізації правопорушників, підвідомчі муніципалітетам і окружним органам влади. Кожному пенітенціарному закладу присвоюється рівень безпеки від 1 до 4. При цьому виправні заклади місцевого підпорядкування (restitution centers, prerelease, work release, study release centers) мають рівень безпеки 1 або 2. Більше 50 % правопорушників, які перебувають у таких установах виконання покарань, можуть без супроводу на певний час залишати територію, щоб працювати за наймом або навчатися будь-якої професії і таким чином готуватися до повернення в суспільство. Тюрми й інші виправні заклади четвертого і третього рівнів безпеки знаходяться в юрисдикції штатів або федерального уряду. Ці пенітенціарні установи можуть включати в себе підрозділи з більш м'яким режимом, що відповідає другому рівню. Якщо мова йде про термін тюремного ув'язнення більше одного року, рішення про те, який рівень безпеки потрібно для того чи іншого засудженого і в яких реабілітаційних програмах йому бажано брати участь, приймається в центрі прийому, діагностики та класифікації ув'язнених [3; 4]. Також слід зазначити, що у віданні округів знаходяться ще й допоміжні виправні установи (Intermediate sanction facilities), що являють собою більш м'яку альтернативу в'язницям. У них містяться особи, щодо яких суд прийняв рішення про скасування умовного вироку або умовно-дострокового звільнення (за ухилення від контролю, вчинення інших проступків). У названих установах діють ті ж програми соціалізації й освітні програми і, крім того, ув'язнених залучають до безкоштовних громадських робіт. Допоміжні виправні установи і табори покликані розвантажити переповнені тюрми. Однак чисельність ув'язнених зростає швидше, ніж число різноманітних пенітенціарних установ [3].

Цікавим є той факт, що з метою зменшення навантаження на бюджет у 80-і роки ХХ століття в США почалася приватизація в'язниць і масове будівництво приватних місць ув'язнення.

Компанії, які володіють і керують в'язницями, таборами, слідчими ізоляторами або центрами реституції, підписують контракт із федеральним урядом, урядом штату або окружною владою. Вони зобов'язуються утримувати певну кількість укладених відповідно до державних стандартів, забезпечуючи відповідний рівень безпеки. На кожного ув'язненого керуюча компанія отримує з бюджету гарантовану суму грошей. Переваги даних установи виконання полягають у тому, що тут не буває страйків, безробіття, інших проблем, пов'язаних із працевлаштуванням. У зазначених установах виробляється 100% усіх військових касок, бронежилетів, сорочок, брюк, наметів, рюкзаків і фляжок. Крім військового спорядження та обмундирування, ув'язнені виробляють 98% від ринку монтажних інструментів, 36% – побутової техніки, 30% – навушників, мікрофонів, мегафонів і 21% офісних меблів, а також авіаційне і медичне обладнання та багато іншого – ув'язнені займаються навіть дресируванням собак-поводирів для сліпих [4].

Характер ситуації, що склалася в пенітенціарній системі США, ряд учених та аналітиків називають кризовою. Призвело до цієї кризи, на їхню думку, перш за все те, що особи позбавляються волі за вчинення малозначних злочинів. Строки тримання засуджених у США при цьому більш тривалі, ніж в інших розвинених країнах. Водночас дослідники звертають увагу на те, що такий підхід зумовлюється тим, що правоохоронні органи, які реалізують кримінальну та кримінально-виконавчу політику, прислухаються до громадської думки, яка схиляється до жорстких заходів щодо злочинців [3; 4]. Не зайвим буде вказати на те, що у США, хоча й проголошені передові стандарти у сфері утримання осіб в установах виконання покарань, на практиці вони досить часто невиконуються й наполовину.

Дослідники та представники Міністерства юстиції, Американської тюремної асоціації, Національного консультативного комітету з кримінальної юстиції та інших організацій, виправдовуючись, обґрунтовують такий стан недофінансуванням виправних установ і переповненням в'язниць. При цьому витрати на утримання в'язниць і інших виправних установ ростуть швидше,

ніж витрати на медицину й освіту. З 1986 по 2001 роки вони збільшилися на 145% – з 15,6 до 38,2 млн. доларів (з урахуванням інфляції) [5].

Вище викладене щодо пенітенціарної політики у США більш ніж красномовно свідчить про те, що політика у сфері виконання кримінальних покарань є надзвичайно складним процесом, забезпечити належну реалізацію якого доволі складно навіть в умовах потужного економічного базису та розвиненої правової сфери. Разом із тим досвід США свідчить і про те, що: надмірна зацікавленість бізнесових кіл у досліджуваній політиці призводить до розростання в ній корупції; надміру жорсткі покарання призводять до зайвих, досить часто не потрібних витрат; потрібно не просто прислуховуватися до громадської думки, а сприяти її формуванню. Зокрема, йдеться про те, що населенню необхідно пояснювати, що суворі покарання не завжди корисні, як для виправлення осіб, так і для фінансового благополуччя законослухняних громадян, із податків яких фінансуються в'язниці; недофінансування установ виконання покарань негативним чином позначається на рівні якості та ефективності роботи їхнього персоналу.

Отже, виходячи з розгляду досвіду США, до корисних для України аспектів у пенітенціарній політиці зазначеної держави, на які слід звернути більшу увагу українській владі та науковій спільноті, належать, на нашу думку, такі: можливість паралельного розвитку зазначеної політики на державному та регіональному рівні; активне залучення місцевої влади до вирішення проблемних питань установ виконання покарань; урахування громадської думки щодо основних аспектів характеру і змісту кримінальної та кримінально-виконавчої влади; активна взаємодія з приватним бізнесом з питань організаційно-технічного та матеріально-фінансового забезпечення виконання покарань; високий рівень фінансування пенітенціарної системи.

Список використаних джерел

1. Козик В. В. Международные экономические отношения. Киев: Знання-Пресс, 2002. URL: <http://readbookz.com/pbooks/book-37/ru/chapter-1933/> (дата звернення: 01.10.2017).
2. Чомахашвілі О. Ш. Зарубіжний досвід діяльності системи виконання покарань. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. Число 3. С. 133–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_3_20 (дата звернення 01.10.2017).

3. Шленская Н. Пенитенциарная система США. URL: <http://www.strana-oz.ru/2008/2/penitenciarная-sistema-ssha> (дата звернення 01.10.2017).

4. Ковалев О. Г. Пенитенциарная система США: особенности организации и современные тенденции. URL: <http://www.center-bereg.ru/o573.html> (дата звернення: 02.10.2017).

5. Турчина М. О. Пенитенциарная система США. URL: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Pravo/58805.doc.htm (дата звернення: 01.10.2017).

Сикал Максим Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

Сорокіна Інна Сергіївна

кандидат юридичних наук,
ст.інспектор з ОД УП КП «102»
ГУ НП в м. Києві

АНАЛІЗ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ» ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Виходячи із задекларованої законодавцем у Законі України «Про адміністративні послуги» [1] нової ідеології відносин держави і людини, спрямованої на обслуговування потреб та інтересів приватних осіб у їх стосунках з адміністративними органами, звертаємо увагу, що загально визнаним підходом до регулювання суспільних відносин, які виникають в процесі надання адміністративних послуг, які надаються суб'єктами владних повноважень, є визнання пріоритету їх законодавчого (а не підзаконного) регулювання. Тому, є доречним внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги» з метою його удосконалення та кращого регулювання процедур щодо надання адміністративних послуг.

Так, 23 червня 2017 року у Верховній Раді було зареєстровано проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін

до Закону України «Про адміністративні послуги» щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг [2].

Даний проект Закону [3] є актуальним, оскільки в ньому переглянуто основні вимоги до процедур надання адміністративних послуг суб'єктами надання адміністративних послуг, а також центрами надання адміністративних послуг, зокрема у визначенні переліку підстав для відмови у наданні адміністративної послуги та анулювання результату.

Однією з основних новел проекту є пропозиція визначити поняття і можливість надання адміністративних послуг у випадках, передбачених законом, за декларативним принципом, а також пропонуються положення щодо погоджувальних процедур під час надання адміністративних послуг.

Метою проекту Закону є уточнення основних положень щодо надання адміністративних послуг. Для цього проектом Закону пропонується:

- поширити дію Закону на відносини щодо набуття прав на конкурсних засадах та стосовно об'єктів, обмежених у цивільному обігу, здійснення регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- визначити поняття і можливість надання адміністративних послуг, у випадках передбачених законом, за декларативним принципом, а також положення щодо погоджувальних процедур під час надання адміністративних послуг;
- встановити, що у разі прийняття узгодженого рішення між районною державною адміністрацією та міською або селищною радою населеного пункту, який є адміністративним центром району, щодо забезпечення надання адміністративних послуг через центр надання адміністративних послуг утворений відповідною радою, центр надання адміністративних послуг при районній державній адміністрації не утворюється;
- визначити типовий перелік підстав для відмови у наданні адміністративної послуги, а також для анулювання результату наданої адміністративної послуги, якщо інше не передбачено законами;

– визначити повноваження керівника центру надання адміністративних послуг.

Крім того, законопроектом передбачається визначити механізм, відповідно до якого у разі прийняття узгодженого рішення між районною державною адміністрацією та міською або селищною радою населеного пункту, який є адміністративним центром району, щодо забезпечення надання адміністративних послуг через центр надання адміністративних послуг утворений відповідною радою, центр надання адміністративних послуг при районній державній адміністрації ліквідується. Але, аналіз законопроекту «Про адміністративні послуги» щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг [3] має й певні недоліки, які необхідно ще додатково опрацювати. Пропонуємо проаналізувати деякі положення законопроекту.

У проекті пропонується передбачити, що порядок надання адміністративної послуги органами виконавчої влади, іншими державними органами встановлюється Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом. Аналіз запропонованих новел дає підстави вважати, що відповідні правові акти Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування міститимуть правила регулювання їх власної діяльності у зазначеній сфері, тобто ці органи встановлюватимуть власні права і обов'язки, що видається не зовсім правильним. Тому, потребують уточнення межі регулювання Урядом та органами місцевого самоврядування порядку надання ними адміністративних послуг. Принаймні, базові принципи такого регулювання мають бути встановлені на законодавчому рівні. Також, в проекті використане загальне відсилання до закону у питаннях призначення на посаду та звільнення з посади керівника та адміністраторів центру надання адміністративних послуг, що не відповідає принципу правової визначеності, та створить прогалини у правовому регулюванні.

Законопроектом передбачена процедура анулювання результату наданої адміністративної послуги, яка також викликає певні сумніви, оскільки результатом наданої адміністративної послуги є юридичний факт, який

припиняється з настанням іншого юридичного факту (припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця чи юридичної особи). У цих випадках необхідності в анулюванні результату наданої раніше адміністративної послуги немає.

Виходячи з вище наведеного необхідно законопроект «Про адміністративні послуги» щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг доопрацювати з метою недопущення прогалин та колізій щодо питань надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р.
2. № 5203-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17/page> (дата звернення: 27.09.2017).
3. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги» щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг: проект Постанови від 23 червня 2017 № 6388/П. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62139 (дата звернення 27.09.2017).
4. Про внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги» щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг: Проект Закону від 14.04.2017 р. № 6388. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61645 (дата звернення: 28.09.2017).

Синявська Інна Миколаївна
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

В умовах виходу банківської системи України з фінансової кризи дедалі гостріше в науково-теоретичному та практичному аспектах постає проблема забезпечення належного виконання сторонами правочинів у банківській практиці своїх цивільних обов'язків.

Як свідчить міжнародний і національний досвід, чи не найдієвішим заходом забезпечення договірно-правової дисципліни є посилення цивільно-правової відповідальності сторін правочинів.

У юридичній літературі обґрунтовано стверджують, що цивільно-правова відповідальність є самостійним інститутом цивільного права, поширюючи свою дію на всі види цивільних правовідносин [5].

Різні аспекти договору банківського вкладу (депозиту) досліджували І. А. Безклубий, О. В. Васьковський, В. І. Гостюк, Є. В. Карманов, В. В. Спіжов, Н. В. Тульчевська, О. І. Шаповалова та ін. У період коли офіційно посадовими особами декларується закінчення світової фінансової кризи наявна необхідність розробки наукових рекомендацій для подальшого вдосконалення чинного законодавства, що регулює банківські (депозитні) відносини, які будуть сприяти недопущенню помилок, що призвели до кризи.

Цивільно-правова відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності та ґрунтується на певних юридичних санкціях, що виражаються у формі відповідальності, яку застосовують до боржника в разі порушення договору банківського вкладу (депозиту).

З одного боку, санкція, що виявляється в цивільно-правовій відповідальності, є мірою відповідальності за правопорушення, з іншого – цивільно-правова відповідальність є фактично різновидом санкції [7].

У юридичній літературі немає однозначних трактувань сутності цивільно-правової відповідальності.

По – перше, О. А. Пушкін трактує цивільно-правову відповідальність як покладення на особу, яка є відповідальною за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання (чи іншого охоронюваного цивільним законом права), несприятливих майнових санкцій, передбачених правовими нормами [6].

По–друге, на думку Я. М. Шевченко, цивільно – правова відповідальність – це правовідносини, що виражається у вигляді несприятливих наслідків майнового та немайнового характеру в боржника, які забезпечуються державним примусом і тягнуть за собою засудження правопорушення та його суб'єкта [8].

По – третє, деякі вчені вказують, що порушення закону завжди є юридичною основою притягнення до відповідальності, а необережність може бути необхідною умовою для цього, а може й не бути.

У теорії цивільного права висловлюють й інші підходи та позиції. Їх науково- теоретичний аналіз дає змогу констатувати, що цивільно-правова відповідальність – це самостійний вид юридичної відповідальності учасників цивільних правовідносин, що настає в разі невиконання чи неналежного виконання покладених на них обов'язків, передбачених актами цивільного законодавства та/або договором і полягає у несенні правопорушником несприятливих майнових санкцій.

Особливе місце при притягненні боржника до цивільно-правової відповідальності у сфері банківської діяльності займає форма у вигляді виплати процентів за невиконання грошового зобов'язання.

Цивільно-правова відповідальність за порушення договору банківського вкладу (депозиту) може виникнути за таких основних підстав:

- протиправність дії, якою заподіяно шкоду;
- наявність шкоди;
- причинний зв'язок між протиправною дією і шкодою;
- вина особи, яка заподіяла шкоду.

Сторони договору банківського вкладу (депозиту) несуть цивільно-правову відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов договору, зокрема, покладених на них цивільних обов'язків. Оскільки договір банківського вкладу є одностороннім, то цивільно-правову відповідальність несе переважно банк як зобов'язана сторона за цим правочином, а вкладник як сторона договору банківського вкладу може нести юридичну відповідальність за правопорушення, що виникають у суміжних правовідносинах, тобто за правопорушення податкового законодавства, валютного контролю, податкового й бухгалтерського обліку, бюджетного законодавства та інших фінансових правовідносин. За особливо небезпечні зловживання в банківській сфері можлива також кримінальна відповідальність. Тому умовою несення ними

цивільно-правової відповідальності є вчинення цивільного правопорушення, що виявляється в порушенні умов договору банківського вкладу (депозиту).

Об'єктом цього правопорушення є майно та майнові права сторони договору банківського вкладу (депозиту). Цивільно-правову відповідальність банку як сторони в договорі банківського вкладу розглядають також як елемент системи оцінювання фінансових ризиків [9]. Обсяг і зміст майнових прав вкладника визначають, згідно з договором банківського вкладу (депозиту) та актами цивільного законодавства. Зважаючи на сутність і правову природу цього договору, об'єктом правопорушення можуть бути гроші як об'єктивне вираження банківського вкладу.

Об'єктивною стороною цього правопорушення є: протиправна поведінка сторони договору банківського вкладу (депозиту); завдана шкода (збитки) стороні договору банківського вкладу (депозиту); причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданою шкодою (збитками).

Протиправна поведінка сторони договору банківського вкладу (депозиту) виявляється в невиконанні чи неналежному виконанні умов договору, а отже, цивільних обов'язків, про які йдеться в них: невіплата банківського вкладу та процентів на нього; невіплата банківського вкладу; невіплата відсотків на банківський вклад; прострочення виплати банківського вкладу та процентів на нього; прострочення виплати банківського вкладу; прострочення виплати відсотків на банківський вклад тощо.

Отже, протиправна поведінка завжди виявляється в конкретних формах, що безпосередньо пов'язані з характером виконання юридичних обов'язків.

Таким чином, цивільно-правова відповідальність сторони договору банківського вкладу (депозиту) – це зазнання однією стороною договору банківського вкладу (депозиту) (правопорушником) негативних наслідків у вигляді майнових санкцій на користь іншої сторони договору банківського вкладу (депозиту) (потерпілого), у разі невиконання чи неналежного виконання цивільних обов'язків, закріплених у законі чи договорі, у позасудовому та/або судовому порядку, з метою поновлення порушених Договору банківського

вкладу (депозиту) є реальним і вважається укладеним з моменту прийняття банком грошової суми (вкладу) від вкладника або третьої особи – на користь вкладника.

Умовою (підставою) настання цивільно-правової відповідальності є вчинення його сторонами цивільно-правового правопорушення, що характеризується такими рисами: а) протиправність дії, якою завдано шкоди; б) наявність шкоди; в) причинний зв'язок між протиправною дією і шкодою; г) вина особи, яка завдала шкоди.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 05.10.2017).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435 – IV (поточна редакція від 19.01.2013 року). URL: <http://code.leschishin.org/cc/> (дата звернення 08.10.2017).
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121 – III (поточна редакція від 01.01.2013 року). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20банки%20i%20банківську%20> (дата звернення 05.10.2017).
4. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480 – IV (поточна редакція від 01.01.2013 року). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480> (дата звернення 05.10.2017).
5. Гражданское право: учеб. : в 4 т. : Т. 1 / отв. ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтер Клувер, 2004. 520 с.
6. Гражданское право Украины: учеб.: в 2 – х ч. Ч. 1. / под ред. А. А. Пушкина, В. М. Самойленко, Р. Б. Шишки и др. Харків: Основа, 1996.
7. Иоффе О. С. Избранные труды: Обязательственное право: учеб.: в 4 т.: Т. 3. Москва: Юрид. центр Пресс, 2004.
8. Цивільне право України: підруч. : у 2 т. Київ. : Ін Юре, Т. 1. 2004.
9. Страхарчук В. П. Основні принципи системи контролю банківського юридичного ризику. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2006. Вип. 16.6. С. 263–273.

Танасійчук Вадим Вікторович
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

МЕТОДОЛОГІЯ ЯК ОСНОВА ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Методологія і питання, що пов'язані з нею, являються одними з найбільш складних і важливих проблем науки, в тому числі юридичної. На цьому

акцентують свою увагу багато науковців як українських, так і іноземних. Це можна пояснити тим, що методологічні аспекти науки є багатоплановим утворенням, де переплітаються ідеологічні, гносеологічні та онтологічні моменти пізнавального процесу.

Найвідоміші вчені надавали виключного значення методам пізнання. Скажімо, Ф. Бекон порівнював метод з ліхтарем, який освітлює шлях вченому, вважаючи, що навіть кульгавий, що йде з ліхтарем по дорозі, випередить того, хто біжить потемки без дороги. Інакше кажучи, продуктивність наукового пошуку, ступінь і глибина пізнання реальної дійсності багато в чому залежать від методів, що використовуються дослідниками [1].

Відомо, що «проблема методу дослідження і методологія науки привертала увагу вчених і філософів віддавна, починаючи з античної епохи. Прагнення до усвідомлення ефективності використання методології виявляється вже на ранніх ступенях розвитку культури». Так, у стародавньому Єгипті в якості методології використовували геометрію. Вона у формі приписів і вимірювальних процедур використовувалася при прийнятті рішень про розподіл земельних площ.

Давньогрецька філософія розробляла універсальний інструмент істинного пізнання. Відомий її представник – Аристотель розглядав створену ним логічну систему як свого роду умови, дотримання яких необхідне для отримання будь-якого знання.

Пошуки інструментарію, яким можна було б скористатися для озброєння науки на шляху до істини, стають однією з центральних проблем у філософії.

Одним з перших європейських філософів, що показав вирішальну роль методології в успіху пізнання, був Френсіс Бекон. Він зробив обґрунтування індуктивного, емпіричного підходу до наукового пізнання, що дозволяв правильніше орієнтувати теоретичну і практичну діяльність людини.

Особливий статус методологічного знання надає німецький філософ І. Кант. Він проводить відмінності між об'єктивним змістом знання і формами, за допомогою яких воно організовується в систему. Ідея тісного переплетення

методології з теорією пізнання була продовжена іншими представниками німецького класичного ідеалізму, серед яких найбільш відомим є Г. Гегель. Найважливішим результатом німецької філософії у розвитку методології стало виділення особливої ролі діалектики як загального методу пізнання.

Слід зазначити, що діалектичний матеріалізм, розроблений в марксистсько-ленінській філософії, став філософією нового типу і загальною методологією наукового дослідження.

Для розвитку методології в ХХ ст. характерно те, що питання про засоби дослідження, про принципи підходу до об'єкта дослідження стає одним з центральних. Це в свою чергу зажадало розробки загальних принципів, засобів дослідження і форм наукового мислення.

Якщо раніше поняття методології охоплювало сукупність уявлень про філософські основи науково-пізнавальної діяльності, то в ХХ ст. цьому поняттю стала відповідати досить розвинена і спеціалізована галузь знань [2].

Проте глибокий аналіз методів і засобів наукового пізнання почав здійснюватись лише в останні 19 років.

Звісно необхідно розрізняти методологію наукової (пізнавальної) і практичної діяльності. Так методологія наукової діяльності — це система методів (принципи, правила, прийоми, способи і засоби), зокрема, пізнання (відбиття) об'єктів зовнішнього світу та організації (формування) систем наукових знань; в той час, коли методологія практичної діяльності — це система методів (принципи, правила, прийоми, способи і засоби) впливу на об'єкти, організації практичної діяльності як одного з об'єктів [3].

Звичайно, методології цих двох сфер людської діяльності тісно пов'язані між собою, тим не менш, їх необхідно розмежувати за цілою низкою ознак (наприклад, за суб'єктивним складом, за метою здійснення, за критеріями оцінки отриманих результатів).

Незважаючи на очевидність того, що методологія не є синонімом методології науки, доволі часто ці поняття не розділяють.

Тут зауважимо, що методологія науки – це одна з можливих форм методології як цілісного поняття і явища. В традиційному розумінні – це вчення про методи та процедури наукової діяльності, а також розділ загальної теорії пізнання, особливо теорії наукового пізнання (епістемології) і філософії науки [4].

Також, окрім методології науки можна дискутувати і про методологію діяльності, творчості тощо. Опираючись на викладене, можна розглядати та розуміти поняття «методологія» взагалі як вчення про організацію діяльності.

Крім того, методологія є відмінною особливістю науково-пізнавальної діяльності. Поза методологією наукова діяльність (на відміну від окремих форм практичної, пізнавальної, творчої діяльності) здійснюватись не може.

Лише з формуванням наукового пізнання, яке якісно відрізняється від донаукового, виникає метод як показник і своєрідний визначник формування цього наукового знання, і разом з ним людське пізнання стає методологічним. Фактично існує діалектична єдність між наукою і методом. Це й зрозуміло, оскільки «наукове дослідження не ведеться наосліп», воно не зводиться до безперервного ланцюга здогадок. Навіть в повсякденному пізнанні ми, тією чи іншою мірою, попередньо відсіюємо очевидно неправдоподібні здогадки, якщо немає гіпотез, дослідник починає керуватись певними прийомами і способами дослідження, які в той же час характеризують і метод дослідження. Такі методи в принципі не гарантують досягнення істини, але значно полегшують її пошуки та роблять їх більш цілеспрямованими.

Більше того, «типовою ознакою цілої низки сучасних філософських систем є те, що їх системоутворюючим фактором виступає методологія. Перетворення методу з простого джерела розвитку філософії в центральний системоутворюючий фактор пов'язано, ймовірно, з новим інструментальним розумінням філософії як засобу для вирішення інтелектуальних проблем, яке виникло як наслідок загального прогресу науки і техніки в західному світі, орієнтація на метод притаманна тією чи іншою мірою майже всім філософським напрямкам у сучасній західній філософії. При цьому метод може

розглядатися як параметр класифікації при вивченні філософських систем і як фактор, що дозволяє характеризувати тенденції розвитку сучасних філософських систем або в напрямі трансформації системи в метод, або навпаки, методу в систему» [4].

Аналізуючи наведений неповний перелік сучасних філософських напрямів, побачимо, що кожному з них притаманний методологізм. Це означає, що, по-перше, генетично ці системи виникли із наданням визначального значення одному (іноді – декільком) методу, і, по-друге, метод у них відіграє роль системо утворюючого фактора.

Відповідно, можна відзначити тенденцію до перетворення методу зі способу вирішення окремих завдань в форму тотальної системи. Для більшості з таких систем є характерним те, що головною ознакою їх індивідуалізації (тобто виділення певного нового напрямку в межах традиційної філософського поділу на напрями) є конкретний метод (декілька методів). Тому, характеризуючи відносини «філософія як сфера науки (культури тощо – тут це неважливо) – окремий філософський напрям» як відношення загального та окремого, метод перетворюється з допоміжного питання в центральне, він сам перетворюється в систему, точніше у підсистему загального філософського універсалу.

Все вище зазначене про методологію можна застосувати до юридичної сфери. При цьому стверджуючи, що методологія – одна з основоположних засад юридичної науки загалом, а також її окремих галузей.

Більше того, в процесі розвитку науки, значення методології не лише не втрачається чи зберігається на певному рівні, а навпаки, постійно зростає.

Значення методології в пізнанні держави і права дуже важливо, так як методологія виступає умовою, без якої неможливе пізнання складною і суперечливою сутністю державно-правових процесів і явищ. У загальному плані будь-яка наука – це і є спосіб чи метод добування і тлумачення фактів.

Значення методології теорії держави і права виявляється і в тому, що її закономірності використовують спеціальні галузеві юридичні науки, що

вивчають норми й умови правового регулювання у визначеній галузі державної діяльності.

У сучасну епоху високі вимоги пред'являються до методу, оскільки він повинен бути справді науковим, істинним, тобто впливати з досягнень практики, відображати об'єктивні закони буття, враховувати особливість предмета вивчення, адекватно відображатися у свідомості суб'єкта.

Пошук нових дослідницьких засобів і методів забезпечує приріст теоретичних знань, поглиблення уявлень про властиві предмету закономірностях. За своїм походженням метод бере свій початок з чуттєвої, конкретної предметної діяльності людини [5].

Список використаних джерел

1. Машков А.В. Проблеми теорії держави і права: курс лекцій. Київ: Атіка, 2008. 162 с.
2. Гусарев С.Д. Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія. Київ, 1999. 655 с.
3. Буреев А.А. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Теория государства и права». Москва, 2007. URL: <https://studfiles.net/preview/5568684> (дата звернення 02.10.2017).
4. Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А. Проблемы теории государства и права: учебник для студентов вузов. Москва: ЭКСМО, 2005. 649 с.
5. Зайчук О. В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 157 с.

Тимошенко Альона Олександрівна,
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:
Пузирьов Михайло Сергійович,
кандидат юридичних наук, головний
науковий співробітник науково-
дослідного центру з питань діяльності
органів та установ ДКВС України
Академії Державної пенітенціарної
служби

ДЕТЕРМІНАНТИ КОРИСЛИВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

За нових соціально-економічних і політичних умов, які склались в Україні, а саме міжнаціональні конфлікти, економічний розвал, політична

боротьба за владу, багато проблем злочинності загострилися та постійно супроводжуються зростанням корисливої злочинності, посилюється негативний вплив корисливих злочинів. Реалії сьогодення засвідчують, що практика виявилась не готовою протидіяти даному різновиду злочинів, які набули не лише значного поширення, а й нової якості. Корисливі злочини зазнали суттєвої трансформації. Говорячи про корисливі злочини, необхідно згадати специфіку умов і ситуацій привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, з одного боку, і крадіжок, грабежів, розбоїв, шахрайства – з іншого, а також специфіку характеристики осіб, які вчиняють такі злочини. Формування ефективної системи протидії злочинності в Україні неможливе без отримання обміркованого аналізу та використання достовірних даних про поточний стан злочинності та її тенденції на сучасному етапі. Актуальність і масштабність вирішення зазначеного завдання пов'язані принаймні з двома групами взаємозумовлених причин.

Перша полягає у наявності вкрай негативних тенденцій злочинності в Україні в період з початку 1990-х рр. і до теперішнього часу, що супроводжується наростанням фактичного відставання можливостей правоохоронної системи від розвитку злочинності. Останнє відбувається як через об'єктивні закономірності розвитку суспільства, так і через недоліки та прорахунки систем забезпечення діяльності правоохоронних органів, що зумовлює надвисокий рівень латентності злочинності, безкарність винних у вчиненні злочинів та в цілому неспроможність правоохоронних органів у сучасних умовах ефективно протидіяти злочинності.

Друга, відповідно, полягає у необхідності розроблення нової концепції протидії злочинності, що враховує високий рівень криміналізації, можливості держави і суспільства здійснювати протидію кримінальним проявам, помилки і недоліки попередніх концептуальних підходів до організації протидії злочинності, її забезпечення і практики реалізації.

Корисливі злочини завдають великих матеріальних збитків державі, підприємствам, організаціям, юридичним і фізичним особам. Особи, які їх

вчиняють, особливо коли йдеться про повторні або тривалі розкрадання, привласнення або розтрату майна у великих чи особливо великих розмірах, здійснюють і інтенсивний негативний вплив на найближче оточення.

Істотні ознаки загальнокримінальних корисливих злочинів такі:

– корисливі злочини – це завжди посягання на чуже майно.

Загальнокримінальні корисливі злочини включають посягання, переважно, на чуже майно, у тому числі й гроші, цінні папери й інші предмети власності. Посягання може бути пов'язане з вимогою передачі права на майно;

– корислива мета – протиправне безоплатне заволодіння майном.

При проведенні кримінологічних досліджень виділяється масив загальнокримінальних корисливих злочинів, до якого належать крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства, вимагання та вбивства з корисливих мотивів. Ці злочини становлять близько 70 % від усієї загальнокримінальної корисливої злочинності. Зокрема, станом на 2016 р. найбільшу питому вагу становлять крадіжки – 48,4 %. За мотивацією близькі до них, але поєднані із насильством грабежі – 6,3 % та розбої – 1,2 %. За вказаний період вчинено 2 400 розбійних нападів, а це на 30 % більше. До корисливих належить також шахрайство – 4,1 %.

Стан злочинності загалом і окремих її видів зокрема багато в чому відображає ситуацію, що складається в суспільстві. Усунення або блокування негативних процесів одразу ж позначається на уповільненні темпів поширення злочинності, її стабілізації й навіть зниженні.

До основних причин, що детермінують корисливу злочинність, належать такі:

1) економічного характеру – різке зниження обсягів виробництва, відплив коштів за кордон, нестача енергоносіїв, пов'язані з цим безробіття, високі для більшості людей ціни, несвоєчасне отримання заробітної плати тощо;

2) соціального характеру – різке розшарування суспільства з дуже великим діапазоном від бідності до багатства;

3) морального характеру – підвищення соціального напруження у суспільстві; втрата поняття недоторканності чужого майна; активізація антисоціальних приписів виправдовування моральності посягання на приватне майно (будь-що взяти «свою частку»); збільшення кількості осіб, готових вчинити злочин із метою первісного накопичення капіталу, «утримання на плаву», а для значної частини – грошей на алкоголь і наркотики (кількість цих категорій збільшується);

4) правового характеру –правова система не повною мірою відповідає вимогам дійсності, має багато «прогалин», неефективність профілактичних заходів протидії злочинності;

5) організаційного характеру –правоохоронні органи, які ведуть боротьбу з корисливою злочинністю, мають недостатній рівень забезпечення матеріальними, технічними засобами, а також кадрами.

До суттєвих негативних чинників, що детермінують корисливу злочинність на рівні мікросередовища, належать: негативне побутове оточення, пияцтво, крадіжки тощо. Подекуди майбутній злочинець не в змозі протистояти тиску обставин мікросередовища.

Вищенаведені детермінанти призводять до формування корисливо-паразитичної мотивації, потягу до «красивого життя», зневажливого ставлення до чесної праці, яка такого «життя» не може дати, вирішення, що злочинний шлях не тільки не гірший за чесний, а й такий, якому потрібно віддавати перевагу, бо тільки в такий спосіб можна або «вибитися в люди», або мати гроші на задоволення пристрастей тощо.

До недоліків у роботі правоохоронних органів належать такі:

– відсутність в окремих випадках глибокого аналізу оперативної обстановки на місцях;

– недостатня взаємодія служб щодо профілактичної діяльності за вказаним напрямом;

– недоліки у використанні підрозділів патрульно-постової служби і в роботі чергових частин відповідних органів;

- недоліки в боротьбі з алкоголізмом, поширенням наркотиків, утриманням домів розпусти, проституцією, збутом краденого;
- невелика кількість житла, узятого під централізовану охорону;
- слабка індивідуально-профілактична робота з особами, раніше засудженими за корисливі злочини або схильними до їх вчинення;
- недостатня робота з населенням щодо профілактики віктимної поведінки;
- повільне відродження ефективних форм залучення населення до профілактики злочинів;
- недоліки у проведенні досудового розслідування, неповне використання результатів цієї стадії кримінального провадження у процесі профілактичної роботи.

Серед інших умов, що сприяють вчиненню корисливих злочинів, зазначаємо такі:

- зниження захищеності житла, освітленості вулиць;
- примітивізм або відсутність технічних засобів попереджувального характеру – замків, протиугонних засобів, переговорних пристроїв тощо;
- відсутність контролю за майном громадян на виробництві, у гуртожитках, санаторіях, готелях тощо;
- віктимна поведінка потерпілих – безтурботливе ставлення до укріплення домівки, охорони автомобіля, перебування в небезпечних місцях, часто в нетверезому стані; довірливість (купівля фальсифікованих товарів, гра на вулиці в азартні ігри, впускання до квартири незнайомих людей тощо).

До того ж потерпілі часто не бажають із різних мотивів співпрацювати з органами Національної поліції, подавати заяву про вчинений злочин, з'являтися на виклик до поліції тощо.

Отже, причинність корисливої злочинності як вид соціальної детермінації слід шукати у площині дефектів свідомості й волі девіантної особи.

Список використаних джерел

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: Ін Юре, 2007. 424 с.

2. Албул С. В. Корисливі мотиви вчинення корисливо-насильницьких злочинів: ознаки та соціальна сутність. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. 2009. Вип. 47. С. 154–156.

Ткаченко Олександр Григорович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права
і процесу Академії Державної
пенітенціарної служби

Санига Марія Ярославівна

слухач юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної
служби, старший лейтенант внутрішньої
служби

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ

Правовий розвиток будь якої держави в неабиякій мірі залежить від рівня корумпованості в ній. Цією проблемою займаються усі органи державної влади та місцевого самоврядування, які знаходяться у пошуках радикальних рішень та рекомендацій щодо усунення такого негативного та вкрай небезпечного явища як корупція.

На даний час, ми можемо стверджувати те, що ті, зусилля, які приклали державні органи для подолання цього негативного явища, нажаль, виявляються не завжди ефективними. Зокрема, це стосується кримінально-виконавчої служби, яка на нашу думку має вагоме значення для держави, оскільки перш за все здійснює ізоляцію небезпечних осіб від суспільства.

Загальне науково-теоретичне підґрунтя запобіганню корупції в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах становлять фундаментальні наукові праці таких провідних фахівців таких як: В. О. Лисенко, О. В. Стеценко, О. Г. Боднарчук, А. В. Ткаченко, К. А. Автухов, І. С. Яковець та ін.

Перш за все, ми повинні наголосити на тому, що особливою проблемою корупції є те, що вона набула рис, які загрожують національній безпеці. Тому

для того, щоб запобігти цьому негативному та небезпечному явищу, потрібен чіткий механізм дій з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

На нашу думку, одним із найефективніших засобів подолання корупції в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах є її запобігання. Тому насамперед потрібно створити орган, який б займався розкриттям наміру, вчинення корупційного правопорушення ще до того, коли воно буде вчинено, шляхом прослуховування телефонів посадових осіб кримінально-виконавчої служби, а також шляхом пошуку агентів (викривачів), за допомогою яких, можна встановити наміри особи на вчинення корупційного правопорушення. Тим самим ми вважаємо, що у такий спосіб запобігти та подолати корупцію буде найефективніше, оскільки персонал установ виконання покарань та слідчих ізоляторів вже буде знати, що виявляючи лише намір та готування до такого правопорушення, вони вже будуть входити в так звану оперативну розробку спеціально створеного органу, таким чином будуть задумуватись про скоєння даного проступку.

Адже, спираючись на саму відповідальність за корупційні правопорушення, наші посадові особи відносяться з легковажністю, пояснити це можна тим, що вони її уникнуть, оскільки заплатять тим же органам, які будуть вести це розслідування або ж в силу своїх знайомств у вищестоящих органах. Реформування держави, в тому числі нашої кримінально-виконавчої служби, як нам вже відомо починалось з викорінення корупції. Проте, нажаль, як можна помітити, реформатори кримінально-виконавчої служби не зробили головного – звільнення усіх осіб, які мали причетність до такого негативного явища як корупція.

Простими словами, їх просто в службі перевели на інші посади, а ті підрозділи, які займались протидією корупції – просто перейменували, хоча нам здається дивним, що від назви самого підрозділу може щось змінитись, а саме зменшення корупційних правопорушень.

Необхідним потрібно вважати і саму профілактику вчинення корупційних проявів, як один із шляхів запобігання корупційним проявам у кримінально-виконавчій службі. Така думка є і у В. О. Лисенка: «Стратегічним напрямом протидії корупції в органах і установах виконання покарань є запобігання їй на стадії вчинення. Проведення комплексних профілактичних заходів серед персоналу органів і установ виконання покарань – це шлях, який може зменшити обсяг корупційних проявів та їх негативний вплив на імідж Державної кримінально-виконавчої служби України» [1, с. 415].

Проте, О. Г. Боднарчук наголошує: «Однією з причин такої катастрофічної ситуації, яка склалась у пенітенціарній системі України, є насамперед серйозне недофінансування державою і, як наслідок, співробітники отримують врізані зарплати без надбавок, премій та інших підвищень. А низький рівень оплати праці призводить до збільшення рівня корупції у виправних установах. З цього слід зробити висновок, щоб запобігти корупційним проявам, потрібно дізнатись основні причини, їх прояву. На нашу думку, це твердження є цілком правильним, оскільки однією з причин корупційних проявів є саме брак коштів [2, с. 47]. Підвищення соціального статусу співробітників державної кримінально-виконавчої служби є також неабияким шляхом запобігання вчинення корупційних проявів. Як зазначають В. О. Стеценко та В. О. Ткаченко: «Заходи запобігання та протидії корупції ефективними будуть тоді, коли вчиняти правопорушення та злочини з ознаками корупції буде ризикованою й матеріально не вигідною справою.

Перешкодою для персоналу правоохоронних органів до подібних правопорушень має бути належний рівень соціального забезпечення усіх категорій працівників, що зумовить підвищення їхнього соціального статусу та престижу служби в правоохоронних органах.

Разом з тим ці соціальні фактори повинні вплинути на підвищення вимог до виконання співробітниками завдань служби, професійного вдосконалення, кар'єрного росту» [3, с. 76].

Як зазначають К. А. Автухов, І. С. Яковець, наукові дослідження питань корупції у лавах персоналу ДКВС України показали дуже цікаві результати щодо основних причин, які, на думку самих працівників, сприяють корупційним діям. До них вони віднесли такі: недостатній рівень заробітної плати, бажання отримати особисту вигоду, відсутність соціальної допомоги від держави, відсутність патріотизму та громадської свідомості, низький рівень правової культури та неадекватність покарання за вчинення протиправних дій [4, с. 152-153].

Таким чином, як вище зазначалось, визначення причин корупційних проявів, допоможе у їх подоланні, судячи з цього потрібне не тільки підняти рівень фінансування кримінально-виконавчої системи, а й намагатись прищепити у людях високий рівень патріотизму, правової культури та громадської свідомості, так як це, є також важливим, у тому плані, що особисті цінності людини будуть виступати на нашу думку бар'єром, який не можливо буде переступити. Також ефективним шляхом запобігання вчинення корупційних правопорушень в кримінально-виконавчій службі є, на нашу думку, розкриття наміру вчинення такого негативного та небезпечного явища ще до того, коли воно буде здійснене. А саме усвідомлення особою своїх негативних намірів та їх наслідків.

Список використаних джерел

1. Лисенко В.О. Окремі питання протидії корупції в органах і установах виконання покарань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 412-417. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_2_58 (дата звернення: 01.10.2017).
2. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 462с.
3. Стеценко С. Г. Корупція в органах внутрішніх справ : проблеми протидії: монографія. Київ : Алеута, КНТ, Центр учбової літератури, 2008. 168 с.
4. Автухов К. А. Організаційно-правові засади діяльності Державної пенітенціарної служби в установах виконання покарань: навч. посіб. / К. А. Автухов, І. С. Яковець; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2013. 160 с.

Ткаченко Олександр Григорович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного, цивільного
та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної
служби

Залужовська Ганна Петрівна

старший інспектор відділу по роботі
з персоналом Академії Державної
пенітенціарної служби.

ГЕНЕЗА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Кримінально-виконавча політика є структурним елементом державної політики, і покликана захищати інтереси особи, суспільства та держави шляхом загальної та спеціальної превенції, захисту основних прав і свобод людини як ув'язненої чи засудженої до кримінального покарання так і особи, яка не скоювала злочину.

Аналіз кримінально-виконавчої політики України неможливий без усвідомлення історії її становлення та динаміки розвитку.

Проаналізувавши історію вітчизняної пенітенціарної системи, можна зробити висновок, що держава вперше почала приділяти увагу кримінально-виконавчій системі за часів Російської імперії, з'явилися перші нормативно-правові акти, які забезпечували кримінально-виконавчу політику держави. Про системність і всеохоплюючий характер цих актів годі й говорити, але було закладено фундамент кримінально-виконавчої політики.

Наступним етапом розвитку кримінально-виконавчої політики була радянська доба. За часів існування Радянського Союзу не існувало такого самостійного напрямку як кримінально-виконавча політика, вона існувала лише у межах загальної правоохоронної і не мала на меті профілактику рецидивної злочинності, адаптації осіб, які відбули покарання, надання їм допомоги, тощо. А була, передусім, репресивним механізмом, залякуючим каральним елементом державної політики.

Після здобуття незалежності Україна взяла курс на євроінтеграцію, але отримана у спадок радянська система виконання покарань не відповідала сучасним світовим стандартам, перебувала у жахливому становищі і потребувала докорінних змін.

На нашу думку, головним кроком до формування кримінально-виконавчої політики України як незалежного напрямку від загальної правоохоронної стала постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 1991 року, в якій передбачено створення у Міністерстві внутрішніх справ УРСР Головного управління по виконанню покарань [1].

Першим визначним актом, який матеріально підтверджував обраний Україною курс на реформу пенітенціарної системи в бік міжнародних світових стандартів ми вважаємо Указ Президента України від 22 квітня 1998 року, який передбачав утворення на базі Головного управління виконання покарань Міністерства внутрішніх справ України Державного департаменту України з питань виконання покарань, тим самим на нормативно-правовому рівні забезпечено структурне від'єднання системи виконання покарань від органів внутрішніх справ [2].

Але для належного правового врегулювання діяльності новоствореної пенітенціарної системи цього було недостатньо, оскільки правовою основою, головним джерелом кримінально-виконавчої політики, був Виправно-трудоий кодекс, хоча із змінами, але прийнятий ще у 1970 році радянською владою і який, звісно, не міг відповідати вимогам суспільства незалежної демократичної держави.

У 2005 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», який дійсно визначив завдання, загальну структуру, чисельність та організацію Державної кримінально-виконавчої служби України, права та обов'язки, правовий та соціальний захист посадових і службових осіб Державної кримінально-виконавчої служби України, але і він не зміг всебічно забезпечити діяльність персоналу [3].

Знов нагальна потреба у реформуванні кримінально-виконавчої системи України призвела до того, що Указом Президента від 8 листопада 2012 року була затверджена Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, яка визначила вектор кримінально-виконавчої політики України [4]. Але, на нашу думку, реалізація напрямків реформування, визначені нею, не призведе до бажаних результатів, оскільки в ній вони є асиметричними і стосуються здебільшого порядку і умов відбування покарань та правового статусу засуджених, а не структурної побудови системи та її ресурсне забезпечення на всіх рівнях. Оскільки питання порядку відбування кримінальних покарань значно ширше врегульовано на законодавчому рівні, ніж порядок та умови проходження служби в органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби України, тому, на наш погляд, для усунення недоліків у формуванні та реалізації кримінально-виконавчої політики України варто змінити вектор реформування пенітенціарної системи.

По-перше: розробити та прийняти закон про пенітенціарну систему, який би на законодавчому рівні детально врегулював добір, підготовку, порядок та умови проходження служби саме в органах і установах Державної кримінально-виконавчої служби України.

По-друге: у зв'язку із тотальною неповагою засуджених до персоналу та режиму в органах та установах Державної кримінально-виконавчої служби України, злісною непокорою законним вимогам адміністрації установи виконання покарань, почастишанням нападів засуджених та ув'язнених на персонал Державної кримінально-виконавчої служби України, пропонуємо внести зміни до чинного Кримінально-виконавчого та Кримінального кодексу України з метою посилення дисциплінарної та кримінальної відповідальності шляхом збільшення відповідної санкції статі за такі дії.

По-третє: з метою популяризації Державної кримінально-виконавчої служби України та посилення конкурентності серед кандидатів на службу розробити та прийняти правові акти, які забезпечили б де-юре та де-факто

належний правовий та соціальний захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Список використаних джерел

1. Про Основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи в Українській РСР: Постанова Кабінету Міністрів УРСР від 11.07.1991 № 88 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/88%D0%B0-91-%D0%BF> (дата звернення: 01.10.2017).

2. Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань: Указ Президента України від 22.04.1998 № 344/98 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/98> (дата звернення: 01.10.2017).

3. Про Державну кримінально-виконавчу службу: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 01.10.2017).

4. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 08.11.2012 № 631/2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/631/2012> (дата звернення: 01.10.2017).

Тогочинська Наталія Олексіївна
слухач факультету «Право»
Навчально-наукового інституту
і соціальних технологій

ВИНА ЯК ОСНОВНА З КЛЮЧОВИХ ОЗНАК СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ

Злочин це суспільно небезпечний людський вчинок, який має певні мету, мотив, характер діяння, що залежать від індивідуально-психологічних особливостей (схильностей) суб'єкта.

Суспільна небезпека злочину в кримінальному праві визначається насамперед важливістю об'єкта злочину, тобто тих суспільних відносин, на які спрямовано посягання суб'єкта. В той же час поряд з об'єктом злочинного посягання ступінь суспільної небезпеки конкретного злочину (крадіжки, грабежу, розбою) визначається також способом дій, ознаками, що характеризують суб'єктивну сторону вчиненого злочинного діяння, властивостями суб'єкта злочину [1].

Відомо, що суб'єктивну сторону злочину характеризують її ознаки – вина, мотив і мета, які тісно пов'язані між собою та мають важливе значення для встановлення характеру і ступеню суспільної небезпеки діяння й особи, яка його вчинила, кваліфікації злочину, індивідуалізації покарання, караності

злочину [2, с. 94]. Зміст і значення вини, мотиву і мети є різним для певного випадку вчинення злочину.

У теорії кримінального права зазначається, що суб'єктивна сторона складу злочину має значення: 1) для наявності складу злочину, який згідно зі ст. 2 Кримінального кодексу України є підставою кримінальної відповідальності; 2) для правильної кваліфікації злочинів; для з'ясування суспільної небезпечності злочину та призначення належного виду та міри покарання; 3) для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності згідно ст. 45-49 Кримінального кодексу України; 5) для вирішення питання про звільнення від покарання та його відбування (Розділ XII Загальної частини Кримінального кодексу України «Звільнення від покарання та його відбування»).

В ст. 62 Конституції України закріплено принцип відповідальності за вчинений злочин лише за наявності вини, оскільки особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [3]. Аналогічні положення містяться і в ч. 2 ст. 2 Кримінального кодексу України.

Згідно з чинним Кримінальним кодексом України (ст. 23) виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, наслідків, що виражається у формі умислу або необережності [4].

Психологічний зміст вини займає центральне місце серед основних категорій, що характеризують вину. Складовими елементами психічного відношення, що проявлено у конкретному злочині є свідомість і воля. Саме вони утворюють зміст вини. Свідомість і воля тісно взаємодіють між собою і відбивають інтелектуальний та вольовий моменти діяння, тобто зміст вини обумовлюється сукупністю інтелекту, волі та їх співвідношенням.

Різні співвідношення інтелекту і волі створюють дві форми вини – умисел і необережність. Злочин вважається вчиненим умисно, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, знала про

суспільно небезпечні наслідки і свідомо прагнула їх настання, на що вказано в ст. 24 Кримінального кодексу України. Злочин, вчинений з необережності, це злочин, коли особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, однак легковажно розраховувала на їх відвернення або особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити (згідно ст. 25 Кримінального кодексу України).

Поняття вини, як умисної, та і необережної, підтверджує загальний висновок про те, що законодавство України про кримінальну відповідальність повністю виключає об'єктивне ставлення, що кожна особа може бути визнана винуватою у вчиненні злочину лише судом й лише на суб'єктивних засадах, тобто лише тоді, коли ця особа під час вчинення злочину проявила свою волю і діяла свідомо [5, с. 6,7].

Отже вина є обов'язковою ознакою будь-якого злочину, нерозривно пов'язана з його об'єктивними ознаками. Зміст вини відображає об'єктивні ознаки злочину, що характеризують його об'єкт, предмет та об'єктивну сторону. Вина не може бути абстрактною, вона завжди пов'язана з конкретним суспільно небезпечним діянням, яке виступає предметним змістом вини та відбиває матеріальне наповнення [6, с. 154]. Вина передбачає правильне адекватне відображення у свідомості суб'єкта як юридичних, так і фактичних ознак злочину [6, с. 175-176]. Встановлена і доведена вина суб'єкта злочину у поєднанні з іншими ознаками суб'єктивної сторони впливає на міру відповідальності, на правильний вибір підстави для притягнення або для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Алексеев А. И. Криминология: курс лекцій. Москва: Щит-М, 1999. 323 с.
2. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України. Київ: Атіка, 2005. 244 с.
3. Конституція України: прийнята 28.06.1996 р. *Вісник Верховної Ради України*. 1996. № 3. Ст. 141.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України Закон від 05.04.2001 № 25-26. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 09.10.2017).
5. Коржанський М. Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини: монографія. Київ: Атіка. 2004. 216 с.

Токар Руслан Олександрович

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНОВЛЕННЯ ТЮРЕМНОЇ СИСТЕМИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ УНР (1918-1921 РР.)

Після зречення Павла Скоропадського 14 грудня 1918 р. влада на території України перейшла до Директорії Української Народної Республіки, яку на той час очолювали В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець та П. Андріївський.

Декларацією від 26 грудня 1918 р. [1], що конкретизувала основні програмні цілі Директорії, скасовувався державний механізм гетьманщини, зокрема її правоохоронна і репресивна система. Тоді ж було затверджено склад уряду – Ради Народних Міністрів.

Необхідність вирішення завдань політичного, економічного і соціального характеру, поставили перед Директорією та її Урядом нагальну проблему розбудови силових структур. Однак слід зауважити, що основні зусилля Директорії, як до речі і Центральної Ради та Гетьманату, були спрямовані на формування і зміцнення, насамперед, збройних сил. Директорія мала протистояти військам українського радянського уряду, Добровольчій армії генерала А. Денікіна, армії барона Врангеля, військам Антанти, Польщі, Румунії, а також їх спецслужбам.

Ситуація в країні ще більше погіршувалась внутрішніми чинниками, а саме розкладом значної частини державного апарату, зростанням злочинності, діяльністю незаконних збройних формувань. Саме цим пояснюється чітка

регламентація передусім системи військових злочинів та порядку відбування кримінальних покарань за їх здійснення.

Основною проблемою, яка постала перед членами Уряду, була повна необізнаність призначених представників Директорії в губерніях та повітах з наявною нормативною базою. Закони та підзаконні нормативно-правові акти в основі своєї не змінювались за часів Російської імперії. Зрозуміло, що це питання було актуальним і для наявної системи виконання покарань та управління місцями ув'язнення, яка в своїй діяльності також керувалась нормативними документами, виданими за часів Російської імперії.

Подальші спроби привести нормативну базу у відповідність до існуючої системи виконання покарань відбувались у напрямку відмови від видів покарань, притаманних ще уряду Російської імперії та розмежування системи виконання покарання. Для різних верств населення були передбачені різні покарання – для дезертирів каторжні роботи (в тому числі і безстрокові) вважались доцільними, у відношенні ж до вояків діючої армії навіть їх значно слабша за каральними властивостями аналогія – «примусові роботи» вважались неприпустимими [2, с.38].

Вперше пропонувалось ввести спеціальний профілактичний вид покарання військовослужбовців для припинення панічних чуток щодо реальної картини як в районі бойових дій, так і в тилу. Мається на увазі покарання за військові злочини невеликої важкості – «арешт – до 30 діб з перебуванням на гауптвахті в одиночному ув'язненні» [2, с. 38].

Вперше у період Директорії відбулися спроби визначити нормативно-правові та організаційно-структурні засади діяльності державних органів та установ виконання кримінальних покарань.

«Статут внутрішньої служби» 1919 р. [2], слід вважати унікальним кримінально-правовим документом в історії України, що пов'язане з наступними його особливостями.

По-перше, в ньому чітко визначені посадові особи, які повинні приймати участь у виконанні покарання, послідовно розкрито порядок їх дій щодо

прийому заарештованих та забезпечення виконання судового вироку і звільнення заарештованих після закінчення встановленого строку покарання.

По-друге, в «Статуті» детально розкрито зміст процесуальних дій, які повинні передувати виконанню покарання і які, на думку укладачів документу, забезпечували дотримання законності при виконанні покарання.

По-третє, документ повністю визначав правовий статус не тільки заарештованих, але і інших посадових осіб, причетних до виконання покарання.

По-четверте, «Статут» детально визначив порядок обладнання місця ув'язнення: «Арешт відбувається в окремих, ясних камерах. Помешкання, в котрих тримаються арештовані, повинні бути завжди замкнені на ключ. В кожній камері повинно бути: нари, вішалка, поличка й посудина з водою для пиття. Од вечірньої зорі – до 6 години старшинам і тим що під слідством і судом видаються сінники і подушки» [2, с. 39].

По-п'яте, «Статут внутрішньої служби» визначив умови і підстави розподільного утримання арештантів.

По-шосте, в документі були зазначені підстави і порядок процесуальних дій щодо звільнення заарештованих після відбування всього строку призначеного судом покарання, а також передбачений порядок звільнення достроково.

Однак, було б помилковим вважати, що Уряд Директорії та особисто С. Петлюра обмежувались у спробах нормативно-правового регулювання діяльності місць позбавлення волі лише регламентацією військового аспекту цієї проблеми. Наприклад, у своєму листі за № 2914 від 8 жовтня 1919 р. до Міністра юстиції Голова Директорії С. Петлюра зазначав, що «з численних справ про помилування та скарг, які вступають до Директорії Укр. Нар. Республіки вважається, що справу із в'язницями не досить добре впорядковано.

Режим для ув'язнених буває або занадто вільним, або непотрібно суворим. З огляду на це Директорія Укр. Нар. Республіки вважає необхідним запропонувати вам в най скорішій часі вжити всіх засобів, щоб цю болючу

справу полагодити в кращий спосіб. Цього вимагають обставини і доцільність карання злочинців» [Зс. 93].

Список використаних джерел

1. Декларація Директорії Української Народної Республіки [право народу на революцію] 1918 р. URL: https://constituanta.blogspot.com/2012/09/1918_11.html. (дата звернення: 17.09.2017).
2. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України / упор. Г.О. Радов, І.І. Резнік. Київ: ВД «Говард Пресс», 1998. Т.2. Ч.1. С. 38-39.
3. Іваньков І. В. Тюремні установи в Україні в системі карально-охоронного механізму держави (кінець XIX – середина XX ст.): дис... канд. юр. наук: 12.00.01 / Нац. академія внутр. справ. Київ, 2006. 189 с.

Третяк Аліса Іванівна,

старший науковий співробітник науково-дослідного центру з питань діяльності органів та установ ДКВС України Академії Державної пенітенціарної служби

НАВЧАЛЬНА ДІЛОВА ГРА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Незважаючи на стрімкі зміни в українському суспільстві, питання підготовки майбутніх фахівців-юристів залишається актуальним. Вимоги, які стоять сьогодні перед українською системою вищої юридичної освіти, передбачають перегляду існуючого досвіду підготовки фахівців і пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах. Розбудова держави потребує від ВНЗ розроблення нових освітніх стратегій, приведення змісту, форм, методів викладання у відповідність до вимог та потреб сучасності та створення ефективних умов для професійного та особистісного саморозвитку майбутнього успішного фахівця.

Треба визнати, що в умовах традиційних форм і методів навчання більшість студентів, пасивно отримуючи інформацію, не вміють здобувати її самостійно і застосовувати успішно у життєвій самореалізації. Отримані знання

«відірвані» від реалій життя та ілюструють слабе володіння технікою практичних навичок.

На Всесвітньому економічному форумі (Швейцарія, Давос, 2016 р.) експерти презентували ключові навички, які знадобляться особистості для успішної кар'єри в 2020 році: комплексне розв'язання проблем, критичне мислення, креативність, управління людьми, координація дій з іншими, емоційний інтелект, складання суджень і ухвалення рішень, сервіс-орієнтування, взаємодія, ведення перемовин, когнітивна гнучкість [9].

Необхідно зауважити, що п'ять з десяти навичок у рейтингу стосуються спілкування з людьми, уміння управляти, розуміти і домовлятися. Суспільство потребує фахівців, які спроможні швидко і якісно включитись у професійну діяльність, реалізуватись як особистість та професіонал.

Зважаючи на вищесказане, сьогодні вищі навчальні заклади покликані впроваджувати такі форми та методи навчання, які б мали результативність і були спрямовані на професійне вдосконалення підготовки фахівця і розвитку успішної особистості, що відповідає сучасним вимогам роботодавців і запитам суспільства.

У Концепції розвитку вищої юридичної освіти визначені рекомендації щодо запровадження занять зі студентами з розгляду реальних випадків правозастосування, проведення студентських дебатів, юридичних процедур регулятивного спрямування [3].

Одним із методів навчання є ділова гра, спрямована на те, щоб імітуючи реальні ситуації професійної діяльності фахівців, забезпечувати формування їх умінь, навичок і здатностей, способів дій, необхідних для ефективного розв'язання професійних завдань. Цей метод не новий, використання навчальних ділових ігор у професійній підготовці фахівців вивчався А. Вербицьким, В. Коваленко, І. Носаченко, П.Олійником. Вагомий досвід використання ділових ігор у підвищенні кваліфікації управлінських кадрів знайшов відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників

(М. Бірштейн, В. Галушко, Ю. Геронімус, Р. Грап, К. Грей, М. Крюков та ін.).

Педагогічна література надає багато різних класифікацій та характеристик ділових ігор, а саме: проблемні, імітаційні, організаційно-діяльнісні, виробничі, ситуативні, організаційно-управлінські тощо. Залежно від мети, ділові ігри систематизовані таким чином:

а) дослідження, за допомогою яких проводять експериментальну перевірку роботи систем, ідей і т.п.;

б) ігри, що сприяють вирішенню конкретних завдань конкретного виробництва (планування, реорганізація і т.п.);

в) навчальні ігри [1; 2; 4; 6].

Ділові ігри надають можливість курсантам та студентам поринути у світ професії, «прожити» деякий час в реальних умовах. Фахівці-практики наголошують на тому, що цей метод формує продуктивну активність студентів, так як:

– їм надається можливість одержати загальні уявлення про виробничо-технологічний процес, чого не можна досягти на звичних заняттях;

– ділові ігри дозволяють використати ефект «стислого часу», що надає можливість прослідкувати зв'язки між діями і наслідками в управлінській діяльності більш чітко, ніж у реальних умовах;

– у діловій грі учасники заняття можуть дозволити собі піти на деякий ризик, коли успіхи і невдачі можуть бути оцінені без реальних збитків для підприємства;

– студенти самостійно, творчо виробляють рішення в умовах підвищеного ступеня мотивації і емоційності;

– у процесі заняття створюється творча, взаємозалежна обстановка, яка передбачає обов'язкове залучення кожного до навчальної діяльності [1 с. 120].

Навчальна ділова гра, передбачаючи імітацію або моделювання деякої реальної діяльності, формує уміння професійних норм спілкування, аналізу ситуацій, прийняття конструктивних рішень [4].

Навчальна ділова гра сприяє формуванню продуктивної активності студентів при дотриманні таких педагогічних вимог. За визначеннями Н. Борисової, В. Галушко, П. Лузана, В. Платова:

1. Гра повинна бути захоплюючою, динамічною, простою в правилах, разом із тим, обов'язково мати пізнавальний характер.

2. Учасники гри мають розуміти, з одного боку, імітацію дійсних ситуацій, умовність своїх дій, а з іншого – необхідність «вжитися» в образ, що програється, виключаючи витиснення рольовою дією учасників навчальної гри самої ідеї імітаційної гри.

3. Зміст ситуації повинен бути зрозумілим, та, разом і з тим, давати учасникам гри можливість обирати свої шляхи її розвитку та розв'язання створеної ситуації. В обмежено заданій ситуації, учасники гри будуть лише інсценувати, не проявляючи власних рішень, дій.

4. Навчальна ділова гра – це своєрідна психолого-дидактична система з рядом закономірностей. Ці закономірності важливо подати у вигляді принципів оптимальної взаємодії учасників гри:

– принцип співробітництва суть його полягає в орієнтації на розвиток творчого мислення студентів, заміщуючи інформативне навчання на методологічне, оволодіння методологією пізнавальної, наукової, організаційної, виховної діяльності, методами творчого осмислення і засвоєння потрібної інформації;

– принцип реалізованості. Керівник оголошує мету та завдання ділової гри, вказує на трудність, але одночасно мотивує на впевненість в їх досягнення. В такому випадку учасників гри об'єднує не лише мета, а й розуміння, що узгоджені, успішні дії можливі при колективному рішенні;

– принцип управління інтелектуальним фоном. При відборі фактичного матеріалу, комплектуванні ігрових груп, моделюванні спільної діяльності необхідне врахування особистих інтересів і різного рівня підготовленості учасників гри;

– принцип врахування рівня інтелектуального розвитку кожного із учасників ділової гри. Ділові ігри передбачають кілька рівнів діяльності, що забезпечує кожному учаснику гри посилення для нього інтелектуальний, емоційний і вольовий рівні та прояв своїх сил;

– принцип збігу оцінок. Чітка, узгоджена діяльність команди, що створює умови для задоволення професійних потреб членів ігрової групи, сприяє їх єднанню. Збіг думок і оцінок викликає потребу у спільній діяльності та посилює її. Керівник гри повинен постійно контролювати хід обговорення варіантів, способів розв'язання ігрових завдань, сприяти встановленню міжособистісних взаємин, згуртуванню колективу ігрової групи;

– принцип обов'язкової мети. Кожна навчальна гра характеризується конкретною навчальною метою, для реалізації якої й існує весь ігровий комплекс;

– принцип мажорності. Характер ігрових ситуацій, жартівливі моменти, відсутність дорікань і осудуна адресу конкретного гравця, елементи заохочення допомагають учасникам гри подолати несміливість та скутість [1; 2; 4; 5; 6].

Враховуючи, що курсантські та студентські групи знаходяться на різних рівнях розвитку як соціальні групи, навчальні ділові ігри та проблемні ситуації, які під час гри необхідно вирішити, стимулюють творчий пошук, активізують побудову взаємного спілкування, дають можливість «побачити» свого однокласника з іншого боку. Разом з тим, викладач, готуючи навчальну ділову гру повинен враховувати своєрідність навчальної групи. Сценарій гри повинен бути гнучким і багатоваріантним.

Навчальна ділова гра вчить студента (курсанта) самостійно приймати рішення, імітує ситуації практичного використання одержаних теоретичних знань, формує необхідні навички роботи в колективі.

Основною її метою є поступова підготовка курсантів та студентів до майбутньої професії, до самореалізації в ній. Ділова гра, як навчальний метод, не повинна бути винятковою формою на занятті. Завдяки вмілому її впровадженню, у студентів та курсантів формується навчально-пізнавальна

активність, мотивація до навчання набуває якості професійної спрямованості і ґрунтовності. При цьому, обираючи модель ділової гри, імітуючи майбутню діяльність конкретних фахівців викладач отримує можливість поставити студента (курсанта) в умови, що вимагають застосування цілого комплексу знань, досягаючи такі цілі:

- розширити, поглибити і закріпити знання студентів (курсантів) із різних дисциплін;
- сформувані уміння і навички продукування раціональних рішень при самостійній оцінці ситуації;
- розвинути практичні навички роботи у колективі на основі взаємодії та оптимального розподілу праці;
- залучити весь загаль студентів (курсантів) до вирішення заданих ситуацій і, таким чином, спонукати їх до реалізації продуктивної навчально-пізнавальної активності.

Навчальну ділову гру найкраще проводити після вивчення розділу навчальної дисципліни, закріплюючи теоретичний матеріал, проектуючи на реальне його застосування.

Таким чином, доцільність активного використання форм організації та методів навчання студентів (курсантів), переважне використання проблемно-пошукових та дослідницьких методів, нове бачення навчальних занять в освітньому процесі надають можливість готувати майбутнього фахівця з урахуванням сучасних потреб суспільства, здатного комплексно підходити до вирішення проблем; критично мислити; орієнтуватися на високий результат; виявляти когнітивну гнучкість і емоційну компетентність.

Список використаних джерел

1. Борисова Н.В. Методологические рекомендации по проведению деловых игр. Москва: Педагогика, 1990. 110 с.
2. Галушко В.П. Деловые игры. Киев: Урожай, 1989. 208 с.
3. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні. *Юридичний журнал*. 2009. № 11. URL: <http://www.justinian.com.ua/article> (дата звернення 02.10.2017).
4. Лузан П. Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально -пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. аграр. ун-т. Київ, 2004. 505с.
5. Платов В.Я. Деловые игры. Москва: Профиздат, 1991. 79 с.

6. Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач: метод. пособ. / В.И. Матирко та ін.; Москва: Высшая школа, 1991. 255 с.

7. 10 ключових навичок до 2020-го. URL: https://www.eduget.com/news/10_klyuchovix_navichok_do_2020-go-907 (дата звернення: 03.10.2017).

Трохименко Дмитро Олегович,
слухач юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Офіційно проголошений курс на інтеграцію до Європи, реалізація якого, передбачає приведення норм і стандартів внутрішнього життя нашого суспільства у відповідність до норм і стандартів Європи, став каталізатором вдосконалення законодавства, функціонування системи органів виконавчої влади та правосуддя з метою забезпечення прав людини. Важливою складовою цього процесу є реформування кримінально-виконавчої системи.

У контексті приведення Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС) у відповідність із європейськими стандартами, Україна, в реаліях сьогодення, повинна здійснити багато перетворень.

Важливим кроком на шляху цього стало представлення, 10.02.2016 року на спільній колегії МВС України та Міністерства юстиції України, майбутньої реформи ДКВС. Запроваджена за ініціативою Мін'юсту і підтримана Урядом реформа передбачала створення нової кримінально-виконавчої системи шляхом ліквідації Державної пенітенціарної служби України та передання її повноважень і функцій до Міністерства, оптимізацію мережі установ виконання покарань пропорційно до рівня їх заповнення, підвищення оперативної ефективності державних підприємств ДКВС тощо. Виконання цих заходів мало за мету залучити нових людей через відкриті конкурси, демілітаризувати

систему, скоротити значну чисельність персоналу та підвищити заробітну плату, забезпечити належні умови перебування в пенітенціарних установах.

Підтвердженням заданого курсу реформи є затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2017 року № 103/2017 «Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік». Реформа пенітенціарної системи України передбачає, зокрема, такі заходи: розробка нового законодавства у сфері функціонування слідчих ізоляторів та установ виконання покарання відповідно до європейських норм; демілітаризація системи; підвищення операційної ефективності 100 державних підприємств у системі пенітенціарної служби за рахунок створення єдиного виробничого холдингу, проведення закупівель через систему електронних закупівель з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи "Prozorro"; будівництво нових слідчих ізоляторів та установ виконання покарань за інвестиційною схемою або за рахунок кредитних коштів, переміщення існуючих слідчих ізоляторів та установ виконання покарань за межі міст [1].

Відповідно до звіту першого заступника Міністра юстиції Наталії Севостьянової, від 13.09. 2017 року, «за 8 місяців 2017 року було розроблено більше 70 актів Уряду та 25 наказів та інструкцій Міністерства юстиції, які приводять у відповідність до міжнародних стандартів наше законодавство у цій сфері»[2]. Затверджена концепція передбачає прийняття комплексного закону «Про пенітенціарну систему», який допоможе врегулювати ті питання, які не можливо вирішити підзаконними актами. Варто відзначити, що у сфері оптимізації діяльності установ виконання покарань та слідчих ізоляторів було: унормовано питання оптимізації діяльності СІЗО та УВП шляхом прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 07 червня 2017 року № 396; перші 13 установ виконання покарань підлягають консервації у 2017 році (фактичне наповнення цих установ від 8 до 44 відсотків); економія бюджетних коштів на другий рік після консервації вказаних установ складатиме 70 млн 224 тис гривень» [2].

Також на засіданні Кабінету Міністрів України, 13 вересня 2017 року, Міністерством юстиції України була представлена і схвалена урядом Концепція «Продовження реформи системи Державної кримінально-виконавчої служби України». Вона передбачає: удосконалення законодавства, що регламентує діяльність ДКВС України; оптимізацію структури органів ДКВС України, системи функціонування установ виконання покарань та слідчих ізоляторів (створення Адміністрації ДКВСУ, Центру пробації та Центру охорони здоров'я ДКВСУ, як державних установ); оптимізацію мережі установ виконання покарань та їх підприємств, забезпечення їх ефективного функціонування та прибутковості (рентабельності) виробничої діяльності; підвищення ефективності протидії злочинності та забезпечення правопорядку в органах і установах ДКВС України; приведення умов тримання осіб, узятих під варту, та засуджених у відповідність до вимог Європейських пенітенціарних правил, забезпечення створення умов тримання, які не порушують гідність людини, а також недопущення порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Новостворена «Адміністрація державної кримінально-виконавчої служби», являтиме собою невеликий мілітаризований орган, який в рамках реформи державної служби буде виділятися з цивільного Міністерства. В його структуру входитимуть: Західне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Південне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Південно-Східне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Північно-Східне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Центральне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Центрально-Західне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань, Слідчі ізолятори та установи виконання покарань.

У Міністерстві юстиції пропонується утворити Головне слідче управління Управління інспектування дотримання прав людини в пенітенціарних закладах (структурні підрозділи апарату Міністерства юстиції).

Державна установа «Центр пробації» (як окрема юридична особа). Утворення її дозволить забезпечити діяльність повноцінної системи пробації, здатної забезпечити баланс між безпекою суспільства, запобіганням злочинам та попередження скоєння злочинів/реабілітацією правопорушників.

Державна установа «Центр охорони здоров'я ДКВСУ» (як окрема юридична особа). Створення державної установи дозволить забезпечити здійснення реформи медичної служби пенітенціарних закладів та зробити лікаря незалежним від керівника колонії, що у свою чергу забезпечить неупереджене встановлення діагнозу. Структура Центру охорони здоров'я ДКВСУ матиме наступний вигляд: Філіали ДУ «Центр охорони здоров'я ДКВСУ», Медичні частини (пункти охорони здоров'я) СІЗО, УВП, ВК (121), Лікарні: багатопрофільні (9), туберкульозні (7), психіатрична (1), Будинки дитини (2) [3].

Також пропонується ліквідувати Департамент Державної кримінально-виконавчої служби України, Департамент пробації, Управління медичного забезпечення.

Отже, із вищенаведеної інформації ми можемо побачити, що фактично за два роки розпочатої реформи Державної кримінально-виконавчої системи України, вже є зміни і достатньо суттєві. Висновок про те, чи принесла реформа бажаний результат, можна буде зробити при повному її виконанні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна–НАТО на 2017 рік: указ Президента України від 08.04.2017 № 103/2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/2017/page> (дата звернення: 05.10.2017).
2. Уряд підтримав подальше реформування системи виконання покарань та створення спеціалізованих держустанов у сфері режиму, медицини та пробації: Урядовий портал. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=250265315 (дата звернення: 05.10.2017).
3. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження КМУ від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250287747>(дата звернення: 05.10.2017).

Троян Василь Ігорович
слухач факультету заочного,
контрактного навчання
та підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Підвищений інтерес до рецидивної злочинності зумовлений її відносно стабільним становищем у всій сукупності правопорушень, високою питомою вагою раніше судимих серед осіб, які вчинили злочини, а також засуджених до позбавлення волі, стійкістю асоціальної поведінки певної категорії рецидивістів. Рецидивна злочинність є одним із найнебезпечніших видів злочинності.

Кількість осіб, у діях яких міститься рецидив злочинів, зростає, і це призводить до того, що рецидив є однією з головних проблем кримінальної політики. Повторні злочини, що вчиняються особами, які вже притягувалися до кримінальної відповідальності, характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, оскільки такі особи більш ретельно готуються до вчинення повторного злочину, ніж особи, які йдуть на злочин вперше. Питання рецидивної злочинності досліджуються в межах кримінології, кримінального права, криміналістики та інших наук. Рецидивна злочинність, на відміну від первинної, полягає в стійкому неодноразовому прояві кримінальної поведінки та характеризується стійкістю, підвищеним ступенем суспільної небезпеки, високим рівнем конспірації.

Слово «рецидив» (від лат. *recidivus* – повернення, повторення якого-небудь явища після його зникнення). Поняття «рецидив злочинів» визначено в теорії кримінального права й закріплено ст.34 Кримінального кодексу України (КК України). Рецидивом злочинів, зокрема, визнається випадок вчинення особою, яка має судимість за умисний злочин, нового умисного злочину. Аналізуючи юридичне наповнення дефініції цього поняття, стає зрозуміло, що

застосоване до винуватої особи разове покарання не призвело до виправлення цієї особи, виявилось недостатнім. Отже припинення продовжуваної протиправної поведінки потребує додаткових заходів державного примусу.

Для кращого розуміння рецидивної злочинності необхідно визначити її специфічні характеристики. До таких відносять: а) кратність рецидиву, тобто кількість злочинів, із застосуванням відповідних заходів кримінально-правового впливу.

За загальним правилом, виділяється простий і багаторазовий (здійснення однією особою трьох і більше злочинів) рецидиву; б) ступінь суспільної небезпеки рецидиву, який визначається кількістю та значенням злочинів, визнаних небезпечним і особливо небезпечним рецидивами; в) загальний і спеціальний рецидиву, які розрізняються ступенем однорідності злочинів, які вчиняються рецидивістом.

Спеціальний рецидив характеризується повторним вчиненням злочинів з однорідним складом; г) інтенсивність злочинності рецидивістів, яка характеризується частотою здійснення злочинів і періодом часу між попереднім і наступним злочинами. Відповідно до цього прийнято виділяти рецидивістів, які вчинили злочин протягом першого року після звільнення від покарання за попередній злочин; д) характер динаміки кримінальної активності рецидивістів, тобто аналіз тяжкості злочинів (перехід від злочинів однієї тяжкості до злочинів іншої тяжкості). Наведені вище характеристики дають можливість краще розуміти суть явища рецидивної злочинності. Проте необхідно розглянути детермінанти (причини та умови) злочинності, оскільки саме вони сприяють розвитку досліджуваного явища та зумовлюють його.

Варто навести визначення поняття «детермінанта». Тлумачний словник української мови визначає детермінанту як причину, що визначає виникнення явища, визначальну ознаку якогось об'єкта.

Спеціальні ж причини й умови (детермінанти) рецидивної злочинності можна розподілити на три групи:

1) детермінанти, пов'язані з першою судимістю, першим вчиненням злочину особою;

2) детермінанти, зумовлені процесом відбування покарання, особливо покарання шляхом позбавлення волі:

3) детермінанти, які впливають на пост пенітенціарну адаптацію [6, с. 189]. Розглянемо детальніше кожен з груп.

До першої групи детермінант відносять соціально-економічні обставини в країні, безробіття, зубожіння, суспільну байдужість до долі конкретної людини, особливості сімейного виховання, криміногенний вплив найближчого оточення (алкоголізм, наркотизація, аморалізм), вплив засобів масової інформації, групової моралі та необхідність слідувати їй. Взаємозв'язок вищенаведених явищ є безпосередньою причиною будь-якого навмисного злочину та більшості необережних, у тому числі й рецидивних. Звідси робимо висновок, що детермінація повторного злочину відбувається на підставі взаємодії об'єктивних і суб'єктивних явищ [5, с. 200]. Часто вони залишаються і продовжують діяти після першого засудження. Мабуть, цим пояснюється те, що кожний десятий рецидивіст раніше був засуджений до виправних робіт або умовного покарання.

Разом із тим істотне значення для рецидиву злочинів має факт продовження перебування особи в криміногенному середовищі або повернення до нього після відбуття покарання чи умовно-дострокового звільнення. Поновлення старих зв'язків, криміногенне оточення, спілкування з особами з недавнім кримінальним минулим, встановлення нових, таких, що провокують на злочин, контактів, обов'язки перед злочинним світом та інші фактори сприяють створенню злочинних угруповань і вчиненню ще більш тяжких злочинів. Отже, можна зробити висновок, що перша детермінанта визначає причини вчинення першого злочину. Правильне визначення її дає можливість надалі краще протидіяти рецидивній злочинності.

Другу групу можна схарактеризувати такими обставинами. По-перше, позбавлення волі характеризується моральними, психологічними та

матеріальними збитками для засудженого, внаслідок чого принижується його соціальна цінність і підвищується відчуження особи від суспільства. Це проявляється в тому, що в колоніях перебувають переважно працездатні молоді люди. Близько половини засуджених мають вік до 30 років. Після 5–7 років безперервного перебування у переповнених виправних установах настають необоротні зміни психіки.

По-друге, жінки, засуджені на тривалий строк ув'язнення, у своїй більшості втрачають віру в себе, для них вирок означає проведення у місцях позбавлення волі найбільш активного періоду життя.

Не маючи надії на дострокове звільнення, ці особи поступово деградують як в соціально-моральному сенсі, так і в плані додержання вимог режиму відбування покарання. У них поступово розпадаються сім'ї, втрачаються соціально важливі зв'язки, руйнується особистість.

По-третє, відсутність психологічної та психіатричної реабілітаційної допомоги з боку держави зумовлює звільнення з місць позбавлення волі людей з психічними розладами. Як результат, понад третина тих, хто звільняється, потребують спеціального психологічного чи психіатричного втручання для відновлення послаблених чи зруйнованих пристосувальних механізмів та реабілітації. По-четверте, це існування неофіційних правил кримінальної субкультури, яка протистоїть режиму. Розвиток такої «культури» є надзвичайно небезпечним, оскільки надалі, після звільнення або ж безпосередньо в місцях позбавлення волі, створюється передумова для рецидиву злочинів.

Розглядаючи третю групу, слід виділити:

1) відсутність реального механізму ресоціалізації особи, яка звільняється з місць позбавлення волі. Тобто, звільняючись, особа не має можливості працевлаштуватися або ж вважає, що на робочому місці встановлюються високі вимоги щодо дисципліни праці, освіти, якості роботи. А також вона має зруйновані родинні стосунки. Окрім цього, досить часто виникає ситуація, коли особі навіть нікуди повертатися;

2) недоліки, пов'язані із системою контролю за поведінкою тих, хто відбув покарання, з боку органів внутрішніх справ, які здійснюють профілактичний і адміністративний нагляд.

Друга детермінанта знаходить свій вияв через велику завантаженість співробітників органів внутрішніх справ, особливо дільничних інспекторів міліції; робота з небезпечним контингентом, відсутність належної допомоги з боку місцевих органів влади та інші недоліки впливають на якість і результативність профілактичного й адміністративного контролю та нагляду за поведінкою тих, хто відбув покарання, і ведуть до повторної злочинності.

Тому, проаналізувавши детермінанти рецидивної злочинності, необхідно зазначити, що виділення трьох груп детермінант дає можливість простежити умови та причини рецидивної злочинності, починаючи з причин вчинення першого злочину, дослідити умови, що сприяють виникненню даного негативного явища під час відбування покарання, та визначити умови, які виникають після звільнення особи.

Список використаних джерел

1. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2015. С. 284–285.
2. Даньшин И. М. Общетеоретические проблемы криминологии. Харьков: Прапор, 2005. 77 с.
3. Криминология. Москва : Изд-во НОРМА, 2003. 744 с.
4. Криминология. Москва : Юристъ, 2004. 722 с.
5. 5. Криминологія (Особлива частина) / ред. В. О. Навроцький, В. П. Ємельянов, Є. В. Фесенко. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. 703 с.
6. Голіна В. В. Рецидивна злочинність в Україні: причини та попередження. *Вісник правових наук України*. 1999. № 1. С. 189–196.
7. Кулик О. Криминологічна характеристика осіб, які вчинили злочини в Україні: сучасні тенденції. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 98–102.
8. Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: до проблеми її запобігання. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків, 2009. Вип. 18. С. 80–101.

Чабан Віктор Васильович

слухач факультету заочного, контрактного навчання та підвищення кваліфікації працівників Академії

Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:

Самофалов Леонід Прохорович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права

Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, є початком великих і всебічних інноваційних перетворень в усіх сферах українського суспільства.

Ці зміни демонструють не тільки пріоритети майбутнього розвитку, але й недоліки, що заважають розвитку цього процесу. Політичні події сьогодення свідчать про те, що активізація громадянського суспільства стала потребою української державності, оскільки політичний процес в Україні зіткнувся з ситуацією правового беззаконня і кризи політичної влади [1, с 8].

Зараз більшість вчених-правознавців вважають, що формування соціально-правової держави в Україні буде складним і довгим процесом, який обумовлений необхідністю кардинального реформування економічної, політичної, правової та інших систем суспільства. Доводиться констатувати, що поки в нашій країні не досягнуто панування принципу верховенства права. Приймаються нестабільні і недосконалі закони, видаються підзаконні нормативно-правові акти, що суперечать вимогам законів [2, с 32].

Протягом останніх десятиліть дослідження проблем громадянського суспільства здійснювалося представниками різних шкіл і напрямів, як західними, так і вітчизняними дослідниками. Серед них можна назвати

американських вчених – Дж. Александера, А. Лейпхарта, К. Фіцпатрик; англійських – Р. Дарендорфа, Є. Джессі, Є. Єлліса; німецьких – М. Кляйнеберга, П. Козловські, Ю. Хабермаса та ін., французьких – Д. Кола; польських – Є. Вятра, Е. Шацького; чеських – А. Оркенъ, Д. Чепелі; російських – К. Гаджієва, Ю.Сунгурова; українських – Г. Щедрову, М. Михальченко, Г. Зеленько, А. Колодій, О. Різника, В. Бебика, М. Ходаківського та ін. Безпосередньо проблемі становлення громадянського суспільства в Україні присвятили свої роботи Ф. М. Рудич, В. Барков, Б. Кузьменко, О. Лавринович, В. Полохало, Ю. Ганжуров, Ю. Римаренко, М. Рябчук, М. Томенко та ін.

Дані науковці запропонували чимало підходів і точок зору щодо вивчення громадянського суспільства, але всі вони єдині у тому, що для української держави громадянське суспільство – це ключ, який відчиняє двері у світ свободи і прав людини, важіль становлення демократії і ринкової економіки, шлях до правової держави.

Потрібно зауважити, що основою створення і функціонування держави є громадянське суспільство, тобто об'єднання вільних і рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, і брати активну участь в політичному житті.

Для побудови громадянського суспільства в Україні необхідно забезпечити компроміс між різними політичними партіями, спрямувати зусилля політиків і економістів на об'єднання суспільства для пошуків шляхів виходу з економічної кризи, вирішити проблему міжнаціональних і міжконфесійних відносин, активніше проводити реформування законодавства з урахуванням вимог міжнародного права.

Не потрібно орієнтуватися на швидке створення в Україні правової держави з економічних міркувань: сьогодні в нашій державі прибуток знизився більше, ніж за часів Другої світової війни. Вчені-економісти вважають, що тільки відновлювальний процес буде займати більше 25 років, і то за умови сприятливої політичної ситуації в суспільстві [3, с 34].

Потрібно зазначити, що найактуальнішою для країни є проблема формування не суспільства, а саме стабільної держави, що здатна задовільно виконувати свої головні функції, які не в політичній риторичі, а на ділі «працюватимуть» на користь суспільства. Тільки через це можлива поява неконфронтаційного владі громадянського суспільства, що має з нею спільні інтереси. Державі потрібне не тіньове, а насправді активне суспільство, оскільки без його підтримки ці інтереси не можуть бути задоволені. А для цього воно повинне запропонувати зрозумілі орієнтири, які будуть прийняті.

Отже, українська влада мусить усвідомити, що захист і дотримання прав і свобод людини і громадянина є не тільки пріоритетним завданням держави, й сенсом його існування як соціального інституту. У цьому і полягає одна з головних ідей сучасного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Карчевська О. Аспекти зміцнення правової держави як необхідної умови розвитку громадянського суспільства. Український науковий журнал *Освіта регіону*. 2013.
2. Васькович Й. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні. *Право України*. 2000.
3. Корниенко В. Реалізація ідеалу соціально-правової держави в українському суспільстві. *Право України*. 2001.

Чепелюк Ольга Володимирівна,
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело системи покарань із кризового стану, окрім того, перед Україною постала нагальна потреба приведення вітчизняного пенітенціарного законодавства у відповідність із конституційними положеннями стосовно забезпечення реалізації принципу

верховенства права у процесі розбудови суверенної демократичної держави та європейськими стандартами щодо умов тримання засуджених в установах виконання покарань.

Приведення системних пенітенціарних стандартів є одним із зобов'язань, узятих Україною перед Радою Європи. Одним із напрямів реалізації цих зобов'язань є формування належної системи органів виконання покарань.

Аналіз чинного законодавства України у сфері виконання покарань свідчить: його зміст не узгоджується з пенітенціарною діяльністю, що необхідно враховувати у кримінально-виконавчій діяльності, зокрема науковій складовій, де поняття, категорії та норми зазначених правових явищ не є тотожними, на чому наголошували у своїх працях П. Михайленко, А. Степанюк, В. Трубніков та інші українські вчені.

Проблема дефініції термінів «органи виконання покарань» та «установи виконання покарань» є достатньо актуальною. Не дивлячись на наявність окремої глави у Кримінально-виконавчому кодексі України «органи і установи виконання покарань», у чинному законодавстві відсутнє визначення цих понять.

Стаття 11 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11.07.2003 № 1129-IV (Редакція від 07.04.2017) [1] встановлює, що органами виконання покарань є: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, його територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації.

Установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (далі - виховні колонії), слідчі ізолятори у випадках, передбачених Кримінально-виконавчим кодексом України [1]. Необхідно зазначити, що органи і установи виконання покарання разом складають кримінально-виконавчу службу України, яка виконує завдання щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання покарань. Проте, кримінально-виконавча служба України складає цілу систему державних

організацій, до яких належать органи і установи виконання покарань, але не обмежуються ними.

Академічний тлумачний словник української мови визначає орган як установу, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і т.ін. [2, с. 736].

Можна виділити наступні ознаки, притаманні органам виконання покарань: 1) всі органи виконання покарань покликані здійснювати єдину державну політику у сфері виконання покарань; 2) наділені державно-владними повноваженнями; 3) діють відповідно до Конституції, законів України, міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, спеціальних нормативно-правових актів у сфері виконання покарань; 4) пов'язані між собою відношеннями субординації та координації; 5) усі разом створюють єдину цілісну систему – кримінально-виконавчу службу.

Тлумачний словник української мови дає наступне визначення установи – це організація (з певним штатом службовців і адміністрацією), що відає якою-небудь галуззю (галуззями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях) [3, с. 497].

Кримінально-виконавча система, стверджує Гумін О. М., – це сукупність органів та установ держави, які здійснюють діяльність із виконання кримінальних покарань, наділені спеціальним статусом та перебувають у відносинах субординації між собою [4, с. 51].

Система органів, які здійснюють виконання кримінальних покарань в Україні, будується виходячи з видів кримінального покарання, реалізація яких покладається на ці органи, відмічає Шутий М. В. [5, с. 136].

Сучасний стан і діяльність зазначених органів недостатньо відповідає міжнародним нормам і вимогам демократичного суспільства.

Особливо актуальним це питання є для органів та установ виконання покарань, які через своє правове становище стоять на завершальному етапі боротьби зі злочинністю, виконуючи рішення судів щодо осіб, винних у вчиненні суспільно небезпечних діянь, а тому мають володіти сучасними

технологіями, зокрема на нормативно-правовому рівні, які дають можливість ефективно вирішувати визначені законодавством завдання у цій галузі суспільної діяльності. Причому законодавча техніка та практика її застосування мають бути зрозумілими та однозначними як для теоретиків, так і для безпосередніх суб'єктів виконання нормативноправових приписів і вимог. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що установи виконання покарань – спеціальні державні організації, а саме місця відбування покарання особами, засудженими до обмеження чи позбавлення волі або арешту. Вони, як складові частини кримінально-виконавчої служби, являють собою організовані державою трудові колективи робітників і службовців на чолі з призначеним державою і діючим на основі єдиноначальності відповідальним керівником.

Установи виконання покарання відрізняються одна від одної складом спецконтингенту (особами, які відбувають покарання), порядком виконання покарання, але всі вони мають у своїй основі багато спільного.

Отже, до основних проблем, які впливають на формування системи державного управління у сфері виконання покарань, на нашу думку, слід віднести: по-перше, відсутність чіткого визначення статусу Державної кримінально-виконавчої служби України в системі органів, які забезпечують реалізацію кримінальних покарань; по-друге, наявність певних дублювань у повноваженнях, якими наділено як Державну кримінально-виконавчу службу України, так і інші центральні органи влади України.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України. № 1129-IV від 11.07.2003 *Відомості Верховної Ради України*, 2004, № 3–4, Ст. 21
2. Словник української мови, т. 5. Київ: Наукова думка, 1974. 840 с.
3. Словник української мови, т. 10. Київ: Наукова думка, 1979. 660 с.
4. Гумін О. М. Кримінально-виконавче право України: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 392 с.
5. Шутий М. В. Актуальні проблеми діяльності пенітенціарної системи в Україні: сучасний стан та шляхи реформування. *Публічне право* № 1, 2014. С. 136–143.

Чувік Тетяна Миколаївна,
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби
науковий керівник:

Пузирьов Михайло Сергійович,
кандидат юридичних наук, головний
науковий співробітник науково-
дослідного центру з питань діяльності
органів та установ ДКВС України
Академії Державної пенітенціарної
служби

УСТАНОВА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Удосконалення кримінально-виконавчого законодавства, що обумовлено необхідністю демократизації та гуманізації порядку і умов виконання та відбування покарань, приведення норм Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України до положень Конституції України та міжнародно-правових стандартів є важливою складовою провадження правової реформи в Україні та поступового перетворення кримінально-виконавчого закону в реальний механізм охорони й захисту порушених прав і свобод як конкретної особи, так і суспільства й держави загалом.

Особливо актуальною ця проблема є у зв'язку з необхідністю реалізації установами виконання покарань (УВП) такого елемента мети покарання, що зазначений у ч. 2 ст. 50 КК України, як запобігання вчиненню нових злочинів засудженими. Як свідчить практика, щорічно в УВП учиняється до 400 таких злочинів і ця тенденція є визначальною протягом новітньої (часів незалежності) історії України [1, с. 1].

Не менш важливим указане завдання є і в контексті організації заходів щодо боротьби з так званою рецидивною злочинністю в Україні, яка в загальній структурі злочинів становить 17–18 % щорічно [2]. Значне місце серед цієї

категорії осіб посідають засуджені, які були звільнені з установ виконання покарань до зняття або погашення судимості вчинили нові злочини (до 15–20 %) [3, с. 29].

Таке становище склалося через низку обставин, що негативно впливають на стан протидії рецидивній злочинності силами, методами й засобами державних органів і громадських формувань, а саме:

– досі в Україні не розроблена власна концепція (доктрина, програма тощо) щодо виконання покарання у виді позбавлення волі та розширення видів, меж і можливостей застосування покарань та інших заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із позбавленням волі. Основу системи таких заходів мають становити такі засоби впливу на особу засудженого, які унеможливили б вчинення ним злочинів як в умовах УВП, так і після звільнення від відбування покарання;

– закріпивши у чинному КК (ст. 50) та КВК України (ст. 1) завдання щодо запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, законодавець не створив правових умов його реалізації: у КВК відсутні як окремі норми, так і глави, розділи, які регулювали б суспільні відносини з цих питань;

– наукові розробки, присвячені проблемам боротьби з рецидивною злочинністю, були спрямовані переважно на вивчення механізмів злочинної поведінки, яка досліджується на стадіях досудового розслідування та судового розгляду. Водночас ці дослідження не охоплювали специфіки злочинних виявів під час відбування покарання в УВП [4, с.10–12].

Проблемам профілактики злочинів приділено в науці багато уваги у працях відомих українських і зарубіжних учених: Ю. М. Антоняна, М. М. Бабаєва, Л. В. Багрій-Шахматова, В. О. Глушкова, І. Г. Богатирьова, В. В. Голіни, О. І. Гурова, В. К. Грищука, Л. М. Давиденка, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, В. М. Дрьоміна, О. Г. Колба та ін.

Установа виконання покарань, як суб'єкт запобігання злочинам, комплексно науковцями не вивчалась: брались до уваги або фрагментарні аспекти діяльності цієї державної структури або проблеми виконання

покарання у виді позбавлення волі. Нині реформування Державної кримінально-виконавчої служби України під егідою Міністерства юстиції та приведення її до кращих світових стандартів висуває вимоги щодо глибокого наукового аналізу проявів злочинності, які існують в умовах ізоляції особи від суспільства.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 КВК України, установами виконання покарань є: 1) арештні доми, 2) кримінально-виконавчі установи, 3) спеціальні виховні установи (виховні колонії). У свою чергу, кримінально-виконавчі установи поділяються на: а) кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) та б) кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії). Виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки. Виправні колонії мінімального рівня безпеки поділяються, в свою чергу, на: а) колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і б) колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Чинним кримінально-виконавчим законодавством на установи виконання покарань покладено виконання таких видів покарань: 1) арешт (виконують арештні доми); 2) обмеження волі (виконують виправні центри); 3) позбавлення волі на певний строк (виконують виправні колонії, а стосовно неповнолітніх – виховні колонії); 4) довічне позбавлення волі (виконують виправні колонії). Тобто установи виконання покарань – це такі організації, які безпосередньо і виключно здійснюють виконання конкретних видів покарань. Водночас, одним із основних напрямів їхньої діяльності є запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, які відбувають покарання в цих установах.

Список використаних джерел

1. Аналіз стану криміногенної обстановки в установах виконання покарань кримінально-виконавчої системи за 1998–2003 роки. Київ: Державний департамент України з питань виконання покарань, 2003. № 4/1-214. 31 жовт. 5 с.
2. Аксенов А. А. Организация контроля в системе ИТУ. Рязань: Рязан. высш. шк. МВД СССР, 1986. 95 с.
3. Судимість осіб та призначення мір кримінального покарання у 2003 р. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. №4(44). С. 28–33.
4. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / Олександр Григорович Колб. Київ, 2007. 509 с.

Чуприна Сергій Віталійович
слухач 6-го курсу факультету
заочного, контрактного навчання
та підвищення кваліфікації
працівників Академії Державної
пенітенціарної служби

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Сьогоднішня інтеграція України у світове співтовариство можлива лише за умов відповідності внутрішнього законодавства міжнародним стандартам. Прийняття Конституції України [1] стало найбільш значимою подією її новітньої історії, відкрило перспективи розбудови правової, демократичної, соціальної держави, формування нової правової системи, а проголошення людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки найвищою соціальною цінністю, покладення на державу як основного обов'язку забезпечення прав і свобод людини, зумовило потребу проведення судово-правової реформи, її нормативно-правового та наукового забезпечення. Але під час реалізації процесу судово-правової реформи перед державною владою постала ціла низка питань, пов'язаних із ретельним аналізом історичних аспектів конституційно-правових засад організації та діяльності судової влади в Україні, визначення основних принципів судочинства. В умовах модернізації кримінально-процесуального законодавства існує потреба дослідити процес формування та закріплення основних засад кримінального провадження.

Засади кримінального провадження, їх система та сутність неодноразово були предметом наукових досліджень. Вагомий внесок у їх вивчення був зроблений такими вітчизняними та зарубіжними вченими: О. М. Бандуркою, Ю. М. Грошевим, Т. М. Добровольською, О. М. Ларіним, В. Т. Маляренком, Т. М. Мірошниченко, М. М. Михеєнком, В. В. Назаровим, М. С. Строговичем, В. М. Тертишником, І. В. Тирічевим, В. Т. Томіним, М. О. Чельцовим та ін.

Оскільки кримінальний процес становить собою систему правових норм і заснованої на них діяльності, то в ньому теж можна виділити основні вихідні положення, загальні правила, засади, які утворюють фундамент цієї системи, визначають її якісні особливості, найістотніші риси та перспективи розвитку. Образно кажучи, засади є генетичною підвалиною всього процесуального права.

Теоретичні положення засад кримінального провадження, були предметом розгляду з боку низки вчених. Неможливо надати перелік вчених, хто не розглядав теоретичні положення засад кримінального провадження кримінальному процесі. Однак, найбільш суттєвий внесок у теорію засади кримінального провадження внесли Т. Н. Добровольська, Ю. М. Грошевой, М. Савицький, М. С. Строгович, І. М. Тирічев, О. Г. Янковська та ін.

Однак єдності думок щодо визначення поняття засади кримінального провадження та їх системи, нормативного змісту немає до цього часу. Питання, пов'язані із визначенням та формуванням засад кримінального провадження, приведення у відповідність з їх положеннями інших норм кримінально-процесуального права до кінця не вирішені, хоча і мають теоретичне і практичне значення.

КПК України [2] року встановив новий систематизований збір правових норм, у взаємозв'язку та змістовній єдності щодо регулювання кримінального судочинства, його стадій, етапів, інститутів у разі забезпечення нормативно-правового регулювання досудового розслідування та судового провадження. У КПК складена нова система, процедура, процесуальний порядок кримінального провадження, яка має своїм призначенням захист прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Чітко визначений порядок кримінального переслідування, який спрямований на забезпечення покарання у разі доведення вини. У той же час встановлено недоторканість особи від незаконного та безпідставного обвинувачення, не обґрунтованого обмеження прав і свобод.

У сучасній юридичній літературі під принципами права розуміють керівні засади (ідеї), які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин.

Ю. Ю. Бражнік досліджуючи засади кримінально-процесуального провадження, відзначає, що Л. С. Явич, вивчаючи проблему принципів права, відмічав, що це такі начала, відправні ідеї його (тобто права) буття, які втілюють найважливіші закономірності та устої даної суспільно-економічної формації, є одно порядковими із сутністю права та становлять його головний зміст, характеризуються універсальністю, найбільшою імперативністю та загальною значимістю [3, с. 208].

Засади кримінально провадження, відмічає Столітній А. – це закріплені у правових нормах фундаментальні, наскрізні та взаємопов'язані вихідні положення, що відображають панівні в державі правові ідеї, виражають природу і сутність кримінальної процесуальної діяльності та визначають найбільш важливі сторони і напрями (суть) діяльності суб'єктів кримінального провадження [4, с. 95].

Стаття 7 КПК України [2] називає двадцять дві "загальні засади кримінального провадження", стверджуючи: "Зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких, зокрема, належать: 1) верховенство права; 2) законність; 3) рівність перед законом і судом; 4) повага до людської гідності; 5) забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; 6) недоторканність житла чи іншого володіння особи; 7) таємниця спілкування; 8) невтручання у приватне життя; 9) недоторканність права власності; 10) презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини; 11) свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї; 12) заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення; 13) забезпечення права на захист; 14) доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень; 15) змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

16) безпосередність дослідження показань, речей і документів; 17) забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; 18) публічність; 19) диспозитивність; 20) гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами; 21) розумність строків; 22) мова, якою здійснюється кримінальне провадження".

Проте в науці кримінального процесу загальна кількість засад кримінального провадження не визначена. На думку Т. М. Добровольської, їх сімнадцять; М. М. Михеєнка – вісімнадцять; В.М. Тертишника – тридцять дев'ять. Передумовою і запорукою передбачуваності та юридичної визначеності закону є встановлення певних вимог до застосування норм КПК, що має задовольняти таким основним критеріям:

1) КПК чітко визначає права та обов'язки учасників кримінального провадження, наводить перелік способів їх здійснення, що гарантує особі адекватний захист від свавільного посягання на її права та свободи;

2) КПК визначає загальні засади кримінального провадження, за допомогою яких може бути вирішена будь-яка законодавча колізія норм КПК. Водночас відповідно до ч. 6 ст. 9 КПК у випадках, коли його положення не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження.

Отже, чинна система принципів кримінального процесу сприйнята українською процесуальною наукою від теорії процесу попередніх часів і потребує подальшого розвитку з урахуванням міжнародних правових актів та сучасних досягнень світової думки і процесуальної науки.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. в редакції від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст.532.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Голос України* від 19.05.2012. № 90–91.
3. Бражнік Ю. Ю. Засади кримінально-процесуального провадження. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 2. С. 207–210.
4. Столітній А. Формування та розвиток засад кримінального процесу в Україні в умовах електронного кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 95–101.

Шаган Вадим Васильович

слухач юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби

Шамрук Наталія Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного, цивільного та
господарського права і процесу Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У зв'язку з історичними подіями, що мали місце під час і після розпаду СРСР, Україна зіткнулася з новою проблемою – масовим напливом біженців, яка набула особливої актуальності для новоствореної, незалежної держави.

Проблема біженців певною мірою висвітлена у вітчизняній науковій літературі. Теоретичні та практичні питання правового статусу біженців в Україні досліджували В. Д. Андрієнко, М. О. Баймуратов, Л. Р. Біла-Тіунова, М. В. Буроменський, О. А. Гончаренко, В. О. Новік, О. І. Піскун, С. Б. Чехович, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемчушенко, В. В. Шепель, М. О. Шульга та інші.

Події, які відбувалися в перші роки незалежності України переконали законодавчу владу нашої держави у необхідності створення механізму дій пов'язаного із врегулюванням питання захисту біженців і шукачів притулку. Саме тому 24 грудня 1993 р. Верховною Радою України було прийнято Закону України «Про біженців», що стало першим законодавчим кроком у цій сфері, а в лютому 1996 р. розпочалася процедура розгляду заяв шукачів притулку щодо надання їм статусу біженця в Україні, було налагоджено облік заявників та визнаних біженців.

Але особливо важливим для подальшого розвитку системи захисту біженців в Україні стало прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України. Насамперед слід назвати ті статті Конституції, що гарантують іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території держави, а отже, й біженцям, рівність прав, свобод та обов'язків з громадянами

України (ст. 26), свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України (ст. 33), забороняють будь-яке обмеження прав за ознаками раси, кольору шкіри, релігійної належності, мовними або іншими ознаками (ст. 24), спрямовані на захист сім'ї, прав дитини та ін. Але найголовнішим є те, що в Основному Законі йдеться про надання іноземцям та особам без громадянства притулку в Україні (ст. 26) [1]. Вищевказані конституційні норми є демократичними, відповідають рекомендаціям ООН, Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних організацій у цій сфері [3].

Крім того, були прийняті такі нормативно-правові акти, як «Положення про порядок оформлення надання статусу біженця», постанова «Про посвідчення біженця» тощо. До законодавчої бази системи захисту біженців в Україні належать також міжнародні документи, а саме у 1998 р. наша держава приєдналася до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. З 1991 р. для України набрала чинності Конвенція ООН про права дитини, де кілька статей присвячено захисту дітей біженців. У 1997 р. було ратифіковано Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод людини.

Значний прорив в сфері удосконалення законодавства про біженців відбувся завдяки прийняттю у 2001р. Верховною Радою України нового Закону України «Про біженців», де в цілому норми національного законодавства відповідали міжнародно-правовим стандартам. Новий Закон дозволив приєднатися до Конвенції про статус біженців 1951 р. і Протоколу, щодо статусу біженців, 1967 р.

Закон України від 08 липня 2011р.2 «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» регламентує порядок регулювання суспільних відносин у сфері визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, втрати та позбавлення цього статусу, а також установлення правового статусу біженців і осіб, які потребують додаткового захисту і яким надано тимчасовий захист в Україні. Представники сучасної науки наполягають на чіткому окресленні поняття

правового статусу тих, кого визнають біженцями. Прийнято розрізняти правовий статус біженця, як систему визнаних і закріплених нормами права та практикою держав прав і обов'язків осіб, котрі розглядаються як біженці, а також правовий режим біженця як конкретну форму реалізації вже визначеного статусу біженця на території держави яка його приймає [4].

На сучасному етапі нормативно-правова база з питань регулювання правового статусу біженців в основному сформована. Проведений аналіз нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що сьогодні в українському законодавстві є певна кількість нормативних документів, що регламентують права й обов'язки біженців і осіб, які шукають притулок. Але разом з тим, практика їх реалізації пов'язана з великими труднощами, що обумовлені рядом причин.

Однією з причин є відсутність матеріальних можливостей для реалізації прав біженців, передбачених законом. Неспроможність держави захистити права біженців та осіб, які шукають притулок, їх честь та гідність. До сьогодні не вирішене питання про створення хоча би одного на всю Україну пункту тимчасового розташування біженців. Виникає замкнене коло: держава не надає біженцям місьць законного проживання, але вимагає виконання закону про біженців. Загалом на основі викладеного матеріалу можна дійти висновку щодо особливостей правового регулювання біженців.

Отже, аналізуючи наукові розробки дослідників у сфері регулювання правового статусу біженців, міжнародні норми та національне законодавство, бачимо, що існує достатньо велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють основні питання правового статусу біженців, але основними з них є універсальні норми міжнародного права, до яких належать Женевська конвенція про статус біженців 1951 р. і Нью-Йоркський протокол 1967 р., що стосується статусу біженців. На сучасному етапі вони залишаються основними міжнародними документами, які гарантують правовий захист біженців. Але міжнародні стандарти й відповідні заходи не вирішують усього комплексу проблем, пов'язаних із правовим захистом біженців. Це насамперед

виражається в тому, що основні положення, закріплені в Конвенції, не завжди виконуються, права біженців часто порушуються або обмежуються. Для вирішення проблемних питань у сфері захисту прав біженців не можна не погодитись з думкою багатьох науковців у цій сфері щодо максимальної адаптації законодавства до міжнародних принципів і норм у міграційній сфері, а також чіткого й повного правозастосування законодавства про біженців правозастосовними органами.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року. № 3671-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
3. Законодавство України про захист прав біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, у світлі її міжнародних зобов'язань. URL: http://ukrinur.kiev.ua/publications/publications_9.html (дата звернення: 03.10.2017).
4. Ковалишин І.Г. Правовий статус біженців в Україні як вид правового статусу іноземців. *Право України*. 2001. № 2. С. 38 – 42.

Шапка Денис Миколайович,
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТРУКТУРИ

У сучасних умовах питання правового статусу особи в Україні набуває особливої актуальності. Недосконалість вітчизняного законодавства, з одного боку, надто ускладнена надбудова системи органів публічної адміністрації та негативні явища корупції й владного свавілля з іншого, не дають можливості ефективно реалізувати громадянам та іншим особам їхні права у взаємовідносини з владними інституціями.

Адміністративно-правовий статус особи прямо пов'язаний із загальним правовим статусом і за своєю суттю є спеціальним. Тому для повноцінного аналізу цього явища коротко зупинимось на загальнотеоретичних підходах.

Саме поняття «правовий статус» є досить новим у теорії вітчизняної науки, оскільки до 60-х років ХХ ст. у юридичному обігу використовувався термін «правосуб'єктність», яким оперували М. Г. Александров, С. М. Братусь, А. В. Міцкевич. За того часу термін «правовий статус» не мав свого розповсюдження в юридичній науці і не використовувався в якості самостійної категорії, що пояснювалося тією обставиною, що ці обидві властивості мають однакові часові межі свого існування: вони виникають і опиняються у певного суб'єкта одночасно; також вони є однаково невідчужувані [1, с. 166].

З початком 70-80-х років категорія правового статусу отримала досить широку наукову розробку. Це прямо пов'язувалося з розвитком юридичної думки в теорії права. Вагомий внесок у розвиток теоретичного визначення поняття статусу у цей період зробили радянські правознавці: С. С. Алексєєв, Д. Н. Бахрах, М. В. Вітрук, В. М. Горшен'єв, М. І. Матузов, Г. В. Мальцев, В. А. Патюлін, В. А. Кучинський, О. А. Лукашева. Тоді ж це поняття сформувалося в якості одного з ключових понять у правознавстві і було зафіксоване в законодавстві. Та деякі науковці, як, наприклад, М. Л. Гранат, В. В. Лазарєв, В. С. Афанасьєв, й досі продовжують використовувати в якості універсального поняття, яке, на їх думку, здатне відобразити правове положення особи у суспільстві, термін «правосуб'єктність», прирівнюючи його до правового статусу [2, с. 187].

Адміністративно-правовий статус, відмічає Я. І. Токар-Балаж, є галузевим правовим статусом, який характеризує основні засади участі особи у якості суб'єкта адміністративного права або адміністративно-правових відносин. Адміністративно-правовий статус як правова категорія ґрунтується на положеннях загальної теорії права, теорії державного управління, конституційного, адміністративного права, а також інших галузей наукового знання. Йдеться, в першу чергу, про такі правові категорії, як правове положення, правові відношення, механізм правового регулювання, співвідношення права і законодавства [3, с. 82-83].

В. І. Новосолов пропонує виділяти в структурі адміністративно-правового статусу адміністративну правосуб'єктність, права, обов'язки та право-обов'язки. В. М. Горшен'єв характеризує його через адміністративно-правовий статус права, свободи, юридичні обов'язки та юридичну відповідальність. В. В. Зуй вважає, що туди повинні входити обов'язки, права, гарантії діяльності і юридичну відповідальність. Інша частина науковців детально розглядають зміст адміністративно-правового статусу через компетенцію [4, с. 32].

Як бачимо, не дивлячись на досить широкий спектр поглядів, майже усі вчені виділяють у складі адміністративно-правового статусу особи права та обов'язки, а відносно решти елементів їх позиції різняться. Логічно виникає питання – чому структура правового статусу особи відрізняються від структури його адміністративно-правового статусу. Скоріше за все це пов'язано з тим, що відносини між особою та іншими суб'єктами обмежені адміністративно-правовим регулюванням – вони виникають, закріплюються і розвиваються за допомогою використання норм адміністративного права та у межах відносин, у яких одним із суб'єктів є орган публічної влади.

На думку А. В. Панчишина, до структури правового статусу як інтегрованого поняття належать: правові норми, що визначають статус; основні права, свободи, законні інтереси та обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального типу [5, с. 95-96]. Аналіз теоретичних напрацювань теоретико-правового та адміністративно-правового змісту правового статусу особи, ми дійшли до висновку, що адміністративно-правовий статус спеціальний правовий статус, який характеризує особу через її права, обов'язки та відповідальність у якості суб'єкта адміністративного права і забезпечує участь в суспільних відносинах, які виникають у зв'язку із забезпеченням суб'єктами публічної влади прав і свобод фізичних осіб, при взаємодії органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства, а також опосередковано у відносинах, які пов'язані у сфері публічного адміністрування

об'єктів державної та комунальної власності, а інколи – у відносинах, які мають місце у внутрішньо організаційній діяльності органів публічної влади.

Ще одним елементом, що входить до структури адміністративно-правового статусу, є юридична відповідальність. Вона являється одним із видів соціальної відповідальності та характеризується формальною визначеністю, обов'язковим дотриманням правових норм, державним контролем за їх виконанням, застосуванням до правопорушника державного примусу.

Не можна погодитись із думкою деяких авторів, які відносять до структури адміністративно-правового статусу особи громадянство і гарантії реалізації прав та обов'язків. Отже, можна зробити висновки про те, що під адміністративно-правовим статусом особи слід розуміти комплекс прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. До елементів цього статусу слід віднести правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність.

Не всі права, закріплені в законодавстві, характеризують адміністративно-правовий статус. До них відносяться лише ті, що передбачені нормами адміністративного права та реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки адміністративно-правові відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень. Аналогічно слід говорити і про обов'язки. Адміністративно-правовий статус характеризують тільки ті, що обумовлюються виникненням взаємовідносин з органами публічної влади. Для національного законодавства залишається проблемним те, що у нормативно-правових актах в основному йдеться не окремо про права та обов'язки, а про «повноваження».

Список використаних джерел

1. Кобзар В. В. Теоретико-правові підходи до визначення поняття правового статусу особи в науці адміністративного права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 165–170.
2. Скакун О. Ф. Теория права и государства: учебник. Харків, 2000. 658 с.
3. Токар-Балаж Я. І. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 81–85.
4. Гумін О. М. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32–37.

5. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

Шевцова Ольга Віталіївна

молодший науковий співробітник
науково-дослідного центру з питань
діяльності органів та установ ДКВС
України

ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Розбудова правової та соціальної держави, а також формування внутрішньої політики і державного управління на всіх рівнях крізь призму закону і його застосування передбачає якісно нове бачення функціонування пенітенціарної системи України на сучасному етапі її становлення і розвитку [1, с. 130]. Саме тому, необхідно в загальних рисах визначити основні аспекти історичного розвитку кримінально-виконавчого права на теренах України в контексті поглядів науковців.

Як слушно відмічає П. Л. Фріс, кримінальне право удосконалювалось та розвивалось протягом століть і врешті-решт досягло того стану, який ми спостерігаємо сьогодні [2, с. 36]. Як наслідок з кримінального права в окрему галузь виокремилось кримінально-виконавче право.

В свою чергу, О. Ф. Кістяковський стверджує, що тільки історія може дати пояснення як сучасного стану кримінально-виконавчого права, так і його місця, ролі та значення у попередні періоди [3, с. 10].

На думку О. М. Джужи, існує діалектичний зв'язок та взаємообумовленість між становленням кримінально-правової та кримінально-виконавчої політики, остання є частиною єдиної політики держави й безпосередньо впливає з кримінально-правової політики [4, с. 98]. Такої ж думки дотримується О. М. Литвак, аналізуючи позитивістські теорії, які з'явилися у кримінальному праві наприкінці XIX ст. і започаткували створення

кримінології – науки про злочинність, її джерела, особу злочинця та засоби попередження злочинів і покарання [5, с. 18].

Фактично, з вищезазначених поглядів науковців помітно, що всі підтримують думку, що кримінально-виконавче право відокремилось від кримінального права саме в контексті історичного розвитку.

Разом з тим, на нашу думку, особливий вплив на розвиток кримінально-виконавчого права та виокремлення в самостійну галузь вніс відомий український науковець І. О. Малиновський.

Досліджуючи наукову спадщину І. О. Малиновського неможливо оминати увагою його дослідження в галузі кримінально-виконавчого права, оскільки на теренах України він був фактично одним з перших науковців хто досліджував дану галузь права, яка ще в ті часи навіть не була виокремлена в окрему галузь, я входила до предмета кримінального права. Саме тому, монографія, яка була написана І. О. Малиновським «Радянські поправочно-трудові установи порівнюючи з буржуазними тюрмами» має важливе історико-правове значення, оскільки систематизувавши її можемо визначити історичну генезу кримінально-виконавчого права.

В першу чергу, як слушно відмічає І. О. Малиновський історичний розвиток системи ув'язнення доцільно характеризувати з системи самотнього ув'язнення й мовчання з XVIIIст. Як зазначає І. О. Малиновський, в російському тюремному законодавстві трапляються вказівки на самотнє ув'язнення, на поділ в'язнів на класи й послідовне поліпшення вищих клас. Але на практиці законодавчі вимоги звичайно лишалися мертвою буквою. Зокрема, їх або зовсім не виконували, і в тюрмах панувала нестримана сваволя адміністрації, або виконували їх суто формально й ніякого значення вони не мали [6, с. 15].

За свої заслуги в розвитку кримінально-виконавчого права зокрема, та юридичної науки в цілому в Острозькій академії інституту права присвоєно ім'я академіка І. О. Малиновського.

Застій у розвитку кримінально-виконавчого права припав на середину 30-их рр.. ХХ ст. Так, з 1935 р. виправно-трудове законодавство почало підмінятись наказами, інструкціями та розпорядженнями, які видавались по лінії НКВС, що призвело до протиріч із чинним законодавством, включаючи й Конституцію, і спричинило істотні порушення основних прав ув'язнених. Після видання Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудовах таборах від 2 серпня 1939 р. та Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудовах колоніях від 4 липня 1940 р., які мали таємний характер, правове регулювання функціонування місць ув'язнення НКВС СРСР остаточно набуло вузьковідомчого підконтрольного характеру [7 с. 73]. Проте, розпад Радянського Союзу визначив у цілому сприятливі економічні й політичні умови для формування нової кримінально-виконавчої політики, позбавленої застарілих консервативних методів управління системою виконання покарань, на засадах демократизму, захисту прав і свобод людини та громадянина.

Таким чином, сьогодні триває новітній етап розвитку кримінально-виконавчого права в цілому.

Список використаних джерел

1. Богатирьов І. Г., Василенко К. І. Ретроспективний аналіз впливу історико-правових явищ на процес виконання і відбування покарань в Україні. *Право і суспільство*. № 3. 2015. С.130–134.
2. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-виконавчої політики України: монографія. Київ: Атіка, 2005. 124 с.
3. Кистяковский А. Ф. Электронный учебник общего уголовного права: часть общая. Киев: Издание книгопродавца – издателя Ф. А. Иогансона, 1982. 850 с.
4. Джужа О. М. Сучасний погляд на розвиток кримінології. *Право України*. 2003. № 2. С. 97–101.
5. Литвак О. М. Держава і злочинність: монографія. Київ: Атіка, 2004. 304 с.
6. Малиновський І. О. Радянські поправчо-трудові установи порівнюючи з буржуазними тюрмами. Острог: Видавництво Національного університету Острозька академія, 2013. 306 с.
7. Яцишин М.М. Історико-правові засади кримінально-виконавчої політики України: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 440 с.

Щерба Антоніна Володимирівна
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ВИНИКНЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ

Історія кримінології – це насамперед процес її виникнення, становлення, розвитку й управління. Виникненню кримінології як науки передував тривалий період накопичення знань про злочин і злочинця.

Інтерес до злочинної поведінки людей пробудився дуже рано. Навіть найвісні та суперечливі ідеї боротьби зі злочинністю давали імпульс для їх наукового спростування і тим самим об'єктивно були корисними у процесі підготовки до виникнення кримінології [3].

За образним висловом А. І. Долгової, історія злочинності така тривала, як тривале існування людства на Землі. На питання, що таке злочин, чому вчинюються злочини і що робити з тими, хто їх вчинює, намагалися дати відповідь просвітителі в різні часи. З часом ці питання набували нового характеру: чому вчинюються злочини, що лежить за множинністю злочинів? Іншими словами, філософів, політиків, письменників та поетів постійно турбували питання, які були тим чи іншим чином пов'язані зі злочинністю.

Тобто ще до виникнення кримінології як науки питання протидії злочинності було об'єктом зацікавленості багатьох вчених, починаючи від античних часів.

В історії стародавнього світу найбільший інтерес викликають ідеї Платона, Аристотеля, Цицерона та Сенеки.

Епоха Середньовіччя характеризується безмірним пануванням в суспільстві церкви. Тому як результат цього набуває перевагу вчення, яке визначає той факт, що все дано людині від Господа, а в основі злочину лежить загальне зло чи злий дух, який вселився в нього.

Все це призвело до того, що існував певний занепад кримінально-політичних ідей, відсутність якого-небудь кроку вперед у цьому аспекті порівняно зі стародавнім світом. Певні зміни в просвітницькій думці починають з'являтися у так звану перехідну епоху, або період Відродження (XV-XVII ст.) [5].

При цьому необхідно відмітити той факт, що на проблеми злочинності в суспільстві звернули увагу в першу чергу філософи, письменники та поети.

Прийнято вважати, що наукове усвідомлення проблем злочинності набуло більш менш систематизованого характеру в другій половині XVIII ст.

Виникнення кримінології, яка в той час ще не мала своєї сучасної назви, пов'язане з класичною школою кримінального права.

В розвитку кримінології з певною долею умовності можливо виділити три періоди:

- перший (класичний) тривав з другої половини XVIII ст. приблизно до останньої третини XIX ст.,
- другий (позитивістський) охоплює кінець XIX – початок XX ст.,
- третій (сучасний) триває від початку XX ст. і по теперішній час.

Наше дослідження привело нас до того, що ми звертаємося до теорій вивчення кримінології як науки. І можемо коротенько їх розглянути.

Антропологічна теорія Ч. Ломброзо – вчення, що стверджує вічне існування злочинності у людському суспільстві та вважає, що його філософською основою є позитивізм, поєднаний з соціал-дарвіністськими ідеями. Ч. Ломброзо «злочинна людина» вивчена на основі антропології, судової медицини та тюрмознавства. Він висловив думку про те, що злочинна людина – це атавістичний тип, який має низку фізичних і психічних рис, що зближують його з дикунами і, навіть, тваринами.

Біологічний напрямок у кримінології – вчення, що переносить закони біології на суспільні явища, у тому числі на пояснення причин злочинності. Родоначальник цього напрямку – італійський лікар-психіатр Ч. Ломброзо (1836 – 1900). Він створив теорію природженого злочинця й типів злочинців.

Класична школа в кримінології – теорія, яка у центрі своєї уваги ставила злочин та наполягала на рівному покаранні за однакові провини. Відповідно до класної школи «людина-гедоніст» намагається отримати задоволення та уникнути неприємних відчуттів, вона наділена свободою волі такою мірою, що має можливість вибирати між добром і злом. Позитивістська школа в кримінології – детерміністська теорія, відповідно до якої злочинна поведінка не обирається правопорушником вільно, а зумовлюється біологічною спадковістю та негативними соціальними факторами.

Психологічна теорія злочинності – концепція, що ґрунтується на гіпотезі незмінності олігофренічного характеру особи злочинця. Одним із засновників вважається американський вчений Х. Гаддард.

Соціогенна теорія злочинності – вчення, що розглядає злочинність як продукт соціального середовища і називає причинами Соціальну дезорганізацію, конфлікт норм, відчуженість особи, відсутність роботи, обмеження доступу до освіти, професійного зростання та інші соціальні чинники [1].

Соціологічний напрямок у кримінології – концепція, яка при з'ясуванні причин злочинності приділяє основну увагу екзогенним факторам, а також вивченню масових соціальних явищ. Представники цього напрямку дотримуються двох – або тричленної класифікації причин (факторів) злочинності: індивідуальні (стать, вік, ра-ф.са та ін.); фізичні (географічне середовище, пора року, клімат та ін.); соціальні (безробіття, рівень цін на продукти, заробітна платня тощо).

Сучасні тенденції вчинення злочинів свідчать про значне перевищення темпів приросту злочинності над економічним та культурним розвитком суспільства. Спостерігається неухильне збільшення частки корисливих злочинів, зменшення залежності між економічним розвитком держави та рівнем вчинення злочинів, обезцінення ролі установ виконання покарань у моральному перевихованні злочинців.

При проведенні комплексного кримінологічного аналізу варто враховувати показники впливу економічних, демографічних та соціальних факторів. Так, процеси старіння нації, переміщення населення (міграція-еміграція), значного зростання кількості жінок в демографічній структурі населення, масової урбанізації здійснюють значний вплив на показники розвитку злочинності.

Список використаних джерел

1. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія: курс лекцій. Київ: МАУП, 2002.
2. Валуйська М. Ю. Основні принципіві засади, що становлять підгрунття для усунення морально-психологічних чинників злочинності. *Проблеми законності*. 2005. Вип.74. С.103–108.
3. Голіна В. В., Головкін Б.М. Загальне запобігання злочинності як одна з цілей кримінального законодавства (кримінологічний підхід). *Питання боротьби зі злочинністю*. 2008. Вип. 16. С. 49–55.
4. Джужа О., Голосніченко Д., Кирилук А. Джерела кримінологічної інформації про стан злочинності в Україні. *Право України*. № 12. 2003. С. 65–70.
5. Джужа О. М., Іванов Ю. Ф. Кримінологія: навчальний посібник. Київ: Вид.Паливода А.В., 2006. 264 с.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. У 3-х кн. Кн. 3. Практична кримінологія. Київ: Ін Юре, 2008. 317 с.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

Юсько Руслан Ігорович

студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітарціарної служби

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Як свідчить практика, держава Україна, ставши членом різноманітних міжнародних організацій (ООН, Ради Європи, інших), не в повній мірі та на низькому рівні виконує взяті на себе юридичні обов'язки, у тому числі й у сфері виконання покарань. А це у свою чергу не тільки підриває її авторитет на міжнародній арені, але й поглиблює проблеми, пов'язані з умовами тримання

засуджених в установах виконання покарань, та збільшує терміни приведення їх до міжнародних стандартів. Зокрема, це стосується забезпечення права засуджених на освіту, механізм реалізації якого має свої особливості. Їх дослідження, з'ясування соціально-правового призначення освіти засуджених, розкриття змісту порядку та умов отримання загальноосвітнього і професійно-технічного навчання засудженими до позбавлення волі є одними з актуальних завдань для фахівців різних галузей права, у тому числі й кримінально-виконавчого.

Особливо важливим це питання стає в умовах переходу людства від індустріалізації до нових науково-інформаційних технологій, що ставить нові завдання у вирішенні проблем права людини і громадянина на освіту та його забезпечення.

Політика у сфері виконання покарань сучасних країн пройшла довгий історичний шлях свого становлення. Багаторічний досвід багатьох держав демонструє, що перебування в місцях позбавлення волі замість виправлення засуджених перетворює більшість з них на найнебезпечніших злочинців.

У зв'язку з цим у багатьох країнах світу докладаються великі зусилля для вдосконалення режиму виконання й відбування покарання і забезпечення його позитивного впливу на ув'язнених.

Одним із кращих засобів позитивного виправного впливу на засуджених є процес навчання, особливо отримання вищої освіти в умовах відбування покарання у місцях позбавлення волі. Загальноосвітнє навчання засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі підвищує рівень інтелекту і цивілізованості, перешкоджаючи таким чином вчинення рецидивних злочинів. Важливе значення у справі виправлення і ресоціалізації засуджених має також і професійна підготовка. Відсутність трудової спеціальності, суспільно корисних трудових занять – це криміногенний фактор, який досить часто призводить до вчинення злочину. Завдяки набуттю певного рівня освіти засуджені відчувають, що вони мають шанс на виправлення, та після звільнення займають гідне місце у суспільстві. Це і є головною метою щодо забезпечення можливості

засудженим отримати освіту у місцях позбавлення волі. У зв'язку з прагненням України до євроінтеграції надзвичайно важливим стає не лише приведення до європейських стандартів економічних чи соціальних показників, а й удосконалення значної кількості інститутів чи не всіх галузей вітчизняного права. Не оминає це завдання й Державну пенітенціарну службу України вдосконалення діяльності якої потребує вирішення низки складних проблемних питань, основними з яких є: приведення умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту, в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах відповідно до вимог чинного законодавства й міжнародних стандартів поводження із засудженими, визнання їх права на освіту (та порядок реалізації цього права) тощо. Визнання за особою права на освіту є невід'ємним елементом правового регулювання в будь-якій цивілізованій державі. Як показало вивчення політики зарубіжних країн у сфері реалізації права засуджених на освіту місцях позбавлення волі, вона має багато позитивних моментів та стандартів, запровадження яких було б дуже корисним для України. Проаналізуємо пенітенціарну політику деяких країн світу.

В Австрії у 2003 р. розпочався проект із розробки нових стандартів у галузі документообігу й оцінки ефективності здійсненої роботи, орієнтований на роботу в соціальній сфері із засудженими і діяльність психологічних служб. Найбільшу значущість в освітньому процесі засуджених має проект «Теленавчання», що розпочався в 2010 р. Участь у ньому передбачає здобуття освіти дистанційним методом. У рамках цього проекту застосовуються найсучасніші педагогічні форми й методи навчання, використовуються обладнані комп'ютерні класи та Інтернет.

У Швеції професійно-технічна освіта надається засудженим за їх бажанням і оплачується державою.

Для отримання освіти засудженими створено всі необхідні умови, хоча лише в деяких тюрмах в ув'язненого є можливість використовувати інформаційні технології. Тому дистанційне навчання у Швеції тільки починає свій розвиток і поки що рідко застосовується в пенітенціарних установах.

Успішно діє програма індивідуального підходу. Так, для ув'язненого розробляється індивідуальна програма навчання з урахуванням його певних потреб, котра може продовжуватися після того, як ув'язнений звільниться [1]. Якщо засуджений після звільнення має бажання продовжити освіту, він повинен заздалегідь сповістити про свій намір адміністрацію тюрми, яка організує його вступ до відповідного навчального закладу.

У Фінляндії надають великого значення виховній роботі із засудженими, на навчання для осіб, які відбувають покарання, вишукують кошти, апробують різні форми і методи, розробляють оригінальні спецкурси. Ув'язненим у Фінляндії наданий вибір: праця чи навчання в робочий час [2, с. 34]. При цьому тюрми не мають своїх власних закладів. Навчання організовується у співпраці із зовнішніми навчальними установами. Навчання проходять близько 10% ув'язнених.

Основною метою освіти в цій країні є підвищення або поліпшення професійно-технічних навичок. Загальну освіту у Фінляндії, як і в багатьох країнах світу, засуджені отримують безкоштовно [3, с. 68]. У в'язниці можна підготуватися до здачі іспитів для вступу до університету і продовжити в ньому освіту. За відсутності необхідної літератури в тюремній бібліотеці ув'язнені купують книги в освітніх установах або громадських бібліотеках. У деяких випадках засудженим дається дозвіл отримувати освіту або працювати поза межами установи без нагляду. У США система освітньої пенітенціарної політики ґрунтується на децентралізації, що передбачає, крім федеральних і в'язниць у штатах, наявність місцевих і приватних в'язниць. Найсерйозніша увага приділяється питанням виправлення засуджених через продуктивно поставлений виховний процес.

При цьому найпоширенішими програмами ресоціалізації у місцях позбавлення волі США є психологічні послуги, освіта, шкільні та університетські програми, професійна підготовка, участь у релігійних групах, участь у промисловому виробництві і сільськогосподарських роботах. Всім учням в центрах професійної підготовки протягом усього терміну навчання

виплачується стипендія. Колишні засуджені, які давно не притягувалися до відповідальності, можуть через адміністрацію управлінь просити про безкоштовне професійне навчання.

Франція. Навчання у школі обов'язкове. Основну турботу щодо професійної підготовки бере на себе організація GRETA системи національної освіти, а також різні приватні та громадські організації. Згідно з рекомендаціями Комітету міністрів державам-членам Ради Європи «Про освіту у в'язницях» (13 жовтня 1989 року), всі ув'язнені мають право брати участь у культурній та освітній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток людської особистості. Щорічно до 28000 засуджених проходять курси навчання, з них 800 і більше осіб отримують вищу освіту в різних вузах країни навчаючись стаціонарно, крім того, до 3000 вчаться заочно [4, с. 32].

Кримінально-виконавчий кодекс Німеччини закріплює диференційований, індивідуальний підхід, що передбачає використання найбільш ефективних форм методів роботи з ув'язненими. В ході численних досліджень було встановлено, що понад 50% засуджених не мають закінченої освіти (навіть основної або народної школи). Це виправляється різними формами індивідуальної роботи з кожним засудженим, а також цілою низкою різноманітних освітніх програм. Засуджені можуть отримати і вищу освіту. Для цього всі бажаючі мають право на вступ до вузу. Наприклад, засуджені, які відбувають покарання у в'язниці закритого типу Гельдерн», одночасно навчаються заочно в університеті м Хаген. [5, с. 15]. Адміністрація в'язниць планує закінчення професійного навчання таким чином, щоб воно збіглося із закінченням терміну покарання, надаючи засудженому можливість відразу після звільнення нормально включитися в життя суспільства. Однією з характерних особливостей системи професійного навчання та підвищення кваліфікації у всіх в'язницях Німеччини є те, що організація цієї важливої справи забезпечується спільними зусиллями співробітників установ і спеціальної професійної спілки. Проведений огляд дозволяє зробити наступний висновок: пенітенціарна освітня система західних країн орієнтована на

засудженого як індивіда, його індивідуальні права і гарантії, а також сприяє відновленню соціального статусу та підтримки соціального функціонування, планує, розвиває і реалізує програми та послуги, спрямовані на задоволення його потреб.

Республіка Білорусь. У виправних установах організовується обов'язкове отримання засудженими до позбавлення волі, які не досягли віку 30 років, загальної освіти. Засудженим, бажаючим продовжити навчання в цілях отримання середньої (повної) загальної освіти, адміністрацією виправної установи та відповідними органами місцевого самоврядування створюються необхідні умови. Засуджені старше 30 років і засуджені, які є інвалідами I або II групи, отримують основну загальну або середню (повну) загальну освіту за їх бажанням [6]. Учні, які успішно виконують навчальний план, на період складання випускних і перевірних іспитів звільняються від роботи зі збереженням заробітної плати за місцем роботи, не залучаються в дні занять до надурочних робіт, пов'язаних з відривом від навчальних занять, мають право на скорочений робочий тиждень. Засуджені, які відбувають довічне позбавлення волі, до загальної освіти не залучаються. Їм створюються умови для самоосвіти, що не суперечать порядку та умовам відбування покарання. Одержання засудженими основної загальної та середньої (повної) загальної освіти заохочується і враховується при визначенні ступеня їх виправлення. Проблема отримання вищої освіти засудженими стає все більш актуальною.

Як бачимо, розвинені європейські країни надають можливості ув'язненим здобувати не тільки середню, але й вищу освіту. Кримінально-виконавчий кодекс України зараховує навчання засуджених до основних засобів їх ресоціалізації та виправлення. Так, у ст. 6 Кодексу зазначено: «Основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив». Згідно зі ст. 107, засуджені, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, мають право одержувати освіту відповідно до законодавства про освіту [7]. Проте на нашу думку, Україні, слід звернути увагу на зарубіжний досвід щодо можливості навчання

засуджених у вищих навчальних закладах, а також внести необхідні зміни до законодавства й розробити механізми його впровадження.

Як висновок зауважимо, що здобуття освіти засудженими є одним із важливих факторів зниження криміногенності в суспільстві, запобігання рецидиву злочинів, сприяння ресоціалізації та адаптації засуджених у суспільстві після їх звільнення. Досвід зарубіжних країн свідчить, що держава відіграє велику роль у забезпеченні реалізації права на освіту засуджених до позбавлення волі, а саме дає можливість навчатись, як заочно так і стаціонарно.

В Україні протягом останніх років значно збільшилась кількість приватних навчальних закладів, що при правильній організації навчання може забезпечити можливість отримання засудженими освіти на платній основі шляхом здійснення відрахувань від заробітку осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі. Також доцільно було б під час навчання надати доступ засудженим до мережі Інтернет, адже це одразу б вирішило усі питання щодо забезпечення їх навчально-методичними матеріалами, підручниками.

Список використаних джерел

1. Васютович Т.В. Использование дистанционных технологий при работе с осужденными. *Профессиональное образование в условиях дистанционного обучения. Достижения, проблемы, перспективы*: матер. межрегион. научно-практ. конф. URL: <http://www.muh.ru/arch.56> (дата звернення 01.10.2017).
2. Багреева Е.Г. Пенитенциарная система Финляндии. *Преступление и наказание*. 1995. № 8. С. 120–132.
3. Юнकारी Т. Актуальные проблемы тюремной службы Финляндии. / Сб. мат. междунар. научно-практ. конф. Ч. 1 ; под ред. О. Г. Ковалева. Москва: НИИ УИС Минюста России, 2004. 111 с.
4. Александров Ю.А. День во французской тюрьме. *Преступление и наказание*. 2005. № 1. С. 87–120.
5. Андреев Н. А. Ресоциализация осужденных в пенитенциарных учреждениях ФРГ: учеб. Пособие. Права человека, 2001. 52 с.
6. Уголовно-исполнительный кодекс Российской Федерации от 08.01.1997 № 1-ФЗ (ред. от 28.11.2015).
7. Кримінально-виконавчий кодекс України: офіційне видання. Київ: Атіка, 2003. 96 с.

Ямборський Євгеній Олегович
студент юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної
служби

ІСТОРИКО ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ УМОВНО ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Звільнення від відбування покарання є обов'язковою складовою діяльності органів і установ кримінально-виконавчої служби України. Будь яке покарання завжди передбачає момент звільнення від нього або закінчення кримінально-виконавчих правовідносин. Звільнення від відбування покарання можна визначити як міжгалузевий правовий інститут, який передбачає, за наявності встановлених законодавством підстав, закінчення кримінально-виконавчих правовідносин і кримінально-виконавчої діяльності і припинення щодо особи здійснення право обмежень і реалізації кари, обсяг якої передбачений конкретним видом кримінального покарання. Звільнення від відбування покарання особа буде обов'язково звільнена.

Аналіз сучасного стану національної і світової кримінальної політики засвідчує, що її визначальною рисою є гуманізація кримінально правової репресії. Пріоритетами цієї діяльності є докорінна зміна існуючих кримінальних, кримінально-виконавчих правовідносин та їх врегулювання відповідно до вимог міжнародно-правових актів і Конституції України. Реформа кримінального законодавства, як і реалізація діючих кримінально-правових норм, передбачає найширше використання досягнень правової науки, усвідомлення і врахування соціальних реальностей, аналіз позитивного і негативного досвіду кримінально-правової практики. За таких умов, серед багатьох теоретичних і практичних завдань, які потребують розв'язання, своєю актуальністю і новизною виділяється розробка правових і організаційних засад умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. В умовах

необхідності гарантування конституційних прав громадян в Україні, удосконалення порядку застосування умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання як засобу, спрямованого на скорочення терміну ізоляції засудженого при дотримуванні ним низки відповідних умов, потребує подальшого розвитку.

Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання є одним з різновидів звільнення від відбування покарання та є окремим інститутом, в якому безпосередньо знаходять своє відображення принципи кримінального права. Можливість достroкового звільнення від покарання створює у засуджених прагнення до виправлення та ресоціалізації. Розвиток держави та суспільства веде до змін у законодавстві відповідно до тих пріоритетів, які притаманні тому чи іншому історичному періоду. За час свого існування основні положення інституту умовно-дostroкового звільнення зазнали багатьох змін.

Багато вчених, наприклад, Ю. М. Ткачевський, І. Д. Перлов, В. В. Скибицький, В. М. Трубников, О. М. Бандурка, Г. В. Дровосєков, Л. В. Кузнецова, А. З. Перелигін, Л. Є. Орел та інші в своїх наукових працях досліджували цей інститут звільнення від відбування покарання. Погляд у минуле дозволяє більш глибоко і ретельно дослідити існуючі на сьогодні проблеми застосування умовно-дostroкового звільнення [1, с. 3].

М. С. Таганцев вважав, що за своєю природою умовно-дostroкове звільнення – це звільнення засуджених від покарання до закінчення строку, але з умовою дотримання ними, до закінчення всього терміну покарання, особливих встановлених для них правил. Уразі не виконання цих правил, звільнені знов повертаються до місць позбавлення волі, при цьому час, який вони провели на волі, не враховується до терміну відбування покарання [2, с. 122].

Так, М. І. Скригонюк виділяє такі періоди розвитку умовно-дostroкового звільнення: перший починається з моменту прийняття Закону «Про умовно-дostroкове звільнення» у 1909 році та закінчується Лютневою буржуазно-

демократичною революцією 1917 року; другий – з початку Лютневої революції 1917 року до прийняття Народним Секретаріатом України Постанови «Про введення народного суду» та розповсюдження в Україні радянської влади; третій – із прийняття зазначеної постанови до кодифікації кримінального і процесуального законодавства СРСР [1, с. 18].

Наступним етапом у реставрації умовно-дострокового звільнення було прийняття Радою Народних комісарів Декрету УРСР «Про дострокове звільнення» 21 березня 1919 року [3]. Таким чином, у перші роки радянської влади інституту умовно-дострокового звільнення приділялась пильна увага, і не випадково. На думку П.П. Михайленко, причинами такої уваги до умовно-дострокового звільнення є, по-перше, позитивний ефект застосування умовно-дострокового звільнення, по-друге, економічні та політичні проблеми [4, с. 193].

Закріплення в законі певних правил, дотримання яких є обов'язковим для умовно-достроково звільненого, як це було за часів Царської Росії є доцільним і правильним. Це обумовлюється тим, що умовно-дострокове звільнення – це прояв довіри до засудженого з боку держави, надання йому певної пільги у вигляді звільнення від покарання раніше визначеного строку, а тому, засуджений повинен не тільки не скоювати нового злочину, але й дотримуватись інших умов.

Таким чином, умовно-дострокове звільнення, з одного боку, не рятує сучасні теоретичні та прикладні проблеми кримінального права винного від карального впливу, а з іншого, – виступає засобом випробування, утримує звільненого від скоєння нових злочинів.

Адже на сьогодні, відповідно до ст. 81 КК України, особа достроково звільняється та їй висувається тільки одна умова – не вчинення нового злочину. Але така вимога стосується всіх громадян, а не лише умовно-достроково звільнених та закріплена в Конституції України. Розбудова незалежної української держави, гуманізація та реформування кримінального і кримінально-виконавчого законодавств обумовили потребу у подальшому

розвитку інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Список використаних джерел

1. Скригонюк М. І. Виникнення і розвиток умовно-дострокового звільнення в Україні і питання соціальної адаптації звільнених. Черкаси: Право, 1993. 36 с.
2. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая: лекции. В 2 т. Т. 2. СПб.: Гос. типог., 1902. 656 с.
3. Декрет Совета народных комиссаров УССР «Про досрочное освобождение» от 21 марта 1919 года. *Собрание узаконений УССР*. 1919. № 30. С. 336.
4. Михайленко П.П. Борьба с преступностью в Украинской ССР. В 2-х т. Т. 1: 1917–1925 гг. Киев: РИО МООН УССР, 1966. 465 с.
5. Кримінально-виконавче право України: підручник / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого ; за ред.: В. Голіна, А. Степанюк. Харків: Право, 2011. 328 с.
6. Казначеев Д. В. Історико – правовий аналіз вивчення та розвитку інституту умовно – дострокового звільнення від відбування покарання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ* 2010. Вип. 3.С. 54–62.

Ярова Інна Віталіївна

слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітарціарної служби
Шамрук Наталія Борисівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної
пенітарціарної служби

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Тема судової реформи сьогодні є надзвичайно актуальною. Дослідженням проблем здійснення судової реформи в Україні займалися такі вітчизняні науковці як: О. Бандурка, О. Банчук, М. Іоффе, І. Коліушко, Р. Куйбіда, О. Михайленко, М. Оніщук, В. Шишкін, П. Шумський.

Це зумовлено насамперед двома чинниками. По-перше – очевидною необхідністю зміцнювати захист прав і свобод українських громадян відповідно до Конституції України та міжнародних документів, які є частиною національного українського законодавства, – зокрема, Загальної декларації прав

людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Європейської конвенції з прав людини.

Сьогодні громадянські, політичні, соціально- економічні та інші права громадян України не є достатньою мірою захищені – про це свідчать, наприклад, перші місця України серед країн Ради Європи за кількістю звернень громадян до Європейського суду з прав людини та кількістю рішень цієї судової інституції, винесених не на користь української держави.

По-друге – неоднозначними наслідками судової реформи, її критичними оцінками з боку як міжнародних організацій, авторитетних зарубіжних експертів, так і з боку багатьох вітчизняних фахівців, суддів, правозахисників, громадських організацій, нарешті – українських громадян, яким доводилося стикатися з судовою системою і які не побачили відчутних змін на краще. Суспільна довіра до вітчизняних судів сьогодні є критично низькою. За результатами дослідження громадської думки, виконаного соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, тією чи іншою мірою довіряють судам лише близько чверті громадян України, в т.ч. тільки 3% – довіряють повністю. Суспільна підтримка діяльності судів з початку 2011р. й до цього часу тримається на критично низькому рівні – лише близько 6% громадян повністю підтримують діяльність вітчизняних судів. Дедалі частіше йдеться про використання судів у політичних цілях – як засобу протидії опозиції та опозиційно налаштованим громадянам, проведенню акцій протесту, залякування та переслідування опонентів діючої влади. Про це свідчать кримінальні справи проти представників опозиції та колишніх урядовців, які завершуються повною підтримкою судами позиції обвинувачення, а також – численні рішення судів про заборону мирних зібрань громадян (що було особливо помітно під час парламентської виборчої кампанії 2012р.).

Міжнародними інституціями та вітчизняними фахівцями констатується наявність політично мотивованих судових процесів і рішень, а також

політичних в'язнів в Україні. На фоні євроінтеграційних прагнень України такий стан речей є неприпустимим.

Тому актуальним завданням сьогодні є об'єктивний і чесний аналіз ситуації у сфері правосуддя та вироблення за участі експертної спільноти, правозахисників, міжнародних експертів та інституцій, створених з метою допомоги новим демократіям у розбудові ними демократичних правових держав, заходів з усунення нинішніх недоліків системи судочинства в Україні, розв'язання проблем – як тих, що існували до судової реформи 2010р., так і створених нею самою.

Судова реформа повинна бути спрямована на забезпечення конституційної незалежності суддів та органів судової влади, від інших органів державної влади та їх посадових осіб, як однієї з основних ознак правової держави. Вплив на суддів у будьякий спосіб, як зазначається у ст. 126 Конституції України, забороняється [1].

Проте практика нашого життя свідчить, що є чимало прикладів впливу з боку окремих посадових осіб, органів державної влади на окремих суддів, а інколи і на суди. Навіть Конституційний Суд України (КСУ) різних складів у своїй практиці приймав рішення, які піддавались гострій критиці з боку вчених і практиків щодо їх конституційності [1]. Як не дивно, але навіть деякі наукові установи, на жаль, підтримали подібне рішення і намагались його відповідним чином обґрунтувати. Суди є рівноправною і важливою складовою конституційного механізму державної влади. Це теж впливає з ознак правової держави, яку ми вибудовуємо, керуючись ст. 1 Конституції України. Керуючись цим, ні Верховна Рада, ні Президент, ні Кабінет Міністрів не повинні впливати на суди, окремих суддів, порушувати цей принцип. Однак ми маємо чимало негативних фактів, що систематично висвітлюються у ЗМІ щодо порушень цього принципу. Судова реформа повинна здійснюватися на основі відповідних положень Конституції України та чинних законодавчих актів. У цьому випадку слід чітко дотримуватись ст. 125 Конституції України, яка вказує на те, що система судів загальної юрисдикції будується за принципами

територіальності та спеціалізації, а найвищим органом є Верховний Суд України [1]. Вищими ж судовими органами спеціалізованих судів є відповідні спеціалізовані суди, відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди. Цілком зрозуміло, що будь-яка зміна системи судів, перш ніж її здійснювати, вимагає внесення відповідних змін до самої Конституції. У процесі здійснення судової реформи особливу увагу слід звернути на ч. 4 ст. 124 Конституції України в якій зазначено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів та приязних [1]. Сплило майже 14 років після прийняття Основного Закону, але поки що цей інститут демократичного розвитку судової діяльності працює недосконало. Отже, має стати одним із принципів судової реформи розумне поєднання державних та самоврядних засад у здійсненні правосуддя, які в умовах демократизації повинні знаходити свій подальший розвиток.

Законність, неупередженість і справедливість – основа діяльності суддівського корпусу.

Підготовка суддівських кадрів повинна враховувати основні положення судової реформи України. При доборі кадрів до судових органів необхідно враховувати їх фахові, ділові та моральні якості, які повинні бути закладені у відповідних освітньо-професійних програмах підготовки кандидатів у суді. Не дивлячись на значну кількість юристів, яка випускається у ВНЗ України, мало уваги приділяється спеціальній підготовці кадрів для судових органів, особливо для спеціалізованих судів і на це повинна відповідним чином реагувати вища школа. На підставі викладено матеріалу можна зробити висновок щодо основних принципів судової реформи. Як сказав свого часу один із відомих класиків, той, хто береться за окремі питання, попередньо не вивчивши загальне, буде постійно натикатися на загальні питання.

Таким чином, не можна сьогодні реформувати судову владу без урахування загальних принципів реформування в інших напрямках здійснення державної влади. Безперечно потрібно удосконалювати та віддзеркалювати й

особливості основних засад здійснення не лише судової, а й парламентської, адміністративної та муніципальної (реформи самоврядування) реформ.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Закон України «Про судоустрій України». *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 27–28. Ст.180.
3. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію судово-правової реформи в Україні». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. №30 Ст.426.

Ярошук Роксоляна Ігорівна
слухач факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби,
лейтенант внутрішньої служби

ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У Конституції України, а саме в статті 69, чітко визначено, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії [1].

На сьогоднішній день, вибори – це головна форма прояву суверенітету народу, свідчення його політичної ролі як джерела влади у державі. Вони є важливим представництвом різних суспільних груп в органах влади. Сутність виборів полягає в тому, щоб обрати одного або навіть кількох кандидатів, які будуть представляти і захищати інтереси громадян, що їх обрали. Вибори – це процедура формування державного органу або наділення повноваженнями посадової особи, яка здійснюється через голосування осіб, які мають на це право.

На мою думку, основним і важливим елементом у виборчому процесі в Україні є суб'єкти виборчого процесу.

Суб'єктами виборчого процесу визнаються особи, органи та організації, наділені Конституцією України та виборчим законодавством України правами та обов'язками стосовно організації та проведення виборів, а саме: виборці; зареєстровані кандидати в депутати, кандидати на пост Президента України, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови; уповноважені представники, довірені особи, офіційні спостерігачі від партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, від кандидатів; виборчі комісії – спеціально утворені виборчі органи; органи державної влади та органи місцевого самоврядування; партії (блоки), їхні місцеві організації, які висунули кандидатів [2].

Систему, що організовує, проводить і перевіряє результативність та ефективність виборів забезпечує центральна виборча комісія. Вона є постійно діючим колегіальним державним органом, який діє на підставі Конституції України, Закону України «Про Центральну виборчу комісію» і наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів на території України [3].

Щодо виборів Президента України – це спосіб волевиявлення народу щодо заміщення поста Президента України шляхом таємного голосування. Президент України – це публічна особа, яка виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України [1] та на міжнародному рівні представляє інтереси і захищає права своїх громадян. Тому існують вимоги до кандидата в Президенти, які відповідно до Закону України «Про вибори до Президента України» повинні виконуватись. Це насамперед, віковий ценз, тобто, особа на момент виборів повинна мати не менше ніж 35 років, мати громадянство України та проживати на території України протягом 10 років, також, володіти державною мовою, мати право голосу [4].

Невід'ємним і не менш важливим аспектом у виборчому процесі є вибори народних депутатів. Вони проводяться відповідно до Конституції України та відповідних законодавчих актів.

Народним депутатом України може бути обрано громадянина України, якому на день виборів виповнилося двадцять один рік, який має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років. Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата, бути на державній службі, обіймати інші оплачувані посади, займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. Перед вступом на посаду народні депутати України складають перед Верховною Радою України присягу. Вони наділені правом законодавчої ініціативи, тобто саме депутат має право на внесення проектів законів, поправок, пропозицій до законопроектів, проектів актів Верховної ради. Свої проекти законів народний депутат подає до апарату Верховної ради, а поправки та пропозиції до законопроектів які розглядаються Верховною Радою до апарату чи відповідного профільного комітету [5].

Головною загрозою виборчої системи є вплив на самі вибори, як всередині країни так і ззовні. Це може бути вплив на результати виборів з боку політичних сил і фінансово-промислових груп; вплив на результати виборів з-за кордону; фальсифікації та спотворення.

Існує думка, що електронна система голосування буде ефективнішою і дасть більш кращий результат. На нашу думку це повинна бути вітчизняна система, відкрита для громадського ознайомлення й одночасно захищена від хакерських атак. На даний час це не є можливим із-за недостатності державного фінансування.

Отже, можемо констатувати що українське законодавство, яке регулює вибори в цілому не є досконалим. В першу чергу необхідно звернути увагу на методологічні проблеми виборчого законодавства. Відсутність єдиного понятійного апарату не дає змоги ефективно застосовувати норми законів, зокрема, про правову відповідальність за порушення виборчого законодавства, про оскарження порушень тощо.

Утворення окружних та дільничних виборчих комісій за поданнями політичних партій стало причиною значних проблем в адмініструванні виборів.

Виходячи з вищесказаного можемо внести наступні рекомендації.

1. Необхідно сформувати реєстр виборців, який має утворюватися на основі загальнонаціонального реєстру фізичних осіб.

2. Пропонуємо вдосконалити спеціальну фахову підготовку організаторів виборів і включати до складу комісій лише підготовлених осіб, а представники партій могли б отримати право дорадчого голосу в комісіях.

3. Вважаємо за необхідне зменшити чисельність виборців на виборчих дільницях, запровадити більш достойні оплати праці членів виборчих комісій.

4. Важливе значення має правовий механізм подолання проблем виборчого законодавства. На наш погляд, оптимальною є змішана виборча система, яка дає змогу поєднати переваги мажоритарної і пропорційної виборчої систем. Тому є доцільним перегляд існуючої на даний час в Україні виборчої системи.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.10.2017).

2. Кравченко В. В. Конституційне право України: навчальний посібник, вид. 3-тє, виправл. та доповн. Київ: Атіка, 2004 512 с. URL:
<http://radnuk.info/pidrychnuku/konst/513-kravchenko/11517-3> (дата звернення 02.10.2017).

3. Закон України «Про Центральну виборчу комісію»: від 30.06.2004 № 1932–IV. Верховна Рада України URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15> (дата звернення: 01.10.2017).

4. Закон України «Про вибори до Президента України»: від 05.03.1999 № 474-XIV. Верховна Рада України. URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-14> (дата звернення: 05.10.2017).

5. Закон України «Про вибори народних депутатів України»: від 17.11.2011 № 4061-VI. Верховна Рада України. URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення: 05.10.2017).

Яценко Денис Анатолійович
слухач 6 курсу факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Правове регулювання суспільних відносин здійснюється українською державою в різних формах, серед яких за значенням виділяються процеси регулювання за допомогою встановлення певних правил колективної поведінки (правотворчість), за допомогою своєчасної та належної реалізації встановлених правил поведінки (правозастосування) і за допомогою організаційно-матеріального забезпечення дії і охорони встановлених правил поведінки (правоохоронна).

Разом з тим, правотворча діяльність, за своїм змістом і значенням передуює як правозастосуванню, так і правоохоронній діяльності. А це означає, що реальне регулювання державою взаємовідносин людей у суспільстві починається саме і виключно з початку процедур правотворчості. В динамічній правовій середовищі суспільства правотворчість займає одне з основних місць, оскільки породжує право і формує його. Процес створення правових норм починається з виникнення об'єктивних факторів, обумовлених необхідністю в правовому регулюванні конкретних суспільних відносин. Процес створення правових норм підпорядкований визначеним законом правилами, тому відбувається на основі і в порядку, встановленому Конституцією України та законами.

Крім порядку створення має місце певна техніка, іменована юридичною, або законодавчою, яка об'єднує вироблені в правотворчому процесі вимоги, правила за допомогою яких відбувається процес видання нормативно-правових актів. Дана тема актуальна, оскільки правотворчість є основою створення системи законодавства, виступає механізмом регулювання суспільних

відносин, тому її вивчення є актуальним на будь-якому етапі розвитку держави і права.

У навчальній літературі з теорії держави і права, як правило, в окремих розділах розглядається юридична категорія «правотворчість». Разом з тим, наукові погляди авторів підручників і навчальних посібників суттєво різняться, як у визначенні поняття «правотворчість», так і в розкритті його змісту.

Правотворчість (*англ.* legislation) – правова форма діяльності держави і громадянського суспільства по встановленню, зміні і скасуванню правових норм, зовні виражених у джерелах (формах) права: нормативно-правових актах, правових прецедентах, правових звичаях, нормативно-правових договорах та ін.; полягає в їх підготовці, ухваленні, опублікуванні і систематизації. Правотворчість – це організаційно-оформлена частина правотворення, за допомогою якої держава створює обов'язкові правила поведінки, за допомогою яких забезпечується керівництво суспільством.

У найбільш загальному плані для представницьких органів держави характерно формування за своїм розсудом правил поведінки у формі законів, які регламентують найважливіші аспекти всіх видів суспільних відносин. Виконавчі органи самостійно утворюють норми права в основному у сфері відомчої діяльності. Судова влада специфічна як за предметом впливу, так і за роллю в утворенні права. Предметом її впливу є переважно та сфера відносин, де суб'єкти неспроможні самостійно вирішити справи чи усунути протиріччя, що виникають між ними. Ці конкретні правові ситуації розв'язує суд на основі відповідної норми права, а якщо немає відповідної норми права, в порядку судового прецеденту. Тому судова влада, на відміну від інших, утворює право шляхом переходу від конкретних актів до загальних настанов.

Таким чином, правотворчість є зовнішнім вираженням його соціальної обумовленості, оскільки покликане регулювати суспільні відносини, а також відображає творчий, пізнавальний характер, так як конструювання норми права вимагає творчого, розумового, наукового підходу. Правотворчість є однією з найважливіших форм діяльності держави з реалізації її функцій. В сучасний

період розвитку суспільства і держави питання вдосконалення правотворчої діяльності набули першорядного значення.

Отже, правотворчість характеризується такими ознаками: є переважно діяльністю держави; має організаційну спрямованість; відображується в утворенні нормативно-правових актів, що містять нові норми права чи скасовують, змінюють існуючі; детально регламентується правовими нормами. В основі правотворчої діяльності лежать певні принципи, серед яких виділяють: верховенства права, законність, демократизм, гуманізм, професіоналізм, науковість, системність та інші. Вище вказані принципи в повній мірі відображають характер і природу правотворчості.

Правотворчість – це організаційно-оформлена частина правотворення, за допомогою якої держава створює обов'язкові правила поведінки, за допомогою яких забезпечується керівництво суспільством.

Правоутворення – це найбільш широка категорія, яка охоплює виникнення і буття права, його упорядкування і розвиток у різних аспектах і напрямках. Сучасне розуміння сутності правоутворення базується: на концепції спільності й відмінності права і закону, згідно з якою право може існувати і поза своєю інституційною формою у вигляді рівного та справедливого масштабу свободи, що знаходить своє відображення у правових принципах, суб'єктивних правах, конкретних правовідносинах тощо; на теоріях правової держави і громадянського суспільства, згідно з якими домінуюче значення має громадянське суспільство – спільність рівних, вільних і незалежних осіб, які відносно держави виступають громадянами; на принципі поділу влади, який по суті є розподілом правових форм діяльності держави чи форм здійснення державної влади стосовно формування і забезпечення реалізації права як органами держави, так і громадянським суспільством. Правоутворення як процес виникнення і становлення права складається з трьох етапів:

- 1) формування нових суспільних відносин та їх самоврегулювання на основі існуючих соціальних норм і правосвідомості учасників цих відносин.
- 2) узагальнення державою існуючої практики самоврегулювання вказаних

відносин, їх коригування і доповнення або формулювання нових правил поведінки та їх відображення у нормативно-правових актах. 3) втілення закріплених у нормативно-правових актах, а тому вже більш упорядкованих, стабільних і захищених державою правил поведінки в конкретні суспільні відносини. Можна виділити наступні рівні правоутворення: гносеологічний, який відбиває процес виникнення і розвитку права у формі правосвідомості; матеріальний, який виражає формування права у виді конкретних правовідносин, правомірного поводження; інституціональний, який відбиває існування права як системи правових норм. Останній рівень правоутворення є рівнем нормотворчості.

Правотворчість здійснюється на основі таких принципів: демократизму (характеризується участю громадян у правотворчому процесі), законності (правотворча діяльність повинна здійснюватись у відповідності до Конституції і чинних законів держави, дотримання встановленого порядку підготовки, прийняття і опублікування нормативно-правових актів), гуманізму (основна спрямованість правотворчості на забезпечення і захист прав і свобод особи), професіоналізму (участь у правотворчій діяльності професійно підготовлених, компетентних кваліфікованих спеціалістів), гласності (передбачає відкритість право творчості для широкої громадськості), науковості (ефективне використання у правотворчості найновіших досягнень науки і техніки).

Правотворчий процес – система взаємозалежних процедур (стадій) при ухваленні, зміні як законів, так і підзаконних актів. Стадії правотворчого процесу, у свою чергу, можуть бути розбиті на ряд етапів. Кожний вид нормативно-правових актів пов'язаний із компетенцією державних органів певного рівня, а тому підготовка, розгляд і ухвалення кожного виду актів в ієрархії документів мають специфічні ознаки.

Основні стадії правотворчості: 1) підготовка проекту нормативно-правового акту; 2) прийняття нормативно-правового акту; 3) оприлюднення нормативно-правового акту. Основні моменти стадії підготовки проекту нормативно-правового акту: а) ухвалення рішення про підготовку проекту;

б) підготовка проекту; в) обговорення проекту; г) узгодження проекту; д) доопрацювання проекту.

Для вдосконалення законодавчої діяльності необхідно змінити існуючу практику законотворчості на стадії підготовки проекту закону. Тут уявляється можливим розробка проекту групою вчених-фахівців, яка замінила б відомчий порядок підготовки законопроектів. Доцільно виносити важливі законопроекти на всенародне обговорення, попередньо розробивши механізм підведення підсумків обговорення і їх врахування в законопроекті. Вдосконалення правотворчої діяльності полягає в забезпеченні чіткості здійснення всіх стадій правотворчого процесу його учасниками.

Яценко Юрій Миколайович,
студент факультету заочного,
контрактного навчання та підвищення
кваліфікації працівників Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ НАПЕРЕДОДНІ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ СИТУАЦІЇ В РОСІЇ У ЖОВТНІ 1917 РОКУ

Правотворча діяльність Тимчасового уряду після переходу влади від царської сім'ї до демократичних сил Росії вагомо вплинула на подальший розвиток територій колишньої Російської імперії, у тому числі і на територію, яку займає сучасна Україна. Саме це і визначило вибір теми доповіді. До результатів правотворчої діяльності спеціально створених при Тимчасовому уряді комісій звертались правники у період створення радянської правової системи та у роки, що передували кодифікації радянського права. З подальшим розвитком історичної науки і правотворчих процесів, які призвели до еволюції політичного сприйняття процесів періоду діяльності Тимчасового уряду, виникає необхідність більш ретельного вивчення правотворчих подій, що

передували жовтневій революційній ситуації 1917 року. Правотворчу діяльність Тимчасового уряду вивчали Б. Кістяківський [1], А. Ф. Коні [3], М. К. Муравйов [5], П. І. Люблінський [6] та інші.

Повстання у Петрограді робітників і солдатів у лютому 1917 р. призвело до революційних подій. Таким чином була вирішена доля царської влади. Державну владу отримала буржуазія. Однак буржуазія не спромоглася забезпечити собі безроздільного володарювання.

Поруч з урядом буржуазії, який зосередив у своїх руках всі органи влади, діяла й «інша влада» – Рада робітничих і солдатських депутатів. Саме в такому «двовладді» була оригінальність політичних наслідків лютневої революції. Представники Тимчасового уряду намагалися втримати єдність Російської імперії, яка була перетворена на демократичну республіку, виступали за продовження світової війни. Ідейними супротивниками Тимчасового уряду були більшовики, які через Ради робітничих і солдатських депутатів намагалися встановити свою владу.

Тимчасовий уряд оголосив наслідуваність своїх прав від колишньої монархії. Таке тлумачення спиралося на відповідну «юридичну» підставу, як відмову від влади царя Миколи II та його правонаступника Михайла Романова, всіляко підкреслювалась непорушність старих законів до їх законодавчої зміни на наступному скликанні Настановчих зборів.

Це стверджувалось таким чином: Микола II відрікся від влади на користь Михайла Романова. Останній також відмовився від влади на користь Тимчасового уряду. Тимчасовий уряд очолив князь Львов, який був призначений Головою Ради міністрів.

Але залишені царська каральна система, царське кримінальне право, царський суд – все це наявно висвітлювало небажання Тимчасового уряду впроваджувати суттєві зміни у державному устрої. Однак царська поліція, каторга, тілесні покарання, кайдани, військово-польові суди з обов'язковим атрибутом – смертною карою – повинні були бути ліквідовані, тому що вони не відповідали ситуації, яка склалася. Враховуючи вирішальну роль народних

настроїв та задля збереження влади, Тимчасовий уряд вже у перших своїх законодавчих актах здійснює загальну амністію політичних в'язнів, відмінює тілесні покарання та кайдани, короткочасно (на 3 місяці) відмінює смертну кару, запроваджує умовно-дострокове звільнення, створює в декількох містах тимчасові суди та інше. Впровадивши в законодавчому порядку деякі реформи, Тимчасовий уряд закріплює в своїх руках всі органи влади. Що стосується таких великих і важливих заходів, як реформа всієї судової системи, реформа всього законодавства, то вони впроваджуються повільно: створюються різні комісії Тимчасового уряду, які зовсім не поспішають зі своїми пропозиціями. Проте, багато законодавчих актів з демократичною спрямованістю було прийнято. Подальша діяльність Тимчасового уряду набуває ознаки репресій. В законодавчих актах в період з липня по жовтень 1917 року було відновлено смертну кару, відкрито кримінальне переслідування проти учасників липневої демонстрації, вжито позасудових заходів щодо революційно налаштованих робітників та селян, застосовано військову цензуру, посилено покарання за державні злочини.

В журналах «Право», «Журнал Министерства юстиции», «Юридический вестник» давалося юридичне тлумачення лютневих революційних подій. Зокрема, в «Юридическом вестнике» була розміщена стаття Б. Кистяківського під заголовком «Непрерывность правового порядка».

Наголошуючи, що Тимчасовий уряд у низці актів спеціально обумовлював правову послідовність, автор стверджував: «Непрерывность правового порядка, которая до этих пор сохранялась, должна сохраняться и в будущем» [1]. Навіть було видано постанову Тимчасового уряду від 23 березня 1917 року «О создании Комиссии для восстановления основных положений Судебных Установлений и согласования их с изменениями в государственном устройстве, а также о создании Временного высшего дисциплинарного суда» [2].

А. Ф. Коні в статті «Ближайшие задачи уголовного законодательства» [3], аналізуючи російське кримінальне законодавство, вказував на його неповність

та відсталість від життя. Вказаний автор наголошував на необхідності викорінення спекуляції, незаконного продажу спиртних напоїв, статевих злочинах проти неповнолітніх – біженців із західних областей Росії, злочинів проти моральності у зв'язку із розвитком кіно.

На засіданні комісії при Тимчасовому уряді 6 квітня були сформульовані оновлені ст. 100 та 101 Кримінального уложення. Комісією було прийняте рішення відмінити ст. 103 та 107 Кримінального уложення, що карали різні види нетактовної поведінки відносно царя та членів його родини. Статті про державну зраду залишились без змін, так як «сейчас, во время войны, неудобно изменять законы о государственной измене, потому что это внесло бы препятствия в работу военных судов в действующей армии» [4]. У передмові до видання «Падение царского режима» було відмічено, що «в своей деятельности комиссия была связана по рукам и ногам существовавшим сводом законов, а также отточенным и скрытым юридическим мышлением практически всех её членов» [5].

Наказом Керенського 3 березня у Петрограді, а потім і в інших місцевостях були створені тимчасові суди. Суд в якості міри покарання мав змогу застосовувати: 1) догану, 2) зауваження, 3) грошове стягнення не більше 10000 рублів, 4) арешт, 5) тюремне відбування покарання на строк до 1,5 року, 6) навіювання. У обов'язки тимчасового суду входила перевірка правильності тримання під вартою у межах даного району. Вироки виносились від імені Тимчасового уряду, належали до виконання невідкладно та перегляду не підлягали. Засуджені до арешту тримались в арештному домі, засуджені до тюремного тримання – у одиночній камері. Також тимчасовий суд мав право дострокового звільнення від відбування покарання. 6 березня була підписана постанова Тимчасового уряду про амністію «для выполнения властных требований народной совести, именем исторической справедливости и в ознаменование заключительного триумфа нового порядка, основанного на праве и свободе». Постанова від 6 березня «Про амністію» та низка інших прийнятих за нею актів, по підрахункам П. І. Люблінського, звільнили з тюрем

більш 4/5 всіх утримуваних там засуджених [6]. Також проводиться каральна політика. Так 6 липня Тимчасовий уряд постановив: всіх «лиц, которые принимали участие в организации, руководстве вооружённым восстанием против государственной власти, установленной народом, а также всех призывавших к нему, арестовать и привлечь к судебной ответственности как виновных в измене Родине, так и предательстве революции». Згідно цієї постанови Тимчасовий уряд та його органи починають вести боротьбу з непідтримуючими його політичний курс силами.

В результаті слідчих дій швидко були наповнені тюрми, які в період березень-червень в значній мірі спустошилися. Широкого розповсюдження набули протести, які нерідко мали вираз у виді голодувань. Так у виданні «Рабочий путь» було опубліковано колективний лист тридцяти восьми ув'язнених: «В количестве 38 человек мы объявляем 3 августа голодовку не на жизнь, а на смерть» [7]. 1 серпня 1917 року було прийнято постанову, що встановлювала правила застосування інституту умовно-дострокового звільнення. У подальшому, незважаючи на прийняття деяких законів з ліберальною направленістю, зберігалась стійка тенденція щодо посилення відповідальності правопорушників, особливо за злочини, що перешкоджали діяльності Тимчасового уряду. 29 серпня у Москві та інших місцевостях було оголошено військовий стан, проте в подальшому втримати владу Тимчасовий уряд вже не зміг. Революційні події призвели до встановлення радянської влади та згодом до відмови від демократичних принципів, що відстоювалися представниками Тимчасового уряду.

В Україні після лютого 1917 р. діяло законодавство Тимчасового уряду. Після утворення Центральної Ради, ще до проголошення незалежності УНР, були зроблені перші кроки в напрямі української правотворчості. Тимчасовий уряд значною мірою зберіг стару правову систему царизму. Була здійснена амністія, проголошена свобода слова, розширені деякі права громадян. Але, коли трудящі вимагали вирішення соціальних питань, національних проблем, видання законів про землю та мир, їм пояснювали, що завдання Тимчасового

уряду полягає в тому, щоб довести країну до Установчих зборів. Тимчасовий уряд зберіг у законодавстві становий розподіл суспільства, станові привілеї та обмеження, хоча і визнавав необхідність їх скасування [8].

Незважаючи на повне відторгнення радянською правовою системою досвіду царських правників та фахівців Тимчасового уряду, радянські правові інституції широко користувались надбаннями правової науки, використовували їх у своїй роботі та залучали окремі формулювання та санкції до формування новітнього радянського законодавства.

Тому вивчення процесів правового законотворення Тимчасового уряду є актуальним і в теперішній час, коли вказані процеси набувають нового наукового змісту.

Список використаних джерел

1. *Юридический вестник*, 1917, № XVII, С.10.
2. Собрания узаконений и распоряжений правительства (Временного), ст. 77, С. 438.
3. *Журнал Министерства Юстиции*, 1917, № 2–3, С. 53.
4. *Право: хроника*. 1917, № 12, С. 716.
5. Падение царского режима. По материалам чрезвычайной комиссии Временного правительства: выдержка из стенограммы речи председателя следственной комиссии Временного правительства присяжного поверенного Н. К. Муравьева, произнесенной им на заседании Всероссийского съезда Советов рабочих и солдатских депутатов в июне 1917 г., ГИЗ, 1925, т. I, С. 22.
6. Люблинский П. И. Мартовская амнистия, *Журнал Министерства Юстиции*. 1917, № 4, С. 4.
7. *Рабочий путь*. 1917, № 11.
8. Зайчук О.В., Мурашин О. Г., *Історія держави і права України: підруч.* Київ. 2003, т. 2, С. 138.

ЗМІСТ

Аніщенко В. О.	3
ТРАЄКТОРІЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ, СУТНІСТЬ І МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ	
Боднар І. В., Вороніна С. В.	7
ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНУ»	
Бугайчук І. А.	10
ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА ГЕТЬМАНАТУ	
Бугайчук М. П., Шамрук Н. Б.	14
ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	
Будола О. Т.	17
ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ВИДУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	
Бурлака А. В., Андрущенко Т. С.	21
ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ З НАДАННЯ ПОСЛУГ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА	
Буряк І. Г.	26
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ З ПОТЕРПІЛИМ У ПЕРІОД ДО 1917 Р.	
Вакулко Р. О.	29
СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	
Гаврилюк О. В. Пузирьов М. С.	33
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРОТКОЧАСНІ ВИЇЗДИ ЗАСУДЖЕНИХ ЗА МЕЖІ КОЛОНІЇ	
Галас П. В., Шамрук Н. Б.	36
РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	
Гетта В. Г.	40
ХВИЛЮВАННЯ І СТРАХ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ І НАВЧАННІ	
Гетьманчук О. С.	43
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПОКАРАННЯ У ВИДІ АРЕШТУ	
Гловацький В. С.	47
ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ПРОЕКТ ВИПРАВЛЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ	
Головач І. В.	53
СІМЕЙНО-ПРАВОВІ ДОГОВОРИ: ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ТА ВИДИ	

Гольтванича Т. А.	57
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА СВОЄЧАСНЕ РОЗКРИТТЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЗЛОЧИННИХ ПРОЯВІВ СТ.СТ. 380, 381, 387, 395, 396 КК УКРАЇНИ	
Гончар О. А.	61
ПРОБЛЕМА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ	
Горбачов О. Ю.	63
ПРОБЛЕМИ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПО ЗЛОЧИНАМ, ЯКІ ВЧИНЕНІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	
Гром Н. Ю.	68
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ПІДХІД	
Гультяєв Я. Е.	70
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА	
Демченко О. О.	74
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ	
Дем'яненко Ю. А., Мазур Т. В., Філіпович В. М.	78
РОЛЬ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ	
Денисенко К. С.	82
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПОВОДЖЕННЯ З УВ'ЯЗНЕНИМИ	
Дзуль І. Р., Синявський С. М.	86
ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
Добрусь О. М.	88
ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИПРАВНО-ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УРСР В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИЙ КОДЕКС НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	
Дрижак В. В.	93
СПІВПРАЦЯ З РОБОТОДАВЦЯМИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Дубік В. Л.	97
ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ ДКВС	
Дукач О. І., Шамрук Н. Б.	102
БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	

Єрмак С. М.	105
АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ (ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ) У ВІДОМЧОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
Зав'ялова Л. І.	108
ЗМІСТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЬ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	
Загоренко М. А.	113
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ	
Заєць О. М.	118
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ	
Захаренко М. С.	122
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	
Зима Д.	126
СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	
Зливко С. В.	128
ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	
Зливко Я. С.	132
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
Зливко С. В., Коросташивець І. М.	136
ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ КЕРІВНИКА ТА ЙОГО СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ	
Кобзар Д. С., Пузирьов М. С.	140
ПРОБЛЕМА ВИЗНАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ СУБ'ЄКТОМ ЗЛОЧИНУ	
Комарова О. М.	145
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНОЇ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ	
Кондратов Д. Ю.	149
ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ТЕЛЕФОНІХ РОЗМОВ ВІДНОСНО ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	

Крат Д. Ю., Самофалов Л. П. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	152
Крупка І. В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ КАДРІВ ДО ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ	156
Крупко Я. М. ОЗНАЧЕННЯ "РАЦІОНАЛЬНІСТЬ" В ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ	160
Крят В. М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ, ЯК ВАГОМА ЛАНКА СУДОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ	163
Кулик Д. М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	167
Кулик Т. М. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	171
Левчановський Д. Е. ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	174
Линник А. А., Самофалов Л. П. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ	177
Луканинець В. Й. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ	182
Луценко Д. С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ РОБІТ ЯК ВИДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ	187
Лях А. К. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ	191
Майовський А. С. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА	195
Максим І. М. ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ, ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ПРАВИЛ 2006 РОКУ	200
Медвідь М. В., Боднар І. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАГЛЯДУ ТА РЕЖИМУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ	202

Мех Д. Ю.	206
РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	
Микуця Р. П., Андрущенко Т. С.	211
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	
Милосердов А. Б.	214
ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	
Мірошниченко О. М.	218
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО- ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМИ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ	
Могиленець А. М.	222
СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ ЗГІДНО СТ. 368-2 КК УКРАЇНИ	
Ніцимна С. О., Кубрак Т. О.	225
ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ	
Ніцимна С. О., Макієнко А. А.	230
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	
Ніцимна С. О., Павлішак Р. Я.	235
ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ	
Ніцимна С. О., Чайковська Є. В.	239
НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ	
Овсійко О. С.	244
НАГЛЯД ЗА ЗАСУДЖЕНИМИ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ	
Олефір Л. І., Разумейко Н. С.	247
ПРОБАЦІЯ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	
Педорич А. В., Кирилюк А. В.	252
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА В НАВЧАЛЬНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ	
Пекарчук В. М.	255
ЗМІНИ В ПРИНЦИПАХ ТА МЕХАНІЗМАХ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ	
Петрусенко О. М.	258
ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ВИКОНАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ ПРО КОНФІСКАЦІЮ МАЙНА ВІДПОВІДНО ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА	

<i>Петрусенко О. С.</i>	263
АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ	
<i>Підвисоцький Р. М., Овсійко О. С.</i>	267
ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	
<i>Попадинець А. О.</i>	271
ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 267 КК УКРАЇНИ	
<i>Примак Є. Ю.</i>	274
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ ЗА КК УКРАЇНИ ТА КК СУСІДНІХ ДЕРЖАВ	
<i>Прожица М. В.</i>	278
ПРОБЛЕМИ СТАТУТУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТА НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	
<i>Пузиревський М. В., Карелін В. В.</i>	282
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОГЛЯДИ НА МАЙБУТНЄ	
<i>Пшенична О. М.</i>	286
ГАРАНТІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ	
<i>Рєбкало М. М.</i>	291
КРИМІНАЛЬНА ВИКОНАВЧА СИСТЕМА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	
<i>Резнік О. Ю.</i>	294
ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ АРЕШТУ	
<i>Рубцова К. Ю., Шамрук Н. Б.</i>	298
ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	
<i>Рябець І. М., Шамрук Н. Б.</i>	301
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ	
<i>Савельєва Н.О.</i>	304
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ГОЛОВНОГО ТЮРЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ УПРАВЛІННЯ ТЮРЕМНОЮ СИСТЕМОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	
<i>Савіна Н. І., Шамрук Н. Б.</i>	308
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	

Сахнік О. В.	312
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ	
Серебрянніков Є. А., Пузирьов М. С.	316
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У РАМКАХ МОДЕЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО КОДЕКСУ 1996 РОКУ	
Сєдих Г. Є.	319
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОНАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ ПЕНІТЕНЦІАРНИМИ УСТАНОВАМИ США ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇН	
Сикал М. М., Сорокіна І. С.	326
АНАЛІЗ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ» ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	
Синявська І. М.	329
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)	
Танасійчук В. В.	333
МЕТОДОЛОГІЯ ЯК ОСНОВА ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ	
Тимошенко А. О., Пузирьов М. С.	338
ДЕТЕРМІНАНТИ КОРИСЛИВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	
Ткаченко О. Г., Сапіга М. Я.	343
ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ	
Ткаченко О. Г., Залужовська А. П.	346
ГЕНЕЗА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	
Тогочинська Н. О.	350
ВИНА ЯК ОСНОВНА З КЛЮЧОВИХ ОЗНАК СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ	
Токар Р. О.	353
ПОНОВЛЕННЯ ТЮРЕМНОЇ СИСТЕМИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ УНР (1918-1921 РР.)	
Третяк А. І.	356
НАВЧАЛЬНО-ДІЛОВА ГРА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	
Трохименко Д. О.	362
ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
Троян В. І.	366
КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	

Чабан В. В., Самофалов Л. П.	371
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇН	
Чепелюк О. В.	373
ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Чувік Т. М., Пузирьов М. С.	377
УСТАНОВА ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ	
Чуприна С. В.	380
АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	
Шаган В. В., Шамрук Н. Б.	384
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Шапка Д. М.	387
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТРУКТУРИ	
Шевцова О. В.	391
ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ	
Щерба А. В.	394
ВИНИКНЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ	
Юсько Р. І.	397
ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	
Ямборський Е. О.	404
ІСТОРИКО ПРАВОВИЙ ОГЛЯД ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ УМОВНО ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ	
Ярова І. В., Шамрук Н. Б.	407
ОСНОВНІ ЗАСАДИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	
Ярощук Р. І.	411
ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	
Яценко Д. А.	415
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОТВОРЧОСТІ	
Яценко Ю. М.	419
ПРАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ НАПЕРЕДОДНІ РЕВОЛЮЦІЙНИХ СИТУАЦІЙ В РОСІЇ У ЖОВТНІ 1917 РОКУ	

Наукове видання

«Інтеграція юридичної освіти, науки і практики як основа
сталого розвитку кримінально-виконавчого законодавства
України»

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(Чернігів, 12–13 жовтня 2017 року)

Матеріали подано в авторській редакції

Головні редактори – *Тогочинський О. М., Олійник О. І., Чебоненко С. О.*

Відповідальні редактори – *Пузирьов М. С., Аніщенко В. О., Іваньков І. В.*